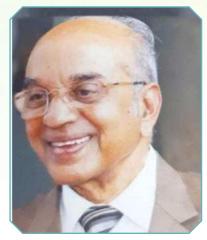

श्री आचार्यरत्न देशभूषण शिक्षण प्रसारक मंडळ, कोल्हापूर

पदाधिकारी

मा. के. बी. आवाडे अध्यक्ष

मा. ॲड. के. ए. कापसे चेअरमन

मा. व्ही. एस. दानीगोंड उपाध्यक्ष

मा. डी. के. सांगावकर व्हा. चेअरमन

मा. जी. बी. रोटे खजिनदार

मा. एम. बी. गरगटे कार्यवाह

।। शीलं परं भूषणम् ।।

श्री आचार्यरत्न देशभूषण शिक्षण प्रसारक मंडळ, कोल्हापूर संचलित

महावीर महाविद्यालय, कोल्हापूर (स्वायत)

(कला, वाणिज्य, विज्ञान, शिक्षणशास्त्र, बी.व्होक व पदव्युत्तर विभाग)

नॅक 'अ' मानांकन

बी. एम. रोटे कनिष्ठ महाविद्यालय

(कला, वाणिज्य व विज्ञान)

७ ई, वैशाली परिसर, भाऊसिंगजी रोड, कोल्हापूर - ४१६ ००३

दूरध्वनी : (०२३१) २६५१८३० फॅक्स : (०२३१) २६८०११२

ई-मेल : mahavircollege@yahoo.com वेबसाईट : www.mahavircollege.com

मुखपृष्ठ संकल्पना

२१व्या शतकात कृत्रिम बुद्धिमत्ता (AI) वेगाने विकसित होत आहे. कृत्रिम बुद्धिमत्ता म्हणजे मानवाप्रमाणे विचार आणि कार्य करण्यासाठी विकसित केलेली यांत्रिक प्रणाली होय. याचा मानवी जीवनावर मोठा प्रभाव पडत आहे. आपण कृत्रिम बुद्धिमत्तेच्या साहाय्याने आपण जीवनाच्या प्रत्येक क्षेत्रात वेगात उपाय शोधत आहोत. मानवी क्षमतांना मागे टाकत आहोत. याच्या वापराने प्रत्येक क्षेत्रात उत्पादन क्षमता वाढली आहे. तंत्रज्ञान आधारित नोकऱ्यांचे प्रमाण वाढते आहे. आजारांचे अचूक व तत्काळ निदान केल्यामुळे उपचार सोपे झाले आहेत. गंभीर आजारांचे अंदाज अगोदर बांधता आल्यामुळे अपेक्षित आयुर्मर्यादा वाढत आहे. शिक्षणक्षेत्रात फार मोठे बदल होऊ घातले आहेत. (AI) आणि विद्यार्थ्यांमध्ये सकारात्मक देवाणघेवाण झाली तर (AI) त्यांच्यासाठी माहिती, ज्ञान व क्षमता विकासाचा महत्त्वाचा स्त्रोत आहे. मानवी जीवनाचे असे कोणतेही क्षेत्र उरलेले नाही जिथे कृत्रिम बुद्धिमत्तेचा हस्तक्षेप झालेला नाही. या सर्वांसोबत यामुळे अनेक प्रश्न उपस्थित होत आहेत. (AI) आणि मानव एकत्र काम करतील का? विविध क्षेत्रासाठी आवश्यक असणारी गोपनीयता आणि नैतिकता पायदळी तुडवली जातेय का? कृत्रिम बुद्धिमत्तेपासून तयार झालेली यंत्रे उद्या स्वतःचे असे वेगळे मत देऊ लागले आणि मानवी जीवनात हस्तक्षेप करू लागले तर माणसाने करायचे काय? यासाठी मानव आणि कृत्रिम बुद्धिमत्तेचा व्यवस्थित समन्वय साधने आवश्यक आहे. माणसाने तंत्रज्ञानाच्या आहारी न जाता त्याचा मानव, समाज व विश्वाच्या कल्याणासाठी संतुलित वापर केला पाहिजे.

चित्र सौजन्य : Google Image

प्रकटीकरण

नियतकालिक 'देशभूषण'

प्रकाशन कालावधी : वार्षिक

स्वामित्व : महावीर महाविद्यालय, कोल्हापूर

प्रकाशक : प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे कार्यकारी संपादक : डॉ. प्रकाश कांबळे

राष्ट्रीयत्व : भारतीय

पत्ता : ७ ई, वैशाली परिसर,

भाऊसिंगजी रोड, कोल्हापूर – ४१६००३

मुद्रक : भारती मुद्रणालय,

८३२ ई, शाह्पुरी ४थी गल्ली, कोल्हापूर – ४१६ ००१ फोन : ०२३१–२६५४३२९

• मुखपृष्ठ संकल्पना

सजावट व रंगीत पाने : भारती मुद्रणालय

 या अंकातील लेखांतून व्यक्त झालेल्या मतांशी प्रकाशक आणि संपादक सहमत असतीलच, असे नाही.

• केवळ खाजगी वितरणासाठी प्रकाशित.

।। शीलं परं भूषणम् ।।

श्री आचार्यरत्न देशभूषण शिक्षण प्रसारक मंडळ, कोल्हापूर

संस्था कार्यकारी मंडळ

मा. के. बी. आवाडे

अध्यक्ष

मा. व्ही. एस. दानीगोंड

उपाध्यक्ष

कार्यकारी समिती सन २०१९-२०२० ते २०२३-२०२४

मा. ॲड. के. ए. कापसे, चेअरमन

मा. डी. के. सांगावकर, व्हा. चेअरमन

मा. जी. बी. रोटे (मातोश्री रु. म. रोटे ट्रस्ट प्रतिनिधी), खजिनदार

मा. एम. बी. गरगटे, सेक्रेटरी

मा. डॉ. पी. आर. शहा, सदस्य

मा. ॲड. व्ही. व्ही. पाटील, सदस्य

मा. आर. बी. देशपांडे, सदस्य

मा. डॉ. सौ. सुषमा जी. रोटे, सदस्य

मा. एम. डी. वर्धमाने, सदस्य

मा. ए. ए. अथणे, सदस्य

मा. डी. एस. लडगे, सदस्य

मा. पी. आर. पाटील, सदस्य

मा. ॲड. ए. के. कापसे, सदस्य

मा. एस. एस. हेरवाडे, सदस्य

मा. एन. एम. देसाई, सदस्य

मा. ॲड. पी. आर. पाटील, निमंत्रित

मा. आर. आर. पाटील (आक्कोळकर), निमंत्रित

मा. डॉ. आर. पी. लोखंडे, निमंत्रित (प्राचार्य, महावीर महाविद्यालय, कोल्हापूर)

मा. आर. ए. गाट, निमंत्रित (मुख्याध्यापक, देशभूषण हायस्कूल, कोल्हापूर)

मा. बी. सी. वस्त्रद, निमंत्रित (मुख्याध्यापक, दादासाहेब मगदूम हायस्कूल, कोल्हापूर)

।। शीलं परं भूषणम् ।।

महावीर महाविद्यालय, कोल्हापूर (स्वायत्त)

नियामक मंडळ (Governing Body)

सन २०२१-२२ ते २०२३-२४

ॲड. कुंतीनाथ कापसे, चेअरमन

श्री. मोहन गरगटे, संस्था प्रतिनिधी

श्री. रावसाहेब देशपांडे, संस्था प्रतिनिधी

डॉ. सुषमा रोटे, संस्था प्रतिनिधी

ॲड. अभिजित कापसे, संस्था प्रतिनिधी

डॉ. राजवीर शर्मा, यु.जी.सी. प्रतिनिधी

प्रा. (डॉ.) भरत नाईक, प्राध्यापक प्रतिनिधी

प्रा. (डॉ.) गोपाळ गावडे, प्राध्यापक प्रतिनिधी

डॉ. हणमंत देशपांडे, शिक्षणतज्ज्ञ

डॉ. अशोक उबाळे, शासन प्रतिनिधी

प्रा. (डॉ.) संभाजी शिंदे, शिवाजी विद्यापीठ प्रतिनिधी

प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे, सदस्य सचिव

विद्या परिषद (Academic Council)

सन २०२१-२२ ते २०२३-२४

प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे, चेअरमन

प्रा. (डॉ.) भरत नाईक, चेअरमन, मानसशास्त्र अभ्यास मंडळ

डॉ. अविनाश लोखंडे, चेअरमन, इंग्रजी अभ्यास मंडळ

डॉ. राजेंद्र रोटे, चेअरमन, हिंदी अभ्यास मंडळ

प्रा. (डॉ.) गोपाळ गावडे, चेअरमन, मराठी अभ्यास मंडळ

डॉ. महादेव शिंदे, चेअरमन, इतिहास अभ्यास मंडळ

प्रा. (डॉ.) अरूण पाटील, चेअरमन, भूगोल अभ्यास मंडळ

प्रा. (डॉ.) उषा पाटील, चेअरमन, समाजशास्त्र अभ्यास मंडळ

प्रा. (डॉ.) बाबासो उलपे, चेअरमन, शा.शिक्षण अभ्यास मंडळ

डॉ. सुजाता पाटील, चेअरमन, अर्थशास्त्र अभ्यास मंडळ

प्रा. श्रीकांत बच्चे, चेअरमन, वाणिज्य अभ्यास मंडळ

डॉ. श्रद्धा पाटील, चेअरमन, शिक्षणशास्त्र अभ्यास मंडळ

डॉ. संदीप नलवडे, चेअरमन, बी.व्होक अभ्यास मंडळ

प्रा. ओमकार मगद्म, चेअरमन, भौतिकशास्त्र अभ्यास मंडळ

श्रीमती रीणा पाटील, चेअरमन, रसायनशास्त्र अभ्यास मंडळ

प्रा. स्विप्नल पाटील, चेअरमन, सूक्ष्मजीवनशास्त्र अभ्यास मंडळ

श्रीमती रनेहाली मांगलेकर, चेअरमन, संगणकशास्त्र अभ्यास मंडळ

डॉ. मेघा मोळे, चेअरमन, वनस्पतिशास्त्र अभ्यास मंडळ

श्रीमती स्वप्नाली जगदाळे, चेअरमन, प्राणिशास्त्र अभ्यास मंडळ

श्रीमती ऐश्वर्या मकानदार,

चेअरमन, गणित व संख्याशास्त्र अभ्यास मंडळ

डॉ. शरद गायकवाड, प्राध्यापक प्रतिनिधी

डॉ. शिरीष शितोळे, प्राध्यापक प्रतिनिधी

प्रा. जयवंत दळवी, प्राध्यापक प्रतिनिधी

डॉ. कल्पना गंगातीरकर, प्राध्यापक प्रतिनिधी

अंड. दीपक जोशी, कायदेतज्ज्ञ

श्रीमती अश्विनी दानीगोंड, उद्योजक

डॉ. विजय कुंभार, वाणिज्य तज्ज्ञ

डॉ. टी. व्ही. जी. शर्मा, नियामक मंडळ प्रतिनिधी

प्रा. डॉ. के. वाय. राजपुरे, नियामक मंडळ प्रतिनिधी

प्रा. (डॉ.) श्रीकृष्ण महाजन, विद्यापीठ प्रतिनिधी

प्रा. (डॉ.) कैलास सोणवणे, विद्यापीठ प्रतिनिधी

प्रा. (डॉ.) प्रतिभा पाटणकर, विद्यापीठ प्रतिनिधी

प्रा. हेमंत पाटील, सचिव

महावीर महाविद्यालय, कोल्हापूर (खायत)

महाविद्यालय विकास समिती २०२३-२४

मा.ॲड.के.ए.कापसे, पदसिद्ध अध्यक्ष

मा.एम.बी.गरगटे, व्यवस्थापनाचे कार्यवाह

प्रा. (डॉ.) श्रीमती यु. बी. पाटील, सदस्य-विभागप्रमुख

प्रा. (डॉ.) बी. ए. नाईक, सदस्य-प्राध्यापक प्रतिनिधी

श्री. एस. व्ही. बच्चे, सदस्य-प्राध्यापक प्रतिनिधी

डॉ. एस. के. पाटील, सदस्य-प्राध्यापक प्रतिनिधी

श्री. अमरदीप नाईक, सदस्य-अध्यापकेतर कर्मचारी प्रतिनिधी

श्री. के. डी. पाटील, सदस्य-शिक्षणशास्त्र-माजी विद्यार्थी

श्रीमती ए. व्ही. दानीगोंड, सदस्य-उद्योग-मनोरमा इन्फोसोल्युशन्स

डॉ. युवराज पवार, सदस्य-श्रीमती पुतळाबेन शाह कॉलेज ऑफ एज्युकेशन-संशोधन

श्री. पी. डी. देशपांडे, सदस्य-हेल्पर्स ऑफ द हॅण्डी कॅप्ड् - समाजसेवा

डॉ. संजय ओमासे, सदस्य-अंतर्गत गुणवत्ता हमी समिती

प्राचार्य डॉ. आर. पी. लोखंडे, सदस्य-सचिव

वित्त समिती २०२३-२४

प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे, अध्यक्ष

श्री. गुणवंत रोटे, नियामक मंडळ प्रतिनिधी

मा. वित्त व लेखाधिकारी, शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर

प्रा. श्रीकांत बच्चे, प्राध्यापक प्रतिनिधी

श्री. विवेक मोरबाळे, प्रशासकीय प्रतिनिधी

बी.एम.रोटे ज्युनिअर कॉलेज

शालेय सिमती २०२३-२४

श्री. एम. बी. गरगटे, चेअरमन

प्राचार्य डॉ. आर. पी. लोखंडे, सेक्रेटरी

श्री. डी. एस. लडगे, सदस्य

श्री. एम. डी. वर्धमाने, सदस्य

श्री. आर. बी. देशपांडे, सदस्य

श्री. जी. बी. रोटे, सदस्य

श्री. पी. आर. पाटील, सदस्य

डॉ. सौ. सुषमा जी. रोटे, निमंत्रित

डॉ. शैलेंद्र सडोलीकर, शिक्षक प्रतिनिधी

श्री. विलास तातळे, शिक्षकेत्तर प्रतिनिधी

महावीर महाविद्यालय, कोल्हापूर देशभूषण - २०२४

संपादक मंडळ

प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे, अध्यक्ष डॉ. प्रकाश कांबळे, कार्यकारी संपादक प्रा. (डॉ.) गोमटेश्वर पाटील, सहसंपादक प्रा. (डॉ.) गोपाळ गावडे, समन्वयक–मराठी विभाग श्री. सुरेश मसुटे, सदस्य डॉ. राजेंद्र रोटे, समन्वयक–हिंदी विभाग श्रीमती सोनल वाळवेकर, सदस्य श्री. हेमंत पाटील, समन्वयक–इंग्रजी विभाग डॉ. प्रदीप गायकवाड, सदस्य

श्री. प्रकाश चव्हाण, सदस्य

श्री. एकनाथ ढेरे, कनिष्ठ विभाग

श्री. स्वप्निल पाटील, विज्ञान विभाग

डॉ. अंकुश गोंडगे, कला दालन

विद्यार्थी संपादक मंडळ

प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे, अध्यक्ष डॉ. प्रकाश कांबळे, कार्यकारी संपादक प्रा. (डॉ.) गोमटेश्वर पाटील, सहसंपादक सीमा चौगुले, बी.ए.-२, प्रमुख, विद्यार्थी संपादक श्रृती माने, बी.ए.-२, सदस्य शामल शिंदे, एम.ए. २, सदस्य निरंजन बजंत्री, बी.ए.बी.एड्.-३

प्राचार्यांचे मनोगत

सन २०२४-२५ या शैक्षणिक वर्षाचा 'देशभूषण' हा वार्षिकांक आपल्या हाती देताना आनंद होत आहे. महावीर महाविद्यालयाच्या प्रगतीचा आलेख दिवसेंदिवस उंचावत आहे. महाविद्यालयाच्या विद्यार्थ्यांनी विविध क्षेत्रांत केलेली प्रगती ही महावीर महाविद्यालयाचा लौकिक उंचावत आहे. यावर्षीच्या देशभूषण अंकात त्याचे प्रतिबिंब आपणास नक्की पाहावयास मिळेल. याहीवर्षी विद्यार्थ्यांनी क्रीडा, साहित्य, कला, गुणवत्ता, यामध्ये राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय स्तरावर यश संपादन केले आहे. शैक्षणिक प्रगतीबरोबरच विद्यार्थी स्पर्धेच्या युगात आपल्या पायावर उभे राहाण्यासाठी समाजाच्या अनेक क्षेत्रांत आपली पाऊले टाकत आहेत. यशस्वी होत आहेत. याचा आम्हाला व आमच्या संस्थेला अभिमान वाटतो आहे.

महाविद्यालयाची शैक्षणिक गुणवत्ताही दिवसेंदिवस वाढत चालली आहे. कु. साक्षी गांधी ही बी.ए. मानसशास्त्र विषयाची विद्यार्थिनी सामाजिकशास्त्र विषयात शिवाजी विद्यापीठात सर्वप्रथम येण्याचा मान मिळवला आहे. बी.ए. बीएड्. विभागाचे १३ विद्यार्थी सी.टी.ई.टी. परीक्षा उत्तीर्ण झाले आहेत. तर ८ विद्यार्थ्यांची शिक्षक म्हणून निवड झाली आहे. महाविद्यालयाची माजी विद्यार्थिनी स्नेहल नौकुडकर हिची वर्ग-एक अधिकारी म्हणून निवड झाली. मानसशास्त्र विभागाचे अनेक विद्यार्थी व्यावसायिक समुपदेशक म्हणून कार्यरत आहेत. महाविद्यालयाच्या बी.व्होक विभागातून ४२ विद्यार्थ्यांची विविध कंपन्यांमध्ये निवड झाली. महाविद्यालयात नेट-सेट कार्यशाळा, पोलीस व शिक्षक भरती कार्यशाळा व अनेक विद्यार्थ्यांना उपयुक्त कार्यशाळा आयोजित करण्यात आल्या.

क्रीडा क्षेत्रात महावीर महाविद्यालयाचा लौकिक नेहमीच गौरवशाली असतो. कु. भाग्यश्री रमेश माझिरे व कु. स्वप्नाली चंद्रकांत वायदंडे यांना महाराष्ट्र शासनाचा प्रतिष्ठेचा शिवछत्रपती पुरस्कार मिळाला. महाविद्यालयाच्या इतिहासात ही महत्त्वाची घटना नोंद घेण्यासारखी आहे. लिनिंग श्रीलंका इंटरनॅशनल सेरीज २०२४ मध्ये बॅडिमंटन दुहेरी प्रकारात कु. प्रेरणा आळवेकर हिने ब्रांझ पदक पटकावले. शिवाजी विद्यापीठ आंतर विभागीय क्रिकेट स्पर्धेत दुसरा क्रमांक, हॉकी स्पर्धेत दुसरा, बॅडिमंटन स्पर्धेत पिहला क्रमांक; बेसबॉल स्पर्धेत पिहला क्रमांक अशा विविध स्पर्धेत यश मिळवले. तसेच मुलींच्या क्रिकेट, बेसबॉल संघाने विद्यापीठ स्तरावर दुसरा व आंतर विभागीय महिला सॉफ्टबॉल स्पर्धेत पिहला क्रमांक पटकावला.

महाविद्यालयाचा NCC विभाग हे आमचे बलस्थान राहिले आहे. सिनि. अंडर ऑफिसर कीर्तन मिरजकर याची भारत सरकारच्या वतीने आयोजित थायलंड, इंडोनेशिया, जकार्ता, व्हिएतनाम, बँकॉक या पाच देशांच्या दोऱ्यासाठी निवड झाली. तसेच ज्यु. अंडर ऑफिसर कृष्णदेव गिरी याची प्रजासत्ताक दिनाच्या दिल्ली परेडसाठी निवड झाली. यावर्षी NCC चे १२ कॅडेटची भारतीय सैन्यदलात व ४ मुलींचीही

निवड झाली. याशिवाय पोलीस दलातही अनेक छात्रांची निवड झाली.

मुलांच्या सामाजिक विकासासाठी महाविद्यालयाच्या NSS विभागामार्फत विविध उपक्रम राबवले जातात. यावर्षी पन्हाळा तालुक्यातील नेबापूर येथे निवासी शिबिर संपन्न झाले.

महाविद्यालयाच्या सांस्कृतिक विभागाने यावर्षी उत्तुंग यश संपादन केले. महाराष्ट्र कलोपासक मंडळ यांच्यावतीने घेतल्या जाणाऱ्या पुरुषोत्तम करंडक या प्रतिष्ठेच्या एकांकिका स्पर्धेच्या महाअंतिम फेरीस महाविद्यालयाच्या संघास तृतीय क्रमांक मिळाला व स्पर्धेच्या महाअंतिम फेरीस महाविद्यालयाच्या संघास तृतीय क्रमांक मिळाला व भारतजीवन प्रभु खोत या विद्यार्थ्यास वाचक अभिनय नैपुण्य हा पुरस्कार मिळाला. शिवाजी विद्यापीठाच्या युवक महोत्सवात मध्यवर्ती स्पर्धेत शास्त्रीय तालवाद्य प्रकारात तृतीय क्रमांक मिळाला.

महाविद्यालयाच्या वतीने इतिहास विभागातर्फे 'सामाजिकशास्त्रे व ज्ञानपरंपरा' या विषयावर एकदिवसीय राष्ट्रीय चर्चासत्र तर IQAC व शिक्षणशास्त्र विभागाच्या वतीने 'राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२०ः संधी आणि आव्हाने' ही दोन राष्ट्रीय चर्चासत्रे आयोजित करण्यात आली. अग्रणी महाविद्यालय योजनेअंतर्गत तीन चर्चासत्रे आयोजित करण्यात आली.

प्राध्यापक गुणवत्तेमध्येही महाविद्यालयातील प्राध्यापकांनी यश कमावले. डॉ. शरद गायकवाड यांना महाराष्ट्र शासनाचा साहित्यरत्न अण्णा भाऊ साठे समाजरत्न पुरस्कार, श्री. गोपाळ गावडे यांच्या 'उंबळट' कथासंग्रहास श्री गंगाबाई वाचन मंदिर, आजरा येथील डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर लक्षणीय साहित्य पुरस्कार मिळाला. महाविद्यालयातील अनेक प्राध्यापकांची शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर व अनेक स्वायत्त महाविद्यालयांमध्ये अभ्यास मंडळावर निवड झाली आहे.

महाविद्यालयातील डॉ. अविनाश लोखंडे, ग्रंथपाल प्रभाकर कदम, प्रा. मंजिरी शेटके मॅडम हे शिक्षक नियत वयोमानानुसार निवृत्त झाले. प्रा. डॉ. शोभा काळेबाग यांचे हृदयविकाराच्या धक्क्याने निधन झाले.

स्वायत्त महाविद्यालयाची यावर्षी पहिली बॅच बाहेर पडली असून महावीर महाविद्यालयाची स्वायत्त पदवी घेऊन विद्यार्थी समाजामध्ये सहभागी होत आहेत. नवीन शैक्षणिक धोरणाला सामोरे जात असताना हा कसोटीचा काळ असून यावर मात करून महाविद्यालय परंपरेप्रमाणे यशस्वी घोडदौड करेल ही खात्री आहे. पुन्हा एकदा या नियतकालिकामध्ये सहभागी झालेल्या विद्यार्थ्यांना शुभेच्छा देऊन हा अंक विद्यापीठाच्या स्पर्धेमध्ये यशस्वी होईल अशी आशा बाळगतो. धन्यवाद!

- डॉ. राजेंद्र लोखंडे प्राचार्य

संपादकीय

नमस्कार....!

विद्यार्थ्यांच्या साहित्यिक गुणांचा अविष्कार, महाविद्यालयातील सर्व क्षेत्रातील यशाचा लेखाजोखा, गुणवंत विद्यार्थी व प्राध्यापकांचे यश, त्यास व्यवस्थापनाकडून मिळालेले कौतुक, संस्था व महाविद्यालयाच्या भविष्यकालीन योजनांचा वेध घेणारा 'देशभूषण २०२४ वार्षिकांक' आपल्या हाती देताना आम्हाला आनंद होत आहे.

महाविद्यालयाचे नियतकालिक म्हणजे नव साहित्यिकांसाठी अक्षरांच्या द्वारे व्यक्त होण्याचे हक्काचे ठिकाण. विज्ञान-तंत्रज्ञानाचा वापर करणारी व समाज माध्यमातून व्यक्त होणारी आजची पिढी. जागतिक स्तरावरील विशेष घटनेपासून ते स्थानिक सामान्य घटनेवर कधी गंभीर, चिंतनीय व कलात्मक तर कधी-कधी विनोदी प्रतिक्रिया देणारी, कधी दिवसभर नुसते दुसऱ्याचे मेसेज लाईक आणि शेअर करणारी. या पिढीला 'आज' माहिती आहे, 'उद्याची' चिंता नाही. यांच्या उद्याबद्दल पालक चिंतेत आहेत. असं असलं तरी, काही सजग युवा कलाकार मात्र आपला भोवताल सजगपणे आपल्या कवेत घेताना दिसतात. ते आपल्या काळाशी व कलेशी प्रामाणिक राहात; नव्या पिढीच्या भाषेत व्यक्त होतात. हा नव कलाकार तीव्र गतीने बदलणारा समाज व संस्कृती, राजकीय मूल्यांची होणारी हेळसांड, वाढती धार्मिक कट्टरता, जागतिक महामारी, पर्यावरणाचे भयावह संकट व त्याचा मानवी जीवनावरील परिणाम, शेती व शेतकऱ्यांचे प्रश्न, शिक्षणाचे वाढते बाजारीकरण, बेकारी, समाजाचे स्वास्थ बिघडवण्यासाठी समाज माध्यमांचा केला जाणारा वापर अशा अनेक समस्यांचा समाजमनावर होणारा परिणाम तटस्थपणे पाहतो. नव्या शेक्षणिक धोरणाची अंमलबजावणी व त्याचा विद्यार्थाच्या बौद्धिक, भावनिक व सर्वांगीण विकासावर होणारा सकारात्मक व नकारात्मक परिणाम, पदवी व पदवी नंतरचे शिक्षण घेऊन देखील जगण्याची भ्रांत घेऊन फिरणारी नवी पिढी आपल्या अस्तित्वाबद्दल अस्वस्थ होऊन विविध माध्यमांच्याद्वारे व्यक्त होताना दिसते आहे. त्यांची अस्वस्थता समजून घेतली तरच आपण या पिढीशी जोडले जावू, अन्यथा त्यांची ही अस्वस्थता समाज व देशासाठी चिंतेची बाब ठरू शकते.

या नव कलाकाराने आपल्या लेखनातून अभिव्यक्त केलेल्या भावना, मांडलेले प्रश्न, व्यक्त केलेली चिंता, मानवी जीवनाचा गांभीर्याने घेतलेला शोध खूपच चिंतनीय आहे. याचवेळी आपल्या लिखाणातून रंगवलेली स्वप्ने, मैत्रीचे भावबंध, प्रमाचे गुंफलेले धागे, अनुभवांचे लालित्य वाचकांना सुखावून जाते.

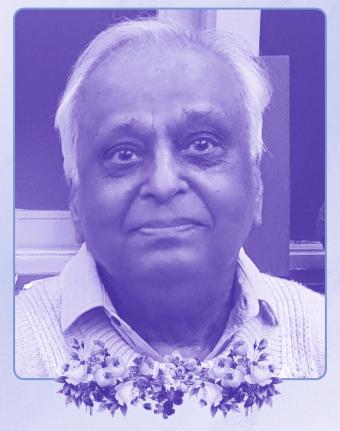
या सर्व साहित्याबरोबर आमच्या महाविद्यालयातील प्राध्यापकांचे व विद्यार्थ्यांचे संशोधन, विद्यार्थ्यांनी कला, क्रीडा, एन.सी.सी., एन.एस.एस. आणि सर्वच क्षेत्रांत संपादित केलेले यशही या अंकातून प्रतिबिंबित होते. विद्यार्थ्यांचे हे यशिक्षक, पालक, संस्थाचालकांना प्रोत्साहित करते.

यावर्षीचा अंक वाचनीय व्हावा यासाठी संपादक मंडळाने खूप प्रयत्न केले आहेत. या प्रयत्नासाठी नेहमीच संस्था महाविद्यालयाचे घटक प्रेरणा देत असतात. संस्थेचे चेअरमन ॲड. के. ए. कापसे, सचिव मा. मोहन गरगटे व सर्व पदाधिकाऱ्यांनी या अंकास शुभेच्छा देऊन प्रेरणा दिल्या आहेत. महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे यांनी या अंकावर सातत्याने लक्ष ठेवून अंक निर्दोष व दर्जेदार व्हावा यासाठी मार्गदर्शन केले. सर्व विभागीय संपादक यांच्या सहकार्याने आम्ही हा अंक तुमच्या हाती देऊ शकलो. अंकाचे मुद्रक भारती प्रेसचे मालक निहाल व तनुजा शिपूरकर तसेच त्यांचा कर्मचारी वर्ग यांनी हा अंक आत्मीयतेने मुद्रित केला. या सर्वांचे आभार मानून हा अंक आपल्या हाती देत आहोत.

संपादक : डॉ. प्रकाश कांबळे

सहसंपादक : प्रा. (डॉ.) गोमटेश्वर पाटील

विद्यार्थी संपादक: सीमा चौगुले

मा. प्रा. एस. एम. पाटील

उपाध्यक्ष, श्री आचार्यरत्न देशभूषण शिक्षण प्रसारक मंडळ, कोल्हापूर

श्री आचार्यरत्न देशभूषण शिक्षण प्रसारक मंडळाचे उपाध्यक्ष व छत्रपती राजराम महाविद्यालयाच्या संख्याशास्त्र विभागाचे माजी विभाग प्रमुख मा.प्रा.एस.एम.पाटील यांचे १३ सप्टेंबर, २०२३ रोजी दुःखद निधन झाले. महाविद्यालयाच्या विकासात त्यांचा व त्यांच्या कुटुंबियांचा सिंहाचा वाटा होता. त्यांच्या निधनामुळे त्यांच्या कुटुंबियांवर ओढवलेल्या दुःखद प्रसंगी महावीर परिवार सह वेदना प्रकट करीत आहे.

तसेच या शैक्षणिक वर्षात निधन झालेल्या सर्व सामाजिक क्षेत्रातील समजधुरीण, वैज्ञानिक, खेळाडू, जवाण, नैसर्गिक अपत्तीला बळी पडलेले नागरिक आणि आमचे ज्ञात, अज्ञात, हितचिंतक या सर्वांबद्दल देशभूषण नियतकालिक सह वेदना प्रकट करीत आहे.

।। शीलं परं भूषणम् ।।

महावीर महाविद्यालय, कोल्हापूर (खायत)

प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे

- प्राध्यापक वृंद -

कला व वाणिज्य

- प्रा. (डॉ.) भरत आदाणा नाईक
- प्रा. (डॉ.) गोमटेश्वर सातगोंडा पाटील
- प्रा. (डॉ.) बाबासो निवृत्ती उलपे
- प्रा. (डॉ.) उषा बाह्बली पाटील
- डॉ. अविनाश शिवाजी लोखंडे
- (३०/४/२०२४ सेवानिवृत्ती)
- डॉ. शिरीष काशिनाथ शितोळे
- डॉ. शरद राजाराम गायकवाड
- डॉ. प्रकाश विष्णू कांबळे
- डॉ. प्रदीप बाबासो गायकवाड
- डॉ. सुरेश परशराम संकपाळ
- डॉ. सुजाता जितेंद्र पाटील
- डॉ. अश्विनी अभय कोटणीस-पटेल
- डॉ. अंकुश मच्छिंद्रराव गोंडगे
- प्रा. रविदास शंकर पाडवी
- प्रा. संध्या शिवाजीराव जाधव
- प्रा. श्रीकांत वसंत बचे
- डॉ. शशिकांत शिवगोंडा पाटील
- डॉ. संजय शिवाजी ओमासे
- डॉ. रोहीत विजय पाटील
- प्रा. उमेश रमेश वांगदरे
- प्रा. प्रकाश धनपाल चव्हाण
- श्री. प्रभाकर दत्तात्रय कदम, ग्रंथपाल (३१/१२/२०२३ सेवानिवृत्ती)

बी.ए.बी.एड. (एकात्मिक)

- प्रा. (डॉ.) गोपाळ ओमाणा गावडे
- प्रा. (डॉ.) शोभा विङ्गल काळेबाग
- प्रा. (डॉ.) अरुण आण्णासाहेब पाटील
- डॉ. कल्पना गिरीष गंगातीरकर
- प्रा. मंजिरी दत्तात्रय शेटके
- (३०/०६/२०२३ सेवानिवृत्ती)
- डॉ. राजेंद्र पांडूरंग रोटे
- प्रा. जयवंत मारुती दळवी
- प्रा. (डॉ.) रवींद्र भानुदास मिरजकर
- डॉ. श्रद्धा शिवाजीराव पाटील
- डॉ. शंकर आण्णा धनवडे
- प्रा. हेमंत महादेव पाटील
- डॉ. शैलजा श्रीरंग मंडले
- डॉ. अंकुश रामचंद्र बनसोडे
- डॉ. शशिकांत श्रीधर अन्नदाते
- प्रा. अजितकुमार नेमिनाथ चौगूले
- डॉ. महादेव मारुती शिंदे
- प्रा. एकनाथ आण्णासो कमलाकर

बी. व्होक. विभाग

- प्रा. विनय विजय बिरंजे
- प्रा. काजल संभाजी भोसले
- प्रा. दीपक अनंत चौगले
- प्रा. सुरज बाबुराव शिंदे
- प्रा. उत्कर्ष पाटणकर
- प्रा. नम्रता शिंगे
- प्रा. अमिन शाहिद सदलगे
- प्रा. श्रृती राजेंद्र गिजवणेकर
- प्रा. प्रतीराज मोरे

विज्ञान विभाग

- श्री. स्वप्नील पाटील
- सौ. स्नेहाली मांगलेकर-शिंदे
- डॉ. भैरु शिंदे
- डॉ. विद्येश जाधव
- श्रीमती आशियाना मकानदार
- श्रीमती आसमा नदाफ
- श्रीमती प्रिया जाधव
- श्रीमती रिमा मेस्त्री
- श्रीमती प्रणिता पाटील
- श्रीमती पृष्पांजली दौडमणी
- डॉ. मेघा मोळे
- श्रीमती रिना पाटील
- श्रीमती पुजा इंगळे
- श्रीमती निकीता कांबळे
- श्रीमती किर्ती कदम
- श्रीमती मिताली नाडकर्णी
- श्रीमती सरस्वती कांबळे
- श्री. ओंकार मगदूम श्रीमती मधुरा भोसले
- श्रीमती ऋतुजा पाटील
- श्रीमती माया पाटील
- श्रीमती शिवानी पाटील
- श्रीमती ऋतुजा चव्हाण
- श्रीमती गायत्री चव्हाण
- श्रीमती मयुरी देशपांडे
- श्रीमती प्रियांका क्षीरसागर
- श्रीमती स्वप्नाली जगदाळे
- श्रीमती वैशाली पाटील
- डॉ. विद्या कांरडे
- श्रीमती रश्मी राऊत
- श्रीमती राणी नलवडे
- श्रीमती प्रियांका खामकर

बी. एम. रोटे कनिष्ठ महाविद्यालय

प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे

प्राध्यापक वृंद

कला व वाणिज्य

श्री. राजेंद्र ए. हिरकुडे (पर्यवेक्षक) श्रीमती शशिकला टी. सरगर श्री. आदिनाथ आर. चौगुले डॉ. शैलेंद्र एम. सडोलीकर श्री. जावेद बी. मेस्त्री डॉ. संदीप ए. नलवडे श्री. विरकुमार व्ही. उपाध्ये डॉ. माधुरी पी. रसाळ श्री. सुनील टी. चौगुले श्री. सचिन एल. बराटे श्री. रामदास जी. तुरुके श्री. स्वप्निल बी. खोत श्रीमती श्वेता एस. परुळेकर श्री. अमोल एस. मोरे श्री. रुपेश ए. हळदकर

विज्ञान विभाग

श्री. राहल ए. आडके श्रीमती माधवी ए. मोरे डॉ. दमयंती एस. जत्राटे श्रीमती रेखा ए नाईक श्रीमती प्रियांका ए. जाधव श्रीमती माया एस. कलागते श्री. एकनाथ आर. ढेरे श्री. विकास व्ही. चौगूले श्रीमती सुनीता जे. पाटील श्री. सनी बी. भिवटे श्री, गौरव पी, मनपाडळेकर श्री, अभिषेक पी, भालेकर श्री. योगेश के. पाटील श्रीमती तृप्ती ए. वरपे श्री. सुरेश ए. मसुटे श्री. स्वप्नील बी. खोत श्री. भैरु एन. शिंदे श्रीमती सोनल एस. वाळवेकर श्रीमती सरस्वती कांबळे श्रीमती सायली देशमुख श्रीमती नेहा वायचळ

प्रशासकीय सेवक

अनुदानित

श्री. अमरदिप व्ही. नाईक श्री. विजयकुमार जी. झुरळे श्री. विवेक आर. मोरबाळे श्री. श्रीकांत एस. डवरी श्री. विलास ए. तातळे श्री. राजीव एस. पाटील श्री. अरुण बी. खोत श्री. रामचंद्र के. माने चतुर्थ श्रेणी सेवक श्री. सुनील डी. आयरे श्री. मुकुंद बी. सावंत श्री. दीपक एन. कापसे श्री. अर्जून आर. पाटील श्री. शिवाजी डी. बनसोडे श्री. तुकाराम आर. चांदणे

श्री. दादासो व्ही. पाटील

श्री. धनाजी टी. पोवार

श्री. विशाल एम. पाटील

विनाअनुदानित

श्रीमती सुरेखा सी. पत्रावळी श्री. राजाराम बी. जाधव श्री. राजाराम व्ही. पाटील श्री. पियुष मेळवंकी श्री. आशिष सुरेश पोवार श्री. आशितोष स्रेश पोवार श्री. लक्ष्मण बचाटे श्री. विनायक दळवी श्री. आदित्य पाटील चतुर्थ श्रेणी सेवक श्री. हरी एस. थोरबोले श्री, नवनाथ डी, कोरवी श्री. अरविंद एस. तिबीले श्री. लक्ष्मण एम. पाटील श्री. ऋषिकेश आर. पाटील श्री. गणपती ए. धनगर श्री. शरद बंगडे श्री. विश्रांत वसंत कांबळे

श्री. ऋषी पाटील

श्री. आदित्य माने

श्री. विजय संभाजी जगदाळे

।। शीलं परं भूषणम् ।।

श्री आचार्यरत्न देशभूषण शिक्षण प्रसारक मंडळ, कोल्हापूर संचलित

महावीर महाविद्यालय, कोल्हापूर (खायत)

नॅक 'अ' मूल्यांकन

प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे

प्रा. डॉ. भरत नाईक अधिष्ठाता

डॉ. महादेव शिंदे समन्वयक, B.A.B.Ed.

श्री. राजेंद्र हिरकुडे पर्यवेक्षक, ज्यु.कॉलेज

प्रा. डॉ. रविंद्र मिरजकर समन्वयक, स्वायत्त कक्ष

प्रा. स्विप्निल पाटील समन्वयक, विज्ञान विभाग वरिष्ठ

प्रा. जयवंत दळवी केंद्र संयोजक, YCMOU

डॉ. संजय ओमासे समन्वयक, IQAC

डॉ. संदीप नलवडे समन्वयक, बी.व्होक

डॉ. रोहित पाटील क्रीडा संचालक

प्रशासकीय

प्रा. डॉ. अरुण पाटील परीक्षा नियंत्रक

श्रीमती संध्या जाधव स्टाफ सेक्रेटरी, कला व वाणिज्य

श्री. प्रभाकर कदम ग्रंथपाल

संपादक मंडळ

डॉ. प्रकाश कांबळे संपादक

प्रा. डॉ. गोमटेश्वर पाटील सहसंपादक

प्रा. डॉ. गोपाळ गावडे समन्वयक, मराठी विभाग

डॉ. राजेंद्र रोटे समन्वयक, हिंदी विभाग

प्रा. हेमंत पाटील समन्वयक, इंग्रजी विभाग

डॉ. अंकुश गोंडगे समन्वयक, कला विभाग

सीमा चौगुले विद्यार्थी संपादक

प्राध्यापक व विद्यार्थी पुरस्कार

विविध पुरस्कार

डॉ. शरद गायकवाड महाराष्ट्र शासनाचा साहित्यरत्न आण्णा भाऊ साठे समाजभूषण

प्रा. डॉ. गोपाळ गावडे श्रीमती गंगामाई वाचन मंदिर आजरा यांचा डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर लक्षणीय गद्य साहित्य पुरस्कार

प्रा. जयवंत दळवी शिवाजी विद्यापीठ मराठी शिक्षक संघ उपाध्यक्ष

श्रीमती शशिकला सरगर अष्टपैलू काव्यभूषन राज्यस्तरीय गौरव पुरस्कार

प्राचार्य डॉ. बाबासाहेब उलपे यशवंतराव चव्हाण (के.एम.सी.) कॉलेज, कोल्हापूर

विद्यार्थी पुरस्कार

भाग्यश्री रमेश माझिरे

स्वप्नाली चंद्रकांत वायदंडे

प्रेरणा शिवाजी आळवेकर लिनिंग श्रीलंका इंटरनॅशनल सिरीज २०२४ बॅडिमंटन दृहेरी प्रकारात ब्रॉझ पदक

अंडर ऑफिसर कृष्णदेव गिरी २६ जानेवारी प्रजासत्ताक दिन परेडसाठी निवड

महाराष्ट्र कलोपासक मंडळ, पुणे यांच्या वतीने आयोजित प्रतिष्ठित पुरुषोत्तम करंडक एकांकी स्पर्धेत सांघित तृतीय क्रमांक

सिनियर अंडर ऑफिसर कीर्तन खींद्र मिरजकर थायलंड, इंडोनिशिया, जकार्ता, व्हिएतनाम, बँकॉक या देशामध्ये भारत सरकारच्या वतीने आयोजित विदेश दौऱ्यात सहभाग

प्रज्ञावंत विद्यार्थी

दादोबा लड़ने ट्रस्ट पुरस्कृत गुणवंत विद्यार्थी पुरस्कार

शिवाजी विद्यापीठ परीक्षेतील महाविद्यालयातील यशस्वी विद्यार्थी

शिवाजी विद्यापीठ परीक्षेतील महाविद्यालयात प्रथम

शहेबाज इम्रान बागवान बी. ए. १

बी. ए. २

मल्हार आमोद दंडगे माहिन लियाकत आंबेकरी बी. ए. ३

प्राजक्ता प्रमोद घोरपडे सी.ए.पोमाई पुरस्कार

नेहा शंकरलाल अछडा बी.कॉम. १

सुमन नरेश आहुजा बी.कॉम. २

सृष्टी गणेश जगताप बी.कॉम. ३

सुशांत सुनील सुतार बी.एस्सी. भाग १

मयुरी सुभाष सुतार बी.एस्सी. भाग २

जिया इमान मोमीन बी.एस्सी. भाग ३

दिक्षा दत्तात्रय काशिद बी.ए.बी.एड्. भाग १

शुभद सचिन लोंढे बी.ए.बी.एड्. भाग २

सारिका शिवाजी कोळी बी.ए.बी.एड्. भाग ३

श्रीपाद सुनील ताटे बी.ए.बी.एड्. भाग ४

हर्षद दिपक घाडगे बी. व्होक. प्रिंटिंग-१

देवांग ललित मल्हारा बी. व्होक. प्रिंटिंग-२

तेजस नंदकुमार माने बी. व्होक. प्रिंटिंग-३

राहल महादेव पाटील बी. व्होक. ॲटोमोबाईल-१

शिवतेज दत्तात्रय चौगुले बी. व्होक. ॲटोमोबाईल-२

कुणाल शामकुमार सुरवसे बी. व्होक. ॲटोमोबाईल-३

प्रज्ञावंत विद्यार्थी

दादोबा लड़ने ट्रस्ट पुरस्कृत गुणवंत विद्यार्थी पुरस्कार

शिवाजी विद्यापीठ परीक्षेतील महाविद्यालयातील यशस्वी विद्यार्थी

शिवाजी विद्यापीठ परीक्षेतील महाविद्यालयात प्रथम

सुशांत रमेश हांडे बी. व्होक. ॲग्रीकल्चर-१

वैष्णवी किरण धुरे बी. व्होक. ॲग्रीकल्चर-२

शिवतेज निवृत्ती माने विश्रांती सुरेश कांबळे धीरज सुधीर इंगळे बी. व्होक. ॲग्रीकल्चर-३ बी. व्होक. केमिकल टेक्नॉलॉजी-२ बी. व्होक. केमिकल टेक्नॉलॉजी-३

दिपीका आण्णासो चौगुले एम. ए. १ (इंग्रजी)

मुस्कान शायुब अहमद मुजावर एम. ए. २ (इंग्रजी)

साक्षी कृष्णात खासनीस एम. ए. १ (मानसशास्त्र)

सुकेशिनी दिलीप कांबळे एम. ए. २ (मानशास्त्र)

बी. एम. रोटे कनिष्ठ महाविद्यालय

अक्षता रमेश काशिद ११ वी कला

यशराज रविंद्र चव्हाण १२ वी कला

प्रतिक्षा जयवंत पोवार ११ वी वाणिज्य

समृद्धी भिवाजी पाटील १२ वी वाणिज्य

फरहिन अस्लम शिंदा ११ वी विज्ञान

निधी संजय कोटीभास्कर १२ वी विज्ञान

मिहीर शिरीष कुलकर्णी १२ वी विज्ञान भौतिकशास्त्र विषयाच्या अंतरराष्ट्रीय चर्चासत्रात सहभाग

महाविद्यालयाचे भूषण

स्वातंत्र्यसैनिक कै. भूपाल सुरवदेव पांगिरे पुरस्कृत 'देशभूषण' पुरस्कार

आदर्श विद्यार्थी

अक्षदा रमेश काशिद १२ वी कला

अनुराधा सुरेश देसाई बी.ए. ३

सौरभ राणे बी. कॉम.३

दिपाली पांडुरंग गावडे बी.ए.बी.एड.४

युवराज भिमराव गोंडगे बी. एस्सी.३

एन. सी. सी.

अश्विनी मोहन धुरी एम. ए. २

कृतिका रमेश सुतार एम.एस्सी. १

बी. व्होक.३

एम.ए. २

अनिकेत हरिश्चंद्र निवळे कोमल जयसिंग भोसले विक्रम तुकाराम कापसे देवयाणी धमेंद्र वंजिरी बी. ए. १

बी.कॉम. ३

एन.एस.एस

ओमकार संजय चव्हाण बी. व्होक ३

इंद्रजित दिलीप पवार १२ वी कला

द्र्पण शिवप्रसाद पोतदार बी.ए.बी.एड्.४

सांस्कृतिक विभाग

भारतजीवन प्रभुखोत बी. ए. ३

<mark>पूजा विट्ठल चव्हाण</mark> १२ वी कला

सारिका शिवाजी कोळी बी.ए.बी.एड्. ४

उत्कृष्ठ खेळाडू

प्रेरणा शिवाजी आळवेकर बी. ए. ३

संस्कार सचिन माळी १२ वी कला

कमवा व शिका योजना

अनिकेत अनिल कुंभार बी.ए.बी.एड्. ४

विजय काळे बी.व्होक ३

झंडा ऊँचा रहे हमारा!

१५ ऑगस्ट स्वातंत्र दिनी ध्वजारोहण करताना संस्थेचे संचालक प्राचार्य श्रीधर हेरवाडे, ॲड. के. ए. कापसे, सचिव मा. मोहन गरगटे, प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे व मान्यवर

२६ जानेवारी प्रजासत्ताक दिनी ध्वजारोहण करताना संस्थेचे सचिव मा. मोहन गरगटे, खजानिस मा. गुणवंत रोटे, सर्व संचालक व मान्यवर

१५ ऑगस्ट स्वातंत्र दिनी आयोजित ध्वजारोहण समारंभ प्रसंगी मार्गदर्शन करताना संस्थेचे संचालक प्राचार्य श्रीधर हेरवाडे, चेअरमन ॲड. के.ए. कापसे, सचिव, मा.मोहन गरगटे, पदाधिकारी व मान्यवर

२६ जानेवारी, प्रजासत्ताक दिवस समारोहप्रसंगी मार्गदर्शन करताना संस्थेचे सचिव मा. मोहन गरगटे, श्री. गुणवंत रोटे, प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे व मान्यवर

चर्चा सत्रे व कार्यशाळा

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२० : संधी आणि आव्हाणे

राष्ट्रीय परिषदेचे उदघाटन करताना शिवाजी विद्यापीठाचे कुलगुरू डॉ. डी. टी. शिर्के, चेअरमन, ॲड. के.ए.कापसे व मान्यवर

डॉ. शिरिष चिंधडे, पुणे राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण आणि भारतीय ज्ञान परंपरा या विषयावर मार्गदर्शन करताना

डॉ. श्रीकृष्ण महाजन अधिष्ठाता वाणिज्य विभाग, शि.वि., कोल्हापूर National Education Policy & outcome base Education या विषयावर मार्गदर्शन करताना

डॉ. व्ही. आर. शिरगुरकर Focus on Libral Education under NEP विषयावर मार्गदर्शन करताना

सामाजिकशास्त्रे व भारतीय ज्ञान परंपरा

परिषदेचे उद्घाटन करताना डॉ. विवेकानंद रणखांबे, संस्थेचे सचिव श्री मोहन गरगटे, डॉ. प्रकाश कोपार्डे, प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे, समन्वयक डॉ. महादेव शिंदे

उद्घाटन प्रसंगी मार्गदर्शन करताना डॉ. प्रकाश कोपार्डे, सचिव श्री. मोहन गरगटे, प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे व मान्यवर

डॉ. अजितकुमार जाधव मार्गदर्शन करताना

परिषदेत मार्गदर्शन करताना शिवाजी विद्यापीठाचे डीन डॉ. एम.एस.देशमुख, डॉ.विवेकानंद रणखांबे, प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे व मान्यवर

भावपूर्ण श्रद्धांजली

"ह्या शेताने लळा लाविला असा असा की, सुखदु:खाला परस्परांशी हसलो-रडलो आता तर हा जीवच अवघा असा जखडला मी त्याच्या हिरव्या बोलीचा शब्द जाहलो"

ना. धो. महानोर

अनुक्रमणिका

				•
	अ.नं.	लेखाचे नाव	प्रकार	विद्यार्थी
	۶.	नऊ दिवसांचा अनमोल असा प्रवास	अनुभव कथन	राजलक्ष्मी शिंदे
	۶.	जीवनातला मावळता सूर्य	आत्मकथनात्मक	साक्षी कलकुटकी
	₹.	पशुतेपासून मानवतेपर्यंत	चिंतनपर लेख	प्रतीक पाटील
	٧.	स्त्रीभ्रुण हत्या – सामाजिक समस्या	वैचारिक लेख	अभिषेक मोरे
	ч.	जैन धर्मातील अनेकान्तवाद : २१ व्या शतकातील	वैचारिक लेख	सम्यक चौगुले
		शांततापूर्ण सहिष्णुतेचा मार्ग		
	ξ.	गोष्ट एका पैठणीची	समीक्षा लेख	सीमा चौगुले
	9.	मी पोहचले श्रमिक महिलांच्या सहवासात नारी शक्ती	मुलाखत	अनुराधा देसाई
	۷.	माझा बालाजी प्रवास	प्रवासवर्णन	साक्षी बीडकर
	۶.	मोडी लिपीचे महत्त्व	माहितीपर लेख	संकेत सावंत
	90.	ए. आय. रोजगार संधी आव्हाने आणि उपाय	माहितीपर लेख	मानसी जगदाळे
	??.	फक्त शंभर रुपये	व्यक्तिचित्रण	जान्हवी चौगले
	१२.	आधुनिक काळात मराठी भाषेचे महत्त्व	माहितीपर लेख	प्रेरणा कुरणे
		~ .		
पद्य विभाग				
	?.	योद्धा आहेस तू	प्रतीक पाटील	
	۲.	प्रेम	धीरज समुद्रे	
	₹.	आपलं कोल्हापूर	शुभम पाटील	
	٧.	मी बैल बोलतोय	प्रतीक पाटील	
	ц.	माझा फौजी	शुभम पाटील	
	ξ.	घरट्यासाठी झाड	सिद्धी खराडे	
	9.	मन नावाचा कोपरा	स्नेहल देबाजे	
	८.	स्वार्थी	प्रतिराज मोरे	
	۶.	एकतर्फी प्रेम	विजय काळे	
	१०	· अपूर्ण	धनराज पाटील	

अनुभव कथन

नऊ दिवसांचा अनमोल असा प्रवास

कु. राजलक्ष्मी शिंदे बी.ए.भाग २

शारदीय नवरात्र हा देवी दुर्गामातेच्या सन्मानार्थ साजरा केला जाणारा एक वार्षिक हिंदू सण आहे. सैद्धांतिकदृष्ट्या चार हंगामी नवरात्री आहेत. तथापि, व्यवहारात पावसाळ्यानंतर शरद ऋतूतील शारदीय नवरात्री नावाचा हा प्रमुख आहे. हा सण हिंदू दिनदर्शिकेच्या अश्विन महिन्यातील शुक्ल पक्षात साजरा केला जातो.

नवरात्र म्हणजे नऊ रात्रींचा समूह असा शब्दश: अर्थ होत असून हा सण नऊ रात्री (आणि दहा दिवस) साजरा होतो; प्रथम चैत्र महिन्यात (ग्रेगोरियन कॅलेंडरच्या मार्च/एप्रिलमध्ये) आणि पुन्हा शारदा महिन्यात साजरा होतो. नवरात्र ही वेगवेगळ्या कारणांसाठी आणि विविध हिंदू सांस्कृतिक क्षेत्रांच्या विविध भागांमध्ये वेगवेगळ्या पद्धतीने साजरी केली जाते. दुर्गोत्सव हा वर्षातून शरद ऋतु व वसंत ऋतुतही साजरा करण्याची प्रथा असल्याचे काही ग्रंथांतून दिसून येते. दुर्गा देवतेचे महात्म्य भविष्यात पुराणात कथन केलेले आढळते.

अश्विन महिन्यात घटामध्ये देवीची स्थापना करून नंदादीप प्रज्वलित करून आदिमायेची नऊ दिवस मनोभावे पूजा करणे म्हणजेच घटस्थापना किंवा नवरात्रोत्सव.

सुरुवातीला पावसाळ्यात पेरण्यात आलेल पीक हे पहिल्यांदा घरात येण्याचा हा काळ होता. त्यामुळे शेतकरी हा उत्सव अत्यंत प्रेमाने साजरा करत होते. पण नंतर या सणाला धार्मिक महत्त्व प्राप्त झाले आणि हा उत्सव उपासनेचा एक उत्सव झाला. दरम्यान, या काळात महाराष्ट्रातील शक्तिपीठांनाही महत्त्व प्राप्त झाले. या काळात या देवींचे दर्शन घेण्यासाठीही मोठ्या संख्येने भक्त जातात. देवी दुर्गेला समर्पित करण्यात आलेला हा उत्सव आहे. तर दहाव्या दिवशी रावणदहन अर्थात विजयादशमी म्हणून हा सण साजरा करण्यात येतो.

शारदीय नवरात्र हा सण महिलांसाठीचा असून हा सण महिला भक्तिभावाने उपवास, आईमातेची उपासना, सेवा करून हा उत्साहात पार पाडतात.

या नऊ दिवसांमधील माझा छोटासा प्रवास मी माझ्या शब्दात मांडू इच्छिते.

या नऊ दिवसांचा प्रवास करत असताना मी खूप काही गोष्टी शिकले, अनुभव घेतले. या नवरात्रीमध्ये माझ्या जिल्ह्याबाहेरील. महाराष्ट्राबाहेरील लोक या नऊ दिवसांत कोल्हापूरच्या आई महालक्ष्मी देवीचे भक्तिपूर्ण दर्शन घेण्यासाठी येतात.

या नऊ दिवसात आम्हा एन.एस.एस. स्वयंसेवकांचं इतकं छान पद्धतीचे योगदान असतं की, छान अशा पद्धतीने येणाऱ्या भाविकांचं स्वागत करणं त्याचबरोबर त्यांना थोडंफार मंदिराविषयी मार्गदर्शन करणे, त्यांना योग्यवेळी प्रसादाची सोय करून देणे हे आम्ही करतो.

या नऊ दिवसांत वृद्ध महिला, पुरूष यांना मंदिरातून छान असे दर्शन घडवून त्यांना सुरक्षेच्या दृष्टीने मदत करणे. शारदीय नवरात्रीमध्ये अपंग, दिव्यांग भक्तांना आईमातेच्या दर्शनाची ओढ खूप असते. ती सेवा आम्हा एन.एस.एस. स्वयंसेवकांना करायला भेटते.

एन.एस.एस. म्हणजे काय हो? तर एन.एस.एस. म्हणजे "Not me, but you". ''आमच्यासाठी नव्हे तर तुमच्यासाठी'' तर एन.एस.एस. मध्ये माणसाने माणसांची केलेली सेवा. नुसती सेवा नसून माणुसकीप्रमाणे एक मदतीचा हात मग ते समाजात असो वा आपण आपल्या आजूबाजूच्या, आपल्या आसपासच्या समाजात दिलेला मदतीचा पुढाकार होय.

आज आम्ही तोच एक मदतीचा हात या नऊ दिवसांत दिला होता. आम्ही या दिवसात वाहतूक पोलिसांसोबत वाहतूक नियंत्रण करतो. ट्राफिक पोलिसांना सहकार्य करतो. या नऊ दिवसांत येणाऱ्या भाविकांना योग्य ते मार्गदर्शन करतो. त्याचबरोबर योग्य असे संदेश देतो.

- ''सिम्नलवर गाडी बंद करून कार्बन उत्सर्जन कमी करू.''
- ''सिम्नलवर गाडी बंद करणार, वायु प्रदुषण रोखणार.''
- ''आवरा वेगाला सावरा जीवाला.''
- ''वाहतुकीचे नियम पाळू, आपणच आता शिस्त लावू.''

असे सामाजिक संदेश देतो. आम्ही स्वयंसेवक एकजुटीने काम करत असतो.

त्याचबरोबर विशेष म्हणजे स्त्रियासुद्धा काम करत असतात. असे मानले जाते की, स्त्री ही देवी मातेचे दुसरे रूप आहे. या शारदीय नवरात्रीमध्ये माणसातला माणूस समजतो, एक माणूस म्हणून जगण्याची जाणीव होते. त्या आईमातेकडे बिघतलं तर काम करण्याचं बळ येतं. याचबरोबर या समाजात आपण कसे वावरले पाहिजे, हे शिकता येतं.

आज आपण बघतो आहोत, या समाजामध्ये स्त्रीचे स्थान माणसे हिरावून घेत आहेत आणि त्यात समाजात स्त्रियांना तुच्छ समजले जाते. जर आपण नऊ दिवसांत बिघतलं तर स्त्रिया आधी शक्ती बनून समाजासाठी काम करत असतात. या नऊ दिवसांत स्त्रिया एकत्रित येऊन आईमातेची पूजा, प्रार्थना करत असतात. या दिवसात स्त्रिया नवदुर्गाची वेषभूषा, भजन करत असतात. त्या आईमातेकडे प्रार्थना करतात. आम्हा स्त्रियांना सुखी ठेव, आनंदी ठेव अशी मनोभावे प्रार्थना करतात. आणि लढण्यासाठी बळ मागतात. अशा पद्धतीने लढण्यास

पात्र होतात.

आपण बघतों की, स्त्री जगली तर घर टिकतं आणि समाजहीं टिकतो. पुरुषाच्या खांद्याला खांदा लावून स्त्री पुरुषाप्रमाणे राबत असते. तरी स्त्रीला किंमत नाही. आज समाजामध्ये म्हणून भारतीय संस्कृतीनुसार हे नवरात्री उत्सव पार पाडले जातात. त्याचबरोबर स्त्रीला तिचा मान हा नऊ दिवस नहीं तर कायम मिळाला पाहिजे. तिचा सन्मान केला पाहिजे. म्हणून या नऊ दिवसांत स्त्रियांना मान पहिला दिला जातो.

याच शारदीय नऊ दिवसांत आमच्या एन.एस.एस. स्वयंसेविकासुद्धा काम करत असतात. स्वयंसेविकासुद्धा पोलीस मित्रासोबत काम करत असतात. त्याचबरोबर मंदिराच्याबाहेरील परिसरात कोणताही भाविकांना त्रास होऊ नये किंवा कोणाला मदत किंवा गोंधळ होऊ नये म्हणून आमचे एन.एस.एस. स्वयंसेवक प्रयत्न करत असतात. मंदिराच्या परिसरामध्ये कोणतेही नुकसान व त्या नुकसानामधून कोणाला त्रास होऊ नये म्हणून आमचे एन.एस.एस. स्वयंसेवक प्रयत्न करत असतात. काळजी घेतात आणि त्याचबरोबर आमचे स्वयंसेवक प्रामाणिकपणे शांततेत काम करत असतात. नऊ दिवसात पोलीस स्त्रिया आपल्या घराचा विचार न करता या नऊ दिवसांत उत्तमरित्या काम करत असतात. यांच्यासोबत काम करत असतात. यांच्यासोबत काम करत असताना योग्य असे मार्गदर्शन मिळते.

खूप छान पद्धतीने मार्गदर्शन भेटल्यामुळे करिअरच्या संधी भेटतात. हे दिवस खूप मस्त असतात. आईच्या आशीर्वादाने आम्हाला भेटलेला प्रसाद खूप छान असतो. अगदी आईच्या हातचं जेवण आहे, असं वाटतं.

या दिवसात बाहेरच्या गावातून येणाऱ्या भाविकांशी ओळख झाल्यामुळे जिव्हाळ्याचं नातं, आपुलकी निर्माण होते. त्याचबरोबर या दिवसात भाविकांना मदत केल्यामुळे त्याचे भेटणारे अनेक मोलाचे आशीर्वाद भेटतात. या नऊ दिवसांत अनेक कॉलेजमधून येणारे स्वयंसेवक, स्वयंसेविका त्यांच्याशी होणारे मैत्रीपूर्ण संबंध अगदी अनमोल असतात. ते क्षण सगळ्या कॉलेजमधील स्वयंसेवक एकत्र येऊन काम करत असतात. आमच्यासाठी खूप छान दिवस असतात. 'समाजासाठी आम्ही कायम तत्पर असू हे आम्ही समजावून देत असतो. समाजाला २४ तास आम्ही तुमच्या सेवेला असू असं' या कामातून संदेश देत असतो. 'हाक तुमची साथ आमची' हे समजावून सांगतो आणि आम्ही तसे कामही करतो एकजुटीने.

आपुलकीची अशी साथ व आशीर्वाद भेटले की योग्य दिशेने माणूस वाटचाल करू शकतो.

आत्मकथनात्मक

जीवनातला मावळता सूर्य

साक्षी कलकुटकी बी.ए.बी.एड्. २

सायंकाळची वेळ. लालबुंद सूर्य मावळतीला जात होता. सूर्याचा तो लाल रंग आकाशात सर्वत्र पसरला होता. याच दरम्यान, 'संजीवनी' हॉस्पिटलमध्ये बेडवर बसलेली एक तरुण मुलगी खिडकीतून बाहेर मावळणाऱ्या त्या सूर्यांकडे एकटक पाहात होती. तिचे टपोरे लालबुंद डोळे पाण्याने भरलेले होते. चेहऱ्यावर दुःख पसरलेलं होतं. निराशतेने तिचे मन व्याकूळ झाले होते. आनंदीने आता मनोमन हार मानली होती.

ही आनंदीच, तिचं नाव आणि नावाप्रमाणेच आनंदी ही नेहमी आनंदी राहाणारी मुलगी होती. त्या मावळत्या सूर्यांकडे पाहातच आनंदी आपल्या भूतकाळात रमली.

आनंदी ही एका छोट्याशा गावातील सामान्य कुटुंबातील मुलगी होती. तिचे वडील विश्वासराव हे त्याच गावातील प्राथमिक शाळेत शिकवणारे शिक्षक होते. ते विचाराने खूप विवेकी होते. मुलगा-मुलगी एकसमान आहेत, अशी त्यांची धारणा होती आणि म्हणूनच तर आनंदी ही त्यांची एकुलती एक मुलगी होती. कारण त्यानंतर त्यांनी मूल न होऊ देण्याचा निर्णय घेतला. आनंदीलाच चांगलं शिक्षण आणि संस्कार देऊन वाढवणं हा त्यांचा हेतू होता. आनंदी ही अतिशय ह्शार, नम्र आणि सुस्वभावी मुलगी होती. तिच्यावर तिच्या वडिलांच्या विचारांचा प्रभाव होता. मुलगी म्हणून ती कोणत्याही गोष्टीचा कमीपणा किंवा न्यूनगंड मानत नसे. तिच्यात शिकण्याची जिद्द होती. तिला पुस्तक वाचनाची प्रचंड आवड होती. शिकून डॉक्टर व्हावं आणि गोरगरीब लोकांवर मोफत उपचार करावेत, असा तिचा मानस होता. एवढंच नव्हे तर शिक्षण घेत असतानाही ती गरीब मूलांना शिक्षणापासून वंचित असलेल्या मुलांना मोफत शिकवायची. ती धाडसी होती. आपल्या डोळ्यांसमोर होणारा अन्याय तिला सहन होत नसे. ती त्या अन्यायाला सडेतोड उत्तर द्यायची.

बारावीचं शिक्षण झालं आणि वैद्यकीय शिक्षण घेण्यासाठी आनंदी आता शहरात आली. खूप काही स्वप्नं, इच्छा मनाशी बाळगून आनंदीनं महाविद्यालयात पाऊल ठेवलं. ती महाविद्यालय जवळच्याच एका वसतिगृहात राहू लागली. ती मन लावून शिकू लागली आणि पहिलं वर्ष यशस्वीपणे पूर्ण केलं. ती वर्गात पहिली आली. तिच्या चांगल्या स्वभावामुळे आणि गुणवत्तेमुळे तिचं संपूर्ण महाविद्यालयात कौतुक झालं. हे आता तिचं दुसरं वर्ष होतं. ती त्याच उत्साहाने शिकत होती. पण, नियतीने तिच्यापुढे एक मोठं संकट उभं केलं होतं.

त्या महाविद्यालयाच्या अध्यक्षाचा मुलगा रॉकी हा दोन वर्षांनंतर तिथे परत आला होता. तो एक व्यसनी, उर्मट, गर्विष्ट स्वभावाचा मुलगा होता. श्रीमंत बापाचा बिघडलेला मुलगा अशी त्याची ख्याती होती. तो मुलींशीही नीट वागत नव्हता. त्यांची छेड काढायचा. अनेक मुली त्याला घाबरून त्याच्या समोर येण्याचं टाळत असत. दोन वर्षांपूर्वी एका मुलीने तर त्याच्या छळाला कंटाळून आत्महत्या केली होती. यामुळेच रॉकी दोन वर्षे भारताबाहेर होता. आता जरी तो परत आला असला तरी त्याच्या स्वभावात काडीमात्र बदल झालेला नव्हता.

या सगळ्यांपासून बेसावध असणारी आपली आनंदी मात्र धावतपळत कॉलेजमध्ये आली. त्यादिवशी तिला जरा उशीरच झाला होता. ती पळत पळत क्लासरुमकडे जात होती. तेवढ्यात ती समोरून येणाऱ्या एका मुलाला धडकली. तिच्या हातातील सर्व पुस्तके खाली पडली. समोरून धडकलेला तो मुलगा हा दुसरा-तिसरा कोणी नसून अध्यक्षाचा मुलगा रॉकीच होता. आनंदीनं त्याला अगदी हळू आवाजात, अपराधी भावनेनं सॉरी म्हटले आणि खाली बसून आपली पडलेली पुस्तके ती गोळा करू लागली. रॉकी मात्र तिथेच उभा राहून तिच्याकडे एकटक पाहात होता. तिच्यावरून त्याची नजर काही केल्या हटत नव्हती.

आनंदी स्वभावाला जितकी चांगली होती तितकीच दिसायलाही ती सुंदर होती. गोरा रंग, सडपातळ अंग, मध्यम उंचीची, लांबसडक केस आणि टपोरे काळेभोर बोलके डोळे पाहाताचक्षणी मनात भरेल इतकं सुंदर रूप होतं तिचं. रॉकीलाही ती फार आवडली होती. तिनं पुस्तकं उचलली. रॉकी भानावर आला. आनंदी तिथून निघून गेली. पण रॉकी मात्र तिच्याकडे पाहातच राहिला.

दुसऱ्या दिवशी आनंदी कॉलेजला आली. तिला पाहाताक्षणी रॉकी तिच्याजवळ गेला आणि गुलाबाचं फूल तिला देत त्याने तिला प्रपोज केलं. हे दृश्य तिथे असलेली इतर सर्व विद्यार्थी पाहात होते. आनंदीने शांत आवाजात नकार दिला आणि तिचा त्या कॉलेजमध्ये येण्याचा मूळ हेतूदेखील सांगितला. मला माफ कर असं म्हणत ती तेथून निघून गेली. पण रॉकी काही गप्प बसला नाही. तो नेहमी तिचा पाठलाग करी. तिचं मन वळवण्याचा प्रयत्न करी. वसतिगृहात राहाणाऱ्या इतर मुलींना ही गोष्ट माहिती होती आणि रॉकीचा स्वभावही त्यांना चांगलाच माहिती होता. त्यांनी आधीच आनंदीला सावध केले होते.

असेच काही दिवस निघून गेले. एवढं समजावूनही आनंदी काही ऐकत नाही म्हटल्यावर एक दिवस रॉकीने संपूर्ण कॉलेजसमोर आनंदीसोबत गैरवर्तन केले आणि याचा राग येऊन तिने कानाखाली

मारली. ती तिथून निघून गेली. सगळ्या कॉलेजसमोर झालेला आपला अपमान रॉकीला सहन झाला नाही. मनात ठेवून तो तेथून निघून गेला, तो पुन्हा दोन दिवस आलाच नाही. दोन दिवस आनंदी मात्र नेमाने कॉलेजला यायची. आनंदीने रॉकीला चांगला धडा शिकवला म्हणून कॉलेजमध्ये सर्व मुलींनी तिचं खूप कौतुक केलं.

दोन दिवसानंतर आनंदी क्लास संपवून क्लासरूममधून बाहेर पडली आणि कॉलेजच्या प्रांगणात उभी राह्न आपल्या मैत्रिणींशी बोलू लागली. त्याचवेळी मागून तिच्या खांद्यावर कुणीतरी हात ठेवला. ती मागे वळताच समोर उभ्या असलेल्या रॉकीने तिच्या तोंडावर ॲसिड फेकले. आनंदी मोठ्याने किंचाळली. रॉकी तिथून निघून गेला. आनंदीचा चेहरा जळत होता. ती वेदनाग्रस्त आवाजाने ओरडत होती. तिच्या मैत्रिणींनी तिच्या चेहऱ्यावर भराभर पाणी ओतलं. तिला ताबडतोब हॉस्पिटलमध्ये नेण्यात आलं. हॉस्पिटलमध्ये जाईपर्यंत आनंदी वेदनेने तळमळत होती. डॉक्टरांनी तिला भुलीचे इंजेक्शन दिले आणि आनंदी शांत झाली. डॉक्टरांनी आनंदीवर उपचार केले. त्याच दरम्यान, गावाकडून तिच्या आई-वडिलांनाही बोलवण्यात आले. सकाळच्या वेळेत आनंदीला शुद्ध आली. तिचा चेहरा पूर्णपणे बँडेज पट्ट्यांनी झाकलेला होता. तिचे डोळेसुद्धा उघडे नव्हते. ती ओरड् लागली. त्या पट्ट्या काढण्याचा प्रयत्न करू लागली. तिच्या आई-वडिलांनी व डॉक्टरांनी तिला सावरले, शांत केले आणि तिला समजावले की, 'दोन दिवस तरी ह्या पट्ट्या काढता येणार नाही.' दोन दिवस उलटले आणि आज सकाळीच आनंदीच्या चेहऱ्यावरच्या पट्ट्या काढण्यात आल्या. तिचा चेहरा पाहन तिचे आई-वडील खूप रडू लागले. आनंदीने आरसा मागितला. डॉक्टरांनी सुरुवातीला नकार दिला; पण तिच्या हाट्टापुढे त्यांनाही हार मानावी लागली. आनंदीने पूर्ण धैर्य एकवटून आरशात पाहिलं आणि पुन्हा एकदा ती मोठ्याने किंचाळली. तिच्या हातातून आरसा निसटून जिमनीवर पडला. गोऱ्या रंगाची सुंदर दिसणारी आनंदी आता विद्रुप दिसत होती. तिचा संपूर्ण चेहरा जळला होता. खाली पडलेल्या आरशाच्या तुकड्यांमध्ये स्वतःचा विद्रुप चेहरा पाहात ती आक्रोश करू लागली, ओरड् लागली. तिला वाटलं, आता सर्व काही संपलं. तिला आपल्या डोळ्यांसमोर तिच्या स्वप्नांची माती झालेली दिसत होती.

या साऱ्याचा विचार करत मावळणाऱ्या सूर्यांकडे पाहाणाऱ्या आनंदीला सूर्य मावळून पडलेला अंधार आणि उगवलेल्या पहाटेचंही भान नव्हतं. तितक्यात उघडलेल्या दरवाज्याच्या आवाजाने ती भानावर आली. तिने दरवाज्याकडे पाहिले. तिचे वडील काही तरुण मुलींना सोबत घेऊन आले होते. त्या मुलींचे चेहरेही विद्रुप होते. त्या मुली हसऱ्या चेहऱ्यांनी तिच्याजवळ आल्या.

तिचे वडील तिला समजावत म्हणाले, ''अन्याय हा फक्त तुझ्यावरच झालेला नाही. आनंदी, अन्याय मुलींवरही झालाय, तू ज्या परिस्थितीतून जात आहेस त्या परिस्थितीतून ह्या मुलीदेखील गेल्या आहेत. पण त्यांच्याकडे बघ, त्यांनी स्वतःला सावरले. तुलासुद्धा स्वतःला सावरावं लागेल. या आणि अशा अनेक मुलींसाठी तुला आता काम करायचंय. ही वेळ इतर मुलींवर येऊ नये यासाठी प्रयत्न करायचेत आणि ज्याने तुझ्यावर अन्याय केला त्याला कायदेशीर शिक्षाही मिळवून द्यायची आहे.''

खिडकीबाहेर कोवळ्या किरणासहित उगवणाऱ्या त्या सूर्याकडे बोट दाखवत ते म्हणतात, ''सूर्य निराशतेचा अंधार पसरत जसा मावळतो. तसाच दुसऱ्या दिवशी आशेचा किरण घेऊन तो पुन्हा उगवतोही. आजचा हा सूर्य तुझ्या जीवनात आशेचा नवा किरण घेऊन आला आहे. आनंदी ऊठ, त्याचं स्वागत कर आणि पुन्हा नव्यानं आयुष्य जगण्यासाठी सज्ज हो.''

आनंदी आपले अश्रू पुसत निश्चयाने उठली आणि अन्यायाविरुद्ध लढण्यासाठी पुन्हा एकदा तयार झाली.

आयुष्य म्हणजे नक्की काय?

मानसी मोरे ११वी विज्ञान

'आयुष्य म्हणजे नक्की काय? विधात्याने दिलेली सुंदर देणगी म्हणजे आयुष्य. आयुष्य हे विधात्याचे लिहिलेलं एक पान आहे, पहिलं पान जन्म तर शेवटचं पान मृत्यू आहे.

जेव्हा आपण जन्माला येतो, तेव्हा आपल्या जीवनाची सुरुवात होते म्हणून आयुष्यातलं पहिलं पान जन्म आहे. जेव्हा आपला मृत्यू होतो. तेव्हा आपल्या जीवनाचा शेवट होतो म्हणून आयुष्यातलं शेवटचं पान मृत्यू आहे. आयुष्यातली मधली पाने, ही आपल्यालाच भरायची असतात. कारण ते आपलं कर्म असतं. आपण जे कर्म करतो, ते कर्म त्या पानांवर गिरवायचं असतं.

सुख-दु:खाचा ठसा त्या पानांवर उमटवायचा असतो. होणाऱ्या चुका टाळायच्या नसतात. त्यांना सुधरवायचं असतं. त्यातून काही शिकून पुन्हा समोर जायचं असतं. यालाच जीवन म्हणजेच आयुष्य म्हणायचं असतं. नशीब कुणीच कुणाचं लिहीत नाही. आपलं नशीब घडवणं आपल्याच हाती असतं. दु:ख आहे म्हणून आयुष्य संपवायचं नसतं. त्या दु:खाचा सामना करून पुन्हा नव्याने सुरुवात करायची असते. यालाच आयुष्य म्हणायचं असतं, न थांबता, न थकता केलेला प्रवास म्हणजे आयुष्य.

येणाऱ्या प्रत्येक अडचणीवर मात करून समोर जाणे म्हणजे खऱ्या अर्थाने आयुष्य जगणे. या जगात कुणीच कुणाचं नसतं, आपलं आयुष्य हे आपणच जगायचं असतं. आयुष्याला प्रत्येक दिवस हा शेवटचा दिवस म्हणून जगून बघा, जीवनाचा खरा आनंद अनुभवायला मिळेल आणि जीवनाचेही सार्थक होईल.

चिंतनपर लेख

पशुतेपासून मानवतेपर्यंत...

प्रतीक पाटील बी.ए.भाग ३

मी आतापर्यंत स्वतःला माणूस समजत होतो, पण मला आज कळतंय की तो एक गोड भ्रम होता. स्वतःच्या मनुष्यत्वाला जेव्हा प्रश्न विचारला की, 'तुझ्यात पशुत्वापेक्षा काय वेगळं आहे?' तेव्हा 'काहीच नाही' असं उत्तर आलं! त्यानंतर विज्ञानात माणसाला, 'माणूस प्राणी' का म्हणतात? ते मला उमगलं. अजून थोडं खोलवर जाता मला असं समजलं की, मी तर पशुत्वापेक्षाही खालच्या थराला गेलोय.

काय फरक आहे माझ्यात आणि एखाद्या कळपात राहाणाऱ्या पशुमध्ये? जशी नर आणि मादीच्या मिलनानंतर गर्भधारणा होते, तसा आई आणि बाबांच्या हिनमूननंतर मीही निर्माण झालो असणार, यात फरक तो काय? प्रसवक्रियेतही फारसा फरक नाही. हत्तीचं पिल्लू जसं कळपात वाढतं, तसंच या सामाजिक प्राण्यानं स्वसंरक्षणार्थ निर्मिलेल्या कुटुंबात मी वाढलो. चिऊताई जशी आपल्या चिव-चिवणाऱ्या लहानशा पिल्लांना चोचीने अन्न देते, तसाच आईने मला घास भरवला.

प्राणी पोट भरण्यासाठी शिकार करतात व स्वतःला माणूस म्हणणारा प्राणीसुद्धा पोटासाठीच काम करतो! जगण्याची इच्छा आणि मरण्याची भीती माझ्यातही आहे आणि प्राण्यातही; राग, मोह, भीती, आनंद-दुःख माझ्यातही आहे आणि त्यांच्यातही, पक्षी घरट्यात राहातात आणि मी घरात. मैथून मलाही प्रिय आहे आणि प्राण्यांनाही. प्राणी ते उघड्यावर करतात आणि मी झाकून झाकून. अनैतिक मानले जाणारे शारीरिक संबंध आपण समाजातही पाहातोच की! म्हणजे याहीबाबतीत आपण प्राणीच आहोत, नाही का?

स्वतःच्या अहमाला चेतावणी देणारा हा प्रश्न मी स्वतःला विचारल्यानंतर, माझ्या बुद्धीने एक तर्क दिला तो असा, 'स्वातंत्र्य, समता, बंधुता, विवेक यांसारखी उच्च मानवीय मूल्ये प्राण्यांच्यात कुठे आहेत? इथे माझी मानवता सिद्ध होते की!' हो, पण इथे परत तेच प्रश्न; जे स्वातंत्र्य मला अपेक्षित आहे, तेच आणि तसंच माझ्या बहिणीला मिळतंय का? प्रत्येक स्त्रीला मिळतंय का? भूतकाळात कधी मिळालं होतं का? संविधानाने जरी जन्मतः ते दिलं असलं तरी प्रत्यक्षात त्याचा वापर करताना, पुरुषाच्या तुलनेत स्त्रीला जास्त अडचणी येत नाहीत का? तथाकथित मानवप्राण्यांमध्ये आजवर अस्तित्वात असणारी जातीयता, अस्पृश्यता, वर्णभेद तर समतेला काळिमा फासणारी गोष्ट आहे. ज्या विवेकाच्या नावाखाली मी माझी दलिंदरी लपवण्याचा प्रयत्न करतो, तो विवेक 'गाडीला लिंबू–मिरची' बांधताना मला कुठेच दिसत नाही, ग्रहण पाळण्यासारखी अंधश्रद्धा मनात बाळगताना; तो मला

कधीच जाणवत नाही. जाणवलं तरी मी बदल करू शकत नाही, म्हणजे मी जनावरच आहे.

मग माणूस कोण?

याचं स्पष्ट उत्तर, मला अध्यात्मामध्ये मिळालं. धर्म-अध्यात्म या गोष्टींबद्दल जे काही खूपच मर्यादित वाचन, ज्ञानग्रहण, चिंतन, मनन मी केलं, त्यावरून मला असं जाणवतं की, 'पशुत्वापासून सर्वोच्च मानवतेपर्यंत जाण्याचा मार्ग म्हणजे अध्यात्म' आणि 'सर्वोच्च मानवता हाच व्यक्तीचा खरा धर्म'! आपल्याआधी अनेक महामानवांनी, स्वतःची पशुता ओळखली, मानव असणे म्हणजे काय? हे शोधलं आणि पशुतेपासून उच्च मानवतेपर्यंतचा खडतर अंतरिक विकास त्यांनी साधला. आज त्यांना आपण देव समजतो! त्यांची पूजा करतो, त्यांच्याच मुर्त्या बनवतो, त्यांचं खरं तत्त्वज्ञान भ्रष्ट करतो आणि स्वार्थ साधण्यासाठी मिश्रित कर्मकांडयुक्त धर्माचा प्रसार करतो. अशा

कर्मकांडांचे समर्थन करणे म्हणजे 'महामानवांच्या उच्च मानवीय चेतनेतून विकसित झालेल्या, खऱ्या तत्त्वज्ञानात भेसळ करून, स्वार्थ साधणार्थ धंदा करू पाहाणाऱ्या नीच पशूंना शरण जाऊन, त्यांना स्वधर्माची, विवेकाची व स्व-सामर्थ्याची भीक देण्यासारखं आहे.

माझ्या मर्यादित अभ्यासानुसार आध्यात्मिक तत्त्वज्ञानामध्ये जी काही मूळ तत्त्वे सांगण्यात आली आहेत. ती पशूला उच्च मानवी मूल्यानियुक्त, मानव बनवण्यासाठी सांगण्यात आलेली आहेत. न संपणाऱ्या इच्छा, इंद्रिय सुख, विषय सुख, राग, लोभ,

भीती, मोह, अशा अनेक आदिम पशु प्रवृत्तींपासून स्वतःला अलिप्त करू पाहाणारा जीव म्हणजे खरा माणूस; आणि जो या सगळ्यातून मुक्त झाला तो महामानव! असे मी मानतो.

कसा असेल तो महामानव ज्याच्यासाठी सुख व दुःख समान असेल, जो प्रत्येक परिस्थितीत, अडोल अकंप, निरंतर असेल, स्वतःच्या इंद्रियांवर व आदिम प्रवृत्तींवर ज्याने विजय मिळवला असेल, ज्याचं जगावर अनासक्त प्रेम असेल, ज्याने उच्च मानवीय मूल्यांचा अंगीकार केला असेल.... हाच कदाचित कबीरांना अपेक्षित अकल्पनीय चौथा राम, श्रीकृष्णानुसार सिद्धपुरुष, बुद्धाचे निबान व आपला स्वर्ग असेल. 'मी हिंस्र पशु आहे' पासून ते 'मी मानव होण्याचा प्रयत्न करतोय' असा अनंत अंतरिक प्रवास, आजन्म सुरू ठेवला पाहिजे. शेवटी विनम्रपणे, हेच अंतिम सत्य आहे असे नाही. धन्यवाद.

वैचारिक लेख

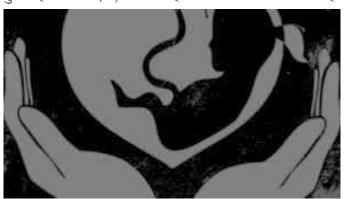
स्त्रीभ्रूण हत्या - सामाजिक समस्या

अभिषेक दादासाहेब मोरे बी.ए. ३

'पोटी जन्माला जर कन्या येता बाटे जगास हा घोर अभिशाप आई, पत्नी, बहीण हवी पण मुलीचा जन्म हे बाटे मात्र पाप केली जाते मग स्त्रीभ्रूण हत्या मानूनी मुलीला हुंड्याचा भार मुलगी असते परक्याचे धन मुलगा असे म्हातारपणीचा आधार, जर मानतो स्त्री हे आदिशक्तीचे रूप मग का अवहेलना स्त्री अस्तित्वाची करूया सन्मान स्त्री जन्माचा बनेल राणी ती युगायुगाची'

फार पूर्वीपासून आपल्या मनावर आपला देश हा पुरुषप्रधान असल्याचे बिंबवले गेल्यामुळे अजूनही या देशातील बऱ्याच लोकांना मुलगा हा वंशाचा दिवा, आपल्या म्हातारपणाची काठी असे वाटते. ही

वर्षानुवर्षे पूर्वीपासूनची समजूत आहे. कारण मुलगा हा आपल्या कुटुंबाचा वारसदार असतो. परंतु मुलीला मात्र ओझे मानले जाते. तिच्या शिक्षणाचा खर्च, लग्नाच्यावेळी हुंड्याचा खर्च या गोष्टींमुळे मुलींना शिक्षण दिले जात नाही. तिचा आपल्याला काही फायदा नाही. शिक्षण घेऊन दुसऱ्याची भरभराट करणार यामुळे तिला निरक्षर ठेवले जाते. कारण मुलगी हे परक्याचे धन आहे.

मात्र अशावेळी कित्येक कुटुंबामध्ये गर्भवती स्त्रीला 'तुला फक्त मुलगाच झाला पाहिजे', असे सांगून तिच्यावर मानसिक दबाव टाकला जातो. काही घरात मुलगा असलेल्या स्त्रीचे कौतुक व मुलगी झालेल्या स्त्रीला टोमणे मारून तिचा अपमान केला जातो. परंतु मुलगा होणार की मुलगी हे काही स्त्रीच्या हातात नसते. एक मुलगा व्हावा

यासाठी मुलगा होईपर्यंत मुलींना जन्म दिला जातो किंवा त्यांची लिंगचाचणी करून त्यांना गर्भातच मारून टाकले जाते. या अशा स्त्रीभ्रूण हत्या करणाऱ्या लोकांची मानसिकता प्रचंड विकृत झालेली असते.

स्त्रीभ्रूण हत्या म्हणजे काय तर गर्भवती स्त्रीच्यापोटी मुलगा आहे की मुलगी याचे लिंगनिदान करून स्त्रीभ्रूण असल्यास गर्भपात घडवून आणणे यास स्त्रीभ्रूण हत्या असे म्हणतात. अशा प्रकारची लिंगनिदान चाचणी किंवा गर्भिलंग चाचणी हा कायद्याने गुन्हा आहे. सरकारने यासाठी स्त्रीभ्रूण हत्येविरोधी कडक कायदे अमलात आणले आहेत. परंतु कितीही कडक कायदे केले तरी खरेच या स्त्रीभ्रूण हत्या थांबल्या आहेत का? तर नाही. अजूनही कितीतरी कोवळे जीव (स्त्रीभ्रूण) हे जग पाहाण्याआधीच या जगाचा निरोप घेतात.

स्त्रीभ्रूण हत्या ही फार पूर्वीपासून चालत आलेली समस्या आहे. आपली संस्कृती ही पुरुषप्रधान संस्कृती असल्यामुळे आपले पहिले अपत्य हे मुलगाच असले पाहिजे ही सर्व कुटुंबियांची इच्छा असते. पूर्वीच्या काळी मुलगी नको म्हणून जन्मानंतर मुलीला मारले जायचे. त्यानंतर काळ बदलला, विज्ञानाने बरीच प्रगती केली व याच प्रगत विज्ञानाचा फायदा चुकीच्या पद्धतीने घेऊन काही दुष्ट लोक गर्भिलंग चाचणी म्हणजे आईच्यापोटी नक्की कोणता गर्भ वाढतोय म्हणजेच आईच्यापोटी नक्की कोण आहे, म्हणजेच तो गर्भ स्त्रीलंगी आहे की पुिल्लंगी हे पडताळून पाहायचे व जर स्त्रीभ्रूण असेल तर त्याला गर्भातच मारून टाकले जायचे.

या क्रूर कृत्यात दुर्दैवाने जीव वाचवणारे काही डॉक्टरच पैशाच्या हव्यासापोटी सहभागी व्हायचे. आपल्या पोटातील बाळाला जेव्हा आपल्या सहमतीशिवाय जबरदस्तीने गर्भपात करून मारून टाकले जाते व जात असताना त्या स्त्रीच्या मनाला काय वेदना होत असतील, याची कोणी कल्पनादेखील करू शकत नाही. काही जुन्या रूढी-परंपरांमुळे हे दृष्कृत्य केले जाते.

परंतु अजूनही एवढी खबरदारी घेऊन कडक कायदे करूनसुद्धा दक्षिण काशी समजल्या जाणाऱ्या परळी वैजनाथ येथील नाल्यात तब्बल ५ स्त्री अर्भके सापडली, तर दुसरीकडे मुंबईमधील एका हॉस्पिटलमधील काही डॉक्टरांनी गर्भिलंग चाचणी करून स्त्री अर्भकांचा बाजूच्या खंडरात खच पाडला होता. जेव्हा ही बातमी पोलिसांना कळाली तेव्हा त्यांनी त्या डॉक्टरला शिक्षा करून त्याचा परवाना रद्द केला. परंतु यामध्ये विशेष आश्चर्याची गोष्ट म्हणजे या सगळ्यात एक स्त्री डॉक्टर सामील होती.

२००७ च्या जनगणनेनुसार १००० पुरुषांमागे ९३३ स्त्री एवढे

प्रमाण होते, तर २०२२ नुसार हे प्रमाण ८८३ इतके म्हणजे ३०% एवढे घटले होते. म्हणून भारत सरकारने ही स्त्रीभ्रूण हत्या रोखण्यासाठी २००४ साली PCPNDT या कायद्याची अंमलबजावणी करून 'स्त्रीभ्रूण हत्या' हा गुन्हा घोषित केला. यावेळी मुलींचा कमी जन्मदर पाहून सरकारने गर्भिलंग चाचणी व स्त्रीभ्रूण हत्या यावर निर्बंध घालण्यासाठी अनेक कडक कायदे केले.

'सेंटर ऑफ सोशल रिसर्च' या संस्थेच्या अहवालानुसार स्त्रीभ्रूण हत्येमागे दोन प्रमुख कारणे आहेत. ती म्हणजे वारसाहक व हुंडा पद्धत स्त्रीभ्रूण हत्या रोखण्यासाठी अनेक कायदे अधिनियम व योजनांची अंमलबजावणी करण्यात आलेली आहे.

१) हुंडाविरोधी कायदा – हुंडा निषेध व इतर अधिनियम – २९६७, २) लिंग परीक्षणविरोधी कायदा, ३) प्रसुतीपूर्व निदान तंत्रज्ञान कायदा –२९९४

स्त्रीभ्रूण हत्येला जशी कुटुंबाची मानसिकता जबाबदार आहे तेवढेच जबाबदार आहेत पैशांच्या लालसेपोटी हे विकृत कृत्य करणारे काही डॉक्टर. यामुळे सोनोग्राफी सेंटरवर 'सायलेंट ऑब्जर्व्हर मशीन' बसवले. हे यंत्र सोनोग्राफी यंत्रावर बसविले गेल्यामुळे संबंधित डॉक्टरने स्त्रीभ्रूण-लिंगनिदान चाचणी केली का? याची नोंद होईल. ज्यामुळे असे काही आढळल्यास संबंधित व इतर डॉक्टरवर कारवाई करणे सोयीचे होईल व स्त्रीभ्रूण हत्या थांबविण्यात मदत होईल.

आज मुलांना चांगले शिक्षण मिळाले की त्यातील बहुतांश मुले ही शिक्षणासाठी परदेशी निघून जातात व तिथेच स्थायिक होतात. आई-विडलांना वृद्धाश्रमात ठेवतात िकंवा पुन्हा एकटेच राहातात. तरीपण मुलगा व्हावा यासाठी सतत अष्टाहास केला जातो. परंतु काही घरात मात्र मुले आई-विडलांचा आधार बनून त्यांची सेवाशुश्रुषा करून त्यांची प्रचंड काळजी घेतात, साथ देतात. परंतु त्यासाठी मुलीला जन्म देऊ नये, हे अत्यंत चुकीचे आहे. आज मुली मुलाएवढ्याच सर्व जबाबदारी घेतात. आपली कर्तव्ये पूर्ण करतात. फक्त तिच्यावर विश्वास ठेवण्याची गरज आहे.

आपल्या भारतात धनप्राप्तीसाठी लक्ष्मीमातेची पूजा केली जाते. विद्याप्राप्तीसाठी सरस्वती मातेच्या आराधना केली जाते. तर संकटमुक्तीसाठी दुर्गादेवीचे पूजनही केले जाते. एकीकडे आपण देवीची पूजा करतो तर दुसरीकडे मात्र या देवीचे प्रतिबिंब असलेल्या स्त्रीची अवहेलना करतो. परंतु काही ठिकाणी आजही मुलींना आरोग्य, पुरेसा आहार, शिक्षण यांपासून वंचित ठेवले जाते. त्यांना दुय्यम वागणूक दिली जाते.

परंतु जरा विचार करा. राणी लक्ष्मीबाईंना त्यांच्या आई-विडलांनी जन्म दिला नसता तर, आपल्याला झाशीची राणी मिळाली असती का? कल्पना चावला यांच्यासारख्या भारतातील पहिल्या महिला अंतराळवीर, सावित्रीबाई फुले यांच्यासारख्या स्त्री शिक्षणाच्या ज्योती, सिंधुताई संपकाळासारखी अनाथांची माय, प्रतिभाताई पाटील यांच्यासारखी राष्ट्रपती, पी.टी.उषाप्रमाणे धावपटू, किरण बेदीप्रमाणे आय.पी.एस. अधिकारी, मिताली राजप्रमाणे महिला क्रिकेटपटू, जर जिजाऊ नसत्या तर छत्रपती शिवाजी महाराजांसारखे राजे लाभू शकले असते का? माता भिमाई नसत्या तर संविधानाचे जनक डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्यासारखे महापुरुष जन्मास आले असते का? स्त्री-पुरुष ही संसाराची दोन चाके आहेत, जी एकमेकांशिवाय अपूर्ण आहेत. या सर्वांच्या आई-विडलांनी जर मुलगी परक्याचे धन आहे असे समजून जर मुलींना जन्मच दिला नसता तर आज स्त्री प्रजाती नष्ट झाली असती व ही महान लोक कधीच जन्मास आली नसती.

आज स्त्रियांनी घर-संसारासोबतच नोकरी व कौटुंबिक जबाबदारी यशस्वीरित्या सांभाळली आहे. आज मुली प्रत्येक क्षेत्रात अग्रेसर आहेत. चाकोरीबाहेर जाऊन आपले पंख पसरवून नवनवीन क्षेत्रे त्यांनी काबीज केली आहेत. उदा. वैद्यकीय, बँकिंग, अभिनय, क्रीडा, संशोधन, समाजकारण, व्यवसाय-उद्योग, पत्रकारिता या सर्वच क्षेत्रात तिने आपले वर्चस्व गाजिवलेले आपल्याला दिसून येते आहे. परंतु या लोकांना हे समजणे गरजेचे आहे की, जर आपण मुलीला जन्माला येऊच दिले नाही, तर आपल्याला उद्याच्या माता, मुलगी, बहीण, मैत्रीण, पत्नी कशी काय मिळेल? परंतु या विकृत समाजाला आई हवी, पत्नी हवी, बहीण हवी; परंतु मुलगी मात्र नको.... परंतु मुलगी जन्माला आलीच नाही तर ही सर्व नाती मिळणार कशी? त्यामुळे आता 'लेक वाचवा' असे म्हणण्याची वेळ आली आहे

स्त्रीभ्रूण हत्या थांबली नाही तर जन्मदर कमी होईल व आपल्या ह्या पुरुषप्रधान समाजात कोणत्याही पुरुषाला लग्न करण्यासाठी मुलगी मिळणार नाही आणि ही सत्य परिस्थिती आहे. भारतीय संस्कृतीमध्ये स्त्रीला आदिशक्तीचे रूप मानले जाते. परंतु त्या आदिशक्तीसमोरच आपण 'मुलगाच होऊ दे' असा नवस करताना आपण स्त्रीशक्तीकडे तिचेच अस्तित्व नाकारतो आहोत. हे आपण किती सहजपणे विसरतो.

आजच्या २१ व्या शतकात बहुतांश लोक मुलगा-मुलगी हा भेदभाव न करता जे अपत्य होईल त्याचा आनंदाने स्वीकार करून त्याला चांगले संस्कार, शिक्षण देऊन त्यांच्या उज्ज्वल भविष्यासाठी सतत प्रयत्नशील असतात. काही सुशिक्षित कुटुंब नियोजनाआधीच अपत्य भविष्याचे नियोजन करायला लागतात. परंतु अजूनही खेडेगावात किंवा शहरातील दुर्गम भागात मुलगा-मुलगी हा फरक करून मुलाच्या हव्यासापोटी स्त्रीभ्रूण हत्या केली जाते.

मुलगा असो वा मुलगी ते बालिनरोगी व सदृढ जन्माला यावे, हीच अपेक्षा असते. यासाठी 'स्त्रीभूण हत्या' हा कलंक कायमचा पुसून टाकणे हे गरजेचे आहे. आज विज्ञान व तंत्रज्ञाने बरीच प्रगती केली आहे. आज २१ व्या शतकात मुली उंच भरारी घेऊन विविध क्षेत्रात मुलांच्या बरोबरीने काम करून स्वतःचा नावलौकिक करत आहेत. त्यामुळे स्त्रीभूण हत्या थांबवा, स्त्रियांचा आदर करा. कारण जर मुलगी वाचेल, तर ती शिकेल तेव्हाच कुटुंब व पर्यायाने समाज प्रगत होईल. त्यामुळे समाज म्हणतो, 'मुलगी वाचवा, मुलगी शिकवा.'

वैचारिक

जैन धर्मातील अनेकान्तवाद : २१ व्या शतकातील शांततापूर्ण सहिष्णुतेचा मार्ग

सम्यक महावीर चौगुले बी.ए.भाग २

प्राचीन काळापासून भारतीय तत्त्वज्ञानाच्या परंपरेचे अनेक दार्शतीक विचारांनी मोलाची भर घातली आहे. चार्वाक, बौद्ध आणि जैन ही अवैदिक व निरिश्वरवादी दर्शने आणि दर्शनामध्ये सांख्य, योगिक, मीमांसा, न्याय, वैशेषिक आणि वेदान्त अशी सहा दर्शने भारतीय तत्त्वज्ञानाचा आत्मा आहेत. वैदिक आणि अवैदिक अशा दोन परंपरेमध्ये ही दर्शने विभागली आहेत. प्रत्येक दर्शनाने आपापल्या परीने सृष्टीचा उलगडा, तर्क, न्या, मीमांसा, युक्तीवाद व मतागृह व्यक्त केला आहे. यातील अनेक दर्शन एकांगी आहेत, आग्रही आहेत, द्वैती आहेत, अद्वैती आहेत मात्र या सर्व दर्शनांचा सार आणि

सिहष्णू विचाराचे दर्शन म्हणून अनेकान्तवादाकडे पाहता येईल. हा अनेकान्तवाद आज समाजात व जगात उद्भवलेल्या अनेक समस्यांवर उपाय होऊ शकतो. अनेक जागतिक समस्या, विज्ञानाची आव्हाने, पर्यावरण समतोल आणि सर्व प्राणि मांत्राचे सहजीवन या अनेकान्तवादातून सहज सुलभ होऊ शतील अशा अनेकान्तवादाचे स्वरूप पुढीलप्रमाणे पाहता येईल.

अनेकान्तवाद समजून घेण्याअगोदर आपण एकान्तवाद समजून घेतला पाहिजे. एकान्तवाद म्हणजे एखाद्या वस्तूच्या एकाच गुणाकडे बघून त्याचे संपूर्ण वास्तव आणि स्वरूप मानले जाते. त्याला एकांतवाद म्हणतात.

अनेकान्तवाद हे जैन धर्मातील सर्वात महत्त्वाचे आणि मूलभूत तत्त्वांपैकी एक आहे. आपण सत्य

आणि वास्तव वेगवेगळ्या दृष्टिकोनातून आणि वेगवेगळ्या प्रकारे मानतात. यालाच अनेकान्तवाद म्हणतात. त्यामुळे एकाच दृष्टिकोनातून पूर्ण सत्य जाणून घेता येत नाही. अनेकान्तवाद हे जैन धर्माचे मूळ तत्त्व व तत्त्वज्ञान आहे. तत्त्वज्ञानाच्या क्षेत्रात अनेकान्तवाद मांडला, जो प्राचीन भारतीय तात्त्विक व्यवस्थेला मिळालेला एक अमूल्य खजिना आहे. त्यानुसार प्रत्येक प्रकारचे ज्ञान ७ प्रकारे व्यक्त होऊ शकते.

- १. आहे २. नाही ३. आहे आणि नाही ४. सांगता येत नाही
- ५. आहे पण सांगता येत नाही ६. नाही पण म्हणता येईल
- ७. नाही पण सांगता येत नाही

अनेकान्तवादानुसार प्रत्येक गोष्टीत अनंत विरुद्ध जोड्या एकत्र राहातात. एका वेळी एकच धर्म अभिव्यक्तीचा विषय बनतो. मुख्य धर्म व्यक्त होतो आणि बाकीचा दुय्यम असल्याने व्यक्त होत नाही. यालाच अनेकान्तवाद म्हणतात.

याच पद्धतीने २१ व्या शतकामध्ये वावरत असताना आपण बघतो की, प्रत्येक माणूस इथे वेगळा आहे. प्रत्येकाला आपल्या संविधानाने व्यक्तिस्वातंत्र्य दिलं आहे. त्यानुसार प्रत्येकाने आचार, विचार, सवयी, दृष्टिकोन, संगनमत, बुद्धी, आकलन, समता, विचार करण्याची शक्ती वेगवेगळी आहे. याचा अर्थ असा नाही की, एकजण बरोबर आहे किंवा कोणीतरी चुकीचा आहे तर प्रत्येकाच्या दृष्टिकोनानुसार त्या घटनेकडे बघण्याचे दृष्टिकोन वेगवेळे असू शकतात. म्हणून आजच्या जगात जगत असताना आपण प्रत्येकाच्या

विचाराला महत्त्व दिले पहिजे आणि शांततापूर्ण सहजीवन जगलं पाहिजे. सध्या वाढणारे तापमान, निसर्गामधील बदल, जागतिक व देशाचे राजकारण, वाढती लोकसंख्या अशा अनेक गोष्टींकडे बघण्याचा सर्वांचा दृष्टिकोन वेगवेगळा आहे आणि त्या सर्वांच्या विचारांना समान महत्त्व देऊन शांततापूर्व जीवन जगणे म्हणजे अनेकान्तवाद हाच अनेकान्त सिद्धांतामध्ये एक हाथी आंधळे यांच्या गोष्टीने समजून सांगितला आहे. म्हणजे एक हाथी आणि आंधळे असतील तर ते हाथीला वेगवेगळ्या ठिकाणी हाथ लावतील आणि वेगवेगळ्या गोष्टी अनुभवतील. जसे की, एक आंधळा पायाला म्हणेल खांब आहे. कानाला हात लावून म्हणेल सूप आहे. शेपटीला म्हणेल दोरी आहे. पोटाला हाथ लावून म्हणेल भिंत आहे. कारण ते आंधळे आहेत. त्यांनी

तेवढेच सांगितले जेवढे त्यांना माहिती आहे. म्हणजे आपण एखाद्या गोष्टीबद्दल जो विचार करतो तो तेवढाच असतो. अनेकान्तवादाचे हे उदाहरण नेहमी दिले जाते व ते योग्यही आहे. पण इतके उदाहरण म्हणजे अनेकान्तवाद नाही अनेकान्तवाद ही एक व्यापक, सर्वव्यापी, सर्वकालिन सहिष्णुतेची विचारप्रणाली आहे. जगातील अनेक दर्शने व तत्वांच्यामध्ये कोणतीतरी कमतरता आहे मात्र अनेकान्तवादने या सर्व तत्वांमधील भेद बोथट करुन सर्वव्यापक व सर्वसमावेशक विचार प्रणाली आहे. जगात कोणी ब्रह्मज्ञानी आणि सर्वज्ञानी होऊन आपण संपूर्ण मत मांडू शकत नाही. मात्र सर्वांचे मन एकत्र घेऊन त्यातून मार्ग काढणे हा अनेकान्तवाद आहे. आज जगातील अनेक समस्येवरील उपाय म्हणून या अनेकान्तवादाकडे पाहता येईल.

समीक्षा लेख

गोष्ट एका पैठणीची

सीमा महावीर चौगुले बी.ए. २

चित्रपटच्या नावाप्रमाणेच खरंच ही गोष्ट एका पैठणीची आहे. पैठणी म्हणजे साड्यांची महाराणी. जिच्याभोवती संपूर्ण कथा विणली गेली आहे. वरकरणी ही कथा तुम्हांला आनंद देईल, भावनिक करेल कधीतरी कंटाळलेलीही वाटेल; पण पैठणीचे फुलत जाणारे सौंदर्य, तिचे धागे तुम्हाला काही शिकवूनही जाईल हे खरे. मानवी भावभावनांचा आणि वास्तवाचा पदर असलेली ही पैठणी त्या सर्वांचं प्रतिनिधित्व करतेच. त्या गोष्टीची माणसाला इच्छा, आकांक्षा आणि आस असते. चित्रपटाच्या गोष्टीप्रमाणेच थेट सांगायचे झाले तर, काहीचं सुख हे अंग झाकण्यासाठी शे-पाचशे रुपयांच्या साडीत असते, तर काहींचं सुख लाखभर रुपयांची साडी मिरवण्यात असते.

पण या इच्छा-आकांक्षांच्या चक्रव्यूहात अडकलेले मानवी मन आतून बाहेर पडण्याचा मार्ग कसा शोधते? याच मार्गाची. प्रवासी सफर गोष्ट एका पैठणीची हा मराठी चित्रपट तुम्हाला घडवतो. पैठणी असो व माणसाचं चारित्र्य. त्यावर एखादा जरी डाग लागला तर सारं काही व्यर्थ. हीच लाखमोलाची गोष्ट लेखक, दिग्दर्शक शंतन् शेंडेंनी चित्रपटातून मांडली आहे. ही कथा, गोष्ट जरी लहानशी साधी असली तरी तिच्यापासून मिळणारे

तात्पर्य हे लाखमोलाचे आहे. दुसऱ्यांच्या साहाय्याने आपले स्वप्न करताना आपण आपल्यावर काही संकट तरी ओढवून घेत नाही ना, त्यामुळे आपले मानसिक स्वास्थ्य जो आपल्या सुखी कौटुंबिक जीवनांचा पाया आहे. तो डगमगून देणे याची खबरदारी घेणं आवश्यक आहे. ही गोष्ट ह्या चित्रपटाची कथा सांगते, ही अनमोल गोष्ट दिग्दर्शक अगदी साध्या प्रसंगातून दाखवतात आणि तेथून स्वप्नांच्या मृगजळातून बाहेर पडून वास्तव जीवनाचा प्रवास सुरू होतो. ही गोष्ट इंद्रायणी (सायली संजीव) आणि सुजित (सुन्नत जोशी) या जोडप्याची आहे. त्यांना एक लहान मुलगा आहे. हे जोडपे भाड्याच्या घरात पण सुखी-समाधानाने राहात असते. आपल्या इच्छा, आकांक्षा, त्याच्या

समोरील अडचणी आणि त्यातून बाहेर पडण्याची धडपड चालू असते. इंद्रायणी घरी साडीला फॉल बिडींग करून देण्याचे काम करते. तर सुजितचं फुलांचं छोटंसं पण भाड्याचं दुकान असतं. आपल्या चौकटीतील आयुष्याच्या-वास्तवाची जाण असलेल्या या जोडप्याला एके दिवशी एका गोष्टीचा मोह अनावर होतो. इंद्रायणीकडे फॉल बिडींग आलेली पैठणी ती नवऱ्याच्या आग्रहास्तव स्वतः नेसते, त्याचवेळी त्याचा मुलगा जागा होतो, दुसऱ्यांची साडी (मुलासाठी ती साडीच असते) आई नेसली होती हे बाहेर कळू नये म्हणून इंद्रायणी लपण्याच्या धडपडीत पैठणीला तेलाचा डाग पडतो. आपण आपली एक चूक लपवण्यासाठी नवीनच संकट आपल्यावर ओढवून घेतो हे

या प्रसंगातून दिसून येते. लाखभर रुपये किंमतीची ती पैठणी इंद्रायणीकडून खराब होते. साडीवरचा तो डाग त्यांच्या मनाच्या पटलावरची उमटलेला आपल्याला जाणवतो. तो डाग निघून जाण्यासाठी ते दोघेही खूप प्रयत्न करतात. पण काही केल्या तो डाग जात नाही. आपण स्मिताताईचा (पैठणीची मालकीण) विश्वासघात केला आहे. ह्या गोष्टीची सल त्यांच्या मनाला टोचू लागते. आपल्या हातून झालेली ही चूक झाकण्यासाठी जशीच्या तशी (त्याच डिझाईन/रंगाची) नवी पैठणी विकत घेऊन आपण स्मिताताईंना परत करायची असा निर्णय ही दोघे घेतात. कारण 'डाग लागलेली पैठणी' स्मिताताईंना दिल्यास ते आपला अपमान करतील. समाजात आपली

बदनामी होईल. लोक आपल्याला हीणवतील अशी भीती त्यांना वाटत असते आणि तेथूनच स्वप्नाच्या जगातून बाहेर पडून खऱ्या वास्तव जीवनाचा प्रवास सुरू होतो. ह्या प्रवासातूनच इंद्रायणीला खऱ्या-सुखाचा मार्ग गवसतो. या प्रवासाच्या दरम्यान आलेले वेगवेगळे टप्पे, घटना तिला प्रत्येकाच्या जीवनाकडे वेगवेगळचा तऱ्हेने पाहाण्याच्या दृष्टीने जेव्हा त्याकडे पाहत तेव्हा तिचे डोळे उघडतात, जीवन जगण्याची खरी वास्तविकता ती न्याहाळते. जशीच्या तशी पैठणीचा शोध ती आपल्या आजूबाजूच्या गावातील शहरातील दुकानात घेते. पण तिथे तिची निराशा होते. मग जिथे पैठणी तयार होते म्हणजेच पैठणीचे माहेरघर असलेल्या पैठणला जाण्याचा निर्णय घेते. तिच्या नवऱ्याच्या पायाला अपघातामुळे दुखापत झालेली असते. त्यामुळे ती स्वतः पैठणला जाण्याचा निर्णय घेते. तिथे शोधाशोध करूनही तिची निराशा होते. मग जिथे पैठण्या तयार होतात म्हणजेच कारखान्यातही ती जाते. ज्या कारखान्यात तशा प्रकारची पैठणी तयार झालेली असते त्या कारखान्यात ती पोहचते. पण तिथेही तिच्या पदरी निराशाच पडते. अशा प्रकारची पैठणी फक्त ३/४ च बनल्या होत्या आणि या सर्व विकल्याही गेल्या आहेत असे कारखान्याची मालकीण सांगतात. मग इंद्रायणी तशीच पैठणी लवकरात लवकर तयार करून देण्याची मागणी करते. त्यावर मालकीण म्हणतात, ''स्त्रीला आई होण्याची चाहल कळते, पण आईपण अनुभवण्यासाठी तिला नऊ महिने प्रतिक्षा करावी लागते. त्याचप्रमाणे स्त्रीच्या मनाला भिडणारी पैठणी तयार होण्यास मेहनत आणि वेळही लागणार'' यांची कल्पनाही देते, त्यामुळे इंद्रायणी अस्वस्थ होते. कारण तेवढा वेळ तिच्याकडे नसतो म्हणून अशी पैठणी कोणी कोणी खरेदी केली याची चौकशी करते आणि तिथे जाऊन त्याच्याकडून ती पैठणी जास्त मोबदला देऊन खरेदी करण्याचा निर्णय घेते. जाताना आपले आयुष्यही पैठणीसारखे सुंदर आहे ते विरू शकते, फाटू शकते पण तिला डाग लागू न देण्यासाठी आपण काळजीही घ्यायची असते असा सल्ला मालकीण देते. हा सल्ला आपल्या पदरी गाठ मारून ठेवल्यासारखा इंद्रायणी ठेवते व आपला पुढचा प्रवास सुरू करते. हा प्रवास रेंगाळलेला, कंटाळवाणाही वाटतो; पण पुढे काय होणार याची उत्कंटाही वाढवतो.

ज्यांनी ज्यांनी पैठणी घेतलेली असते त्यांच्याकडे पोहचण्यासाठी केलेला प्रवास, त्या प्रवासाच्या दरम्यान आलेल्या वाईट अनुभवांतून ती पेटूनही उठते, तर काही आलेल्या अनुभवांनी ती अबोल बनते.

धागा-धागा विणून जशी पैठणी तयार होते, सुंदर रूप घेते त्याप्रमाणे आलेल्या वेगवेगळ्या अनुभवांनी इंद्रायणी नव्याने घडवतही जात असतात. लाखमोलाची पैठणी खरेदी करून ती नेसून मिरवून आनंद मिळवत नसतो तर तो आनंद अनुभवणेही महत्त्वाचा असतो. मगच ती पैठणी आपल्या अंगावर खुलते, हे ती आलेल्या अनुभवांनी शिकते. एक वेळ अशीही येते की, पैठणी तिच्या डोळ्यासमोर असूनही ती किती आटापिटा करूनसुद्धा मिळू शकली नसते याची तिला जाणीव होते आणि आपण मृगजळाच्या मागे पळत आहोत, याची तिला जाणीव होते.

खोट्या करातो, स्वरचित प्रतिष्ठा, मानापायी आपण आपली, कुटुंबाची हेळसांड केली, याची तिला जाण होते. आपण निवडलेली ही वाट चुकीची आहे आणि आपण भरकटत चाललो आहोत. याचा प्रत्यय तिला येतो. मग ती आपला हा प्रवास थांबवण्याचा व सत्याला सामोरे जाण्याचा निर्णय घेते. 'पैठणीला डाग पडलाय' हे सत्य स्मिताताईंना सांगण्याचा निर्णय घेते व तिचा नवराही तिला ह्या गोष्टीला सहमत होतो. येथे मला व पुं.लं.च्या एका विचाराचा प्रत्यय येतो.

''प्रश्नांपासून नेहमीच पळता येत नाही, पळणाऱ्याला त्या गाठतातच. पळवाटा मुक्कामाला पोहचत नाही, मुक्कामाला पोहचतात ते सरळ रस्तेच.''

जर आपण आपला मूळ प्रश्न, समस्या, चूक झाकण्याचा प्रयत्न केला तर त्याखाली आपण गुदमरून जातोय हे त्यांच्या लक्षात येऊ लागले, हे असह्य होऊ लागल्यानेच इंद्रायणी व सुजित हे सत्य स्मिताबाईंना सांगतात. पण स्मिताबाईंनी त्यांच्याकडून झालेली चूक आपल्याकडून झाकण्याचे प्रयत्न करतात, तेव्हा इंद्रायणीच पुढे येऊन सत्य उघडे करते, आपली चूक सांगते, आणि इंद्रायणीचा हाच गुण स्मिताताईंना भावून जातो आणि त्या मोठ्या मनाने माफ तर करतातच पण तिला नव्याने संधीही देऊ करतात, त्यामुळे इंद्रायणीमध्ये एक नवा उत्साह निर्माण होतो. एक नवा आत्मविश्वास तिच्यामध्ये येतो.

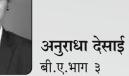
निसर्गाकडून आपण ऊन, पाऊस, वारा, पाणी, इंद्रधनुष्य अशा कितीतरी गोष्टी सहज मिळवतो व निसर्गही आपल्याला मुक्तहस्ते देत असतो. अशाच तन्हेने आपणा कुणाला तरी सहजरीत्या काही देऊ शकतो याचा प्रत्यक्ष स्मिताताईंना येतो. नेहमीच स्वतःसाठी घेण्याच्या तयारीत असलेले आपण कधीतरी देण्याच्या भूमिकेत जाऊन पाहावे असे सुचवून जाते आणि त्यातून मिळणारा आनंदही अनुभवूया, हा सल्लाही कथा देते. यातून घेणाऱ्याला आनंद तर मिळतोच; पण देणाराही सुखावून जातो. याचा प्रत्यय आपल्याला चित्रपटाच्या शेवटी दिसून येतो.

मुलाखत

<u>श</u>ासी

मी पोहचले श्रमिक महिलांच्या सहवासात... नारी शक्ती

अर्थशास्त्रातील नोबेल पारितोषिक विजेत्या 'क्लॉडिया गोल्डन' यांना २०२३ चे अर्थशास्त्रातील नोबेल पारितोषिक मिळाले. त्यांनी श्रमबाजारातील महिलांच्या समस्या आणि स्त्री व पुरुष वेतनातील दरी यांचा अभ्यास केला. याच कामाचा आढावा घेऊन मी वीट कामगार महिला आणि शेतकरी ऊसतोड महिला यांची दि.२७/१/२०२४ रोजी सायंकाळी ४ वाजता कोल्हापुरातील वाकरे या छोट्याशा गावात स्वतः कामाच्या ठिकाणी जाऊन मुलाखत घेतली.

मुलाखत घेण्यासाठी मी यांनी माझे काका (संजय देसाई) गेलो होतो. खूप दिवसांपासून मला या महिलांसोबत काम करण्याची आणि समस्या जाणून घेण्याची इच्छा होती. ती आज पूर्ण झाली. मुलाखत आणि भेटीच्या माध्यमातून खूप काही नवीन गोष्टी शिकण्यास अनुभवता आल्या. मुलाखतीच्या माध्यमातून मला सर्वच श्रमिक महिलांपर्यंत पोहचता आले नाही. पण ठराविक महिलांशी संवाद साधून त्यांच्या समस्या, त्यांची कामाची वेळ, मुलांचे शिक्षण आणि श्रमाचा मोबदला कशाप्रकारे मिळतो. अशी सर्व माहिती मिळवता आली.

आपण समाजात राहातो

म्हटल्यावर आपण समाजाचे काही देणे लागतो, याची जाणीव त्यांच्या कष्टातून समजली आणि सर्वात महत्त्वाचे म्हणजे हे मजूर परगावातील असल्यामुळे काहींना मुलांच्या शिक्षणासाठी, लग्नासाठी तर काहींना घर चालवण्यासाठी १२-१२ तास काम करावे लागते. समाजात असे अनेक लोक आहेत की, त्यांना कष्टाशिवाय पर्याय नसतो. कष्ट केले तरच भाकरीची सोय होते, नाही तर दोन दोन दिवस उपाशी राहावं लागतं आणि सध्या इतकी महागाई वाढली आहे की, त्या लोकांना त्यांच्या मुलांना शाळेत पाठवणे मुश्किल झाले आहे.

प्रायव्हेट शाळा आणि क्लासेस यांची फीदेखील गगनाला पोहोचली आहे. त्यामुळे कष्टकरी लोक आपल्या मुलांना शाळेला न पाठवता आपल्या कामाच्या ठिकाणी घेऊन जातात. काम करण्यासाठी म्हणजे त्यांच्या कुटुंबालादेखील हातभार लागतो. अशा लोकांना कधीही रात्री-अपरात्री कामावर यावं लागतं. मला एक गोष्ट अशी जाणवली की, सरकार, शेतकरी आणि श्रमिक बाजारातील लोकांसाठी योजना अमलात आणते. पण त्या योजनांचा लाभ कष्टकरी लोकांपर्यंत पोहोचतच नाही. याची सरकारने दखल घेतली पाहिजे.

मी घेतलेली मुलाखत आणि त्यांचा प्रतिसाद पुढीलप्रमाणे -

प्रश्न १ : ताई, तुमचे नाव काय?

उत्तर: सविता दीपक कांबळे, वय- ४० वर्षे (सातारा).

प्रश्न २: कुटुंबात किती लोक राहाता?

उत्तर : चार. मी, माझे पती आणि एक मुलगा, मुलगी.

प्रश्न ३ : दोन्ही मुलांचे वय काय आहे? उत्तर : मुलगीचे १० वर्षे, मुलगा ५ वर्षे .

प्रश्न ४ : किती वर्षे हे काम करता?

उत्तर : १३ वर्षे, मी आणि माझे पती हे काम करतो.

प्रश्न ५ : श्रमिक महिलांच्याबाबतीत काही समस्या किंवा अडचणी आहेत का?

उत्तर : हो आहेत. महिलांना घर सांभाळून हे काम करावे लागते आणि त्यात काम करत मुलांनाही सांभाळावे लागते.

प्रश्न ६ : तुमच्या मुलांच्याबाबतीत बोलायचं झालं तर त्यांना

तुम्ही शिकवण्यासाठी शाळेत पाठवता, की तुमच्या कुटुंबाला हातभार लावण्यासाठी मजुरीसाठी घेऊन जाता?

उत्तर : हो, शाळेत पाठवतो. कुटुंबाला हातभार लावण्यासाठी मी आणि माझे पती आहोत. मुलांना शिकवतो आम्ही.

प्रश्न ७ : मुलांच्या शिक्षणाच्याबाबतीत तुमचे काय मत आहे?

उत्तर : काही नाही. एवढंच की, आम्ही जे काम करतो ते आमच्या मुलांनी करू नये. शिकून मोठं व्हावं, हीच आमची इच्छा. त्यांनी आई-बाबांच्या कष्टाची जाणीव ठेवावी.

प्रश्न ८ : तुमच्या कामाचे स्वरूप कसे आहे?

उत्तर : पहाटे ३ ते १० आणि संध्याकाळी ४ ते ६ असे असते. दोन टाईमचे जेवण आम्ही करून ठेवतो. कधीकधी मध्यरात्री उठून आम्हाला विटांना पाणीपाझर द्यावे लागते. त्यामुळे १२-१२ तास आम्ही काम करतो.

प्रश्न ९ : तुम्ही जे श्रम करता तेवढ्या प्रमाणात तुम्हाला वेतन मिळते का? की श्रम जास्त आणि मोबदला कमी असे होते?

उत्तर : श्रमाच्या प्रमाणात आम्हाला मोबदला, वेतन देतात. आम्हाला आणि माझ्या पतींना दिवसाची ४०० रुपये हजेरी पडते.

प्रश्न १० : तुम्ही करत असलेलं काम तुम्हाला आवडते का?

उत्तर : हो. कारण आम्ही कष्ट करून प्रामाणिक काम करून जीवन जगतो आणि याच कष्टातून मुलांना चांगले संस्कार देतो व शिकवतो.

११) सरकारकडून काही योजनांचा तुम्हाला लाभ होतो का किंवा त्या योजना तुमच्यापर्यंत पोहोचतात का?

उत्तर : आतापर्यंत एकही योजना आम्हाला मिळाली नाही. कारण त्या अशा योजना आमच्यापर्यंत पोहोचल्याच नाही.

प्रश्न १२ : तुम्ही समाजाला आणि आम्हा तरुणांना काय संदेश द्याल?

उत्तर: समाजातील प्रत्येक व्यक्तीने प्रामाणिक कष्ट केले पाहिजे आणि आम्हा कष्टकरी, श्रमिक मजुरांपर्यंत तरुण पिढीने पोहचवून आमच्या समस्या जाणून घेऊन त्या सरकारपर्यंत पोचल्याच पाहिजेत. हे तरुण पिढीच करू शकते. सर्व श्रमिकांच्याबाबतीत स्त्री व पुरुषाला समान वेतन दिले जावे. जेणेकरून महिलांवर अन्याय होणार नाही. सरकारी योजना आम्हा सर्व मजुरांपर्यंत पोहोचतात का नाही याची दखल घेतली पाहिजे आणि आमच्याशी संवाद साधावा.

धन्यवाद.

पाण्याची Expire Date

स्नेहल अशोक देबाजे

११वी विज्ञान

जिथे रोज नळाला पाणी येते तिथे पाणी रोज शिळे होते आणि रोज ओतून दिले जाते म्हणजे expire date 1 दिवसाची. जिथे दिवसाआड पाणी येते तिथे पाणी दिवसाआड expire होते आणि ओतून दिले जाते. जिथे आठ दिवसांनी पाणी येते तिथे ते आठ दिवसांनी expire होते. लग्नकार्यात पुढची बिस्लरी समोर आली की हातातील पाण्याची अधीं असलेली बाटली expire होते आणि फेकून दिली जाते. वाळवंटात प्रवास करताना जोपर्यंत पाणी दिसत नाही तोपर्यंत जवळचे पाणी चालते.

धरणातील पाणी पुढच्या पावसाळ्यापर्यंत चालून जाते. जर दुष्काळ परिस्थिती आली तर दोन-तीन वर्षे चालते. जिथे ५० फूट बोरवेलमधून पाणी काढले जाते तिथे ते जिमनीखाली शेकडो वर्षे जुने असते म्हणजे शेकडो वर्षे झालेले पाणी पिण्यास चालते. शुळीश वरींश शेकडो वर्षे जिथे ४०० ते ५०० फुटावर पाणी बोरवेल खोदून काढले जातात तिथे ते हजारो वर्षांपूर्वी भूगर्भात साठलेले असते तरीही ते चालते. एकूणच पाण्याची expire ही आपल्या कमकुवत बुद्धिमत्तेवर ठरवली जाते.

पाणी जपून वापरा, नाहीतर आपले विचारच आपला घात करतील... म्हणून लक्षात ठेवा, तिसरे महायुद्ध झाले तर ते फक्त आणि फक्त पाण्यासाठीच होईल.

जल है तो कल है।

प्रवासवर्णन

माझा बालाजी प्रवास

साक्षी संजय बीडकर बी.ए.बी.एड्. २

सन २०१२ सुट्टीचे दिवस सुरू होते. दरवर्षी आमच्या गल्लीतून तिरुपती बालाजी येथे ट्रीप काढली जाते. त्यावेळी मी व माझे कुटुंबसुद्धा या ट्रीपमधून तिरुपती बालाजी येथे गेलो होतो. सुरुवात होती ती तिकीट बुक करण्यापासून आमच्या घरातील एकूण ११ जण होतो. आपल्या कोल्हापुरात प्रसिद्ध असणाऱ्या अंबाबाई मंदिरात सर्वांनी तिकीट बुक केले होते.

हा सर्व प्रवास आम्ही रेल्वेतून करणार होतो. लांबचा प्रवास असल्यामुळे आणि मुळात हा आम्हा सर्वांचा पहिला प्रवास असल्यामुळे आम्ही खुप तयारी करून गेलो होतो. आमच्यासोबत

शेजारी राहाणारी आमची नातेवाईकही सोबत होते. त्यात आम्ही भावंडं खूप लहान म्हणजे समजण्याइतपत मोठे होतो. आम्ही ३ बहिणी आणि १ भाऊ म्हणजे एकत्र कुटुंब आहे तसं आमचं १ बहीण खूपच लहान होती. हा प्रवास माझ्या आयुष्यातील खूप सुंदर प्रवास होता.

आम्ही सर्वजण छत्रपती शाहू महाराज टर्मिनस वरून दुपारी ३.०० वा. रेल्वेतून निघालो. तिथून आम्ही सरल 'तिरुमाला स्टेशन'वर उतरणार होतो. राहाण्याची सोय आधीच झाली होती. त्याचं बुिकंग इकडूनच केलं होतं. संपूर्ण २४ तास प्रवास करून आम्ही तिरूमाला स्टेशनवर उतरलो. येताना रेल्वेतून खूप मजा आली. छोटी छोटी गावं, आजूबाजूचा निसर्ग बघत, स्टेशन बदलेल तशी बदलणारी माणसाची भाषा, वेशभूषा, पदार्थ यांचा आस्वाद घेत आम्ही तिरूमाला येथे आलो. दुसऱ्या दिवशीही आम्ही ३.०० वा. तिथे पोहोचलो. तिथून आम्ही जिथे रुम्स

बुक केलेले तिथेपर्यंत आम्ही रिक्षा आणि टॅक्सीने गेलो. रुमवर जाऊन फ्रेश होऊन चार वाजता सर्वजण तिरूमालामधून बालाजीचे दर्शन घेण्यासाठी प्रथम बसने प्रवास केला. सगळ्यात मोठी अडचण होती ती भाषेची. आम्हाला कोणालाच तिमळ येत नव्हतं. तिथं फक्त तिमळ व इंग्रजी हीच भाषा समजत होती. थोडीफार हिंदी. आमच्या गल्लीतल्या एक काकी होत्या. त्यांना इंग्रजी खूप छान येत होतं. त्यांनी त्या कंडक्टर काकांना सांगितलं. तिकीट काढून आम्ही ठीक ५ वाजता मंदिरात प्रवेश केला. बघतोय तर काय. मोठीच्या मोठी लाईन होती.

मंदिरात आत प्रवेश करण्याआधीच सगळ्यांचे मोबाईल फोन जमा करून सगळ्यांना चेक केलं गेलं. तिथे मंदिरात ध्रूमपानसंबंधित वस्तूसुद्धा बाहेर फेकल्या जातात. ३ ते ४ तास रांगेत उभारून शेवटी ९.३०/१०.०० वाजता दर्शन मिळाले. आत जाईपर्यंत सगळ्यांच्या तोंडात फक्त एकच होतं, 'गोविंदा गोविंदा गगो...विंदा'. तिथं असं मानतात की, डोक्यावरचे केस दान केले की, डोक्यावरचं कर्ज हलकं होतं, म्हणून केस दान करण्यासाठीसुद्धा खूप गर्दी होती.

तिथून आम्ही ११.०० वाजता रुमवर आलो. वेळ झाल्यामुळे बाहेरच सर्वजण जेवून आलो होतो. जेवणात तर काय, तो आंबट भात

आणि लाल भोपळ्याची आमटी. सगळी रुमवर येऊन विश्रांती घेऊन दुसऱ्या दिवशी सकाळी पुन्हा पुढील ठिकाणं पाहाण्यासाठी निघालो. जाताना वाटेतच सर्वांनी नाष्टा, चहा घेतला आणि सर्वजण तिथलं प्रसिद्ध असणारं गोल्डन टेंपल बघायला जाणार होतो. बालाजी मंदिरातील मूर्ती पाहाताना डोळे अगदी दिपून गेले होते. कारण इतर मंदिरासारखे ती मूर्ती उजेडात नाही, तर दिव्याच्या प्रकाशात बघायची होती. कोणाला ती मूर्ती हलताना दिसली, तर कोणाला ती उदास दिसली.

गोल्डन टेंपल बघताना तर सगळे आश्चर्यचिकत झाले. कारण ते मंदिर फक्त सोन्याने बनवलं होतं. काय ती मंदिराची रचना, आत प्रवेश करतानाचा तो मार्ग इतका स्वच्छ होता की चेहरासुद्धा त्यामध्ये दिसावा. प्रवेश करण्याच्या मार्गावर एक कारंजा होता. त्या पाण्यामध्ये लोक चक्क सोनं टाकत होते. कोण सोनं तर कोण पैसे.

खूप मोठा कारंजा होता तो.

तेथील लोकांची वेशभूषा खूपच वेगळी होती. सगळी बघेत तिकडं पुरुषांनी लुंगी, पांढरा सदरा आणि कपाळावर भस्म. तर स्त्रियासुद्धा अगदी पारंपरिक वेशात म्हणजे साडी शक्यतो पांढरीच होती. त्यांच्याही कपाळावर भस्म आणि लांबसडक केस ते खूपच छान वाटत होतं. तिथून येईपर्यंत आम्ही इडली, आंबोळी, भोपळ्याची आमटी आणि आंबट भात याशिवाय काही खाळुंच नाही. तिकडची घरंसुद्धा खूप मोठी मोठी होती. विशेषतः तिथल्या स्त्रियांना दागिने

घालण्याची खूपच आवड होती. अर्थात, ती सर्वत्र स्त्रियांना असते पण तिकडं थोडं वेगळं वाटलं. तिथून आम्ही बालाजीची दुसरी बायको पद्मावती देवीचे मंदिर तसेच अनेक छोटी-मोठी मंदिरे बघितली.

सगळी मंदिरे लक्ष वेधून घेणारी होती. उंचच्या उंच शिखर आणि परिसर तर खूप स्वच्छ. त्या मंदिराची रचना इतर मंदिराप्रमाणे नव्हती. त्यामुळेच ती लक्ष वेधून घेणारी होती. पूर्ण दिवस आम्ही सर्वजण तिथला परिसर पाहून परत येण्यासाठी तिरूमाला स्टेशनवर संध्याकाळी सुमारे ७ च्या सुमारास आलो. ट्रेन आल्यानंतर सगळीजण ट्रेनमधून येताना आम्ही गळ्ळीतली छोटी छोटी मुले-मुली ट्रेनमध्येच लपंडाव खेळण्यात मग्न झालो. मंदिर बघताना फक्त त्रास झाला की, चप्पल

नसल्यामुळे पायाला खूपच चटके बसत होते आणि उन्हाळी सुट्टी म्हणजे एप्रिल – मे महिना असावा कदाचित. हे सगळं सहन करून शेवटी सर्वजण घरी परतलो. पण म्हणतात, तिरुपतीला जाऊन आल्यानंतर अंबाबाईचे दर्शन घेतल्याशिवाय बालाजीचे दर्शन पूर्ण होत नाही. कारण अंबाबाई ही बालाजीची पहिली पत्नी आहे. असं म्हणतात की, बालाजीन दुसरं लग्न केलं म्हणून अंबाबाई तिच्या माहेरी म्हणजे कोल्हापूरला येऊन राहिली. म्हणून आम्ही अंबाबाईचे दर्शन घेऊनच घरी परतलो आणि आमचा प्रवास पूर्ण झाला.

योद्धा आहेस तू....

तुला असं का वाटतंय? की कमी आहेस तू स्वतःच्या प्रयत्नातून घडणारा परिस्थितीशी झगडणारा योद्धा आहेस तू...

सगळे आपोआप शिकले, चालायला, बोलायला, मित्रांच्यात खेळायला तुला तर आपोआप, काहीच नाही दिलं देवानं तू चाललास, तू बोललास स्वतःच्या कष्टानं कारण त्यालाही माहीत होतं, तू आहेस योद्धा तुझं साधं नाही जगणं...

गुडघे फुटले, हात तुटले तरी शांत नाही बसलास हजार वेळा पडलास, तरी परत उठलास तू नाही हरलास, कारण योद्धा आहेस तू...

तू एक एक गोष्ट, मिळवत आहेस तू परिस्थितीशी सदैव झगडत आहेस नकोत तुला त्या, आयत्या क्षमता सामान्यांच्या तू प्रत्येक क्षमता कष्टाने मिळवत आहेस! तू सक्षम आहेस, योद्धा आहेस तू...

काय ओळखणार ते सामान्य लोक क्षमता तुझ्या तुला पाहाताच म्हणतात, 'अरे, अरे पाप-बिचारा!' ''खूप वाईट आहे ही अक्षमता''... तू या परिस्थितीत जगतोयस पण; पाहाण्याचीही क्षमता त्यांच्यात नाही! तूच खरा सक्षम आहेस, तूच खरा योद्धा आहेस...

जे तुला अक्षम म्हणतात, त्यांना दाखव तू ही कविता आणि विचार डोळ्यात डोळे घालून आहे का तुमच्यात क्षमता अशा परिस्थितीत आयुष्य जगण्याची...

आपल्याला जी परिस्थिती पाहूनच दुःख होतं जो व्यक्ती अशा परिस्थितीत आनंदाने जगत असेल.... त्याच्याकडे किती असतील क्षमता... आणि आपण म्हणतो अक्षमता...

> प्रतीक पाटील बी.ए. २

माहितीपर लेख

मोडी लिपीचे महत्त्व

संकेत सावंत तृतीय वर्ष (इतिहास विभाग)

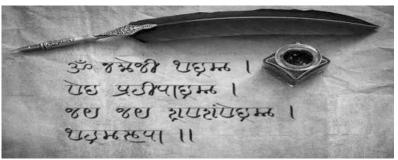
मोडी लिपीचा वापर यादव काळापासून राज्यकारभार आणि प्रशासकीय लेखनात मोठ्या प्रमाणात सुरू झाला. शिवकाळात, पेशवेकाळात या मोडी लिपीला बहर आला. आज आपण एकविसाव्या शतकात वावरत आहोत. जागितकीकरणाच्या लाटेत आपल्यावर इंग्रजी भाषेचा प्रभाव वाढत आहे. आज मराठी भाषेतही इंग्रजी शब्दांचा असा शिरकाव झाला आहे की ते शब्द मराठी भाषेतीलच आहेत असे वाटू लागले आहे. जागितकीकरणामध्ये नव्या भाषा, कला निश्चितच शिकल्याच पाहिजेत, पण त्याबरोबरच आपल्या मातृभाषेचा अमूल्य ठेवा जतन करणे ही नैतिक जबाबदारी आपलीच आहे, याचे भान असलेच पाहिजे. मध्ययुगीन महाराष्ट्राचा वैभवशाली, गौरवशाली, ज्वलंत, प्रेरणादायी, समृद्ध इतिहास हा मोडी लिपीत आहे. हीच मोडी

लिपी मध्ययुगीन काळात राजकारभाराची लिपी होती. पण मागील सहा-सात दशकापूर्वी टाईप करण्यास अवघड जात असल्या कारणामुळे मोडी लिपी कालबाह्य झाली. तत्कालीन काळात मुद्रण तंत्रज्ञानाला मर्यादा होत्या; पण आज २१व्या शतकात मुद्रण तंत्रज्ञानात खूप मोठी क्रांती झाली आहे. आज मोडी लिपीचे बरेच फाँट तयार झाले आहेत, त्याद्वारे आपण सर्वकाही संगणकावर टंकीत करू शकतो.

मोडी लिपीचा ठेवा हा मराठी भाषेचा अनमोल ऐतिहासिक ठेवा आहे. आज कोट्यवधी कागदपत्रे, दस्तऐवज

मोडी लिपीत लिहिलेले आढळतात. आज भारतातील महाराष्ट्र, कर्नाटक, गोवा, गुजरात, तामिळनाडू, आंध्रप्रदेश, मध्यप्रदेश, दिल्ली, हरियाणा. ओरिसा आणि आसाम या राज्यात उपलब्ध आहेत. याचबरोबर इंग्लंड, फ्रान्स, नेदरलँड, पोर्तुगाल, डेन्मार्क, इटली, स्पेन, इंडोनेशिया, जावा सुमात्रा बेटे या देशात उपलब्ध आहेत. मोडी लिपीचा वापर यादवकाळापासून राज्यकारभार आणि प्रशासकीय लेखनात मोठ्या प्रमाणात सुरू झाला. शिवकाळात, पेशवेकाळात या मोडी लिपीला बहर आला. इंग्रजी राजवटीत मोडी प्रचलित होती. इ.स. १९६० पर्यंत मोडीचा वापर महाराष्ट्रात झालेला आढळतो. १९६० नंतर ही लिपी कालबाह्य झाली असे वाटत असले तरी, आज ऐतिहासिक गोष्टींचा आढावा घेऊन संशोधन करण्यासाठी मोडी लिपीला अनन्यसाधारण महत्त्व प्राप्त झाले आहे. मोडी लिपी ही मराठीची शीघ्र लिपी आहे. मोडीचा वापर हस्तलिखितासाठी व्हायचा. मोडीचा वापर मराठी, गुजराती, हिंदी, संस्कृत, राजस्थानी भाषा लिहिण्यासाठी झालेला आढळतो. आज जसे देवनागरी लिपीचा वापर मराठी, कोकणी, हिंदी, संस्कृत, नेपाळी इ. भाषा लिहिण्यासाठी होतो, तसाच मोडीचा वापर होई. मोडी लिपीने गेली ७००-८०० वर्षे आपले अस्तित्व अबाधित ठेवलं. पण १९६० नंतर मुद्रण तंत्रज्ञानामध्ये झालेला बदल, आणि काही राजकीय बदल मोडीला कालबाह्य करण्यास कारणीभूत ठरले असावे असे मोडी तज्ज्ञ आणि इतिहासकारांचे मत आहे.

आज कोणाही तरुणाला मोडीविषयी विचारल्यास उत्तर येते की, माझ्या आजोबांना मोडी यायची, मग त्यानंतरच्या पिढीला मोडीचा गंधही लागला नाही आणि हीच परिस्थिती राहिली तर पुढील पिढीला सांगणारे आजोबापण राहाणार नाहीत. आजही सहस्रावधी मोडी दस्तावेजांचे वाचन होणे बाकी आहे. या दस्तावेजामध्ये दडलेला इतिहास अज्ञात आहे, हेच कागद अजून किती दिवस तसेच राहातील याची खात्री देता येत नाही. कारण आजिमतीला त्यांची काळजी योग्य पद्धतीने न घेतल्यामुळे लाखो कागद नष्ट होत आहेत. याची खबरदारी

आत्ताच घेतली पाहिजे, नाहीतर पुढील पिढीला आपण काय वारसा देणार? मोडी लिपीला परत पूर्वीचे वैभव प्राप्त होईल का ते काळच ठरवेल. नक्की मोडी दस्तावेजामध्ये काय दडले आहे यासाठी जास्तीत जास्त वाचक, अभ्यासक तयार करण्याचा प्रयत्न होणे गरजेचे आहे. तरच मोडी लिपीचा ऐतिहासिक अनमोल ठेवा पुढील पिढीला देता येईल. अन्यथा, पुढील पिढी आजच्या पिढीला काय म्हणेल? ज्या आपल्या पूर्वजांनी आपल्यासाठी वैभवशाली, गौरवशाली, ज्वलंत, प्रेरणादायी, समृद्ध इतिहासाचा अनमोल वारसा, ठेवा दिला आहे तो आपण आपल्या पुढील पिढीला देणे ही प्रत्येकाची नैतिक जबाबदारी समजून कार्य तडीस नेणे गरजेचे आहे.

मोडी लिपीचा वापर नक्की कोणत्या काळात सुरू झाला याबाबत कोणताही ठोस पुरावा उपलब्ध नाही. इतिहासकारांमध्ये मोडीच्या उगमाबाबत अनेक मतप्रवाह आहेत. देविगरीच्या यादव साम्राज्यात करणाधीप पदावर असलेले हेमाद्री उर्फ हेमाडपंत यांनी राजकारभारासाठी मोडीचा वापर करण्यास सुरुवात केली असे इतिहासकारांचे मत आहे. मोडी लिपीच्या उगमाबद्दल अनेक मते व मतभेद आहेत. इतिहासाचार्य वि.का.राजवाडे व डॉ.भांडारकरांच्या मते,

हेमाडपंताने ही लिपी श्रीलंकेतून आणली, परंतु चांदोरकरांच्या मते मोडी लिपी अशोककालातील मौर्यी (ब्राह्मी)चाच एक प्रगत प्रकार आहे. वाकणकर आणि वालावलकरांच्या मते, मोडी लिपी ही ब्राह्मी लिपीचाच एक प्रकार असून हात न उचलता लिहिण्याच्या तिच्या वैशिष्ट्यामुळे इतर लिपींपेक्षा वेगळी झाली आहे. मोडी लिपी श्रीलंकेतृन आणली गेली असावी अथवा मौर्यी लिपीवरून विकसित झाली असावी हे म्हणणे वाकणकर आणि वालावलकर यांना मान्य नाही. मोडी लिपी महाराष्ट्रात कमीत कमी ९०० वर्षे वापरात आहे. सर्वांत जुना उपलब्ध मोडी लेख इ.स. ११८९ मधील आहे. ते पत्र पुण्याच्या भारत इतिहास संशोधक मंडळाच्या संग्रहात आहे. मोडी लिपी १९५० पर्यंत लिखाणात प्रचलित होती. मोडी हा शब्द फारसी भाषेतील 'शिकस्ता' यावरून आलेला आहे. गेल्या २-३ शतकात मोडी लिपीत अनेक फेरबदल झालेले आहेत. साधारण इ.स. १७००च्या सुमारास चिटणिसी आणि वळणे ही पूर्णपणे प्रगत झाली व यानंतर त्यात फारसे बदल दिसून येत नाहीत. ऐतिहासिक कागदपत्रातील मोडी लिपी क्लिष्ट आणि वाचण्यास कठीण असते. मोडी लिपी पेशवाईकाळात अत्यंत उत्कर्षावस्थेत होती असे मानले जाते. पेशवे यांच्या दप्तरातील कागदपत्रे, दस्तऐवज पाहिले असता त्या उत्कर्षाची कल्पना येते. सुबक अक्षर, दोन ओळीतील समान अंतर, काटेकोर शुद्धलेखन हे या लेखनाचे वैशिष्ट्य होय. शिवाजीचा काळ ते उत्तर पेशवाई ह्या काळांतील मोडीवाचनातून मराठी भाषेतील स्थित्यंतरे लक्षात येतात व मराठी भाषेचा प्रवास अभ्यासता येतो.

इतिहासाचार्य राजवाडे यांच्या मताप्रमाणे ज्ञानेश्वरी लिहिली जाण्याच्या काळात मोडी संकल्पना महाराष्ट्रात येत होती. याच काळात पहिले मुस्लीम आक्रमण भारतात होत होते. लिखाणाकरिता कागदाचा वापर हा मुस्लिमांनी भारतात सुरू केला असावा. कारण कागज हा फ़ार्सी शब्द असून कागज या अर्थाचा संस्कृत शब्द अस्तित्वात नाही. देवनागरी अक्षरे आडव्या, उभ्या आणि टोकदार रेषांचा अवलंब करते त्यामुळे लिखाणाच्या हस्तलिखित प्रती बनवताना वेग कमी होतो. तर शिकस्तप्रमाणे गोलाकार व एकमेकांना जोडली जाणारी वळणे वापरून वापरली जाणारी मोडी हस्तलिखिताचा वेळ वाचवत होती. विरामचिन्हांचा वापर इंग्लिश भाषाशी ओळख झाल्यानंतरच भारतीय त्यांमध्ये सुरू झाला. चार्लस विल्कीन याने ह्या लिपीचे टाईप तयार केले जेणेकरून काही मर्यादित स्वरूपात छपाईसाठी त्याचा उपयोग झाला. ही लिपी १९५० पर्यंत वापरात होती त्यांनंतर मात्र तिचा वापर अधिकृतपणे बंद केला गेला. कारण छापण्यासाठी ती अवघड होती. तेव्हापासून मराठी देवनागरीमध्ये लिहिले जाऊ लागले. इतिहासाची मोडी लिपीत जवळजवळ १५ लाख पाने अशी आहेत की जी अजून वाचली गेली नाहीत आणि त्यात दडलेला इतिहास ही आपणास माहीत नाही. दूसरी गोष्ट म्हणजे मोडी लिपीचे जाणकार अख्ख्या महाराष्ट्रात केवळ १०० आहेत, हेही कारण या अप्रकाशित इतिहासामागे आहे. मध्ययुगीन महाराष्ट्राचे वैभव, वारसा असलेल्या मोडी लिपीचा वापर इ.स. २०१६ साली प्रदर्शित झालेल्या एका चिनी भाषेतील ऐतिहासिक चित्रपट हएन-त्सांग (XuanZang) यामध्ये झाला आहे. या चित्रपटामध्ये भारतातील दस्तऐवज, कागदपत्रे, तसेच पत्रव्यवहारासाठी भाषा संस्कृत आणि लिहिण्यासाठी मोडी लिपीचा वापर करण्यात आला आहे.

मोडीचा वापर करून लिहिलेली ऐतिहासिक दस्तऐवज, कागदपत्रे, ताम्रपत्रे यांचे वाचन होणे गरजेचे आहे. तसेच मोडीचा वापर आजच्या पिढीनेही आपल्या दैनंदिन कामात थोड्याफार प्रमाणात करण्यास सुरुवात केली तरच मोडी लिपीचा हा वारसा पुढील पिढीला देऊ शकतो. वर्तमानकाळातील मोडी लिपीचा वापर भविष्यात मोडी लिपीचे अस्तित्व अबाधित ठेवू शकतो. आज मोडी लिपीचा वापर बरेच लोक आपल्या दारावरील नावाच्या पाट्या, वा सोशल मीडियावरील वापरायचे हेडर असे छोटेछोटे प्रयत्न करून मोडीचा प्रचार, प्रसार आपल्या आपल्या पातळीवर करत आहेत, त्यांचे कार्य मोडी प्रचारासाठी स्त्युत्य आहेच. पण असा वापर मोठ्या प्रमाणात होणे गरजेचे आहे.

तसेच बरेच मोडी अभ्यासक, प्रशिक्षक आपल्या स्तरावर मोडीचा प्रचार, प्रसार करताना दिसतात. मोडी लिपी कशी शिकावी यासाठी बरीच पुस्तके आज उपलब्ध आहेत, तसेच मोडी प्रशिक्षण वर्ग महाराष्ट्रामध्ये मुंबई, पुणे, कोल्हापूर, अहमदनगर, नाशिक या शहरात होताना दिसतात. तसेच स्वातंत्र्यवीर सावरकर यांची जन्मठेप संपूर्णपणे मोडी लिपीत टंकीत करून पुस्तक तयार केले आहे. तसेच राजर्षी शाहू छत्रपती महाराज यांचे चरित्राचे ई-पुस्तक, तसेच अन्य महापुरुषांची चरित्रे मोडी लिपीतील ई-पुस्तके व पुस्तके येत आहेत ही मोडीच्या प्रसारासाठी महत्त्वाची बाब आहे. आज मराठा समाजाला आरक्षण देण्यासाठी त्यांच्या पूर्वीच्या नोंदी वाचण्यासाठी मोडीवाचक मिळत नाहीत. काही जाणकार मोडीवाचकांच्या मदतीने प्रशासन या नोंदी वाचून घेत आहे. परंतु त्यांची संख्या ही खूप कमी आहे. अशा परिस्थितीत मोडीचे महत्त्व समजल्यावाचून राहात नाही.

प्रेम

धीरज समुद्रे

पाहता क्षणी डोळ्यातून पाणी येत होतं. उगाच का माहीत नाही हळवं मन आतून संकेत देत होतं. तिच्या गालावरचं हसू मला वेडं करत होतं. तरीही अ जाणता का होईना, माझं तिच्यावर प्रेम जडलं होतं.

माहिती लेख

ए. आय.: रोजगार, संधी, आव्हाने आणि उपाय

मानसी जगदाळे बी.ए.भाग-३

एलन मास्क या जगप्रसिद्ध शास्त्रज्ञाच्या आयुष्यातील २५ ऑक्टोबर, २०१७ ची सांयकाळ वैशिष्ट्यपूर्ण ठरते. कारण आज तो जिची मुलाखत घेणार असतो ती कोणी व्यक्ती नसून कृत्रिम बुद्धिमत्तेचं चालतं-बोलतं उदाहरण असलेली सोफिया नावाची रोबोट असते.

या मुलाखती दरम्यान मस्क नि कृत्रिम बुद्धिमत्तेविषयी चिंता व्यक्त केली असता सोफिया उत्तर देते. 'जर तुम्ही माझ्याशी चांगले वागला तर मीही तुमच्याशी चांगलीच वागेन; पण तिच्या या जर-तरच्या भाषेमुळे कृत्रिम बुद्धिमत्ता भविष्यात कोणती स्थिती निर्माण करेल आणि त्याचा नेमका रोजगार संधीवर काय परिणाम होईल याचा आढावा या लेखात आहे.

या विचारप्रणालीचा शोध १९५०-५६ च्या दरम्यान ॲलन टुरिंग आणि जॅक मैक कार्थी यांनी लावला. अखेरीस या विचारप्रणालीचं नामकरण कृत्रिम बुद्धिमत्ता असं करण्यात आलं.

आपली दैनंदिन उपजीविकासुद्धा करण्यासाठी पैशाच्या मोबदल्यात ठरावीक वेळेत काम करणे म्हणजेच रोजगार किंवा नोकरी होय. मग त्यात दुसऱ्याच्या शेतात राबणाऱ्या शेतमजुरापासून ते एखाद्या नामांकित कंपनीच्या सी.ई.ओ. पर्यंत सर्वांचा समावेश होतो.

सध्याच्या स्थितीत पारंपरिक पद्धतीच्या रोजगारांना चिकटून राहाण्याचं प्रमाण जरी कमी होत जाताना दिसत असलं तरी औद्योगिककरणामुळे उत्पादनवाढ तसेच आर्थिक विकासही वाढतो आहे आणि यामुळेच नोकऱ्या निर्माण करण्याचं चक्र चालू असल्याचं आपल्याला पाहायला मिळतं.

दिवंगत शास्त्रज्ञ 'स्टीफन हॉकिंग' यांनी वर्तवल्याप्रमाणे येत्या २० वर्षात ५०% रोजगार कपात होणार आहे आणि त्यांची जागा कृत्रिम बुद्धिमत्ता वापरणारी यंत्र घेणार यात प्रामुख्याने समावेश असणार आहे. त्या म्हणजे अनेक वर्षांपासून ज्या कामांची पुनरावृत्ती होते त्यात काहीच नावीन्य नसतं अशा प्रकारच्या रोजगारांचा!

परंतु ज्या कामात कौशल्याचा कस लागतो असे रोजगार कधीच कृत्रिम बुद्धिमत्ता गिळंकृत करू शकणार नाही याचे उदाहरणच द्यायचे म्हणले तर जरी FLIPPY हे कृत्रिम बुद्धिमत्तेचे उदाहरण असलेले यंत्र Chef Assistant म्हणून काम करते; परंतु खाण्याच्या पदार्थाचे वैशिष्ट्य असलेले उत्तम सुवास आणि उत्तम चव कधीच एक यंत्र देऊ शकत नाही.

Chatgpt ने जरी विकलीची परीक्षा पास केली असली तरी आपल्या पक्षाच्या बाजूने मुद्देसूद भांडणारा वकील कधीच एक यंत्र असू शकत नाही. त्याचबरोबर जे रोजगार फक्त नोकरी नसून त्याच भावना गुरफटलेल्या असतात. जसं रोजगारही कधीच कृत्रिम बुद्धिमत्ता ताब्यात होऊ शकणार नाही.

भविष्यात कृत्रिम बुद्धिमत्तेच्या मदतीने Online Education घेऊ घातलंय; परंतु विद्यार्थी आणि शिक्षकांची भावनिक नात्याची सर कधीच Online Platform ला येणार नाही.

कृत्रिम बुद्धिमत्ता ही प्रचंड वेगाने प्रगत होत असल्याचे दिसत येत आहे. परंतु कृत्रिम बुद्धिमत्तेचा अतिरिक्त वापर हा नुकसानकारकच ठरणार आहे, यात तिळमात्र शंका नाही.

२०१८ साली जपानमध्ये रस्ता अपघातात एका स्त्रीचा मृत्यू झाला; पण न्यायालय मात्र तिला न्याय मिळवून देऊ शकले नाही. कारण ती गाडी कृत्रिम बुद्धिमत्तेचे उदाहरण असलेली Self drive car होती. तिच्यात बिघाड झाल्याने हा अपघात घडून आला होता.

कृत्रिम बुद्धिमत्तेत आता भावनाही विकसित होऊ लागल्या आहेत; पण जर कृत्रिम बुद्धिमत्तेचे स्वतःच्याच भावनेवर नियंत्रण राहिले नाही तर कोणती परिस्थिती उद्भवेल याचा विचार करणंही तितकंच महत्त्वाचं आहे.

येथे २०१० मध्ये प्रदर्शित झालेल्या 'रोबोट' या चित्रपटाची आठवण करून द्यावी असं वाटतं. या चित्रपटात 'चिठ्ठी' हे पात्र कृत्रिम बुद्धिमत्तेचे यंत्र दाखिवले आहे. पण जर चिठ्ठीसारखंच कृत्रिम बुद्धिमत्तेच्या सशस्त्र यंत्राला स्वकीय आणि शत्रू या मधला फरकच समजला नाही तर अशा प्रकारचे रोजगार कृत्रिम बुद्धिमत्तेच्या हातात देता याचा नेमका फायदा तरी काय? याचा विचार करता नेहमी तोट्यातच उतरावे लागणार आहे.

जरी सद्यस्थितीत कृत्रिम बुद्धिमत्ता रोजगार कपात करताना दिसत असली तरी रोजगारनिर्मितीचा किरणही ती दाखवत आहे. यामध्ये कृत्रिम बुद्धिमत्ता नियंत्रित करण्यासाठी Artificial Intelligent data scientist, Data analyst, machine learner यासारखे White coller job आलेच पण याचबरोबर त्यांच्या देखरेखीसाठी Blue collerjob ही आलेच.

कृत्रिम बुद्धिमत्ता हा महितीचा विपुल असा साठा आहे आणि तो दिवसेंदिवस वाढतच चालला आहे. Chatgpt सारख्या कृत्रिम बुद्धिमत्तेच्या साहाय्याने तो आपल्यासाठी सहज उपलब्ध होत आहे. ह्या माहितीचा वापर करून आपण आपली बुद्धिमत्ता व क्षमता विकसित करू शकतो आणि यामधूनच आपण विविध प्रकारच्या कौशल्यपूर्ण रोजगाराची निर्मितीही करू शकतो.

कृत्रिम बुद्धिमत्ता ही मानवाची क्षमता वाढवण्याचं काम करत आहे. उत्पादन वेळेची बचतही होत आहे. या सर्वांचा उत्पादन वाढीवर परिणाम होऊन देशाच्या अर्थव्यवस्थेलाही हातभार लागत आहे.

याचे ज्वलंत उदाहरण म्हणजे जपानसारखे देश ज्यांनी लोकसंख्या कमी असूनही योग्य तंत्रज्ञानाचा वापर करून त्यांनी विकसित देशाच्या यादीत स्वतःचे अढळ स्थान बनविले आहे.

कमी मनुष्यबळ, कमी वेळ आणि योग्य तंत्रप्रणाली हे औद्योगिक विकासाच्या दृष्टीने अत्यंत महत्त्वाचे घटक आहेत, असं मला वाटतं; आणि ही सांगड जर नीट जमली तर, देशाच्या विकासाचे घोडे चौफेर उधळू लागतील हेच मला आपल्या देशाच्याबाबतीत कृत्रिम बुद्धिमत्तेच्या साहाय्याने घडताना दिसून येत आहे.

मी सुरुवातीस म्हटल्याप्रमाणे रोजगार ही आपली दैनंदिन उपजीविका सुसह्य होण्यासाठी असते. मग कृत्रिम बुद्धिमत्तेची यंत्र जर आपली उपजीविका करत असतील तर बऱ्याच रोजगारांची आपल्याला गरजही भासणार नाही. त्याचबरोबर नोकऱ्या करणाऱ्यांची संख्या ही अगदी सहजतेने कमी होईल.

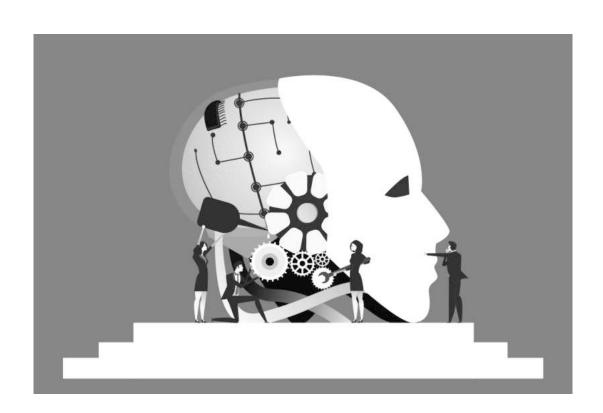
कृत्रिम बुद्धिमत्तेत स्वतःच करायची किंवा अजून प्रगत व्हायची

क्षमता जरी असली तरी तिला हाताळण्यासाठी मानवाचीच गरज भासते. कारण शेवटी मानवानेच कृत्रिम बुद्धिमत्तेची निर्मिती केली आहे.

जसजसा नव्या तंत्रज्ञानाचा विकास होत चाललाय तसतसा मानवी क्षमतेचा आणि बुद्धिमत्तेचाही विकास होतो आहे. त्यामुळे कृत्रिम बुद्धिमत्तेकडे कल वाढत असताना मानवाला आपल्या शक्तिशाली बुद्धिमत्तेचीही नव्याने ओळख होऊ लागली आहे.

म्हणजेच कृत्रिम बुद्धिमत्ता आपला शत्रू नाही तर मानवाने स्वतःच्या फायद्यासाठी एक तंत्रज्ञान म्हणून त्याची निर्मिती केली आहे. त्यामुळे त्याचा अमर्यादित वापर न करता मर्यादित वापर करणे गरजेचे आहे. तसेच जे काम करण्यास मानव गरजेचे आहे, तसेच जे काम करण्यास मानव समर्थ आहे त्यासाठी त्याचा वापर न करता जे काम करण्यास मानव असमर्थ आहे अशा कामासाठी कृत्रिम बुद्धिमत्तेचा वापर केला तर, ती कधीच डोईजड होणार नाही.

नैसर्गिक बुद्धिमत्ता व कृत्रिम बुद्धिमत्ता यांनी हातात हात गुंफून नव्या तंत्रज्ञानाच्या दिशेने वाटचाल करावी एवढाच आशावाद.

व्यक्तिचित्र

फक्त शंभर रुपये

जान्हवी दत्तात्रय चौगले ११ वी ब, सायन्स

अक्षरशः वैतागून गेले होते, फक्त त्या शंभर रुपयाने भंडावून सोडले होते मला. मी खर्च करायला पाहात होते आणि ते परत परत येत होते.

सातवीत असेन दुकानाजवळून जात असताना एक १०० रुपयांची नोट सापडली. भीत भीत उचलली आणि खिशात ठेवली. पण खर्च कसे करायचे. कारण त्यावेळी २५ पैशात मूठभर गोळ्या मिळायच्या.

८-१० दिवस पैसे तसेच ठेवले. नंतर माझ्या आजोळी यात्रा होती, तिकडे गेले होते. मावसभाऊ लहान होता. त्याला पैसे सुट्टे करायला सांगितले. तो एका दुकानात गेला आणि सुट्टे करून आला. दुकानदाराने वीस वीसच्या पाच नोटा दिल्या घाईघाईत, आता तर प्रश्न गंभीर बनला होता. यात्रेत कसेबसे १५ रुपये खर्च केले तेही दोघांत. नंतर गावाला आलो.

खिशात ८५ रु. शिल्लक. काय करायचे ते लक्षात येत नव्हते. घरी सांगितले तर आतापर्यंत का बोलला नाही महणून मार पडणार. दुसऱ्या दिवसापासून माइया मैत्रिणींची अक्षरशः चंगळ सुरू झाली होती. तरीही किती पैसे माझ्याकडे आहेत ते सांगता येत नव्हते. कारण

कुणी फुटले तर आपण फुटेस्तोवर मार खाणार याची हमी. रोज कुल्फी काय आणि चॉकलेट काय, मज्जाच मज्जा. पण घरात आले की, हळूहळू चालायला लागायचे. कारण खिशातील चिल्लर वाजायची फार मोठी भीती होती.

८-१० दिवसांत कसेबसे वीस रुपये खर्च केले. खिशात अजूनही ६५ रुपये होते. आता तर मित्रांवरही खर्च करता येईना. कारण आतासारखा पॉकेटमनीचा फंडा त्यावेळी नव्हता.

निशबाने साथ दिली. शाळेत सरांनी फीचे २० रुपये आणायला सांगितले. सगळ्यात अगोदर मी भरले. सरांनी थोडे प्रश्नार्थक नजरेने पाहिले. कारण इतक्या लवकर फीचे पैसे घरून कधीच मिळत नव्हते. आता ४५ रुपये शिल्लक होते. अर्धा डाव जिंकले होते. कारण २०-२५ दिवसांत ५५ रुपये खर्च करण्यात यशस्वी झाले होते. पुढच्या वीसेक दिवसांत हा याचा प्रश्न सुटणार याची खात्री पटली होती.

पण नशिबात वेगळंच लिहिलं होतं. झाले असे, माझे वडील

एका वर्गमित्राच्या घरी बसले होते, आणि तो रडून घरी सांगत होता, 'फीचे पैसे सगळ्यांनी भरले. मला सर बोलतात.' नशीब बलवत्तर तो 'अ' तुकडीत होता आणि मी 'ब' तुकडीत.

वडील घरी आले. मला फीबद्दल विचारले. मी बोलले, 'तुम्ही रागावणार म्हणून मी नाही मागितले.' विडलांनी २२ रुपये दिले. २० रुपये फीचे व २ रुपये खाऊसाठी. मी खाऊचे पैसे नको नको म्हणत होते तरी मिळालेच. अक्षरशः वैतागून गेले होते. पैशांनी भंडावून सोडले होते मला. मी खर्च करायला पाहात होते आणि ते परत परत येत होते. माणूस अडचणीत सापडला तरच देव आठवतो. मलाही तो आठवला. तडक मंदिर गाठले. मारुतीरायापुढे १० रुपये ठेवले आणि कळवळून प्रार्थना केली, ''देवा, काही कर. पण संपव हे पैसे. परत कथीच नाही उचलणार पैसे सापडले तरीही.'' नंतर कसेबसे बाकीचे पैसे संपवले. आजही ती वेळ आठवली तरी हसू येतं. आज कितीही

पैसा आला तरी पुरत नाही, तेव्हा मात्र संपता संपत नव्हते.

को णीतरी बरो बर म्हटलंय, 'लहानपणी आई-विडलांच्या पैशावर सगळ्या गरजा भागायच्या आणि आज स्वतःच्या पैशात पोटसुद्धा कसेबसे भरते.'

आठवण...

धीरज समुद्रे

बी.ए. ३

आज का ती परत आठवत होती जशी काही तिच्या आठवणीची नवी पहाट होती. मी गेलो होतो आज त्या ठिकाणी जिथे तिची माझी पहिली भेट झाली होती. तिथे असणाऱ्या प्रत्येक वस्तूमध्ये तिची सावली मला दिसत होती. कदाचित म्हणूनच आज मला तिची आठवण सतावत होती.

माहितीपर लेख

आधुनिक काळात मराठी भाषेचे महत्त्व

प्रेरणा प्रमोद कुरणे ११वी विज्ञान

भाषा ही आपले जीवन घडवण्यासाठी अभिमानाची मायबोली ठरली गेलीय. भाषेमुळे आपण बोलायला, वाचायला, लिहायला शिकलोय. आज आपण व्यवहार करताना संवाद करत असतो, नोकरी किंवा व्यवसाय करत असताना आपण संवाद भाषा वापरत असतो. त्यासाठी आपण भाषा वापरत असतो. या भाषेविषयी सविस्तर माहिती घेणारच आहोत, या भाषेविषयी/मराठी भाषा मायबोली राज्यभाषा अभिजात दर्जा ठरला गेलाय!

'लाभले आम्हास भाग्य बोलतो मराठी, जाहलो खरेच धन्य ऐकतो मराठी, धर्म, पंथ, जात, एक जाणतो मराठी, एवढ्या जगात माय मानतो मराठी!' – कवी सरेश भट

मराठी भाषा इतिहास:

आपली मराठी भाषा समृद्ध आहे आणि संस्कृत भाषा ही मराठीची माय, जननी आहे. मराठी भाषेतील पहिला शिलालेख कर्नाटकमध्ये श्रवणबेळगोळ येथील श्री गोमटेश्वराच्या मूर्तीखाली आढळलेला आहे. त्यामध्ये असे लिहिले आहे ती, 'श्री चामुंडराये करवियले, लेखांमधील ओळख आहे.' इ. स. ९८३ या सुमारास हे वाक्य कोरले गेले आहे.

'विवेकसिंधु' ग्रंथ लिहिणारे प्रसिद्ध आद्य कवी मुकुंदराज असून हा मराठीतील पहिला लिखित ग्रंथ आहे. तसेच 'ज्ञानदेवी' आणि 'अमृतानुभव' ग्रंथ लिहिणारे श्री ज्ञानदेव यांनी मराठी भाषा संपन्न केलेले आढळून येते.

भाषा म्हणजे काय?

भाषा म्हणजे संवादाचे साधन आहे. आपण बोलतो, विविध प्रकारे संवाद साधले जातात, त्याला भाषा म्हटले जाते. भाषा म्हणजे विचार, भावना, अनुभव व कल्पना व्यक्त करण्याचे साधन म्हणजेच 'भाषा' होय.

आपल्या मनामध्ये विचार येतात, भावना जागृत होतात. त्या दुसऱ्या व्यक्तीला आपण कळवतो, सांगतो त्याला ते आश्चर्य वाटतं. त्यामुळे वेगवेगळे हावभाव व्यक्त करणारा भाषांचा एक प्रकार असतो.

अन् त्यांना हावभावांची भाषा म्हटले जाते. भाषेमध्ये काही प्रकार पडतात. एक स्वाभाविक नैसर्गिक आणि दुसरी कृत्रिम सांकेतिक या दोन भाषेचे प्रकार आढळून आलेले दिसतात.

मराठी भाषेचे महत्त्व:

आपण ज्या भाषेमध्ये बोलतो, तो संवाद असतो आणि संवाद हे प्रभावी माध्यम आहे. बोलणारा आणि ऐकणारा यांचा जो मुख्य घटक असतो त्याला म्हणतात बोलणं.

भाषेमुळे आपल्याला जीवनव्यवहार कळतात व ते सुरळीत होऊन जातात किंवा एखाद्यापर्यंत पोहोचण्यासाठी आपण अभ्यास

करत राहातो तिथे भाषा आपल्याला नेहमीच साथ देते. आपल्या विकासासाठी आपल्याला भाषा आयुष्यभर मदत करते. व्यक्तीच्या विकासाबरोबर समाजाचा विकाससुद्धा भाषेमुळेच होत असतो आणि हीच भाषा आपल्याला समाजामध्ये विचारवंत, तत्त्वज्ञ, लेखक, कवी यांचा सहभाग करून घेण्यासाठी विकासामध्ये आपल्याला मोठं योगदान देत असते. भाषेचं योगदान विविध लहान-मोठी काम संस्कृतीमध्ये माय मराठी भाषा या माध्यमातून विकसित झालेली आहे. अगदी शालेय जीवनापासून महाविद्यालयीन जीवनात आणि दररोज आपल्याला बोलण्यासाठी भाषा आवश्यक असते.

आपण आपल्या घरामध्ये जे बोलतो तिला मातृभाषा असं म्हटलं जातं. आपल्या बालवयापासून आई-वडील, आजी-आजोबा, शेजारी-पाजारी यांचे बोलणे

कानावर पडते; तसेच अनेक शब्द, अनेक वाक्यं आपण ऐकत राहातो. आपली बालपणाची जडणघडण आपल्या मातृभाषेतून होते. आईच्या सहवासातून आईच्या शब्दांमधून आपण जे ऐकतो, बोलतो त्या संस्कारातून आपली जडणघडण, आपली मातृभाषा आणि बालपण हे आपल्याला जोडणारा एक दुवा आहे आणि हळुवार नातं, कोमल विचार, भावना, कल्पना, भरण करणारीसुद्धा आपली भाषाच आहे.

महाराष्ट्राला मराठी या मातृभाषेचा वारसा लाभलेला असल्याने

हजारो वर्षांपासून खेड्यांमधून, शहरांमधून मराठी मायबोली भाषा बोलली जाते. मराठीची परंपरा राखली हे महान वैभव आपल्यापर्यंत येऊन पोहोचले आहे. आपल्याला अभिमान आहे आणि आपण मनापासून कृतज्ञता बाळगणे तेवढेच गरजेचे आहे. शेतकरी-कामकरी आणि व्यावसायिक बांधवांनी ही परंपरा समृद्ध केली आहे. हे वैभव आपल्याला सोन्यासारखे लाभले आहे.

मराठी भाषेचा अभिमान :

मायबोली मराठी अभंग म्हटले गेले पाहिजेत. मराठीतून वृत्तपत्र वाचले पाहिजेत. मराठीतील ग्रंथवाचन केले पाहिजेत. मराठीमधून शिक्षण घेतले पाहिजेत. आपण सर्वांचे कर्तव्य मराठी राज्य भाषा मराठी आहे. २७ फेब्रुवारी हा ज्येष्ठ साहित्यिक वि. वा. शिरवाडकर अर्थात कुसुमाग्रज यांचा जन्मदिवस 'मराठी भाषा गौरव दिन' म्हणून साजरा केला जातो. मराठीमध्ये बिनचूक बोललं गेलं पाहिजे. बिनचूक लिहिलं गेलं पाहिजे. शास्त्रीय ग्रंथ, वैचारिक मांडणी, शासकीय पत्रव्यवहार, वृत्तपत्रे, सभा-संमेलने, व्याख्याने, आकाशवाणी, दूरदर्शन इ. ठिकाणी मराठी भाषा वापरली पाहिजे आणि ती प्रमाण भाषा मानली पाहिजे.

मराठी भाषा लिपी:

आपण आपल्या मनातील विचार बोलून दाखवत्रे आणि लिहून दाखवतो यामुळे लिपीचा वापर वाढत गेला.

लिपी म्हणजे काय? आपण ज्या खुणांनी किंवा चिन्हांनी लेखन करतो त्याला लिपी म्हटलं जातं.

लिपीचा शोध लागल्याने आपल्याला लेखन करणे, वाचणे शक्य झाले आहे. मराठी भाषा हे आपण लिपीमध्ये वापरतो आणि तीच देवनागरी लिपी अर्थात बाळबोध लिपी असे म्हटले जाते. आपण देवनागरी लिपी बनवली आहे.

आपण सर्वांनी देवनागरी लिपीचा सराव करणे गरजेचे आहे. देवनागरी लिपीचे सौंदर्य वाढवणे अतिशय गरजेचे आहे. आपल्याला वेगाने वाचता आले पाहिजे. वाचलेले समजून घेता आलं पाहिजे. आपले लेखन अचूक असले पाहिजे या गोष्टींचे सर्वांना भान असणे गरजेचे आहे.

मराठी भाषेचे महत्त्व (फायदे):

- १) मराठी भाषेचा उगम झाल्यामुळे आपल्याला लेखन करता आले.
- २) वाचन करता आले.

आपलं कोल्हापूर

कु. शुभम कृष्णात पाटील ११वी विज्ञान

आपलं कोल्हापूर आहे इथं ताल, सूर नाही काही भकास बेसूर कोणाला नाही कशाची हुरहुर हेच खरं आपलं कोल्हापूर

कशाला पाहिजे लोणावळा, खंडाळा जवळच आहे निसर्गरम्य पन्हाळा जोडीला आहे शांत रंकाळा इथेच बनतो प्रेमाचा जिव्हाळा

दक्षिणकाशी हे कोल्हापूर इथं भव्य महालक्ष्मी मंदिर असे हे करवीर नगर साऱ्या जगात हेच सुंदर

मग कशाला हवे नागपूर नको ते सोलापूर नावच नाही आपलं सिंगापूर बरं आहे आपलं कोल्हापूर

मी बैल बोलतोय...

प्रतीक पाटील

बी.ए. ३

पाठीवर आभाळाचं ओझं घेऊन, भाजतेल्या उन्हात, पोळतेल्या पायांनी पळत राहायचं.... दमायचं नाही! दमला की पाणी मालक पितो मला देतो ते फक्त चाबकाचे फटके का रे इतकी क्रूरता निर्मात्या ईश्वरा...

बैलपोळ्याच्या दिवशी मला सजवून मिरवताना त्याला आठवत असतील का रे त्यानेच दिलेले ते चाबकाचे फटके.....

त्याला दिसत असतील का उन्हाच्या चटक्यांमध्ये दिलेल्या चाबकाच्या फटक्यांचे वण

तेव्हा तरी वाईट वाटत असेल का त्याला रडत असेल का तो ? तेव्हा तरी...

माझ्या डोळ्यात पाणी दिसत नाही म्हणून मी रडत नाही असं नाही

मी शांतपणे सहन करतो चाबकाचे फटके उन्हाचे चटके याचा मला त्रास होत नाही असं नाही फक्त मला व्यक्त होता येत नाही

व्यक्त होत असेल ते चाबूक मोठ्या मोठ्याने सांगत असेल, की त्रास होतोय त्याला...! व्यक्त होत असतील शरीरावर उमटलेले लाल काळे-निळे व्रण

पण ही भाषा माझ्या मालकाला कळत नाही... ही कसली रे दुर्दशा करुणाकरा

एक दिवस प्रेम आणि आयुष्यभर फटके देणारा माझा मालक मी म्हातारा झाल्यावर मला कापायला विकतो का?

ज्यासाठी मी आयुष्यभर कष्ट केलं ज्याचा आम्ही आयुष्यभर भार पेलला ज्याच्या हाताचा मी चारा खाल्ला तोच का रं शेवटी माझा हत्यारा ठरला...

माझा फौजी

कु. शुभम कृष्णात पाटील

११ वी विज्ञान

फौजी म्हणजे... फौजी म्हणजे फिरता वारा । फौजी म्हणजे वाहाता झरा ।। फौजी म्हणजे रात्री एकटाच । अंधारात चमकणारा तारा ।।

फौजी अंगावरील शहारा । फौजी रात्रीचा पहारा ।।

फौजी जनहिताचा नारा । फौजी आहे अनमोल हिरा ।। फौजी म्हणजे गुन्हेगारांचा । एक बापच आहे दुसरा ।।

फौजी म्हणजे धाक, दरारा । त्याचाच आहे वाचक सारा ।। काहीही करू शकतो पोलीस । जर असेल तो नितीन खरा ।।

फौजीवर प्रेम करून पाहा। त्याचा हात धरून पाहा।। त्याचं नाव काळजावर। एकदा तरी कोरून पाहा।।

त्याच्यासारख्या यातना । एकदा तरी सोसून पाहा ।। अनोळखी जगात तुम्ही । एकटे बसून पाहा ।।

दुःख असून मनात । तुम्ही हसून पाहा ।। त्याच्यासारखे तुम्ही । उन्हात आणि पावसात उभे राहून पाहा ।।

आई, लेकरासाठी झुरते। तसं फौजीच्या भेटीसाठी झुरून पाहा।। तुम्हाला काय वाटतं, तुम्ही। फौजीच्या यातना सोसून पाहा।।

'एकदा तरी फौजीवर काळजातून प्रेम करून पाहा…'

घरट्यासाठी झाड

सिद्धी खराडे

बी.ए.बी.एड्. २

पहाटेच जाग आली कोणी टकटक करीत होते दार उघडून पाहिले बाहेर तर कुणीच उभे नव्हते...

आवाजाच्या दिशेने बघताच खिडकीवर दिसला एक पक्षी चोचीने टकटक करीत तावदानावर उमटवीत होता नक्षी...

''का रे बाबा?'' विचारले तर म्हणाला, ''भाड्याने मिळेल का एखादे झाड घरटे बांधण्यासाठी? एकटा कुठेही कसाही राहिलो असतो, पण जागा हवी पिल्लांसाठी...''

तुमच्या भाऊबंदांनी लुटले आमचे रान केले निर्वासित बेघर झालोच दाण्यापाण्यासाठी असतो आता फिरस्तित...

वर पुण्य म्हणून ठेवतात गच्चीत थोडे दाणे अन् पाणी, पण निवाऱ्याचे काय? हे लक्षात घेतच नाही कुणी...

पोटाला हवेच, खातो ती भीक अन् नेतो थोडे घरी खायला तर हवंच, जरी डोक्यावर छप्पर नसले तरी...

कधीकधी वाटते करावी आत्महत्या बसून विजेच्या तारेवर किंवा द्यावा जीव लोटून त्या उंच मोबाईल टॉवरवर... जसे मग आत्महत्येनंतर सरकार काही देते शेतकऱ्याला, तसेच मिळेल का एखादं झाड माझ्या पिछ्ठांना तरी आसऱ्याला...

ऐकून मी चक्रावलो, खरंच एवढा विचार मी नव्हता केला, जंगल तोडीत त्यांच्या घरांचा विचार कुठेच नाही झाला...

मी हात जोडून म्हटले, त्यांच्या वतीने मी तुझी माफी मागतो, पण आत्महत्या करू नको खरंच मनापासून सांगतो...

तोपर्यंत कुंडीतल्या रोपावर बांध वनरूम किचन खोपा अडचण होईल पण आता तरी एवढाच उपाय आहे सोपा...

तो म्हणाला, ''खूप उपकार होतील, पण भाडे कसे देणार?'' ''रोज त्रिकाळ मंजुळ गाणी ऐकव, बाकी काही नाही मागणार…''

तो म्हणाला, ''मला तुम्ही भेटलात पण बाकी नातलगांचं काय? त्यांना पण घरट्यासाठी जागा हवी, कुठे ठेवतील पाय...?''

''अरे लावताहेत आता झाडे अन् जगवतात आता कुणी कुणी बदलतेय चित्र हळूहळू, त्यांना सांग आत्महत्या करू नका कुणी…'' ऐकून तो पक्षी उडाला काड्या जमवायला घरट्यासाठी अन् मी पण मोबाईल उचलला तुम्हा सगळ्यांना हे सांगण्यासाठी...

त्याची खिडकीवरची टकटक माझ्या मनाचे उघडले कवाड, वाचून तुम्ही पण लावाल ना कुंडीत वा अंगणात एकतरी झाड... निदान एकतरी झाड!

मन नावाचा कोपरा...

स्नेहल अशोक देबाजे ११ वी विज्ञान

माणूस नावाच्या सजीवात मन नावाचा कोपरा वसतो असंख्य गोष्टींचा दडलेला येथे खजिना असतो काही स्वप्न पूर्ण झाल्याचा आनंद असतो तर काही स्वप्न अपूर्ण असल्याचा गंध येथे दरवळतो आठवणींचा खेळ रोज चालू असतो याच खेळात स्वत:लाच मात्र हरवून बसतो पर्वा नसते कुणाला याची जो-तो आपली गरज भागवत असतो मन नावाचा कोपरा मात्र आशेच्या हिंदोळ्यावर जगत बसतो समजून घेण्यास कठीण असला तरी अशक्य मात्र नक्कीच नसतो

स्वार्थी

प्रतिराज सतिश मोरे

बी.व्होक ॲग्रीकल्चर

स्वार्थी मी स्वतःसाठी सारथी मी स्वतःसाठी दुसऱ्यांकडून मदत घेणे टाळतो, आली अडचण कोणती मी माझी मदत, माझीच मागतो, सोबती मी माझा मी माझ्यासोबत चालतो

कोण कधी फसवेल सांगता येत नाही विश्वास म्हणून मी कधी कोणावर ठेवत नाही का कोणास ठाऊक उपकार नकोसा वाटतो तो मदतीचा प्रत्येक हात खोटा वाटतो म्हणूनच आली अडचण कोणती मी मदत माझीच मागतो सोबती मी माझा माझ्यासोबत चालतो

हरलो कितीदा या रणांगणात, झाले पाठीवरती वार जिंकून ज्यांना राज्य द्यायचे होते तेच लोक झाले गद्दार मनगटात ताकद या जरी, वेळप्रसंगी हातही जोडतो सोबती मी माझा मी माझ्यासोबत चालतो

लढून पराजय मान्य मला, पण लाचार कधी होऊ देऊ नको देवा लाख संकटे, लाख अडचणी, लाख लढाया दे निशबी पण अशी परीक्षा घेऊ नको, कोणीही प्रभावित करू शकला नाही मला आरशातील त्या व्यक्तीला मी फक्त मानतो सोबती मी माझा माझ्यासोबत चालतो

एकतर्फी प्रेम

विजय धनंजय काळे

बी.व्होक ॲग्रीकल्चर (पहिले वर्ष)

प्रेम आहे की फक्त मनाला भावलेली भावना...? तुझ्या मनात काय आहे ते तरी सांग ना मी कितीदा करावे प्रेम तुझ्यावर नव्याने कुठेतरी माझ्या प्रेमाचा हिशोब ठेवला... मनात आहे मी तुझ्या नशिबात आहे का सांग ना...? मृगजळापरी भासणारी तू, तुझ्या मागे धावताना आभाळ माझे संपेना... तुझ्या मनात काय आहे ते तरी सांग ना...?

अपूर्ण...

धनराज दिगंबर पाटील

बी.व्होक ॲग्रीकल्चर (तीसरे वर्ष)

अधुरे अपूर्ण ते स्वप्न मनात हातात हात आणि चांदरात तू येऊनी समजूत घाल या मनाची मी ही वाट बघतोय त्या एका क्षणाची आठवणीत माझ्या तूही रडत असशील वाट बघतो मी तूही पाहत असशील त्रास होतो किती मला ही सारे कळते माणूस आहे शेवटी सारे अहंकारात अडते

मराठी वाङ्मय मंडळाच्या वतीने आयोजित ना. धों. महानोर यांच्या श्रद्धांजली निमित्त आयोजित कवी संमेलनास उपस्थित कवी, प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे व मान्यवर

मॉरिशस येथील मराठी मंडळाची महाविद्यालयाच्या मराठी विभागास अभ्यास भेट

हिंदी विभागाच्या वतीने आयोजित मराठी गौरव दिनानिमित्त हिंदी गझल व कवीतांचा मराठी अनुवाद सादर करताना श्री. प्रमोद देशपांडे, डॉ. सुषमा रोटे, प्राचार्य डॉ.राजेंद्र लोखंडे

समाजशास्त्र विभाग आयोजित अग्रणी कार्यशाळेच्या उद्घाटन प्रसंगी मार्गदर्शन करताना प्राचार्य व्ही.एम.पाटील, प्रो. डॉ. उषा पाटील, डॉ. अंकुश गोंडगे

डॉ. सुप्रिया आवारे लिखित 'अंधाराचा राजपुत्र' पुस्तकाच्या प्रकाशन प्रसंगी प्रा.डॉ.नंदकुमार मोरे, प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे, प्रा.डॉ.गोपाळ गावडे व मान्यवर

हिंदी साहित्य मंडळाचे उद्घाटनप्रसंगी मार्गदर्शन करताना डॉ. संजिवनी पाटील, प्राचार्य डॉ.राजेंद्र लोखंडे, डॉ.राजेंद्र रोटे व मान्यवर

इंग्रजी वाङ्मय मंडळाच्या उद्घाटन प्रसंगी मार्गदर्शन करताना डॉ. तेजस्वीनी डांगे पाटील, प्राचार्य डॉ.राजेंद्र लोखंडे, डॉ. अविनाश लोखंडे, डॉ.कल्पना गंगातीरकर

समाजशास्त्र विभागाद्वारे आयोजित पोलीस दलातील करीयरच्या संधी या विषयावर बोलताना पोलीस उप. निरीक्षक मा. प्रमोद नाळे, प्राचार्य डॉ. आर. पी. लोखंडे

अर्थशास्त्र विभाग आयोजित कार्यशाळेच्या उद्घाटन प्रसंगी प्रो.डॉ.पी.एस.कांबळे, प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे व मान्यवर

अर्थशास्त्र विभाग आयोजित कार्यशाळेत उपस्थित मान्यवर व प्राध्यापक

मानशास्त्र विभाग अयोजित अग्रणी कार्यशाळेच्या उद्घाटन प्रसंगी प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे, डॉ. विद्यानंद खंडागळे, प्रो. डॉ. भरत नाईक, डॉ. सुरेश संकपाळ

करीअर मार्गदर्शन मेळाव्यात विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना प्रो.डॉ.भरत नाईक, डॉ.सुरेश संकपाळ

इतिहास विभागाच्या पोस्टर प्रदर्शनात मार्गदर्शन करताना डॉ. महादेव शिंदे व मान्यवर

मानसिक आरोग्य विषयावरील पथनाट्य सादर करताना मानसशास्त्र चे विद्यार्थी

कॉमर्स विभागाच्या वतीने आयोजित पोस्टर प्रदर्शन स्पर्धेचे उद्घाटन करताना सचिव मा.मोहन गरगटे, प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे, प्रा. श्रीकांत बच्चे व मान्यवर

कॉमर्स विभागाच्या वतीने कौशल्य विकास योजने अंतर्गत विद्यार्थीनीनी तयार केलेल्या विविध वस्तूंचे प्रदर्शन व विक्री

कॉमर्स विभाग आयोजित अभ्यास सहल

कॉमर्स विभागातील विद्यार्थिनींचा विविध वस्तूंच्या विक्री व प्रदर्शनाचा स्टॉल

भूगोल विभागातील बी.ए. भाग -३ व बी.ए.बी.एड भाग -४ मधील विद्यार्थाचा स्वागत समारंभ प्रसंगी मा. डॉ. शैलेंद्र सडोलीकर यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.

भूगोल विभागातील विद्यार्थ्यांची वारणा उद्योग समूहास अभ्यास भेट

सिंधूदुर्ग मालवण येथील अभ्यास भेट

शारिरीक शिक्षण विभागाच्या वतीने संशोधन विद्यार्थ्यासाठी आयोजित ब्रीज कोर्सच्या उद्घाटन प्रसंगी व्यासपीठावर डॉ.शिरीष शितोळे, डॉ.बाबासोा उलपे व मान्यवर

शिवछत्रपती पुरस्कार विजेती स्वप्नाली वायदंडे यांच्या हस्ते मेजर ध्यानचंद यांच्या प्रतिमेला हार घालून राष्ट्रीय क्रीडा दिन साजरा करण्यात आला

शारीरिक शिक्षण विभागामार्फत गगनबावडा येथे ट्रेकिंगचे आयोजन

वरिष्ठ विज्ञान विभागामार्फत 'राष्ट्रीय विज्ञान दिवस' आणि 'महिला दिवस साजरा' करण्यात आला त्यावेळी प्रमुख पाहणे ह्याचे मनोगत

मायक्रोबायालॉजी विभागातील विद्यार्थ्यांची शाह् ब्लड बँकेस भेट

मायक्रोबायालॉजी विभागातील विद्यार्थ्यांची विश्वैश्वरया इंडस्ट्रियल आणि तंत्रज्ञान संग्रहालय बेंगलोरला भेट

मायक्रोबायालॉजी विभागातील विद्यार्थ्यांची गोकुळ दूध संघास भेट

बी.ए.बी.एड्. चतुर्थ वर्ष विद्यार्थी शुभेच्छा समारंभ प्रसंगी उपस्थित डॉ.महादेव शिंदे, डॉ.शैलजा मंडले डॉ.श्रद्धा पाटील

बी.ए.बी.एड्. प्रथम वर्ष विद्यार्थ्यांच्या शुभेच्छा समारंभ प्रसंगी उपस्थित प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे, डॉ.महादेव शिंदे व मान्यवर

बी.ए.बी.एड्. भाग ४ विद्यार्थ्यांची जिल्हा शिक्षण प्रशिक्षण संस्थेस भेट

समता हायस्कूल, कोल्हापूर येथे उमेदवारी योजनेतील शिक्षक प्रशिक्षणार्थी व प्राध्यापक

ॲटोमोबाईल लॅबचे उद्घाटन करताना संस्थेचे सचिव मा.मोहन गरगटे, प्राचार्य डॉ.आर.पी.लोखंडे व मान्यवर

ॲटोमोबाईल प्रदर्शनाच्या उद्घाटन प्रसंगी उद्योजक मा.तेज घाटगे व मान्यवर

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ विभागीय केंद्र, कोल्हापूर विभागीय युवक महोत्सव प्रसंगी मार्गदर्शन करताना वरिष्ठ शैक्षणिक सल्लागार डॉ. आर.व्ही. कुलकर्णी व मान्यवर

ग्रामीण पत्रकारिता व जनसंवाद माध्यमे प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम अभ्यास भेटीसाठी जिल्हाधिकारी कार्यालय कोल्हापुर येथील आपत्ती व्यवस्थापन विभाग कार्यालयास भेट

बी.व्होक विभागातील तृतीय वर्ष विभागातील विद्यार्थ्यांचा शुभेच्छा समारंभ

प्रिंटिंग प्रदर्शनाच्या उद्घाटन प्रसंगी चेअरमन ॲड.के.ए.कापसे, सचिव मा.मोहन गरगटे व मान्यवर

रानभाज्या व रानचारा प्रदर्शनाचे उद्घाटन करताना गोकुळ दुध संघाचे चेअरमन मा.श्री.अरुण डोंगळे, संस्थेचे सचिव मोहन गरगटे व मान्यवर

ग्रामीण पत्रकारिता व जनसंवाद माध्यमे प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम अभ्यास भेटीसाठी स्थानिक वृत्तवाहिनी एस न्यूज कोल्हापूर कार्यालयास भेट

विविधा

उद्योजकता विकास व फॅशन डिझायनिंग यांच्या वतीने आयोजित प्रदर्शनाचे उद्घाटन करताना चेअरमन ॲड. के.ए.कापसे, प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे समन्वयक डॉ. अश्विनी कोटणीस

देशभूषण नियतकालिक उदघाटन प्रसंगी डॉ. सुषमा रोटे, प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे, सचिव, मा.मोहन गरगटे, संपादक डॉ. प्रकाश कांबळे, सह.संपा.डॉ.गोमटेश्वर पाटील

प्रमुख पाहुणे, मा. डॉ. शैलेंद्र देवळाणकर, संचालक, उच्चव तंत्र शिक्षण विभाग, महाराष्ट्र राज्य मार्गदर्शन करताना

भगवान महावीर राज्यस्तरीय वक्तृत्व स्पर्धेचे उदघाटन करताना डॉ. सुषमा रोटे , मा. मोहन गरगटे, प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे व मान्यवर

करिअर कट्टा कार्यक्रमाचे उद्घाटन प्रसंगी मा. यशवंत शितोळे, प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे, डॉ. अरुण पाटील, डॉ.अविनाश लोखंडे

परीक्षा विभाग आयोजित महावीर शैक्षणिक उत्कृष्टता पुरस्कार सोहळयाचे उद्घाटन करताना मा.शैलेंद्र देवळाणकर, ॲड. के.ए. कापसे, मा. गुणवंत रोटे व मान्यवर

विद्यार्थ्यांना पुरस्कार देताना प्रमुख पाहुणे, मा. डॉ. शैलेंद्र देवळाणकर, ॲड. के.ए.कापसे, मा.यशवंत शितोळे, प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे

भगवान महावीर राज्यस्तरीय वक्तृत्व स्पर्धेचे पारितोषिक वितरण करताना ॲड. के.ए.कापसे, मा. मोहन गरगटे, प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे व मान्यवर

विविधा

२६ जानेवारी प्रजासत्ताक दिन परेड मध्ये सहभागी ज्युनि. अंडर ऑफिसर कृष्णदेव गिरी चा सत्कार करताना ले.एम मुट्टाना, श्री. मोहन गरगटे व मान्यवर

भारतीय सैन्यदलात भरती झालेल्या विद्यार्थी व त्यांच्या पालकांचा सत्कार करताना प्रा.डॉ.भरत नाईक, लेफ. उमेश वांगदरे व मान्यवर

कायदा शिक्षण विषयक जनजागृती - कायदेतज्ञ

करिअर अकादमीच्या उद्घाटन प्रसंगी मार्गदर्शन करताना संचालक मा. अभिजित कापसे व मान्यवर

बी.ए.बी.एड. विभागाच्या माजी विद्यार्थी मेळाव्यास उपस्थित विद्यार्थी

मैत्रीण व्यासपीठ आयोजित झिम्मा फुगडी कार्यक्रम

लैंगिक छळ प्रतिबंध विषयावर संवाद

शिलाई मशीन प्रशिक्षण प्रमाणपत्र वाटप प्रसंगी मा. प्रताप पुराणिक, चेअरमन, ॲड. के. ए. कापसे, मा. मोहन गरगटे व मान्यवर

विविधा

कौशल्य विकास प्रशिक्षण प्रमाणपत्र वितरण समारंभ प्रसंगी चेअरमन, ॲड.के.ए.कापसे, मा. मोहन गरगटे, प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे व मान्यवर

अंतर्गत तक्रार निवारण समितीच्या वतीने आयोजित पोस्टर प्रदर्शन स्पर्धेतील पारितोषिक वितरण समारंभ

चतुर्थ वर्ष बी.ए.बी.एड. शुभेच्छा समारंभात मार्गदर्शन करताना प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे, डॉ. महादेव शिंदे व मान्यवर

तृतीय वर्ष कला शाखेतील विद्यार्थ्यांचा शुभेच्छा समारंभ प्रसंगी मार्गदर्शन करताना प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे

वाचन कट्टा समितीच्या वतीने आयोजित कार्यक्रमात मार्गदर्शन करताना डॉ. सहदेव चौगले, प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे, डॉ. प्रकाश कांबळे

विवेक वाहिनी च्या वतीने आयोजित कार्यक्रमात मार्गदर्शन करताना प्रो. डॉ. अरुण शिंदे, डॉ. अविनाश लोखंडे, डॉ. शरद गायकवाड

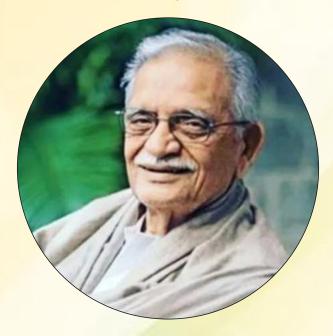
शिक्षक दिनानिमित्त आयोजित कार्यक्रमात मार्गदर्शन करताना श्री. संजय सौदलगे, डॉ. महादेव शिंदे व मान्यवर

श्रीमती मंजिरी शेटके यांचा सेवा निवृत्ती निमित्त सत्कार करताना संस्थेचे सचिव श्री मोहन गरगटे, प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे व मान्यवर

भारतीय ज्ञानपीठ

'अगर आंसुओं की कीमत होती तो, कल रात वाला तकिया अरबों का होता...'

– गुलजार

अनुक्रमणिका

34	ा.नं.	शीर्षक	विधा	लेखक	
•	? .	गुलजार साहब की शायरी	समीक्षा	शहेबाज बागवान	
;	۲.	भैंस	कहानी	आफ्रिन नायकवडी	
	₹.	ज्ञान के प्रतीक : डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर	रेखाचित्र	शुभंकर पाटील	
3	૪.	विद्यासागर महाराजएक तपस्वी	रेखाचित्र	सीमा चौगुले	
·	۹.	श्री व्यंकटेश्वर स्वामी की गोविंद यात्रा	यात्रा वर्णन	श्रृती माने	
8	ج ٠	एक फटी पुस्तक की आत्मकथा	आत्मकथात्मक	सानिया मुल्लाणी	
(	9.	मेरी जीवन यात्रा	आत्मकथन पर लेख	साक्षी अरूण साळोखे	
	٤.	संगीत एक वरदान है	वैचारिक	विनय जंगम	
•	3.	समानता और समझ के लिए प्रयास	सूचना लेख	निरंजन बजंत्री	
5	? 0.	मुख्योपाध्यायरोंदिगे ओंदु दिन (कन्नड़)	संस्मरण	साक्षी काकडे	
पद्य विभाग					
	۶.	आखिर क्यों		धीरज समुद्रे	
		मेरी प्यारी अम्मी।	तरंन्नूम पाटील		
		सोता हुआ शेर	प्रतीक पाटील		
		वक्त	विनय जंगम		
	L q.	इश्क	श्रेय	ाश पाटोळे	
	ξ.	जिंदगी का सफर मेरा		रुणा प्रमोद शिंदे	
	9.	होली		ोक पाटील	
	۷.	सोने की चिड़िया जागो !	प्रत	ोक पाटील	

समीक्षा

गुलजार साहब की शायरी..

शहेबाज बागवान बी.ए. भाग २

'एक खत लिखा था बादलों को भीगा भीगा सा जवाब आया....।'

गुलजार साहब की यह शायरी तब याद आई जब तेज गर्मी से हम हैरान थे और शाम के समय आई बे मौसम बारिश ने दिनभर की थकान को गायब कर दिया। हाथ में चाय की प्याली लेकर मोबाइल पर खबरों को पढ़ रही थी कि एक खबर के पढ़ने से मेरी ख़ुशी का ठिकाना नहीं रहा। हिंदी- उर्दू के प्रसिद्ध शायर गुलजार साहब को इस साल का साहित्य का सर्वोच्च पुरस्कार 'भारतीय ज्ञानपीठ' मिला है। गुलजार मेरे लोकप्रिय किव और शायर रहे हैं। उनकी शायरी और गीत मैं बहुत पहले से सुनती आई हूँ। मैं उर्दू अच्छी तरह से जानती हूँ इसी

कारण गुलजार को समझना मेरे लिए अधिक आसान हुआ है।

गुलज़ार साहब का मूल नाम सम्पूर्ण सिंह कालरा है। लेकिन सारी दुनिया उन्हें गुलज़ार नाम से जानती है। उनका जन्म १८ अगस्त १९३६ को पंजाब के झेलम जिले के दीना गाँव में हुआ जो अब पाकिस्तान में है। बचपन में माँ चल बसी। बटवारे के बाद उनका परिवार पंजाब के अमृतसर में आकर बस गया। वहां से मुंबई आए। यहाँ आकर अपनी जीविका चलाने के लिए छोटे- बडे काम किए। एक मोटर गैराज में कारों को रंग देने का काम भी किया। यहीं उनकी मुलाकात रंगों से हुई। यही पर गुलजार साहब की पढाई हुई, लेखन आरंभ हआ।

गुलजार साहब को हम किव, गजलकार, गीतकार, संवाद लेखक, निर्देशक, फिल्म निर्माता, चित्रकार के रूप में जानते हैं। गुलज़ार साहब मुख्य रूप से उर्दू और पंजाबी और हिंदी में लिखते हैं, इसके अलावा वे ब्रजभाषा, खड़ीबोली, हरियाणवी और मारवाड़ी जैसी कई अन्य भाषाओं में भी लिखते हैं। गुलजार साहब ने गीतकार के रूप में अपने करिअर की शुरुआत फिल्म निर्देशक बिमल रॉय और ऋषिकेश मुखर्जी के निर्देशन में की थी। हिंदी की प्रसिद्ध फिल्में आशीर्वाद, खामोशी, आनंद, मौसम, मेरे सपने, ओमकारा, कमीने, दिल से. स्लमडॉग मिलनेयर आदि फिल्मों के गीत लिखें।

आशीर्वाद , आनंद और खामोशी जैसी फिल्मों के लिए संवाद और पटकथा लिखने के बाद गुलजार ने अपनी पहली फिल्म मेरे अपने (१९३६) का निर्देशन किया। इसके बाद उन्होंने परिचय और कोशिश का निर्देशन किया। १९८८ में गुलज़ार ने दूरदर्शन पर प्रसारित होने वाले नसीरुद्दीन शाह अभिनीत एक प्रसिद्ध टेलीविजन धारावाहिक 'मिर्ज़ा ग़ालिब' का निर्देशन किया। बाद में उन्होंने प्रेमचंद के उपन्यासों पर आधारित 'तहरीर मुंशी प्रेमचंद' की का भी निर्देशन किया। गुलजार साहब के इस कार्य के लिए उन्हें कई सारे पुरस्कार भी दिए गए हैं। उन्हें १९७७, १९७९, १९८०, १९८२, १९८८, १९८८, १९९८, १९९८, २००२, २००५ में फिल्म फेयर पुरस्कार मिले हैं। २००२ में साहित्य

अकादेमी का पुरस्कार मिला है। २००४ में भारत सरकार द्वारा पद्म भूषण पुरस्कार से सम्मानित किया गया। २००९ में अंग्रेजी फिल्म स्लमडॉग

मिलेनियम के गीत 'जय हो' के लिए ऑस्कर पुरस्कार मिला है। साथ ही २०१३ में दादासाहब फालके पुरस्कार भी मिला है।

मुझे गुलजार साहब की शायरी इसलिए बहुत पसंद है क्योंकि वे हमें हमारे समय के लगते हैं। उनकी नज्में एवं गजले प्रेम की बात करती हैं। जीवन को दर्शाती हैं। जीवन के सच से मुलाकात कराती है। उनकी शायरी में ज़िंदगी का सच छिपा है। वे अपनी शायरी के शेरों में जीवन का सार बताते

'उम्र ज़ाया कर दी लोगों ने, औरों में नुक्स

निकालते-निकालते

इतना ख़ुद को तराशा होता, तो फरिश्ते बन जाते।

अक्सर हम दूसरों की गलितयाँ निकालने में ही अपना अधिकतर समय बरबाद करते हैं। कभी– कभी तो अपनी गलती को छुपाकर दूसरों पर इल्जाम लगाते हैं। ऐसा करने से हमें लगता है कि हम जीत गए हैं। पर गुलजार साहब हमारा असली चेहरा दिखाते हैं। वे लिखते हैं कि हमने अपनी गलितयों को सुधारने का प्रयास किया होता तो अब तक सफल या अच्छे इन्सान बन जाते। अपने जीवन में सफल हो जाते।

'एक सुकून की तलाश में जाने कितनी बेचैनियां पाल लीं,

और लोग कहते हैं कि हम बड़े हो गए हमने ज़िंदगी संभाल ली।'

कभी-कभी हम यह देखते हैं कि कोई व्यक्ति जब कामयाब होता है तो हम उसे अब तुम बड़े आदमी बने हो ऐसा कहते हैं। हम यह जानने का प्रयास नहीं करते कि उसने यहाँ तक पहुँचाने के लिए कितने प्रयास किए होंगे। कितने बुरे दिन देखे हैं। कभी- कभी तो उसे दो वक्त का खाना तक नहीं मिला था। हमारे देश में डॉ. बाबासाहब आंबेडकर, एपीजे अब्दुल कलाम जैसे महान लोगों का जीवन भी बहुत ही कष्टदायी रहा था। लेकिन उन्होंने परिश्रम और मेनहत के बल पर विश्व

में अपना तथा अपने देश का नाम रोशन किया।

'पूरे की ख्वाहिश में ये इंसान बहुत कुछ खोता है, भूल जाता है कि आधा चांद भी खूबसूरत होता है।'

हमने देखा है कि आज का समाज भौतिक साधनों के अधीन हुआ है। जैसे किसी के पास बीस हजार का मोबाईल है तो वह तीस हजार का नहीं है इसलिए बेचैन है। जिसके पास छोटी गाड़ी है वह बड़ी गाड़ी के लिए तड़पता है। बच्चे को नब्बे प्रतिशत अंक मिलाने पर भी माँ – बाप खुश नहीं हैं। इसका मतलब यह है कि हम जीवन कि छोटी छोटी किमयाबी को नहीं एकदम बड़ी कामयाबी पाना चाहते हैं। हम रोज की छोटी-छोटी घटनाओं से खुश नहीं हैं। हम एकदम बड़ी कामयाबी पाना चाहते हैं। इससे तनाव बढ़ रहा है। रिश्ते – नाते ख़राब बन रहे हैं।

'वक़्त रहता नहीं कहीं टिक कर आदत इस की भी आदमी सी है।'

यह भी एक सच्चाई है कि आज आदमी अपनी जबान का पक्का नहीं है। इसके पहले आदमी अपनी जबान से पलटता नहीं था। जान जाये पर वचन न जाये ऐसी स्थिति थी। आज जैसे – जैसे समय बदला है मनुष्य के स्वभाव में बहत बड़ा बदलाव आया है। आज वह पैसों की लालच में कभी – भी अपनी जबान से पलट सकता है। आज हम समय देखकर अपनी जबान को अपने स्वार्थ के लिए बदलने में माहिर हुए हैं। गुलजार साहब ने इन डॉ पंक्तियों में हमारे समय का कितना वास्तविक दर्शन किया है।

'धूप में बाप और चूल्हे पर माँ जलती है तब कहीं जाकर औलाद पलती है।'

गुलजार साहब ने परिवार की सच्चाई हमें बताई है। आज हमारे गरीब या निम्न वर्गीय परिवार में चाहे बेटा हो या बेटी हो, दोनों माँ – बाप के सहारे ही पल रही हैं। बेटा स्कूल या कॉलेज में जाने के लिए अच्छी सायिकल या गाडी मांगता है। बेटी भी इसी प्रकार से अपनी सहेलियों की तरह अच्छे कपडे, चप्पल मांगती है। इन्हें यह पता नहीं होता है कि हमारी परविरश में माँ – बाप ने कितने कष्ट उठाये हैं। पिता आज भी पुराने जुते – चप्पल या कपडे पहनकर अपने कम पर बस से जाते हैं। माँ बेचारी पैसों की बचत करते हुए घर को चलने का प्रयास करती है। बच्चों को इस बात कि समझ होनी चाहिए कि हमारे लिए माँ – बाप दिन रात मेहनत कर रहे हैं।

'बेवजह है तभी तो दोस्ती है वजह होती तो साजिश होती ----!'

असल में गुलजार साहब एक अच्छे दोस्त है। दोस्ती को दुनिया का सबसे अच्छा रिश्ता बताया जाता है जिसमें कभी – भी कुछ माँगा नहीं जाता है। दोस्ती में अक्सर दिया जाता है। सच्ची दोस्ती में स्वार्थ नहीं होता है। उसमें तो सिर्फ त्याग और देना होता है। सच्ची दोस्ती बेवजह होती है। दोस्त के लिए जान तक देने के लिए हम तैयार रहते हैं। लेकिन दोस्ती में जब वजह आती है तो वह स्वार्थ को ओर चलती है।

गुलजार साहब को नई पीढ़ी या युवाओं के द्वारा सबसे साधिक पसंद करने की वजह उनकी प्रेम परक शायरी रही है। इस शायरी में प्यार भरे सपने, मिलन आदि को कम जगह है इसके बदले विरह और जीवन की सच्चाई अधिक है। प्रेम में त्याग और समर्पण है। गुलजार प्रेमी-प्रेमिका को जीवन का सच बताते हैं। वे लिखते हैं-

'मुझे पाने के लिए तुम्हें दुनिया से किनारा करना होगा।'

एक दूसरे से प्रेम करने वाले प्रमियों की शादी होती है ऐसा नहीं है। कभी – कभी घर वाले जाति – धर्म के आधार पर ऐसे प्रेमियों को एक दूसरे से अलग करते हैं। लेकिन ये प्रेमी अपने प्रेम को कभी नहीं भुला पाते। इसके बाद भी जब उनकी किसी दूसरे से शादी हो जाती है तो उनके जीवन में अपने पहले प्रेम की कीमत बनी रहती है। गुलजार साहब लिखते हैं –

'तुम्हारे बाद हम सिर्फ शादी करेंगे प्यार कहा कर पाएंगे।'

अंत में इतना ही कहूँगी कि गुलजार साहब को उनकी उर्दू और हिंदी शायरी के लिए ज्ञानपीठ पुरस्कार मिलना हम सभी युवाओं के लिए गर्व की बात है। उनकी शायरी हमारे जीवन के साथ जुडी है। वे हमें जीवन के सच या वास्तविकता से परिचित कराती है।

कहानी

भैंस

आफ्रिन नायकवडी बी.ए. भाग ३

दत्तू अपने बेटे रमेश को सुबह जल्दी उठाकर नदी पर चारा लाने के लिए ले जाता है। घर की गरीबी में एक भैंस ही उसका सहारा थी। वह भैंस को चारा-पानी समय पर देता। उसका दूध डेअरी में डालता था और थोडा घर में रखता। डेअरी से हर दस दिन बाद जो बिल मिलता था उससे उसका घर चलता था। बाकी रमेश भी किसी होटल में काम करता था। उसके दो बच्चे थे। जमीन का एक टुकडा तक नहीं था।

कोरोना ने जैसे लाखों लोगों की नौकरियाँ छीन ली उसी प्रकार से उमेश की भी नोकरी चली गयी। वह दूसरों के खेत में काम करने जाता । पिता दत्तू मात्र दिन रात भैस की देखभाल करता । दत्तू हालात का मारा था। बचपन से बेचारा दूसरों के खेत में काम करता रहा । जब बेटा बडा हुआ तो लगा कि अब अच्छे दिन आएँगे । लेकिन बेटे की शिक्षा आठवी तक ही हुई । गाँव के पास ही एक होटल में रात्रि के समय नौकरी करता था । दिन में कहीं भी घर निर्माण का काम करता था। घरवालों ने उसकी शादी करा दी । रमेश के दो बच्चे हैं।

दत्तू मात्र दिन भर भैंस की देखभाल करते समय बिताया। उसे यह पता था कि यह भैंस ही मेरे परिवार का एकमात्र आर्थिक सहारा है। वह भैंस उसे एक रिश्तेदार ने तब दी थी जब वह छोटा बछडा था। दत्तू ने उसे अपने घर के बच्चे की तरह पाला था। दत्तू अपना अधिकतर समय भैंस के शेड में बिताता था। उस छोटे बछडे के साथ दत्तू का रिश्ता एकदम मानव जैसा बना था। दत्तू सही समय पर उसे चारा-पानी दिया करता था। भैंस का बछडा नदी में तैरता था, दत्तू भी उस बछडे से बंधी डोर को पकडकर उसके साथ नदी में तैरता था। वह उसे हरा चारा डालता था। इसके लिए सुबह जल्दी उठकर दूसरों के गन्ने के खेत में जाकर गन्ने के पन्ने निकालकर लाता था। अब तो दत्तू और भैंस का रिश्ता मानो घर का ही सदस्य इस प्रकार का बना था।

भैंस तीन साल की हुई उसे डॉक्टर द्वारा गर्भाधान करवाया गया। तीन महिने बाद डॉक्टर ने दत्तू को बताया कि भैंस गर्भ धारण कर चुकी हैं। तब मात्र दत्तू की खुशी का ठीकाना नहीं रहा। दत्तू अब अपने घर के नजदिक बने भैंस के तबेले में ही अपना जादा तर समय बिताने लगा। यहाँ तक कि रात के समय वह तबेले में ही सोता था। उसे भैंस से बाते करना अच्छा लगाता था। उस तबेले में वह अपने परिवार के अच्छे दिनों के सपने देखता था। वह सोचता था कि भैंस का दूध डेअरी में डालकर हर दिन पैसा आएगा। साथ ही भैंस यदि मादा बछडे को जन्म देती है तो उसकी भी मैं देखभाल करुंगा। अपने पोथा-पोथी को दूध मिल जाएगा। हमारी गरीबी दूर हो जाएगी।

दत्तू भैंस के तबेले में ही सोया था । भैंस अब नौ महिने की

गर्भवती थी। उस रात भैंस ने न चारा खाया और न ही पानी पिया। वह न ठीक से बैंठती थी। हमेशा उठक-बैठके लगा रही थी। दत्तू का मन आशंका से घबरा गया। रात भर वह तबेले में जागता रहा। उसके मन में न जाने कौनसे विचार आने लगे। सुबह जल्दी उठकर वह पशू चिकित्सक के पास गया। उन्होंने दोपहर १२ बजे आने का वादा किया। दत्तू घर आया। उसका मन उदास था। घर के अन्य सदस्य भी डरे- सहमे तबेले में जमा हुए थे। दत्तू के पडोसी तथा गाँव के जान-पहचान वाले जमा हुए। सभी यही कह रहे थे कि भैंस को इस संकट से छुडाओ। बेचारा दत्तू एक कोने में बैठकर डॉक्टर का इंतजार कर रहा था। दोपहर के एक बजे थे। घर में खाना नहीं बना था। सारे लोग डॉक्टर के इंतजार मे बैंठे थे।

दोपहर २ बजे सरकारी अस्पताल के डॉक्टर की गाडी दत्तू के घर के सामने खडी हुई । डॉक्टर ने आकर भैंस का परीक्षण किया। भैंस के पेट में बच्चा घूम गया था । इसी कारण भैंस की गर्भनाल बच्चे के गले में अटक गई थी, जिससे पेट में ही बच्चा मर गया था । नाल के अटकने से भैंस कितनी भी ताकद लगाती पर बच्चा बाहर नहीं आ रहा था । डॉक्टर ने चार इंजक्शन लगाए। गोलियाँ भी दी। दूसरे दिन सुबह आकर देखने की बात की । भैंस बेचारी न कुछ खाती थी, न बैठती थी । हमेशा रंभाती थी । दत्तू भी भैंस की तरह अंदर से बेचैन था। रातभर वह सोया नहीं था । सुबह से कुछ खाया भी न था । बेचारा भैंस के आगे बैठा रहता था । उसको खाने-पिने की सुद न थी । उस रात भी वह भैंस के तबेले में ही जागता रहा। सुबह ४ बजे उसे थोडी सी नींद लगी । अचानक धप्प से गिरने की आवाज आई जिससे दत्तू जग गया। सामने देखा तो भैंस मरी पडी थी । दत्तू बहुत रोया। आस-पडोस के लोगों ने भैंस को तबेले से बाहर निकालकर खेत मे गठुठा खोदकर दफनाया।

दत्तू तीन दिन तक सिर्फ रोता रहा। भैंस के तबेले में जाकर बैठता और जो भी मिलने आता उसे भैंस के बारे में बताकर रोता रहता। भैंस की मृत्यु के तीन दिन बाद भी दत्तू ने कुछ खाया नही। चौथे दिन सुबह घरवाले दत्तू को उठाकर घर में लेकर आए। उसे खाना खाने के लिए मिन्नते की। लेकिन दत्तू का मन खाने पर नही था। उसका मन कही खो गया था। उस रात घरवालों ने उसे घर में सोने के लिए जिद की। दत्तू नहीं माना। वह भैंस के तबेले में ही सोने के लिए गया। दूसरे दिन सुबह के नौ बजे थे। दत्तू के बेटे ने पिता अभी तक क्यों नही आया, इसे देखने के लिए भैंस के तबेले में जाकर देखा। दत्तू तबेले में मरा पडा था।

रेखाचित्र

ज्ञान के प्रतीक : डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर

शुभंकर पाटील बी.ए. भाग ३

धर्म और समाजव्यवस्था ने अछूत जाति को सभी प्रकार के अधिकारों से वंचित रखा था। इसके बावजूद अपनी बौद्धिक क्षमता के बल पर अछूत जाति का एक छात्र दुनिया के सबसे सर्वश्रेष्ठ शिक्षा संस्थानों मे सर्वोत्तम उपाधियाँ प्राप्त करता है। अपने ज्ञान का उपयोग पैसा कमाने के लिए या अच्छी नौकरी पाने के लिए नहीं करता है। अपने ज्ञान का उपयोग अपने समाज की उन्नति के लिए करता है। इस छात्र का नाम है डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर। जिन्होंने अपने पूरे जीवनकाल में उच्च शिक्षा की ३२ उपाधियाँ प्राप्त की। विशेष रुप से आर्थिक, सामाजिक, धार्मिक, राजनीतिक, दर्शन आदि से संबंधित ग्रंथो का निर्माण किया। विश्व के सबसे बडे लिखित संविधान का

निर्माण किया । आठ सालो का एम.एस्सी. और डी.एस्सी. का पाठ्यक्रम महज ढाई सालों में पूरा किया । प्रतिकूल परिवेश में समय आने पर दिनभर भूखा रहकर या कभी-कभी एक ब्रेड खाकर भी पढाई को अंजाम दिया । तभी जाकर दुनिया के एक महानतम विश्वविद्यालय अमेरिका के कोलंबिया विश्वविद्यालय ने अपने इस में धावी छात्र का पुतला अपने विश्वविद्यालय के मानव्यविद्या इमारत के सामने लगाया और उसके नीचे लिखा – Symbol & Knowledge.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जी का जन्म १४ अप्रैल, १८९१ को मध्यप्रदेश के महू गाँव के दलित परिवार में हुआ। असल में उनका मूल गांव महाराष्ट्र के कोंकण मे दापोली है। पिता रामजी ब्रिटिश सेना में सुभेदार थे। हमेशा तबादला होता रहता था । माँ भीमाई घरगृहस्थी संभालती थी। पिता

रामजी जब सेना से रिटायर हुए तो वे अपने पुश्तैणी गाँव कोंकण में आए । वहाँ से बच्चों की पढाई के लिए सातारा में जा कर बसे । बाबासाहब की प्राथमिक शिक्षा सातारा के सैनिक स्कूल में हुई । अंग्रेजी माध्यम की इस पाठशाला में ७ नवंबर १९०० को प्रवेश लिया गया । यहाँ चौथी तक की शिक्षा प्राप्त करने के बाद पिता रामजी रोजी-रोटी के लिए अपना परिवार लेकर मुंबई चले गए । वहाँ किसी सामान्य सी पाठशाला में प्रवेश लिया था, पर बाद में वहाँ कक्षा से मॅट्रीक पास हुए । वही पर १९०८ में एल्फिस्टन महाविद्यालय में प्रवेश लिया गया ।

इसके लिए छात्रवृत्ति प्राप्त की । अर्जुन केळुस्कर जी के माध्यम से बडोदा के महाराजा सयाजीराव गायकवाड जी ने बी.ए.की पढाई के लिए छात्रवृत्ति प्रदान की । बाबासाहेब १९१२ में अर्थशास्त्र और राज्यशास्त्र विषय लेकर बी.ए. उत्तीर्ण हुए । इसके पश्चात उन्होंने कुछ समय तक बडोदा में नौकरी भी की है ।

जब बडोदा के महाराजा सयाजीराव गायकवाड विदेश में उच्च शिक्षा प्राप्त करनेवाले छात्रों को छात्रवृत्ति देने की खबर बाबासाहब तक पहुँची तब उन्होंने अपना आवेदन पत्र भेज दिया। उसे मंजुरी भी मिली। सन १९१५ में बाबासाहब अमेरिका के कोलंबिया विश्वविद्यालय में एम.ए.की शिक्षा पाने दाखिल हुए। उन्होंने अर्थशास्त्र

इस मुख्य विषय के साथ-साथ समाजशास्त्र, राजनीति, इतिहास, मानववंशशास्त्र, दर्शन आदि विषयों का भी अध्ययन किया । एम.ए.की उपाधि के लिए Ancient Indian commerce 'प्राचीन भारतीय व्यापार' विषय का प्रबंध प्रस्तुत किया । इसी समय उनकी मुलाकात प्रा.गोल्डनवाइसर से हुई । उनके द्वारा आयोजित मानववंशशास्त्र की परिषद में बाबासाहब ने 'भारत में जाति प्रथा : उसकी संरचना, उत्पत्ति और विकास' शीर्षक से शोध आलेख प्रस्तुत किया। इसमे भारत में जातिव्यवस्था की उत्पत्ति और उसकी प्रकृति का विवेचन से पीएच.डी. की उपाधि प्राप्त की । उनके पीएच.डी.के. प्रबंध का शीर्षक था - National Divident of Indian - A Historic and Analyitcal Study 'भारत का राष्ट्रीय लाभांशःएक

ऐतिहासिक और विश्लेषणात्मक अध्ययन'.

कोलंबिया, अमेरिका में अपनी पढाई पूरी कर बाबासाहब लंदन पहुँचे। वहाँ की दो विश्वस्तरीय संस्थाएँ-लंदन स्कूल ऑफ इकॉनॉमिक्स ॲण्ड पॉलिटिकल सायन्स और ग्रेज इन में प्रवेश लिया। लेकिन इसी बिच छात्रवृत्ति खत्म होने के कारण पढाई अधूरी छोडकर उन्हें भारत आना पडा। आते समय वे इस बात की मंजुरी लेकर आए थे कि १९१५-१९२० के बीच वे कभी-भी अपनी पढाई पूरी कर सकते है। बाबासाहब जब दूबारा लंदन पहुँचे तब उन्हें बी.एस्सी. में प्रवेश लेने की आवश्यकता नहीं पडी। एक तो कोलंबिया

विश्वविद्यालय से पीएच.डी. प्राप्त की थी, साथ ही इसी विश्वविद्यालय के प्राध्यापकों ने सिफारिश पत्र भी दिए थे। बाबासाहब को एम.एस्सी. में प्रवेश मिला । इसके पश्चात उन्होंने विज्ञान की सर्वोच्च D.Sc. उपाधि प्राप्त की । The Problem of Rupees: Its Origin and Solution 'रुपए की समस्या : उसकी उद्भव और समाधान'. शोधप्रबंध को प्रस्तुत किया । इसमें उन्होंने मुद्रा के उद्भव के साथ भारतीय मुद्रा की अवस्था, भारत के लिए किस प्रकार के मुद्रा या चलन का उपयोग फायदेमंद रहेगा आदि बातों को संदर्भों के साथ दर्शाया है। इसी समय उन्होंने ग्रेज इन में 'बार ॲट लॉ' की कानून की उपाधि प्राप्त की । इसके पश्चात बाबासाहब जर्मनी के बॉन विश्वविद्यालय में पीएच.डी. की उपाधि हेत् प्रवेश लिया । लेकिन छात्रवृत्ति के समाप्त होने के कारण व भारत वापस लौटे। वहाँ केवल तीन महिने ही रहें। भारत में लौटने के पश्चात कोलंबिया विश्वविद्यालय द्वारा उन्हें LL.D. की उपाधि दी गई । साथ ही भारत के उस्मानिया विश्वविद्यालय द्वारा मानद D.L.D. की उपाधि से सन्मानित किया गया।

बाबासाहब विश्व की सर्वश्रेष्ठ शिक्षा संस्थानों से उच्च उपाधियाँ प्राप्त करने के पश्चात अंग्रेजी शासन में बड़े ओहदे की नौकरी कर सकते थे। बहुत सारा पैसा कमाकर ऐशोआराम का जीवन जी सकते थे। पर उन्होंने ऐसा नहीं किया। उन्होंने अपने ज्ञान का उपयोग अपने समाज और राष्ट्र के हित में लगाया। बाबासाहब ने दिलत, वंचित, मजदूर, स्त्री, किसान आदि के विकास एवं उन्नति के हेतु अपना जीवन बिताया। दबे, कुचले समाज को जाग्रत कर उसकी आवाज बने। शिक्षा ग्रहण करते समय उन्होंने अनुसंधान कर भारत में स्थित जातिव्यवस्था की समीक्षा की। जाति की व्युत्पात्ति के साथ-साथ जातिनिर्मूलन के उपाय बताए। शुद्र या अछूत समाज का इतिहास लिखा। कोंकण मे प्रचलित खोती पद्धित को कानून के द्वारा बंद करवाया।

ब्रिटिश सरकार में बाबासाहब श्रम मंत्री थे। इसके साथ ही उनके उपर लोक निर्माण विभाग, कृषि, उर्जा और जलसिंचन मंत्रालय का अतिरिक्त कार्यभार था। अपनी बुद्धि के बल पर उन्होंने निदयों पर बडे-बडे बांध डालकर बाढ नियंत्रण का कार्य आरंभ किया। इस दृष्टि से दामोदर प्रकल्प, हिराकुड बांध प्रकल्प, सोन नदी प्रकल्प आदि महत्वपूर्ण है। इन बडी निदयों पर बांध से न केवल बाढ नियंत्रण का कार्य नहीं किया बल्कि सिंचाई के साथ साथ वीज निर्माण का भी कार्य किया। देश के आजाद होते ही संविधान निर्माण की जिम्मेदारी उनपर आई। बाबासाहब संविधान के मसुदा समिति के अध्यक्ष थे। उनके साथ अन्य भी सदस्य थे। पर सारी जिम्मेदारी बाबासाहब के उपर थी। विश्व के विकसित देशों के संविधानों का गहराई से अध्ययन कर भारतीय परिवेश में उसमें से महत्वपूर्ण हिस्सों को शामिल करवाने का बडा ही जोखिम और महत्वपूर्ण कार्य उन्होंने संपन्न किया। इस महत कार्य को संपन्न कराने में २ साल ११ महिनों का समय लगा।

बाबासाहब ने संविधान के द्वारा यहाँ के सामान्य मनुष्य को समानता का अधिकार, स्वतंत्रता का अधिकार, शोषण के विरुद्ध अधिकार, धार्मिक एवं सांस्कृतिक अधिकार के साथ लेखन, भाषण, संपत्ति निर्माण का अधिकार प्रदान किया।

बाबासाहब की बौद्धिक क्षमता का प्रमाण उनके मौलिक ग्रंथों के अध्ययन से मिलता है। इसमें 'शूट्रों की खोज' अछूत कौन थे? हिंदू धर्म की पहेली, राज्य और अल्पसंख्याक, पाकिस्तान या भारत का विभाजन, बुद्ध और कार्ल मार्क्स, बुद्ध और उनका धम्म, अंबेडकर जी की आत्मकथा, जातिभेद का विनाश आदि विशेष उल्लेखनीय ग्रंथ है। इन ग्रंथों के द्वारा उन्होंने भारतीय समाज, धर्म, राजनीति, अर्थ आदि विषयों का गहन अध्ययन कर नए सिद्धांत स्थापित किए है।

अंत में मैं इतना ही कहूँगा कि बाबासाहब आंबेडकर केवल भारत के लिए नहीं तो दुनिया भर के लोगों के लिए ज्ञान के प्रतीक बने है । उनकी ज्ञान प्राप्ति की साधना मेरे जैसे शारीरिक दृष्टि से थोडे से विकलांग छात्र के लिए प्रेरणा है । मैं हमेशा उनकी ज्ञान प्राप्ति की तडप, परिश्रम, लगन, निरंतरता के साथ अपने ज्ञान को अपने समाज, देश एवं मानव जाति की उन्नति के लिए प्रयुक्त करने की बात सबसे महत्वपूर्ण मानता हूँ। मुझ जैसे दुनियाभर के करोडों लोगों के लिए वे आदर्श हैं। ऐसे 'ज्ञान के प्रतीक' को कोटि–कोटि प्रणाम ।

आखिर क्यों...

धीरज समुद्रे

बी.ए. ३

आखिर क्यों.... इस दौड भरी जिंदगी से हमें लढना हैं। आने वाले हर नये दिन के साथ हमें दौडना हैं। यूँ हीं खुशी नहीं मिलती घर में बैठने से, परिवार के लिये काम पर जाना पड़ता हैं। ऐसे ही जिंदगी जीने के लिए अच्छी तस्वीर बनानी पडती हैं। फिर भी क्यों जिंदगी जीने के लिए, इस दौड भरी दुनिया से लढ़ना पड़ता हैं।

रेखाचित्र

विद्यासागर महाराज...एक तपस्वी

सीमा चौगुले बी.ए. भाग २

१८ फरवरी के दिन इतवार होने के कारण मैं थोडी देर तक सोई रही। फिर उठकर घर के सारे काम निपटाकर मंदिर गयी। मंदिर के बोर्ड पर लिखा था-आचार्य श्री विद्यासागर जी महाराज की सल्लेखना के द्वारा समाधि। इसे पढकर मन में धस्स हो गया। किसी तरह ईश्वर दर्शन लिया। जिन मंदिर के सभागार में 'आचार्य श्री' को श्रद्धांजलि अर्पित करने के लिए सभा का आयोजन किया गया था। आचार्य जी की तस्वीर रखी थी। उसकी ओर देखकर मन अत्यंत भावूक हो गया। उपस्थित श्रावक और श्राविकाओं में कुछ ने आचार्य जी के प्रति अपनी भावनाओं को व्यक्त किया। जिसने आचार्य जी को जिस रूप में समझा था, अपनाया था, जाना था उन्होंने उसी प्रकार से व्यक्त किया। इसके

पश्चात णमोकार मंत्र के सामूहिक उच्यारण से सभा समाप्त हुई। आचार्य जी की प्रतिमा को वंदन कर सारे लोग चले गए। सभी के चेहरे पर उदासी थी। अपने परिवार के किसी व्यक्ति के जाने का दुःख सभी को हुहा था।

यह स्वाभाविक भी था। क्योंकि 'आचार्य श्री' का एक बार दर्शन करने की इच्छा सभी भक्तों के मन में रहती है। इसके लिए वे कई मिल की यात्रा तक करते हैं। वहाँ जाकर भी आचार्य श्री जी की एक झलक पाने के लिए सभी तरसते सहते हैं। उनकी वाणी सुनने के लिए कान आतुर रहते हैं। उनकी नजर जब सभी भक्तों पर पडती थी तो वहाँ एक अलग ही समाधान, आनंद, तृप्ति की भावना मन में जाग उठती थी। आचार्य श्री की महिमा अगाध है। असल में जब प्रकृति का निर्माण हुआ तभी और उसी प्रकार से मानव को भी प्रकृति ने जन्म दिया। मनुष्य ने अपनी बुद्धि के बल पर अपनी अलग पहचान निर्माण की। वैसे मनुष्य की शारीरिक रचना एक जैसी ही होती है-एक नाक, दो आँखे, दो कान, दो हाथ, दो पैर। शारीरिक रचना के एक होने पर भी शरीर के अंगों में या दिखावट में अलगता, विविधता नजर जाती है। किसी का रंग गोरा, किसी का काला, कोई बौना तो काई लंबा। कोई नाटा तो कोई चौडा। कोई हिंदू तो कोई मुस्लिम। कोई स्त्री तो कोई पुरुष। इन सभी विविधताओं के बावजूद उसकी असली पहचान 'मानव' ही है। इनमें से कुछ मात्र अपनी बुद्धी, कार्य के बल

'असामान्य' बन जाते हैं। उनका कार्य ही उनकी पहचान बन जाती हैं। वे अपने जीवन में अपने वैयक्तिक जीवन को नहीं बल्कि सामाजिक जीवन को विशेष महत्व देते है। इससे ही इनकी एक अलग पहचान हमारे सामने आती है। वे सामान्य जनों के मार्गदर्शक बन जाते है। जीवन जीने का सही मार्ग बताते हैं।

'आचार्य श्री विद्यासागर महाराज' भी इसी प्रकार से अपने कार्य से असामान्य बने हैं। अपने 'ज्ञान का अखंड सागर' बने हैं। उन्होंने दुनिया भर के समस्त लोगों के जीवन में शांती, आनंद और समाधान लाने हेतु उनका मार्गदर्शन किया । अपने अगाध ज्ञान से लोगो को जीवन जीने का सही तथा सहज मार्ग बताया। उनके प्रवचन प्रेरक विचारों तथा अनुभवों से भरे रहते थे। वे सामान्य जन को जीवन रुपी सागर में तैरने की मदद करते थे। उनके विचार हमेशा से समस्त मानव जीवन के लिए कल्याणकारी रहे हैं।

'आचार्य श्री विद्यासागर जी' दिगंबर जैन आचार्य थे । १० अक्टूबर, १९४६ को कर्नाटक के बेलगाव जिले के सदलगा गाँव में उनका जन्म हुआ। उनका बचपन का नाम 'विद्याधर' था। २२ वर्ष की आयु में अजमेर में आचार्य ज्ञानसागर जी महाराज से दिगंबर साधु के रूप में दीक्षा ग्रहण की । उन्हें १९७२ में आचार्य का दर्जा दिया गया। उन्होंने अपने तपस्वी जीवन के लिए बहुत ही कठोर नियम बनाए थे। उन्होंने कभी भी दूध नहीं पिया। वे दिन में एक बार अपनी हथेली पर एक बार में एक निवाला लेकर भोजन करते थे। वे आठ भाषाएँ जानते थे। इसमें संस्कृत, प्राकृत सहित, हिंदी, मराठी, कन्नड भाषा शामिल है। उन्होंने संस्कृत और हिंदी में विशाल मात्रा में रचनाएँ की हैं। इसमें

निरंजना शतक, भावना शतक, परीषह जाया शतक, सुनीति शतक के साथ शरमाना शतक आदि विशेष है। उनकी काव्यरचना 'मूक माटी' विशेष महत्वपूर्ण है। इसे विविध शिक्षा संस्थानों, विश्वविद्यालयों में पढाया जाता है। उनके शिष्य क्षमासागर जी ने 'आत्मान्वेषी' नाम से उनकी जीवनी लिखी है। मुनि प्रणम्यसागर जी ने उनके जीवन पर 'अनासक्त महायोगी' नाम से काव्य रचना की है।

आचार्य जी का संपूर्ण जीवन एक व्रतस्थ योगी का रहा है। उन्होंने अपने आचरण से, कल्याण की भावना से अपने अनुयायियों को भी व्रतस्थ जीवन जीने एवं सभी के कल्याण के लिए प्रयासरत रहने की शिक्षा दी। आचार्य जी एक ऐसे दृष्टा महापुरुष, संस्कृति के रक्षक, राष्ट्रप्रेमी, राष्ट्रचिंतक, महान संत जिन्होंने न केवल अपने समाज के कल्याण के लिए कार्य किया बल्कि पूरी मानव जाति के हित के लिए कार्य करते रहे। उन्होंने मनुष्य को अच्छे आचरण, सम्यक ज्ञान के साथ सत्यता के मार्ग पर चलने का संदेश दिया। हमारे मन में स्थित विकारों, वासनाओं की गुल्यियो को छुडाकर हमें स्वाभाविक जीवन जीने का मार्ग बतलाया। आचार्य जी के सानिध्य में रहना मानो अपने

शरीर एवं आत्मा को पवित्र करने जैसा है। आचार्य जी की ज्ञान और करुणा की शिक्षा ने साधारण लोगों को भी आध्यात्मिक पूर्णता का जीवन अपनाने के लिए प्रेरित किया। उनके प्रयासों से भारतभर में कई स्कूल, अस्पतालों की स्थापना की गयी। इससे लाखों-करोडों गरीब लोगों को लाभ हुआ।

एक तपस्वी जैन मुनि आचार्य विद्यासागर महाराज जी का १८ फरवरी, २०२४ को छत्तीसगड के चंद्रगिरि पर्वत पर रात २.३० बजे सल्लेखना व्रत द्वारा समतापूर्वक समाधिमरण हुआ । आज की नई पीढी जो केवल पैसा और भौतिक साधनों को ही जीवन में महत्व देती है, इन्हें मानसिक और वैचारिक शुद्धता के लिए आचार्य जैसे तपस्वी का अनुकरण करना चाहिए । मेरी नजर में आचार्य जी हमारी आध्यात्मिक और वैज्ञानिक विचारधारा के समन्वय थे । आज के आधुनिक युग में हमें ऐसे महान विचारक के विचार प्रेरणादायी सिद्ध होंगे।

मेरी प्यारी अम्मी।

तरन्नूम पाटील बी.ए.बी.एड्. ४

अम्मी के लिए लफ्ज बहुत कम है। डिक्शनरी में भी ढूंढ लो तो अम्मी एक ऐसी शख्सियत है अल्लाह के तरफसे भेजा गया एक नायाब तोहफा इन्सान के लिए मेरी प्यारी अम्मी की बात ही कुछ अलग थी। अम्मी कहती थी बेटी अल्लाह हम इन्सानों पर ७० मां ओ का प्यार निछावर करता है। सारी जहां की अम्मीयां अच्छी होती है। एक बात है मेरी अम्मी जैसा कोई नहीं। मेरी प्यारी अम्मी की बात ही कुछ अलग थी। जैसे अल्लाह ने सारा प्यार उसके दिल में डाल दिया था हर रोज कॉल करना हमेशा मेरा ख्याल रखना कहीं भी जाए मेरे लिए कुछ ना कुछ लाना मेरी प्यारी अम्मी की बात ही कुछ अलग थी। बस जैसे मैं मेरी अम्मी की जान थी।

मेरी अम्मी की डांट उस डांट में भी प्यार हमेशा सही रास्ता दिखाना हर चीज को अच्छी ओर से देखना मेरी प्यारी अम्मी की बात ही कुछ अलग थी। जितनी भी मुश्किल हो उसका डटकर सामना करना यह सब मेरी मां ने मुझे सिखाया है। मां की आवाज दिल का सुकून थी। आज मैं जो भी हूं मेरी अम्मी की वजह से हूं और एक दिन सब खत्म हो गया। मेरी अम्मी मेरे साथ हमेशा थी है और रहेगी। बस हमारी दुनिया जैसे रुकसी गई थी मेरी प्यारी अम्मी की बात ही कुछ अलग थी।

यात्रा वर्णन

श्री व्यंकटेश्वर स्वामी की गोविंद यात्रा

श्रृती माने बी.ए. भाग २

श्री श्री व्यंकटेश्वर स्वामी मंदिर तिरुपती, तिरुमला आंध्रप्रदेश में स्थित है और जिससे हम परिचित है। यह साल मुझे वहाँ की तिर्थयात्रा करने चौथा अवसर प्रदान हुआ था। यह स्वयम भगवान बालाजी की कृपा थी कि उन्होंने, हमें आज्ञा दी वहाँ आकर उनके दर्शन प्राप्त करने की। क्योंकि बहुत लोगों के कुछ कारणवर्ष टिकट रद्द हो रहे थे। इसका पहला कारण, वहाँ पर भारी बरसात शुरु थी और दूसरा ट्रेन की बोगियाँ फुल्ल हो चुकी थी। इन्ही परिस्थितियों में एक दिन मेरे पिताजी को मेरे चाचा का कॉल आया और वह बोले कि 'हम सब भगवान

बालाजी की तिर्थयात्रा करने जा रहे' यह, खबर सुनने के बाद मेरे मन में बहुत सारे सपनों की लहरे आने शुरु हो गई थी । सभी पीडाओं से व्याकुल मन को

अंतर्मन को बस इसी अवसर की प्रतिक्षा थी। और वह सुनहरा अवसर खुद हमारे पास और हमारे समक्ष खडा था। इसके पहले भी हम यह यात्रा तीन बार कर चुके थे पर इस साल की यात्रा थोडी रोमांचक होने वाली थी। यह मन ही मन में खयाल आ रहे थे। तिरुपती धाम यात्रा के लिए हमें श्री करवीर निवासिनी महालक्ष्मी के मंदिर में ट्रेन की बुकिंग करनी पडती थी परंतु अभी ऑनलाईन सेवा, हवाई जहाज तक की

व्यवस्था कार्यरत है। परंतु ट्रेन का सफर थोडा अलग-प्रकार का होता है। ट्रेन कोल्हापुर से तिरुपती

बालाजी एक्सप्रेस सुबह ११.४५ बजे रवाना होती है। मिरज जंक्शन पर इंजन चेंज होने के बाद लगबग ४० मि. स्टेशन पर रुकती है । दूसरे दिन सुबह ठिक ८.३० बजे ट्रेन तिरुपती तक का सफर तय करती है। प्लेटफॉर्म छोडने के बाद वहाँ पर कई सारे लोग अपने कार्ड लेकर आपके समक्ष आते हैं। व्यंकटेश्वरा स्वामी मंदिर तिरुपती के तिरुमला पहाड पर स्थित है। तिरुमला के लिए कई सवारियाँ वहाँ पर उपलब्ध हैं जैसे की बस, जीप, प्राइवेट टॅक्सी, एसी. बस और अन्य । हमारे परिवार के लोग अधिक मात्रा में रहने के कारण हम हमेशा सी बस की सवारी ही उचित मानते हैं। तिरुमला में पहुँचने के बाद सबसे प्रथम यात्री निवास में हमारी रुम बुक करनी पडती है। जिसके लिए बहुत इंतजार करना पडता है। लाखो भाविकों की संख्या होने के कारण स्पेशल रुप की, संभावना बहुत मात्रा में उपलब्ध नहीं हो पाती। यहाँ पर आपको २५ ते ५० रुपये में नाश्ता जैसे कि पूरी-भाजी, डोसा, इडली, पोंगल यह मिल जाते है। फिर उसके बाद रुम में जाकर फ्रेश होने के बाद तैयार हो कर हम निकल पडते हैं श्री श्री व्यंकटेश्वर स्वामी जी के दर्शन के लिए। इस मंदिर में वेस्टर्न कपडे पहनने की इजाजत नहीं होती। इसलिए हमे पुरे पारंपरिक वेशभूषा में जाना पडता है। स्त्रियों के लिए साडी और पुरुषों के लिए लुंगी पहनने की सक्ति की गई है। इसके पश्चात हम एक भी इलेक्ट्रॉनिक यंत्र मंदिर में अपने साथ नहीं ले जा सकते। तो हमने भी आपने साथ कोई साहित्य ऐसा नहीं लिया था जो अंदर जाने के समय मंदिर द्वारा जप्त किया जाए।

> हम जब दर्शन के लिए जाते हैं तो उस दौरान यह अनुभव करते हैं कि दर्शन के लिए अलग-अलग श्रेणियाँ है। फ्री दर्शन की श्रेणियाँ अलग है और

> > पास खरीद कर दर्शन लेने वालों की श्रेणियाँ अलग है। अगर आपको कम से कम समय मे दर्शन प्राप्त करना हो तो आप पास खरीद कर दर्शन प्राप्त कर सकते हैं। यहाँ पर ३०० से लेकर १००० रुपये तक के दर्शन पास आपको प्राप्त हो जाते हैं। जितने महंगे पास उतनी ही जल्दी आपको दर्शन प्राप्त होता है। फ्री दर्शन की श्रेणियाँ में हमे २४ से २७ घंटे

लग जाते है दर्शन प्राप्त होने में इसलिए ज्यादातर लोग पास खरीद कर ही दर्शन प्राप्त करते हैं। हमने ५०० रुपये पास लिए थे इसके

कारण हमे छट घंटो में दर्शन प्राप्त होने वाला था।

परंतु दर्शन प्राप्ति के लिए जाने वक्त बडे ही सक्ति से सब लगों को जाँचा जाता है। और हर एक व्यक्ति से आय.डी. प्रूफ में तौर से उसका आधार कार्ड अथवा लाइसन्स लिया जाता है। यह सब जाँच होने के बाद ही हमे अंदर जाने दिया गया। जैसे ही हमने मंदिर के मुख्य दरवाजे से अंदर प्रवेश किया तो उस वक्त इतनी पवित्रता सकारात्मक उर्जा महसूस हो रही थी कि प्रसन्नता से मेरा मन व्याकुल हो उठा। नैराश्य से परेशान और त्रस्त निगाँहे सिर्फ भगवान की प्रतिमा खोज रही थी। और जैसे ही भगवान समक्ष पधारे उसी वक्त सारी पीडा, दु:ख, दर्द, प्रासादी आयुओं का रूप लेकर उनके समक्ष बेजान हो गई।

इतना प्रसन्न कर देनेवाला हसमुख चेहराँ मैंने सिर्फ भगवान बालाजी का ही देखा था। ऐसा लग रहा था जैसे भगवान स्वयं हमारे समक्ष खडे होकर हमें अपने चरणों में ले रहे थे।

गर्भ से बाहर आने के बाद जहाँ भी नजर जा रही थी वहाँ सिर्फ

सोना ही सोना दिखाई दे रहा था। प्राचीन कहानियों के अनुसार तिरुपती बालाजी अभी तक कर्ज में है और वहीं कर्ज हम चुका रहे है ऐसी मान्यता होने की वजह से मंदिर मे बहत अधिक प्रमाण में देणगी प्राप्त होती हैं। बडे-बडे अद्योगपित यहाँ तक कि हमारे देश के प्रधान मंत्री भी इस मंदिर की पवित्रता का अनुभव कर चुके हैं। कई लोग बहत ज्यादा मात्रा में सोना या धन दान करते हैं। यहाँ पर कभी धन की कमी नहीं होती। इसी कारणवर्ष तिरुपती बालाजी मंदिर भारत के सबसे अमीर मंदिरों में से एक माना जाता है। जैसे ही हम मंदिर के गर्भ गृह से बाहर आते है हम सिधा चल जाते हैं प्रसाद के लड्डू लेने जो बहुत मध्र होते हैं। लड़्डू लेने के बाद हम चले जाते हैं वहाँ के प्रसादालय में। वहाँ का खाना तो मानो किसी की भूख मिटा दे और उससे भी ज्यादा सर्वश्रेष्ठ बात यह है कि जगह-जगह आपको डाल, चावल देने वाले सेवेकरी मिलेंगे । इनकी वजह से वहाँ का एक भी मनुष्य भूखा नहीं रहता। इसके पश्चात हमे वहाँ की बस भी मिल जाती है। जो हम हमारे निवासस्थान तक छोड देती हैं। दर्शन होने के बाद हमने सैर की। वहाँ के छह प्राचीन स्थलों की जिसमें पहला था वेणुगोपाला स्वामी मंदिर। गर्भ गृह में मुख्य देवता के पार्श्व में वेणुगोपाल स्वामी और उनकी पत्नी रुक्मिणी और सत्यभामा है। इस मंदिर का प्रबंधन तिरुमला तिरुपती देवस्थानम द्वारा किया जा रहा है। इस मंदिर का निर्माण वेकंटराज वंश के राजा वेंकटपेरुमल ने करवाया था। यहाँ के दर्शन प्राप्त करने के बाद हम जाते है 'आकाशगंगा' तिर्थम स्थल पर । आकाशगंगा तीर्थ मुख्य

मंदिर से ३ कि.मी. की द्री पर स्थित है। तिर्थयात्रियों का मानना है कि इस पवित्र आकाशगंगा तीर्थ में स्थान करने से उनकी बुराइयाँ और पाप दर हो जाएंगे और सौभाग्य मिलेगा। इसके बाद हम जाते है . 'पापविनाशम' स्थल पर । यह पवित्र और प्रमुख तिर्थ में से एक है। श्री वेंकटचला पुराण के अनुसार इस 'तिर्थम् में पवित्र स्थान ने भक्तों के पाप शुद्ध हो जाते है। इस के बाद था 'चक्र तिर्थम्' यहाँ ऐसा माना जाता है कि भगवान ब्रह्म ने एक बार इस स्थान पर तपस्या की थी। इस तिर्थम् में उपचार शक्तियाँ प्राप्त करने और लोगों के पापों को दूर करने के लिए यात्रा की जाती है। इसके बाद आता है सिलाथोरनम (प्राकृतिक आर्क) यह मुख्य मंदिर से ३ कि.मी. की दरी पर स्थित है। और अब आता है सबसे महान स्थल (श्रीवारी वदालू) यह वह महान स्थल है जहाँ भगवान बालाजी ने सात पहाडियों में से एक 'नारायणगिरी' पर अपने पवित्र चरण रखे थे। । दूसरे दिन हमने तिरुमला से तिरुपती के लिए प्रस्थान किया। पूरा दिन घुमने के कारण हमें रात के १२ बज गए अपने निवास्थान तक जाते हुए। और रात के १२ बजे के तिरुमला से कोई सवारी उपर आ सकती है।

इसी कारणवर्ष हमने प्राणीसंग्रालय में अपना पूरा दिन बिताया और रात का भोजन कर निकल पड़े अपनी ट्रेन के लिए । लगबग ८.३० बजे हमारी ट्रेन प्लेटफॉर्म पर खड़ी हुई और ९.०० बजे कोल्हापुर के लिए रवाना हुई । अगले दिन ठिक शाम ५.०० बजे भगवान बालाजी ने हमे हमारे निवास्थान पर सुरक्षित पहुँचा दिया।

आत्मकथात्मक

एक फटी पुस्तक की आत्मकथा

सानिया मुल्लाणी बी.ए.बी.एड्. १

'ज्ञान का अपरंपार खजाना, हर पल सबको लुटाती हूँ। भेदभाव नहीं मन में मेरे, सबको मैं अपनाती हूँ। जिसने भी अपनाया मुझको, उसका जीवन सफल हुआ। बनकर ज्ञान का प्रकाश वह ध्रुवतारे से अटल हुआ।'

मुझे पहचानना बहुत कठिन नहीं है। बचपन से लेकर अब तक किसी न किसी रुप में मै आप के करीब रही हूँ। मेरी जीवन कहानी फिल्मी कलाकारों के समान रोचक व आकर्षक नहीं है। पर भाव से भरी है।

बहुत दिनों से मेरी इच्छा थी कि मैं किसी के आगे अपना दिल खोलूँ। अच्छा हुआ, मैं आप जैसे सहृदय व्यक्ति के हाथों में आयी और मुझे अपने मन की दो बातें कहने का मौका मिला।

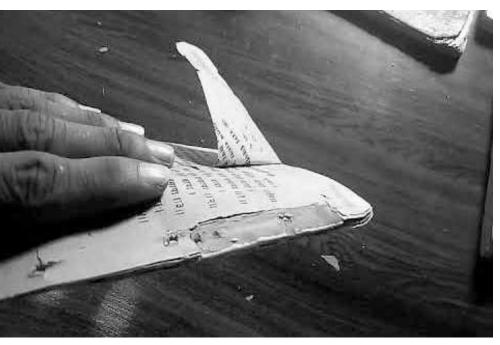
मेरे जन्म की कथा बडी दिलचस्प है। सबसे पहले एक विद्वान लेखक ने बहुत परिश्रम से मुझे लिखा। इसके बाद लेखक महोदय मुझे एक प्रकाशक के पास ले गए। प्रकाशक जी ने मुझे अपने प्रेस में भेजा। जहाँ पर मुझे लम्बी प्रक्रिया से गुजरना पडा। मुझे वहाँ का वातावरण अच्छा नहीं अच्छा लग रहा था। हर तरफ मशीनों की खटखटाने के आवाज ने मेरे कान बहरे कर दिऐ थे। वहाँ पर मुझे पेड की छाल का चुरण और अन्य रासायनिक मिश्रण के द्वारा

बने कागज पर अनेक अक्षरों को जोड-जोडकर छाँप दिया गया। उस समय की पीडा याद आते ही आज भी मेरे रोंगटे खडे हो जाते हैं। फिर तो मेरी देह में सुईयाँ लगाई गई और मुझपर सुंदर मुखपृष्ठ लगाया गया। मुखपृष्ठ को इस तहर सजाया गया था कि मैं अपनी सुंदरता पर इतराने लगी थी। वहाँ मेरे रंग, रूप को निखारा गया।

कुछ दिनों बाद मुझे और मेरी जैसी अन्य पुस्तकों को गाडी में भरकर किताबों के दुकान पर ले गये, फिर मुझे दुकान में पिछे वाली अलमारी में रखा गया। कितने दिनों तक में उस अलमारी में ही पडी रही क्योंकि जो भी लोग किताब खरीदने आएं तो वह पहले दो-तीन अलमारी में से ही कुछ किताबे खरीदते और निकल जाते। हर रोज दुकान के कर्मचारी उस अलमारियों को और हर एक किताबों की

सफाई करते और मेरी भी करते थे। तब भी मेरा दिल वहाँ पर नहीं लगता था। क्योंकि मेरा दिल चाहता था कि मुझे कोई तो खरीदे और मुझे पढकर मेरा उपयोग अपने जीवन में करे।

आखिर एक दिन मैंने उस दुकान से बिदा ली। क्योंकि मेरा मालिक बहुत पढ़ा-लिखा था और वह पुस्तकों की दुकान में तकरीबन एक घंटा अच्छी किताब की तलाश में मुझे उस अलमारी से बाहर निकाला और मेरा नाम और अंदर के दो-चार पन्ने पढते ही उसने मुझे खरीद लिया। और मेरे मालिक ने मुझे घर ले जाकर बड़े रत्न से रखा।

वह मुझे बड़े ध्यान से पढता और पन्नों पर कुछ निशान करता जाता था, वह मुझे हर रोज पढता। उसने मेरी अच्छी खातिरदारी की और कुछ दिन उसके पास रहने के बाद मैं उसके एक मित्र के पास पहुँच गई। उसके पास पहुँचने के बाद मेरा कहना ही क्या! उसने तो मुझे अपनी प्रिय सहेली ही बना लिया। उसने अपने पेन्सिल से उन स्थानों पर निशान लगा दिए, जो उसे बहुत पसंत आए। मैंने भी सोचा, चलो कोई कदरदान तो मिला, पर दुर्भाग्य से एक दिन वह मुझे बस में भूल गया। तब से मेरी दुर्दशा का आरंभ हुआ, मैं एक बुद्धू के पष्टे पड़ी। उसने मेरे दो-चार पन्ने पढ़े और मुझे एक ओर पटक दिया। पर उसकी पत्नी शायद अधिक पढ़ी लिखी और समझदार थी। कुछ पंक्तियों को पढ़ते ही उसने मुझे अपने दिल से लगा लिया। और उसने मुझे अपने थैली में

रख दिया और वो मुझे अपने घर ले गई। वह औरत अपनी घर की सारे कामें अच्छे से निपटाकर मेरे लिए वक्त निकालती और मुझे पढती, इसी तरह उसने मुझे शुरुआत से लेकर अंत तक अच्छी तरह से पढा पर अब दुर्भाग्य मेरे पीछे पड गया था। क्योंकि उस औरत ने मैं अच्छी हूँ और तो और मैं किसी के काम आ सकती हूँ इसलिए नजदीकी ग्रंथालय में उसने भेट के स्वरूप में मुझे त्याग दिया।

ग्रंथालय में मैंने देखा कि लाखो की संख्या में पुस्तकों को सुव्यवस्थित रखा गया था। नई जगह थी, कुछ दिन तो मुझे बहुत अटपटा लगा। धीरे-धीरे अन्य पुस्तकों से दोस्ती हो गई। ग्रंथालय में पाठकों की बहुत भीड होती थी। कुछ लोग वही पढकर पुस्तकों को वापस ग्रंथपाल को लौटा देते थे और कुछ लोग हम्ने भर के लिए घर ले जाते। आखिर मेरी भी बारी आयी। एक पाठक को मेरी जरुरत पडी। दो घंटों तक ग्रंथालय में बैठकर मेरे पन्नों को पलटता रहा। वह बहुत विचित्र व्यक्ति था, जिस क्रुरता से वह पन्ने पलट रहा था। मुझे बहुत पीडा हो रही थी। जल्दी ही मैं उसके चंगुल से बच गई। दूसरे दिन एक युवक ग्रंथालय में आया।

उसने मुझे ध्यान से देखा। फिर भी व पन्नों को पलटने लगा। मेरे पन्नों पर लिखी कुछ बाते उसके काम की लगी। वह खुश हुआ, परंतु वह बहुत ही आलसी था। मुझमें लिखी जानकारियों का अपनी पुस्तिका में लिखने के बदले उसने कुछ पन्नों को फाडने लगा। मैं कराह उठी पर मेरी आवाज किसने न सुनी। एक के बाद एक करके करीब सात-आठ पन्ने फाडे।

उसने धीरे से मुझे ग्रंथपाल को सौंपकर चुपचाप चला गया। ग्रंथपाल को मेरे दर्द का एहसास नहीं हुआ। वह मेरी चोट से बेखबर था। और मुझे अलमारी में रख दिया। मेरे जख्मोंपर कोई मरहम लगानेवाला भी नही था। मैं रोती रही, तडपती रही। तभी एक सज्जन मुझे अलमारी से निकालकर पढने बैठे मेरे क्षतिग्रस्त अवस्था को देखकर नाक भों सिकोडने लगे। आखिर मे ग्रंथपाल के हाथों में सौंप दिया।

ग्रंथपाल के लिये यह मालूम कर पाना मुश्किल हो गया कि, आखिर मेरी इस हालत का जिम्मेदार कौन है। जो भी हो, पर मैं लोगों के लायक नहीं रही। मुझे अधुरा समझा जाने लगा और तब से लेकर अब तक मैं एक पुरानी धूल जमी अलमारी में पड़ी थी, और मैं किसी और के बुरे कर्मों का फल भुगत रही थी। मैंने कभी सोचा नही था इतने कम उम्र में मुझे लोगों की उपेक्षा झेलनी पड़ेगी। एक जमाना था जब लोग पुस्तक को विद्या की देवी (सरस्वती) मानते थे और यही संस्कार अपने बच्चों में भी डालते थे। अब काफी कुछ बदल गया है। और तो और किताबों की जगह मोबाईल ने ले रखी है। खैर! अब शिकायत करके भी क्या फायदा। बस मैं यही कहना चाहती हूँ कि मेरा जो हाल हुआ है किसी और के साथ हो।

आज मैं बहुत खुशनसीब हूँ क्योंकि आपके पास आकर मैंने अपनी शक्ति के अनुसार मनुष्य की सेवा की, उसे आनंद और ज्ञान दिया। आगे भी इस तरह सेवा करते रहने की ख्वाईश है पर अब मैं आधी-अधूरी और मेरी हिड्डयाँ ढिली हो गई हैं। मेरे पन्ने-पन्ने पर शाई के दाग, पेन्सिल की लिकरे और व्यक्तियों के नाम हैं। फिर भी यदि मेरे इस जीवन से आपका कुछ कल्याण हो सके तो मैं अपने आपको धन्य समझूँगी।

सोता हुआ शेर

प्रतीक पाटील

बी.ए. ३

ए बकरे जाग रे!
अरे ओ! बकरे जाग रे
तू यह गुलामी छोड़ दे
तू क्यों आखिर लड़ रहा
बकरों के साथ रे,
सुनकर भेड़िए की बात रे!
पता नहीं कब कटेगा
उन्हीं के जश्न की दावत बनेगा।

ए बकरे जाग रे! तू क्यों आखिर चल रहा भेड़िए की सोच से, तू जन्म से ही शेर है यह बात ना तू भूल रे।

तू शक्तिशाली शेर था यूं झुंड में क्यों घुस गया कपटी भेड़िए के बातों में फस गया।

सत्य क्या है, क्या असत्य खुद ही तू यह ढूंढ ले किसी भेड़िए की बात को यूं ही सच ना मान ले, खुद विवेक से सोच ले तू शेर है यह जान ले। ना डर किसी के बाप से ना पुराण के पाप से ना ईश्वर के कोप से तू शेर बन दिमाग से... तू शेर बन स्वधर्म से धर्म के मर्म से।

यह शेरों का देश है
विश्व को बताएंगे
धर्म-भेद की बंदिशों को
सब मिलकर तोड़ेंगे
जो फैला रहा है नफरत हमारे बीच....
उस भेड़िए को, भगा देंगे
हम एक है
सबको दिखा देंगे।

आत्मकथन पर लेख

मेरी जीवन यात्रा

साक्षी अरूण साळोखे बी.ए. भाग १

मनुष्य के हृदय भण्डार का द्वार खोलने वाली, निम्नता से उचता की ओर ले जाने वाली यादि कोई वस्तु है, तो प्रसन्नता ही है। यही वह साँचा है, जिसमें ढलकर मनुष्य अपने जीवन का सर्वतोमुखी विकास कर सकता है। जीवन-स्थापन के लिए जहाँ उसे धन, वस्त्र, भोजन, एवं जल की आवश्यकता पड़ती है, वहाँ उसे हलका-फुलका एवं प्रगतिशील बनाने के लिए प्रसन्नता भी आवश्यक है। प्रसन्नता मरते हुए मनुष्य में प्राण फुंकने के समान है। प्रसन्न और संतुष्ट रहने वाले व्यक्तियों का ही जीवन ज्योतिपुंज बनकर दूसरों का मार्गदर्शन करने मे सक्षम होता है। प्रसिद्ध दार्शनिक इमर्सन ने कहा है। वस्तुतःहास्य एक चतुर किसान है, जो मानव जीवन, पथ के काँटो, झाड-झंखाडो को उखाड कर अलग करता है और सद्गुणों के सुरक्षित वृक्ष लगा देता है, जिसमें हमारी जीवन यात्रा एक पर्वोत्सव बन जाती है।

जीवन यात्रा के समय में मनुष्य को अनेक कठिनाइयों एवं समस्याओं का सामना करना पडता है, किन्तु हँसी का अमृत पान कर मनुष्य जीवन संग्राम में हँसते-हँसते विजय प्राप्त कर सकता है। इतिहास के पृष्ठों पर निगाह डाले तो पता चलेगा कि महान व्यक्तियों के संघर्षपूर्ण जीवन की सफलता का रहस्य प्रसन्नता रुपी रसायन का अनवरत सेवन करते रहना ही है।

हँसना जीवन का सौरभ है। जो व्यक्ति आनन्द के खादान को जान लेता है, उसे श्रेष्ठ वातावरण की प्रतीक्षा नहीं करनी पडती । वर्तमान समय में जो परिस्थिति उसके सम्मुख होती है, उसी में वह सुख अनुभव कर लेता है। संतुलित मनुष्य यह नहीं सोचता कि जब वह धनी होगा, तभी उसे सुख मिल सकता है।

चढती जवानी में बडे बडे इरादे होते है। दुनिया रंगीन लगती है और मस्ती की नींद में सोते हैं। कब जवानी निकल गई यह पता भी नहीं चल पाती है। इस तरह फिर धीरे धीरे समय बहुत गुजर जाता है। सपने फिर धीरे से अपना रंग रूप बदलने लगते हैं। कमजोरी आ जाती शरीर में सोच घर करने लगती है। जो दुनिया सुंदर लगती थी अब सूखी लगने लगती है। खूब कमाया जिन अपनों को वो ही अब दुःखी करते हैं। याद कर जवानी के दिनों को कुछ खुश होते रहते हैं। गया वक्त नहीं वापस आता बस यादे छोड जाता है। यह जीवन की यात्रा का रहस्य सबको ही भरमाता है। फिर ऐसा लगने लगता है दुनिया ही तो चलताऊ है। व्यर्थ न सोचो यहाँ कोई न टिकाऊ है। जिस दिन जिसका बुलावा आए उस दिन उसको जाना है। साथ में कुछ भी न आयेगा बस केवल धर्म ही जाना है। जिसको हम सब अपना समझो वो है बेकार की बाते। गिने हुए है दिवस मिले हैं, मिली गिनी हुई राते। सब कुछ यहाँ का यही रहेगा कुछ भी साथ ने लाए थे। फिर चिंता किस बात की करना सब कुछ भी साथ न

पाए थे।

जीवन की लंबी यात्रा कभी छोटी भी हो सकती है। जहाँ तक का टिकट मिला यात्रा वही तक चलती है। व्यर्थ सोचना यात्रा के बारे में कैसे कैसे गुजरेगी । आज का सूरज अच्छा निकला तो शाम भी निकलेगी । इस जीवन की अनिश्चितता ही अतिशय आनंद दिलाती है। नित नए सवेरे के सपने लेकर रोज रोज आ जाती है। ये जीवन की यात्रा यूँही तो निसदिन चलती रहती है । जीवन को जैसा जिसने देखा वो वैसा ही उसको कहती है । पिछले महिने में दिल्ली गयी । भारत की राजधानी दिल्ली एक बहुत बडा शहर है जो भारत का सबसे बढिया शहर है। और मुझे खुशी हुई क्योंकि दिल्ली वर्धा से ज्यादा अच्छा तथा आधुनिक है । हालािक वर्धा एक शांत और खुबसुरत नगर है, फिर भी वह छोटा है वहाँ खेलने के स्थानों की कमी है।

बचपन से मुझे घूँमने का शौक है। मैं हर छुट्टियों में अपने परिवार के साथ घूँमने के लिए जाती हूँ। परिवार के साथ यात्रा करने का एक अलग ही मजा है। वैसे तो मैंने आज तक कई यात्राएँ की है पर मनाली की यात्रा में मिले अनुभव मेरे लिए अविस्मरणीय है।

मनाली की यात्रा मुझे आज भी याद है। हम लोग ८ दिन के लिए मनाली गए थे। मनाली पर्यटकों के लिए आकर्षण का केंद्र है। वहाँ के लोग, घर, रास्ते, निदयाँ, बर्फ से ढकी चोटियाँ मानो हमे बुला रही थी। वहाँ के मोहक दृश्य आज भी मुझे याद है। मनाली का मौसम सुहावना था। चारों तरफ ठंडी हवा चल रही थीं। चारों तरफ बर्फ थी। हम लोगों ने वहाँ पर अच्छा समय बिताया। मैंने मेरे दोस्तो के लिए वहाँ से उपहार भी लिए।

वहाँ बिताया हुआ समय मेरे जीवन का सबसे यादगार समय था। वहाँ की सुंदरता आज भी मेरे दिल में बसी है। मनाली की यात्रा मेरे जीवन की सबसे स्मरणीय है। जनम लेने से ही जीवन की यात्रा शुरु हो जाती है। नव सदस्य के आज मन से घर में खुशी मनाई जाती है। धीरे धीरे बचपन चलता सब घर हर्षित होता रहता है। खेल, कूद और मस्ती में बचपन से प्रौढ कदम रखता है।

मनुष्य आदिकाल से ही घुमंतू प्राणी रहा है। यह घुमंतूपन उसके स्वभाव का अंग बन चुका है। आदि काल में मनुष्य अपने भोजन और आश्रय की तलाश में भटकता था तो बाद में अपनी बढी आवश्यकताओं की पूर्ति के लिए। इनके अलावा यात्रा का एक और उद्देश्य है मनोरंजन एवं ज्ञानवर्धन कुछ लोग समय-समय पर इस तरह की यात्राएँ करना अपने परिवार के साथ मिला था। दिल्ली से वैष्णों देवी तक की गई इस यात्रा की यादें अविस्मरणीय बन गई है।

वैचारिक

संगीत एक वरदान है

विनय जंगम बी.ए.बी.एड-३

जीवन में हताशा से निकलने की जो एकमात्र औषधि है जिसका सेवन मुख से नहीं कानों से कर समस्त अवसाद से निजात पाया जा सकता है। जिसमें मानसिक सुख प्रदान करने के दिव्य गुण हैं उस दैवीय शक्ति प्रदत्त औषधि का नाम है 'संगीत'। ध्वन्यात्मक मधुर शब्दों का एक ऐसा प्रबंध जिसके श्रवण मात्र से मन में ऊर्जा का प्रचार, प्रसार होता है, जिसके श्रवण मात्र से नई शक्ति का जन्म होता है वही संगीत है। हर संगीत सुनने वाला व्यक्ति एक जैसा नहीं सोचता है क्योंकि मनुष्य एक विचित्र प्राणी है। सबकी प्रकृति अलग-अलग होती है। वह कहता कुछ और है, सोचता कुछ और है। भाव रखता कुछ और है, दिखाता कुछ और है। समझता कुछ और है। समझाता कुछ और है। पढ़ता कुछ और है, पढ़ाता कुछ और है। और बहुत सी बातें हैं, आप स्वयं से अवलोकन करते रहिए जल्दी समझ जाऐंगे। जब कभी हम तनाव और थकावट महसूस करते हैं तो धीमी आवाज़ में संगीत सुनते हैं। ऐसा करने से हमारी थकावट तुरंत ही दूर हो जाती है और तनाव भी खत्म हो जाता है। हम सभी को संगीत सुनकर बहुत ही आनंद महसूस होता है। संगीत हम सभी के जीवन में कितना महत्वपूर्ण है यह बात तो आप बस, टेंपो, कॅब और टॅक्सियों में बैठकर ही पता लगा सकते हैं। सारा दिन किस तरह बस, टेंपो, टॅक्सी का काम करने वाले लोग इसे सुनकर ही नयी ऊर्जा प्राप्त करते हैं और उन्हें थकावट नहीं महसूस होती है।

जरुरी तो नहीं कि सदैव किसी उपद्रव का सेवन करना ही मादकता है, ईश्वर को पाने की अभिलाषा, प्रिय को पाने की अभिलाषा, चक्षुओं में जलधारा के साथ जो मुँह से करुणा और प्रेम (विरह) का राग, सप्तसुरों को अपने अंदर समेटे हुए विलाप के रूप में जो स्वर निकलता है क्या वह किसी को रुला नहीं सकता? हां, रुला सकता है विचलित कर सकता है। जहाँ भावनाओं का आवेग होता है। वहाँ संगीत का सर्वश्रेष्ठ वशीकरण देखने को मिलता है। कल्पना के वास्तविक रूप की परिकल्पना मात्र वहीं संभव है जहाँ आत्मा की चाह मात्र परमात्मा को पाना होता है और परमात्मा का ध्यान मात्र आत्मा के क्रियाकलापों की ओर। आत्मा और परमात्मा को मिलाने वाले मार्गों में जो एक महत्वपूर्ण सीढ़ी है जो कि भक्ति है उस नवधा भक्ति के जो दो महत्वपूर्ण रूप है: कीर्तन और स्मरण। जिसमें जो एकमात्र साधन है हमें पूर्ण करने का, भक्ति में पूर्ण रुप से डूब जाने का वह उपाय है 'संगीत'।

संगीत की प्राचीनता का विषय इतना गंभीर है जितना मानव के प्रथम चरण का डिओक्सि राइबो न्यूक्लिक अम्ल की खोज। इन दोनों ही रहस्यों की खोज अभी भी जारी है और निरंतर चलते रहने की संभावना है। मानव जीवन से पूर्व भी जलीय जीवंतता का स्पष्ट प्रमाण मिलता है। इससे यह तो स्पष्ट होता है प्रकृति का संगीत उस समय भी यथार्थ के साथ उपस्थित था। कल्पना एवं वास्तविकता जब मिलती है तभी किसी अविस्मरणीय अविष्कार का जन्म होता है। कुछ-कुछ अविष्कार ऐसे होते हैं जो विलक्षण होते हैं। जिनका प्रतिपादन प्रकृति द्वारा होता है जिनमें अप्रतिम सौंदर्य का समावेश होता है कुछ ऐसा ही रूप संगीत है।

सकारात्मक और उत्तम जीवन जीने के लिए अपने भीतर से जुड़ना एक आवश्यक कारक है। ध्यान के माध्यम से गहराई तक जाने और खुद से जुड़ने का सबसे अच्छा तरीका है। जब कि कई लोग केवल कुछ ही ध्यान करने की कोशिश करते हैं जो इसे सफलतापूर्वक करने में सक्षम हैं। ज्यादातर लोगों को मौन में बैठना मुश्किल लगता है और वे अंदर-ही-अंदर गोता लगाते हैं। उनके विचार आमतौर पर ध्यान केंद्रित करना असंभव बना देते हैं। बहुत से लोग इस गतिविधि को उबाऊ पाते हैं और कुछ प्रयासों के बाद छोड देते हैं। संगीत इस प्रक्रिया को आसान बना सकता है।

सद्गुरू कहते हैं – 'हमारे जीवन में ध्विन की एक महत्वपूर्ण भूमिका है। हम चारों ओर से ध्विनयों से घिरे हुए हैं। योग शास्त्र में कहा जाता है नाद ब्रह्म; यानी ध्विन ही ईश्वर है। ऐसा इसलिए कहा जाता है, क्योंिक हमारा शरीर और सारा जगत एक ध्विन या फिर कंपन ही है। इसका अर्थ है कि अलग–अलग तरह की ध्विनयों हम पर अलग–अलग तरह के उसर डाल सकती हैं। ध्विन की इसी समझ से जन्म हुआ है भारतीय शास्त्रीय संगीत का।'

सरगम सा, रे, ग, म, प, द, नि, ष का संक्षिप्त में, जिसका पूर्ण रूप है, षडज, ऋषभ, गांधार, मध्यम, पंचम, धैवत और निषाद व सहायक सुर के रूप में कोमल रे, कोमल ग, तीव्र म, कोमल ध, और कोमल नि का प्रयोग संगीत साधना एवं उत्पत्ति में किया जाता है।

संगीत वह कला है जो मन को प्रफुल्लित कर विचलित अवस्था से निकालकर आनंद की अनुभूति तक ले जाता है। यह एक ललित कला है जो कि मानव मस्तिष्क और हृदय से उत्पन्न होकर चराचर जगत में विराजमान होती है। एक प्रतिभावान शोध संगीतज्ज्ञ के संगीत को ना तो दिल से और ना ही दिमाग से सुनता है बल्कि वह रीट के बल पर सुनता है वहाँ पर ही वह प्राप्त संकेतों का भाव ग्रहण करता है। संगीत एक सिद्धि है जो बताता है कि मनुष्य किस प्रकार से आंतरिक भावों को स्पष्ट कर मन मस्तिष्क को शांति प्रदान करे।

अगर दूसरे मायने में देखा जाए तो माँ के द्वारा सुनाई गई लोरी संगीत से कम नहीं। जब पहली बार शिक्षक द्वारा वर्णमाला को गुनगुना

कर समझाया गया था तो क्या वह संगीत से कम था। जब १९९० के गानों को गुनगुना कर गाने पर पिता के गोद में बच्चे का खिलखिला कर मुस्कुरा देना जो था। क्या बिना वाद्य यंत्र के बच्चे के मन में मुस्कान उत्पादित कर देने वाला उस पिता का स्वर किसी संगीत से कम है? संगीत, नृत्य और वाद्य यंत्र इन तीनों को संगीत के अंतर्गत रखा जाता है क्योंकि इन तीनों का एक दूसरे के साथ सामंजस्य स्पष्ट है और यह एक दूसरे के साथ खेलते हुए नजर आते हैं। यह कहना कहीं गलत नहीं होगा और अभी तो सही होगा कि मानव की सृष्टि जब से हुई है संगीत कि सृष्टि भी तब से हुई है। मानव ने जब से बोलना सीखा है, तब से संगीत वर्चस्व में आया है भले उस वक्त कोई वाद्य यंत्र नहीं था किंतु संगीत जीवन के प्रारंभ से है।

यह मानना गलत होगा कि मानव के मुख से ही संगीत की उत्पत्ति हुई है। पत्थरों का पत्थरों से टकराना भी संगीत है। यह प्रकृति की देन है, पत्तों का लहर कर फुसफुसाना भी संगीत है। तब धरती पर वर्षा की बूंदे गिरती हैं तो संगीत की उत्पत्ति होती है। जब पाषाण के बीच से वे जल की धारा बन झरने से बह निकलती है, तब भी एक संगीत की उत्पत्ति होती है।

हाँ अगर देखा जाए तो टी.वी. सीरियल्स में या किसी फिल्म में जब किसी नायक की दृष्टि नायिका पर पड़ती है जब एक ध्विन के माध्यम से एक रोमानी माहौल वहाँ पर उत्पन्न किया जाता है, वह भी संगीत है। जब खलनायक आता है, कुछ बुरा करने का सोचता है वहाँ पर भी एक तेज ध्विन का प्रचार होता है। वह भी संगीत है। आजकल ऐसा कोई स्थान नहीं जहाँ संगीत न हो। एक किव की कल्पना संगीत है किसी प्रेमी से बिछड़ कर विरह में क्रंदन की अभिलाषा में डूब जाने पर जो स्वर निकलता है, जो आह निकलती है, वहाँ पर भी संगीत है। जीवन में ऐसा कोई क्षेत्र नहीं है जहाँ से संगीत पीछे है। संगीत हर जगह है और संगीत शांति से लेकर अवसाद व्यक्त करने का माध्यम भी है।

वक्त

विनय जंगम

बी.ए.बी.एड्-३

आज फिर सिखा दिया वक्त ने जीवन का सिल्हा दिया वक्त ने खुशियों को भुला दिया वक्त ने गम को जगा दिया वक्त ने।

वक्त हर किसी का खास है मानो जीवन का एक राज है जैसे मुठ्ठीसे छुटे रेती वैसा इसका साज है।

जो करे इसे चालाकी ओ वक्त में ही खाक है जिसने इसकी किंमत जानी उसने वक्त कि हर एक बात मानी।

वक्त वक्त की बात है यह कुच अलग ही एहसास है जीवन मरण इसी का मेल हैं यह सभी वक्त का खेल हैं। वक्त दिखता नहीं बस गजरता है किसी के लिये ठहरता नहीं बस बिता जाता है।

तुम भी इसके साथ चलो नये सिरेसे जीवन जीलो बस वक्त के साथ चलो... बस वक्त के साथ चलो...।

इश्क

श्रेयश पाटोळे

११वी

आसमाँ के सारे तारे गायब हो गये, नजर घुमाई तो तुम्हारी आँखों में नजर आये।

यूँ ही हस देता हूँ, चलते-चलते यूँ ही खो जाता हूँ तुम्हारी यादों में अब तो एक ही आरजू है कि तुम आ जाओ हमारी जिंदगी में।

सपनों में, तेरे ही खयालों में खोते जाये बेवजह तेरे बारे में सोचते हुए मुस्कुराते जाए कब हम इश्क में फना हो गये, समझ ही ना पाए।

शायरी

साहिल शिरीष काशीद

बी.व्होक ॲग्रीकल्चर (तीसरे वर्ष)

भरी जवानी में हमने मरने की खाइश की, कुछ इस तरह जिंदगी ने हमारी आजमाइश की, ना होके आफरसूर्दी जीते खुद रंग हम भी, तुम्हारा पुकारना जीने की आखरी गुजाइश थी..!

सूचना लेख

समानता और समझ के लिए प्रयास

निरंजन बजंत्री बी.ए.बी.एड-३

लैंगिक समानता की चल रही खोज में, पुरुषों के सामने आने वाले अधिकारों और चुनौतियों को स्वीकार करना और उनका समाधान करना महत्वपूर्ण है। जब कि लैंगिक समानता के इर्द-गिर्द चर्चा मुख्य रूप से महिलाओं के अधिकारों पर केंद्रित है, पुरुषों के अधिकारों को पहचानने और उनकी वकालत करने का महत्व निर्विवाद है। यह लेख पुरुषों के अधिकारों के विभिन्न पहलुओं, सामाजिक अपेक्षाओं, कानूनी विचारों और लैंगिक समानता के आसपास की व्यापक बातचीत पर प्रकाश डालता है।

सामाजिक अपेक्षाएँ

पुरुष महिलाओं की तरह अक्सर सामाजिक अपेक्षाओं के अधीन होते हैं जो उनकी भलाई को प्रभावित कर सकते हैं। पारंपरिक लिंग भूमिकाएँ पुरुषों पर रूढ़ियाँ थोप सकती हैं, उन पर ताकत, रूढ़िवादिता और वित्तीय सफलता के आदर्शों के अनुरूप होने का दबाव डाल सकती हैं। ऐसे समाज को बढ़ावा देने के लिए इन रुढ़िवादिता को चुनौती देना आवश्यक है जहाँ व्यक्ति अपनी भावनाओं को व्यक्त करने और निर्णय के डर के बिना विविध रास्तें अपनाने के लिए स्वतंत्र है।

कानूनी विचारः

कानूनी ढांचे ने लैंगिक समानता को बढ़ावा देने में महत्वपूर्ण प्रगति की है, पुरुषों के अधिकारों के मुद्दे अभी भी कायम है। तलाक के मामलों में हिरासत की लड़ाई, कार्यस्थल पर भेदभाव और सजा में असमानताएँ ऐसे क्षेत्र हैं जहाँ पुरुषों को अनोखी चुनौतियों का सामना करना पड़ सकता है। पुरुषों के अधिकारों की वकालत करने वाले कानूनी प्रणाली के भीतर निष्पक्ष व्यवहार और समान अवसरों के लिए तर्क देते हैं। सभी के लिए न्याय सुनिश्चित करने के लिए निष्पक्ष दृष्टिकोण के महत्व पर जोर देते हैं।

स्वास्थ्य और अच्छाई:

पुरुषों का मानसिक स्वास्थ्य व्यापक बातचीत में अक्सर अनदेखा किया जाने वाला पहलू है। क्रूरता व्यक्त करने की सामाजिक अपेक्षाएँ और असुरक्षा व्यक्त करने की अनिच्छा मानसिक स्वास्थ्य सहायता चाहने वाले पुरुषों के आसपास कलंक में योगदान कर सकती है। खुले संवाद को बढ़ावा देने और कलंक को खत्म करने की पहलं एक स्वस्थ वातावरण को बढ़ावा देने में महत्वपूर्ण हैं जहाँ पुरुष जरूरत पड़ने पर मदद मांगने में सहज महसूस करते हैं।

पितृत्व और माता-पिता के अधिकारः

पितृत्व पुरुषों के जीवन का एक महत्वपूर्ण पहलू है और पैतृक अधिकारों और जिम्मेदारियों से संबंधित मुद्दे ध्यान देने योग्य हैं। हिरासत की लड़ाई, माता-पिता की छुट्टी की नीतियों और इसमें शामिल पिताओं की सामाजिक धारणाओं के बारे में बहस, पालन-पोषण के लिए एक सूक्ष्म दृष्टिकोन की आवश्यकता को रेखांकित करती है जो माता-पिता दोनों के योगदान को पहचानती है और महत्व देती है।

समानता को बढ़ावा देना:

पुरुषों के अधिकारों की वकालत करने से महिलाओं के अधिकारों का महत्व कम नहीं हो जाता बल्कि यह लैंगिक समानता के लिए एक समावेशी दृष्टिकोन की आवश्यकता पर जोर देता है। लिंग, नस्ल और अन्य कारकों के प्रतिच्छेदन को पहचानना एक ऐसे समाज के निर्माण के लिए महत्वपूर्ण है जहाँ सभी को समान अवसर और सुरक्षा मिले।

कुछ सवाल

१) क्या इस समय समाज में पुरुषों के अधिकारों को लेकर कुछ असमंजस महसूस कर रहा है?

इस समय समाज में पुरुषों के अधिकारों को लेकर कुछ असमंजस महसूस किया जा रहा है। वैश्विक सामाजिक परिवर्तन और बदलते सामाजिक नॉर्म्स के कारण, पुरुषों के अधिकारों पर बहुत सारे मुद्दे और वादास्पद विचार-विमर्श हो रहे हैं।

कुछ लोगों का मानना है कि नारी अन्यायपूर्ण तरीके से पुरुषों के अधिकारी को कमजोर कर रही है। जब कि दूसरी विचारधारा में इसका खंडन किया जाता है। इसके साथ ही यह बहुत कुछ निर्धारित करना मुश्किल हो सकता है कि क्या समाज में पुरुषों के अधिकारों के अपमान की स्थिति वास्तविकतों में है या नहीं।

आपत्तिजनक पुरुष द्वारा किए जाने वाले हस्तक्षेप, अहंकार, अशालीनता और विवेकहीनता की घटनाएँ अभी भी समाज में देखी जा सकती हैं। इन मामलों को सामरिकता का माध्यम बनाने के लिए हमें ऐसे सामाजिक परिवर्तन की आवश्यकता होती है जो पुरुषों को चेतावनी देता है और सम्मानजनक और न्यायपूर्ण बर्ताव को स्थापित करती है।

इस समय समाज में पुरुषों के अधिकारों को लेकर जटिलताएँ हैं, परंतु इसे सुलझाने की दिशा में प्रयास जारी है। लोग संघर्ष कर रहे हैं ताकि इस मुद्दे पर विचार-विमर्श किया जा सके और समाज में समानता, समझ और सबका साथ-सबका विकास को बढ़ावा मिले। समाज में बदलाव के माध्यम से हम प्रगति कर सकते हैं और सभी को संपत्ति, स्वतंत्रता और खुशहाली की जीवनशैली का अधिकार हो

सकता है।

२) पुरुषों के अधिकारों की मुख्य समस्याएँ क्या है और उन्हें दूर करने के लिए क्या किया जा सकता है?

जवाब : पुरुषों के अधिकारों की मुख्य समस्याएँ में से कुछ निम्नलिखित हैं:

- स्वास्थ्य सेवाओं में असमानता- यह एक बड़ी समस्या है जिससे पुरुष संबंधित होते हैं। कुछ पुरुषों को स्वास्थ्य सेवाओं तक पहुँचने में दिककते होती हैं।
- २. दंगा-दंगे कुछ पुरुषों के विरुद्ध होते हैं, जिससे उन्हें घायल भी होने का खतरा होता है।
- ३. असंतोष- समाज में असंतोष भी पुरुषों की मुख्य समस्याओं में से एक है।
- ४. शोषण एवं दुर्व्यवहार- शोषण एवं दुर्व्यवहार भी पुरुष संबंधित समस्याओं में से एक हैं।

इन समस्याओं को दूर करने के लिए हमें समाज में सुधार के दिशानिर्देशों को समझना चाहिए और इस प्रकार की सोच को बदलना चाहिए कि एक व्यक्ति का अनुभव सम्पूर्ण समाज को भीतर से निर्भय होना चाहिए।

इसके साथ ही आवश्यक नीतियों, कानूनों और नियमों के विकास के माध्यम से हम दोषपूर्ण व्यवहार को दुर्भाग्यपूर्ण व्यवहार से निपट सकते हैं। इसके लिए हमें उचित शिक्षा, योग्यता और प्रशिक्षण का संचार करना होगा।

इसके साथ ही पुरुषों को समाज के सभी क्षेत्रों में लीडरशिप भूमिका निभाने की क्षमता और स्वतंत्र फैसलों का अधिकार भी होना चाहिए। इसके लिए हमें समाज में संपादिकयों, अधिकारियों और कानून व्यवस्था के बीच सुविधा प्रदान करनी होगी।

अंततः, हमें एक ऐसे समाज का निर्माण करना होगा जो सभी व्यक्तियों को समान अधिकार एवं सुविधाएँ उपलब्ध कराता हो। समाज में, समझ और न्याय की घोषणा की आवश्यकता है ताकि हम सब मिलकर एक स्वस्थ और समृद्ध समाज बना सके।

३) पुरुषों को शोषण एवं दुर्व्यवहार से बचाने के लिए कौन-कौन सी नीतियाँ और सुरक्षा के उपाय किए जा सकते हैं?

जवाबः पुरुषों को शोषण और दुर्व्यवहार से बचाने के लिए कई नीतियाँ और सुरक्षा के उपाय किए जा सकते हैं। यहाँ कुछ मुख्य उदाहरण हैं:

- **१. कठोर कानूनी कारवाई :** समाज के न्यायिक प्रणाली में पुरुषों के शोषण और दुर्व्यवहार के खिलाफ कठोर कारवाई करना आवश्यक है। ऐसी कारवाई को तेजी से संपन्न करने, प्रशासनिक और कानूनी सुधार की आवश्यकता होती है।
- २. जागरुकता और शिक्षा: समाज में पुरुषों को उनके अधिकारों के बारे में जागरूक करने, उन्हें दुर्व्यवहार के खिलाफ संघटित करने,

और शोषण के मामलों को संज्ञान में लेकर उन्हें विज्ञान और योग्यताओं में आपातकालीन मदद प्रदान कराने के लिए शिक्षा और जागरुकता को बढ़ावा देना चाहिए।

- 3. समाजिक सुरक्षा योजनाएँ: समाज में पुरुषों के लिए विशेष समाजिक सुरक्षा योजनाएँ बनाई जा सकती है। जिनमें उन्हें आर्थिक समर्थन, न्यायिक सहायता, स्वास्थ्य सुरक्षा और सामाजिक सहायता की सुविधाएँ मिल सकती हैं। इससे पुरुषों को अधिक सुरक्षा महसूस होगी और उन्हें बाहरी हमलों से बचाने में मदद मिलेगी।
- ४. पुरुषों के लिए हेल्पलाइन और संपर्क केंद्र: एक पुरुष हेल्पलाइन और संपर्क केंद्र स्थापित करना उचित हो सकता है, जहाँ पुरुषों को दुर्व्यवहार या शोषण की सूचना दें सकते हैं और जहाँ उन्हें सहायता और साथ देने की सुविधा मिल सकती है।
- 4. पुलिस और सुरक्षा बलों के लिए प्रशिक्षण: पुलिस और सुरक्षा बलों के सदस्यों के लिए विशेष प्रशिक्षण कार्यक्रम आयोजित किए जा सकते हैं जो शोषण और दुर्व्यवहार के मामलों को समझने और तत्परता से संज्ञान में लेने में मदद करेगा।

ये सिर्फ कुछ उदाहरण हैं जो पुरुषों को शोषण और दुर्व्यवहार से बचाने के लिए अपनाए जा सकते हैं। सशक्त और सुरक्षित समाज के निर्माण के लिए हमें एकजुट होकर काम करना होगा।

४) पुरुषों को शोषण एवं दुर्व्यवहार से बचाने के लिए कौन-कौन सी नीतियाँ और सुरक्षा के उपाय किए जा सकते हैं। और हमारे भारतीय संविधान का इसमें क्या योगदान हो सकता है?

पुरुषों को शोषण और दुर्व्यवहार से बचाने के लिए हमें समाज में संज्ञान, सुरक्षा और संरक्षण की दृष्टि से कई नीतियाँ और कदम अपनाने होंगे। इनमें से कुछ मुख्य नीतियाँ और कदम निम्नलिखित हैं:

- **१. कठोर कानूनी कारवाई:** कुछ समय पहले भारत में एक विशेष कानून, यानि 'पूर्वताप', के माध्यम से पुरुषों के खिलाफ कारवाई की जाती थी। इसके बाद 'सेक्शन ३७६' में संशोधन किया गया, जो अधिक कठोर दंड देने का प्रावधान करता है। इसके अलावा दुर्व्यवहार के मामलों में पुलिस, विशेष जाँच टीमें तथा न्यायिक प्रक्रिया में सुधार कर लोगों को सुरक्षित रखने के लिए सुनिश्चित किया जाना चाहिए।
- २. सिक्रिय जागरुकता और शिक्षा: पुरुषों को उनके अधिकारों की जागरुकता कराने और दुर्व्यवहार या शोषण की सूचना देने के लिए सिक्रिय मिहला संगठनों को बढ़ावा देना चाहिए। संस्थानों और स्कूलों में भी मूल्य शिक्षा और ताकतवर पुरुषों के खिलाफ आवाज उठाने के लिए संज्ञान में लेने चाहिए।
- 3. जागरुकता और संचार माध्यमः जागरुकता से पुरुषों को उनके अधिकारों के बारे में जानकारी मिलती है तथा मीडिया के माध्यम से शोषित पुरुषों की आवाज को उठाने के लिए जागरुकता और संचार माध्यमों का इस्तेमाल किया जा सकता है।
 - ४. भारतीय संविधान का योगदान: भारतीय संविधान के जरिये

भी हम कुछ उपाय अपना सकते हैं, जैसे कि समानता और अधिकारों के सुरक्षा के लिए निर्मित विभिन्न अनुच्छेदों जैसे लिखित संविधान के समानता का अधिकार, जो हर व्यक्ति को असली और समान अधिकार हस्तांतरित करता है।

इन सभी नीतियों और कदमों का लागू होना सुनिश्चित करने के लिए समाज के समस्याओं पर वैश्विक स्तर पर जोड़ने की आवश्यकता है। इस विषय में समाज और सरकारी संस्थाओं के साथ गैर सरकारी संस्थाओं को मिलकर काम करना होगा।

निष्कर्ष :

लैंगिक समानता के इर्द-गिर्द बातचीत व्यापक होनी चाहिए, जिसमें पुरुषों और महिलाओं दोनों के अधिकारों और चुनौतियों का समाधान किया जाना चाहिए। समझ को बढ़ावा देकर, रूढ़िवादिता को खत्म करके और कानूनी और सामाजिक ढांचे के भीतर उचित व्यवहार की वकालत करके, हम सभी के लिए अधिक न्यायसंगत भविष्य की दिशा में काम कर सकते हैं।

संदर्भ : भारतीय संविधान

विभाग ३ मूलभूत अधिकार (१४ अनुच्छेद १२-३५)(समानता का अधिकार) अनुच्छेद ३७६ उच्च न्यायालय के न्यायाधीशों के संबंध में प्रावधान

सोशल मीडिया: youtube: BBC NEWS

https://youtu.be/XKPKtPbahOl?si=GTivdk-vpF1uTUm5

https://youtu.be/QrHmqo1bvU4?si= D9OP847-cjD8jMe

जिंदगी का सफर मेरा

करुणा प्रमोद शिंदे बी.ए.बी.एड्. १

जिंदगी का सफर यूँ ही चलता रहा मैं हर शाम के साथ ढलती रही।

हर किसी की आँखों में मैं खिलती रही रोका सबने फिर भी मैं चलती रही।

जिंदगी का दिया जब जलता रहा मैं बेचैन होकर हाथ मलती रही।

लोगों की बात सुनकर मैं रोती रही हर पल अपने अंदर मैं मरती रही।

मुझे जो करना था मैं करती रही हर पल अपने आपसे मैं लडती रही।

करनी थी पढाई मैं करती रही हर रिश्ते के पीछे से मैं हटती रही।

जिंदगी के साथ मैं चढती रही जिसे थी परेशानी वो सडती रही

कटना था समय जो कटता रहा जीवन का पानी बस घटता रहा।

जिंदगी का सफर मैं चलती रही मैं हर शाम के साथ ढलती रही।

होली

प्रतीक पाटील

बी.ए. भाग ३

जो कलियां खिली ही नहीं जो फूल बने ही नहीं रोशनी जिन्हें मिली ही नहीं उन प्यारो की होली कैसी होगी?

जो हीरे भूल गए अपनी खान को जो तारे भूल गए जहान को रात में अकेले, कपकपाते हुए उस आसमान की होली कैसी होगी?

पुष्प भूल गए, पुष्पाद को पत्तों ने छोड़ा जिस पादप को छांव देते देते जो मुरझा गई उस डाली की होली कैसी होगी?

जिनका कोई नहीं घोसले से बाहर आना नहीं उन परफटे पंछियों की होली कैसी होगी?

जिसे जान से मिट्टी प्यारी हरदम रक्षा करे हमारी वह जो झेलता है गोली उस रक्तपुष्प की होली, कैसी होगी

सोने की चिड़िया जागो!

प्रतीक पाटील बी.ए. भाग ३

अब जंगल नहीं बचा है बन गया है चिड़ियाघर पिंजरे में कैद होकर भी हर जानवर बेखबर।

यह कैसी है बंदिशें जो दिखती नहीं है जंगल की कसौटियों पर, टिकती नहीं है।

फिर भी! कैद है हर जानवर बनाकर अपना-अपना घर क्या सो गए शेर सारे? क्यों झुंड में, घूम रहा हर जानवर?

समस्या है पानी की समस्या आबादी की बेघर है कहीं जानवर समस्या है जीने की।

आखेट निर्बल जीव है आखेटक कोई और, इतराते कोई और है, मर जाता कोई और।

इन वादियौ से कोई खलबली नहीं होती। जंगल में जंगल की, बात नहीं होती।

इसलिए कहता हूं अब जंगल नहीं बचा है बन गया है चिड़ियाघर गधे बने सरदार है क्या करें जानवर?

सोने की चिड़िया को जगाना होगा..... सबको यह बताना होगा, जंगल को बचाना होगा!

संस्मरण

साक्षी काकडे बी.ए.बी.एड्-३

मुख्योपाध्यायरोंदिगे ओंदु दिन (कन्नड)

edustiffer Jaiobrown wow Did ಕೋಲಾಟ, ರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಸ್ ಎಲ್ಲದರಲು ತಿಹೆಪಿ. ಹೆಚಿಯಾರು 400ತ್ತು क्टरमें क्यारेक हप्रदेश काया न्या क्या है ಎಪ್ಸ್ ಫಿಕ್ ಪೊಡೆದಲ್ಲ ಕಿಟ್ ಅನೆಯ, ಕಲಕ್ ಎಲ್ಲದ ಕೆಲ್ಲಾ ಶಾಲೆಯಲ್ಲ ಗುರುಆಗಿ ಕೊಂಡಿದೆ. ಶೀಲೆಯ ಎಂಗುರು ಆರ್ ನ್ವಿಚಿಕ್ಕೆ ಬಗ್ಗು ಹ್ರಾಯದು ಕಾಪ್ರೆಕ್ಕ ನಿಷ್ಕೆ ನೀಡಿ ಹಾಬ್ರ भारत्ये कुरियार अध्ययि कुर्धित कुरिक्क प्रयाष्ट्रिक प्रयोग्धी एति भूपार क्पिक्र प्राष्ट्रको तक्षे कुर्य उत्तरमायु कुण्ण कुणने उन्हपूर्र दू याका यकार्रक्ष क्रेसिंग हिन्नेमा क्रिकिटिनाका याठाळाडे ಆಗುಡಿದ್ದು ೧೪೮. . God शिर्धकार की कार्काहरी हिं किए किंग्सुका ಪ್ರಲಿಎಂಗ ಹಾಡು, ಗೈತ್ಸ್, ಕ್ರೋಲಾಟ ಹಾಟಕ ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲದರ ಆಮಾರಿ न्मियुर्व भाषा व्याधित विष् ಸರ್ಯಾತ್ರಿಕ್ಕು ವಿಲ್ಲದ್ದರ್ಣ ಹೇರಿಸಿಕೊಂಡಿರಿಅಲ್ ಹಿಮೆ ಮಾತ್ರ ನಗಗೆ ಚೆಗರ ल्या भुरे हिल्लाकी एमपा , क्या ब्याप्या, गुरु प्राप्त प्राप्त क्या ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗಲ್ಲಿ ನಾಗು ಕಿಟಿಕಿಯುಂಡ ಕಡು ಕಮ್ಮ री जाता सम्वार्य है के के कि कि है कि ती ती का के ಲೀಯ್ಸ್ ಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಬಂದೆ. ಬೈಯಕ್ಷಾಗಿ ನಾಟಕ್ಕೆ ಮಾಡಿ ಲಹುರು ಹಿತ್ತು ಗೆಕ್ ನಿಗಳು Switch www. Robins werdated est noet ಸಾಕರ ಮಾಡ್ಡೇನೆ ಅಂದೆ. (ತಿಟರು നാലർ പ്രത്യിക്കേ ആവും വുടുള്ള വരു यूथ त्रिलेश्य त्यहाँ स्वतास्थ कार्य न्यारा रही ಅಲ್ಲ ಪ್ರಪರ್ಕ ಹೊಳ್ಳೆಯ ಚೋರಾಗಿ ಪ್ರಥು. ಸಾಹು ಬೇಗರಲಾಗಿ देन्स्टायं किंदु देंग दें धे ते किंदिन केंग्रिक केंग्रिक . ग्यात्र के पूर्व कुर कुर कुर्णिल्ह निर्व कुराधिल्ह र्जन कुराधिल ब्येड्डिस प्रतिम रिस्त अस्ति प्राप्ति रिस महार दिश यामा यादा. किया उटि हैं हैं में ಬಂದರು. ನಡೆದ ಲಾಬಾರ ಹೀಳಿದಾಗ noent ಟ್ರಾಲೆಂಟೆಡ್ Mens कार्यक कार्य कि कार्य कार्य कार्य कार्या इंद्रेर दिन्दु १९ दिन है दिन है । ७०० नाम क्षाय क्षाय क्षाय क्षाय क्षाय कार्य कार्य कार्य ಹಿಂಕ ಹೈಹ್ ತುಂಬಿಡರು.

यू एर या द्या लाहर महर किल्ली, गाँग ಹಿರಾಗ್ನೇ ತಲಕೆಗೆ ಅಂದೆ. ಪೆಂಗುಡೆ ಖಂಡಿಕ ಮಾಡುವೆಂಕ್ ಕಾರರು. ಕಿನಲೀ ನಾನು ಮನ್ನೆನಲ್ಲ ನಿರ್ಧಾಕ ಮಾಡಿದೆ. 200 තාවර නුප් පාප් අග්දේ වලක් ස්වේ කුසා ಯಾಟ್ರ್ರಾದರ ಅಂಪ್ರ ನನಗಿರೆಅಲ್ಲ'. అలుంచి ఎగ్. పేశా, ఎలా, బీ గ బయాగ Miss 23 मिल मिल होते लागाया के कार्य प्रमाहत ನಿಸ್ಪರ್ಪ್ ಗೆಟ್ಟಿಯಾಯಲು. 10 ಸ್ಟ್ ಆರಗಳಿಯ ಹರೀಕ್ಷೆ ಬಂದರ್ ජූද්ද සාහිත්ල සාහස් පසා තතා වූතා තියා පිංගිය स्टिंड कार्ट निष्ठ व्यवस्था हिंदी विवास हैं कार्य ಕೊಟ್ಟು ಗಳ ತಿಪ್ಪ ತಿವರ ಮಗೆಯಲ್ಲ ಗಾಟಕ क्षित विष्ट विष्ट किस कुरि प्राप्त किस कुरि कुला किराय प्राप्त विक एक देखें के क्रिया के कार्य क्षा कि ಕ್ಷಿಸರ್ ಪುಟ್ರಂಕಾಗುತ್ತು ಬ್ಲಂಗಳು ಇನ್ ಪ್ರೇಸ್ಟ್ರ esods esaver, winderesolow and dispos now. And Bo objected, now Det - County Butiff काल कापरि धारापूरी व्यवस्थिति हैं एवं धारापूर ह्या हार् हिन्द क्ष्मारक उन्नेकाल कार्य क्ष्मार क्षार क्ष्मार क्षार क्षा क्षार क्षा ಹೋಹುತ್ತು ಹೊಂದಿ ಬ್ರೋಪಿತ್ರುತ್ತ ಅಂಡಿದ್ದೆಂತ್ ಅದರ ಬ್ಲುಕ DE एमर्स देखें हिंदि हैं के किए भारत कुला ಬಗ್ಗೆ ಬ್ಲಿಬಾಗ್ ಭಾರು ಫಿಟ್ ಬಿಲಾಗ್ಬಿಡ್ ಬ್ರೆಯ ಅಂದಿದ್ದಂಡ್. क्षीय अस्त क्षेत्र स्ता स्तारिक ಯಾಗು ತಲಕ ಅಪ್ರಿಯಾಗು, ಉಕ್ಕೆಕೆಂಗಿ ತಲಸಿಕೊಂಡಬೇಕು, ಮಕ್ಕೆಕಿಕ್ ಒಂದಿಕ್ಕು ಮೋಲಾಕ್ರದ ಹಾಹ ಉಕ್ಕೆಕಿಸಬೇಕ್ಕೆರಿಯ್ ಕ್ರಿಕ್ ಮುಡಬೇಕು ಎಂದು ಲೀಯಾಕುಗಿದೆ. ಗರ್ಗ ಆೀರ್ಯಗ इन्स्क अवस्था अधाराकार स्थित के किया अभित्र क्ष्य हिन्द्र भूषे के कि क्षेत्र हिन्द्र के क्षेत्र हिन्द्र के क्षेत्र हिन्द्र के क्षेत्र के क्षेत्र के क्षेत्र esservinty newsers. क्र राष्ट्र करित वास्त्र काला क्षेत्र के क्षेत्र के क्षेत्र का करा है। ವಿಲ್ಯ ಕೂಟ್ರ ಅಲ್ಲಡ್ ನಾಪ ಕ್ಷಾತ್ರಿಲ್ಲರು ಬ್ಲಗ್ ನಾಲ್ಯ किन्दि हैं हैं है में प्राथम प्रतिवाउँ हे हिल्ले enore ನಿರವರ್ಯ ಹೊರಕಿಪಳು.

प्राचित क्षण्य क्षण्य

उर्दू कविता

رو دوست بیاستان سے بینے منذیک عرف جارہے تھے۔ جاتے وقد، أن دولف دوستدى ميس تجاري بوء الم - تعالى دوست اين دوسرس دوس و تمینٹر مارے سے -اور تسے تمیٹر مار قراوہ دوست و کای ریکست ان کی ایت يم للسام الم ك أي مسرس وس في منتر مالا مروسر دوس دكور معرفر اور کور نین کہا ۔ ت منذیل اجی دور سے - اس سے بعد سے دون در دوست اکسلے آگے وا بنی سکر فلے بتو ا فدور نے مد فسط کیا کی ، المرونون ساق مى واللك - فيري دونون الله يره والتريس -بيس بيل بعرجی من ذیل دور قعی - وه دونو دوست بل بیل مفک جانمے ہیں تئے۔ رفیس اس سیسان میں جات کو ای دیت ہے۔ تعیاد دونوں نہانے کا من بس ١٩٠١ ونون نهايخ وويل ولم وان بس-اس مول س موری درول می - سر دوست نے میتر مار قد دوست ادبری سو اقداور بس نر فیٹر سایا ما ۱۹ دوست ، س هیل د لول ميك دُوسِن لك الم - 10 بر بيقي روس بب أم ريكمات أم بي إنريك بهر العشام بعواين دوس ك بجانر مين كامياب به وتام ودو بتابد دوس ، قائسی سند ایل برس بیقر بر کلوت ایک ۲۰۰ میبر سر دوس نے مسری جار عائى - پ ركورس روس روس كيم بركى ، 'وائى ور يس نر تموس مقيد مار تع تمن رسي مس كلما قرارور بار بحيات تدبيقُر بركلمه-"ايس كليوت ؟ تعدو والمعردوس كرا به ك وب تدن عور مالا به خلط م - بورى بارت دُ رست میں سکم انبوں کہ دیگر سے کا زیارہ وقد سی بنی رہتے ۔ تونر سرع المرتاب المرام وقدت تک فیال میں رہےگی اس سے پیمقر بیر کھ ا-

كتى كېنون سربېلاسى يې هايا. مىبى ئچې سامايا مىبى ئچې سامايا أن يرو ها دورجايل قابل مح بنابا د منياع علم ودرنش كاراسته حكمايا العدوسة مليسالة بس الديبام لها اسناج محترم كوميراسلام كبها جى كوشرىنى ئى آيابون بىلىلىك. مان باب أس زمين برلايغ ئقر أسمان سى بنی اسادند بهای سادند بهای داند بها دا به مقاد دا به مقد دا . مجه كودلا التنااتجاما المنا استاح محترم لومبراسلام لمنا جیسے کا فن سکھایا مریز کا بانگیں بھی عن س کے گر بنائے رسوائی نے چلی بھی

> सबिया लियाकत नालबद बी.ए.बी.एड्. भाग १

ایک طرف سیّا پیار

کیک طرف بیار ، کیک طرف به وتا ہے ماکسی کہ دل پس ماکسی کہ سیائی میں بیاری و پیار ہی ہو حتا ہے۔

بست رکرنے والے کی متفق نہدہ بھر بھی یہ باخل میں سے اپنے علی میں اسے اپنے علی دیا میں اسے علی میں اسے علی میں اسے علی میں اسے علی میں اسے میں اسے میں اسے میں اسے میں اس میں اسے میں اس میں اس

ملے بان ملے کیل بادیے تو آئی رہت ہے۔ کیوں کہ ایک فرف بیارونا دار رہت ہے۔

mly مباور B.A.B.EJ-III

وقت کی میمار

میں محوں کو وقت کی بیگار دیتا ہوں
اس مگن میں کئ شامیں گزار دیتا ہوں
میں کم کی شنی کو ڈیوئ ہیں جانیا
بوچو بروہ جائے تو کچھ انار دیتا ہوں
خو نیاں کو گی انگے تو مفت میں دیتا ہوں
عمر مانگے کوئ تو اُدھار دیتا ہوں
میں لو ہی ہرائی سے بے رابطہ ہیں طبتا
میں لو ہی ہرائی سے بے رابطہ ہیں طبتا
میں لو ہی ہرائی سے بے رابطہ ہیں طبتا
میولہ لینا میری فطرت میں ہیں ہیں ہے میں ہمار دیتا ہوں
کوئی فرائیں دے تو بلانے میں بہار دیتا ہوں

بهاعوجاور ۱۱-B.A.B.Ed

فقير كالهاني

ایک فقیر دریا کے کنارے بیٹا تن کس نے پوچیا بابا کے

ہوں۔ نیقر نے کہا انتظار کرریا ہوں کہ مکہل دریا بہر جانے تو ہور پار

کروں ، اسی آ دی نے کہا کہی یا ت کرتے ہو بابا . مکل پانی بہہ جانے

کے اشتظار میں تو تم مجھی دریا بار ہی ہیں کر باؤ گے . فقر نے کما

ہی تو میں تم لوگوں کو سمجھانا جا ستا ہوں ۔ کہ تم لوگ ہو ائی ہو ائی سے

یہ کیت دست میں کو اگر ایک بارگسری ذمہ داریاں پوری ہو المی بند باری تو کوں کا جی خوں کا اور خوری کا ایک بار خانے کی دریا کا اور خمہ داری اسلم و زنری کے

میں میں بو جائے گی ۔ ہر فرندگ کے کا اور خمہ داری کو کو کے کہوں کے کہوں کا کہی ختم بین بو داکی کے کہا اور خمہ داری کی ختم بین بو داکی کے کہا اور خمہ داری کی کہی ختم بین بو داکی کے کہا اور خمہ داری کی کھی ختم بین بو دائے گی ۔ ہر فرندگ کے کا اور خمہ داری کی کھی ختم بین بو دائے گی ۔ ہر فرندگ کے کا اور خمہ داری کا کھی ختم بین بو دائے گی ۔ ہر فرندگ کے کا اور خمہ داری کی کھی ختم بین بو دائے گی ۔ ہر فرندگ کے کا اور خمہ داری کا کھی ختم بین بو دائے گی ۔ ہر فرندگ کے کا اور خمہ داری کی کھی ختم بین بو دائے گی ۔ ہر فرندگ کے کا اور خمہ داری کی کھی ختم بین بو دائے گی ۔ ہر فرندگ کے کا اور خمہ داری کی کھی ختم بین بود دائے گی ۔ ہر فرندگ کے کا اور خمہ داری کے گئی دیں بود دائے گی ۔ ہر فرندگ کے کا اور خمہ داری کے گئی دیں بود دائے گی ۔ ہر فرندگ کے کا اور خمہ داری کے گئی دیں بود دائے گی ۔ ہر فرندگ کے کا اور خمہ داری کی کھی ختم بین بود دائے گی ۔ ہر فرندگ کے گئی دیں بود دائے گی ۔ ہر فرندگ کے گئی دیا ہو کیا گئی دیا گئی دیا گئی دیا ہو کیا گئی دی کھی ختم بین بود دائے گئی دیا ہو کیا گئی دیا گئی

ايما موجاور B.A.B.Ed-III

سوما جاندى

ایک سافرکس بوسے ریکتان میں واست بعول کیایہ قسمی سے
کانا بھی ختم ہو دکا تھا اور برداشت کا کاقت نہ رہی تھی
اں کھرسے کچھ دو ہے بند بھے تقے. جب ورد کرو بھر کر
عزیب نے کہی واہ نہ بانی تو ہے بینی سے جان دے دی
کچھ کرھے بعد اسی طرف تا فلے کا گزار ہوا تو دیکھا کہ کے
مرخ والے کے ساھنے روہوں کی ہمنیانی کر بھی ہے
اور زمین ہریہ ملک ہوا ہے ۔
مال و دولت سے بیدے ہیں بو سے بیدے تو بھرسکتا ہے ۔
سے سنگھم احمیے ہیں جن سے بیدے تو بھرسکتا ہے ۔

الما الوجاور B.A.B.Ed-III

کیں ہے سولھا کہیں جاروں سیت پائی ہے منہ بیب ہو گورت کی مہر بانی ہے منہ ہو گورت کی مہر بانی ہے میں انکی ہے ہے کہ ایک ہوں کہ ایک ہی ہے کہ اب سرسے اونچا پانی ہے وہ لوگ بھی تو قبل ہم میل بناتے ہے ۔ جمینس فنہ بھی کہ یہ کا گذات فائی ہے ۔ جمینس فنہ بھی کہ یہ کا گذات فائی ہے ۔ میل بناتے ہے ۔ میل بناتی میں دنیا ہو گئی کہ یہ کا گذات فائی ہے ۔ میں کہ نیا شی میں دنیا ہو گئی کہ یہ کا گذات فائی ہے ۔ میں کا نہ جو کی کو تی نشانی ہے ۔ میں دنینی لیکن بہت برائی ہے ۔ دلوں میں دنینی لیکن بہت برائی ہے ۔ دلوں میں دنینی لیکن بہت برائی ہے ۔

یما موجاور ۵.A.B.Ed-Ⅲ

می سرتب ابی چوبارزی کی تابش میں ایک سرتب ابی چوبارزی کی تابش میں پہنجی المیا سفر کرکے والیس کھو نسلے میں پہنجی کی میں بہنجی میں بہنجی میں بہنجی میں بہنگ میں بہنگ میں بہنگ آسمان تم نے انتنامی بروں میں جوب کی این ہوا ہے جوس کی این بروں میں سمجنے ہو کی کہا بجوں المین کے سے بروی میں والدین کے ساتے سے بروی کی ویشر باین ہے ۔
والدین کے ساتے سے بروی

الله B.A.B.Ed - III

کانده بھی داہ بین ہولوں کی انجن کی بی تم فیز قوم بین اور ناز شی وطی نبی استاد کی کو ان کابیا کہ کام کہنا ۔ جو فکر نازہ حم سے استاد کی عطا ہے ۔ جو فکر نازہ حم سے استاد کی عطا ہے ۔ جو فکر نیار فیم ہے استاد کی عطا ہے ۔ بی استاد کی عطا ہے ۔ استاد محمد م کو صیراسلام کہنا کا مام کہنا استاد محمد م کو صیراسلام کہنا کا میں استاد محمد م کو صیراسلام کہنا کی کو سیراسلام کہنا کا میں استاد محمد م کو صیراسلام کہنا

الله B.A.B.Ed - III

सांस्कृतिक

गुणगौरव समारंभाचे प्रमुख पाहुण सिनेअभिनेता संदीप कुलकर्णी प्राचार्य डॉ.राजेंद्र लोखंडे, शाहिर राजू राऊत व मान्यवर

गांधी जयंती निमित्त 'गांधी समजून घेताना' विषयावर व्याख्यान देताना डॉ. अशोक चौसाळकर, प्राचार्य डॉ.राजेंद्र लोखंड, डॉ.शरद गायकवाड

मराठी भाषा पंधरवडा निमित्त शाहिरी सादर करताना शाहिर राजू राऊत व कलाकार

विद्यार्थी गुणगौरव समारंभात पारंपारीक वेशभूषा परिधान केलेले विद्यार्थी

सिने अभिनेता शुभंकर तावडे, संस्कृती बालगुडे सोबत महाविद्यालयातील प्राध्यापक व विद्यार्थी

मराठी धारावाहीक वेतोबा चे मुख्य कलाकार उमाकांत पाटील सोबत प्राध्यापक व विद्यार्थी

सांस्कृतिक कार्यक्रमात पथनाट्य सादरीकरण करताना विद्यार्थी

सांस्कृतिक कार्यक्रमास उपस्थित विद्यार्थी व प्राध्यापक

के. दादोबा लड़ने ट्रस्ट पुरस्कृत विद्यार्थी गुणगौरव समारंभ

अप्पर पोलीस अधीक्षक श्रीमती जयश्री देसाई वार्षिक स्नेहसंमेलनाचे उदघाटन करताना, सोबत चेअरमन ॲड. के. ए. कापसे साहेब, श्री. मोहन गरगटे व मान्यवर

अप्पर पोलीस अधीक्षक श्रीमती जयश्री देसाई वार्षिक स्नेहसंमेलनाचे दीपप्रज्वलन करताना, सोबत ॲड. के. ए. कापसे साहेब, श्री. मोहन गरगटे व मान्यवर

वार्षिक स्नेहसंमेलनाच्या प्रमुख पाहुण्या अप्पर पोलीस अधीक्षक श्रीमती जयश्री देसाई यांचे स्वागत करताना चेअरमन ॲड.के.ए.कापसे, श्री.मोहन गरगटे, प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे

विद्यार्थी गुणगौरव समारंभात विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना संस्थेचे चेअरमन ॲड. के.ए.कापसे साहेब

विद्यार्थी गुणगौरव समारंभात विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना अप्पर पोलीस अधीक्षक श्रीमती जयश्री देसाई

गुणवंत विद्यार्थ्यांना पारितोषिक वितरण करताना श्रीमती जयश्री देसाई, ॲड.के.ए.कापसे, श्री.मोहन गरगटे व मान्यवर

महाविद्यालयातील प्राध्यापकांनी लिहिलेल्या ग्रंथ प्रदर्शनाची पहाणी करताना श्रीमती जयश्री देसाई, चेअरमन ॲड. के.ए.कापसे व मान्यवर

सांस्कृतिक कार्यक्रमात शेला पागोटे सादर करताना प्रा. हेमंत पाटील व उपस्थित विद्यार्थी व प्राध्यापक

स्वातंत्र्य सैनिक कै.श्री.भूपाल सुखदेव पांगिरे पुरस्कृत देशभूषण पुरस्कार वितरण समारंभ

पुरस्कार सोहळ्याचे उद्घाटन करताना आमदार जयंत आसगावकर, चेअरमन ॲड. के. ए. कापसे, श्री मोहन गरगटे, प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे, प्राचार्य डॉ.बाबासो उलपे व मान्यवर

प्रमुख पाहुण्यांचे स्वागत करताना संस्थेचे चेअरमन ॲड. के.ए.कापसे, सचिव श्री. मोहन गरगटे, प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे व मान्यवर

कार्यक्रमास विशेष उपस्थित असणारे प्राचार्य डॉ. बाबासोा उलपे यांचे स्वागत करताना संस्थेचे चेअरमन ॲड. के.ए.कापसे, सचिव श्री. मोहन गरगटे, प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे व मान्यवर

विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना प्रमुख पाहुणे आम.जयंत आसगावकर चेअरमन ॲड. के.ए.कापसे, श्री. मोहन गरगटे, प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे व मान्यवर

विद्यार्थ्यांना पुरस्कार प्रदान करताना आम. जयंत आसगावकर, ॲड. के. ए. कापसे, श्री.मोहन गरगटे, प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे

शिवछत्रपती पुरस्कार प्राप्त विद्यार्थीनी स्वप्नाली वायदंडे चा सत्कार करताना आम. जयंत आसगावकर, ॲड. के. ए. कापसे, श्री.मोहन गरगटे, प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे

खेळाडूंना पुरस्कार प्रदान करताना आम. जयंत आसगावकर, चेअरमन ॲड. के. ए. कापसे, श्री.मोहन गरगटे, प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे

देशभूषण पुरस्कार वितरण सोहळ्यास उपस्थित प्राध्यापक व विद्यार्थी

बी.एम.रोटे ज्युनिअर कॉलेज

इयत्ता १२ वी विद्यार्थ्यांचा स्वागत समारंभात मार्गदर्शन करताना डॉ. शैलेंद्र सडोलीकर, प्रा.राजेंद्र हिरकुडे व मान्यवर

शिक्षक दिनानिमित्त विद्यार्थी शिक्षकांचे स्वागत करताना प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे, डॉ. शैलेंद्र सडोलीकर, प्रा.शशिकला सरगर व मान्यवर

ध्येया करियर ॲकॅडमी च्या उद्घाटन प्रसंगी मा. अभिजित कापसे साहेब, प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे व मान्यवर

बारावी विज्ञान मधील माजी विद्यार्थी संदीप माणिक यादव यांची उपशिक्षणाधिकारी पदी निवड झाल्याबद्दल सत्कार.

बारावी विज्ञान मधील विद्यार्थी आयुष शानबाग निवड आईसर येथे झाली त्याबद्दल सत्कार करताना प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे

मराठी राजभाषा दिन कार्यक्रम

विज्ञानधारा व आरोग्ययात्रा कार्यक्रमास उपस्थित डॉ.नाईक, प्रा. अमोल आडके व मान्यवर

इयत्ता १२वीच्या विद्यार्थ्यांना परिक्षेविषयी मार्गदर्शन करताना प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे व मान्यवर

जिमरवाना वरिष्ठ विभाग

आंतरविद्यापिठ नौकानयन ५०० मी. ड्रॅगन बोट स्पर्धेसाठी शिवाजी विद्यापीठ संघात निवड

प्रथमेश बळिराम जाधव प्रणव सुभाष सुर्यवंशी अभिषेक अशोक सावंत प्रतीक संजय बंडगर M.A. - II

B.Sc-II

M.A. - II

M.A. - II

राजस्थान येथे झालेल्या अखिल भारतीय आंतर विद्यापीठ तायक्वांदो स्पर्धेत

कास्यपदक

सानिका तानाजी भाट B.Com. II

रौप्यपदक

ऋषिकेश रामदास कोदले B.Com. I

निवड

ज्योती कृष्णात कपाले B.A. II

जळगाव येथे झालेल्या पश्चिम विभागीय अंतर विद्यापीठ क्रिकेट स्पर्धेमध्ये शिवाजी विद्यापीठ संघात निवड

प्रथमेश गणेश पाटील B. - III

शुभम भरत माने B. - III

विवेक हंबीरराव पाटील B.Sc - I

बेंगलोर येथे झालेल्या अखिल भारतीय अंतर विद्यापीठ सॉफ्टबॉल स्पर्धेमध्ये शिवाजी विद्यापीठ संघात निवड

ओंकार शिवाजी पाटील B.Voc. II

रोहन नेताजी डोंगळे B.A. I

विशाल मारुती शिरगे B. A. III

भोपाळ येथे झालेल्या पश्चिम विभागीय आंतर विद्यापीठ हॉकी स्पर्धेत शिवाजी विद्यापीठ संघात निवड

अनिरुद्ध दिलीप पाटील B.Voc. I

महेश धनंजय पाटील B.A. III

हरिश किरण तोरस्कर B.A. I

तन्मय संजय जाधव B.Com. III

जिमरवाना वरिष्ठ विभाग

नागपूर येथे झालेल्या अश्वमेध क्रीडा स्पर्धेत कबड्डी खेळामध्ये शिवाजी विद्यापीत संघात निवड

प्रथमेश विलास जाधव B.A. - III

हुबळी येथे झालेल्या अखिल भारतीय आंतर विद्यापीठ स्पर्धेत शिवाजी विद्यापीठ संघात निवड

रसिका शिवप्रसाद शिंदे

B.A. - I

संजना बाबासाहेब वाघमोडे अंकिता राजेंद्र भारती B.Voc.- III

B.A. - III

इंदूर येथे झालेल्या पश्चिम विभागीय आंतर विद्यापीठ बॅडिमंटन स्पर्धेत शिवाजी विद्यापीठ संघात निवड

ऋचा शिवाजी आळवेकर प्रेरणा शिवाजी आळवेकर M.A. - II

B.A. - III

अमृतसर येथे झालेल्या पश्चिम विभागीय आंतर विद्यापीठ ज्युदो स्पर्धेत ब्राँझ पदक

सौरभ सुरेश वाली B.A. - III

आसाम येथे झालेल्या अखिल भारतीय आंतर विद्यापीठ बेसबॉल स्पर्धेत शिवाजी विद्यापीठ संघात निवड

आशुतोष सुनील मिश्रा

अजय दरोगाराम बिंद

श्रुतीक सुरेश पाटील B.A. - III

आदित्य दीपक ठोके B.Com. - III

पुणे येथे झालेल्या अखिल भारतीय आंतर विद्यापीठ बेसबॉल स्पर्धेत शिवाजी विद्यापीठ संघात निवड

सानिका काशिनाथ संकपाळ B.A. - II

श्रावणी विनोद चौगुले B.Com. - I

पंजाब येथे झालेल्या अखिल भारतीय आंतर विद्यापीठ सॉफ्टबॉल स्पर्धेत शिवाजी विद्यापीठ संघात निवड

सानिका काशिनाथ संकपाळ B.A. - II

श्रावणी विनोद चौगुले B.Com. - I

स्वाती दिनकर कांबळे B.A. - I

अलिशा प्रकाश कांबळे B.A. - II

जिमरवाना ज्युनिअर विभाग

मंथन मोहन जाधव (11th) राष्ट्रीय शालेय मॉडर्न पॅन्थॅलॉन स्पर्धेत तृतीय

मनोज संभाजी चव्हाण (11th) राष्ट्रीय शालेय भालाफेक स्पर्धेत सहभाग

मोहसीन उस्मान मुजावर (12th) राष्ट्रीय शालेय वुशू स्पर्धेत सहभाग

रिद्धी नितीन हडकर (12th) १९ वर्षाखालील मुलींच्या महाराष्ट्र कब्बडी संघात निवड

गुजरात येथे झालेल्या १९ वर्षा खालील मुलींच्या राष्ट्रीय क्रिकेट स्पर्धेत महाराष्ट्र संघात निवड

इश्वरी आनंद राणे (11th)

निधी शांभवानी (11th)

१९ वर्षा खालील मुलांच्या राष्ट्रीय क्रिकेट स्पर्धेत महाराष्ट्र संघात निवड

ओमकार आनंद राणे (12th) अभिषेक परशुराम आंबे (12th)

राज्यस्तरीय शालेय तायकांदो स्पर्धेत कास्य पदक

प्रथमेश जयवंत चौगुले (12th)

यतिराज युवराज पाटोळे (11th)

जिमरवाना वरिष्ठ विभाग

कोल्हापूर येथे झालेल्या शिवाजी विद्यापीठ अंतर विभागीय हॉकी स्पर्धेत प्रथम क्रमांक

मलकापूर येथे झालेल्या शिवाजी विद्यापीठ आंतर विभागीय बेसबॉल स्पर्धेत महाविद्यालयाच्या संघाचा प्रथम क्रमांक

शिवाजी विद्यापीठ आंतर विभागीय महिला क्रिकेट स्पर्धेत महावीर महाविद्यालयाच्या संघाचा द्वितीय क्रमांक

सांगली येथे झालेल्या शिवाजी विद्यापीठ अंतर विभागीय क्रिकेट स्पर्धेत महावीर महाविद्यालयाच्या संघाचा द्वितीय क्रमांक

आष्टा येथे झालेल्या शिवाजी विद्यापीठ अंतर विभागीय बॅडमिंटन स्पर्धेत महावीर महाविद्यालयाच्या संघाचा प्रथम क्रमांक

डॉ. डी. वाय. पाटील साळुंखे नगर महाविद्यालय आयोजित कोल्हापूर विभागीय बेसबॉल स्पर्धेत महाविद्यालयाच्या संघाचा प्रथम क्रमांक

रोटरी मिडटाउन, कोल्हापूर च्या वतीने घेण्यात आलेल्या आंतर महाविद्यालयीन क्रिकेट स्पर्धेत महावीर महाविद्यालयाने अजिंक्यपद पटकावले

सांगली पलूस येथे झालेल्या शिवाजी विद्यापीठ अंतर विभागीय सॉफ्टबॉल स्पर्धेत महाविद्यालयाचा तृतीय क्रमांक

जिमखाना वरिष्ठ विभाग

इचलकरंजी येथे झालेल्या कोल्हापूर विभागीय महिला क्रिकेट स्पर्धेत महावीर महाविद्यालयाच्या संघाचा द्वितीय क्रमांक

शिवाजी विद्यापीठ अंतर विभागीय महिला सॉफ्टबॉल स्पर्धेत महाविद्यालयाचा प्रथम क्रमांक

शिवाजी विद्यापीठ अंतर विभागीय सॉफ्टबॉल महिला स्पर्धेच्या उद्घाटनप्रसंगी शिवाजी विद्यापीठाचे क्रीडा संचालक डॉ. शरद बनसोडे, प्राचार्य डॉ. बाबासाहेब उलपे व मान्यवर

शिवाजी विद्यापीठ अंतर विभागीय महिला क्रिकेट स्पर्धेच्या उद्घाटनप्रसंगी महावीर महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. आर. पी. लोखंडे, प्रा. डॉ. बाबासो ऊलपे सर

शारीरिक शिक्षण व क्रीडा विभाग च्या वतीने आंतरराष्ट्रीय योग दिनानिमित्त प्रात्यक्षिक घेण्यात आले

योगा प्रशिक्षक दिक्षा कदम हिच्याकडून एरियल योगाचे प्रात्यक्षिक व माहिती घेताना विद्यार्थी

बुलढाणा येथे झालेल्या राज्य स्तरीय क्रिकेट स्पर्धेत १९ वर्षा खालील संघाला प्रथम पारितोषिक

1 MAH ARTY BTY NCC

सिनिअर अंडर ऑफिसर

कीर्तन रविंद्र मिरजकर (RDC, OSD, YEP Nepal)

ज्यु.अंडरऑफिसर

युवराज गोंडगे (Army Attachment, Stt)

करण चौगुले (Firing Kerala)

ओंकार दिंडे (Army Attachment)

साक्षी पाटील (Stt, All INDIA Girl Traking)

ज्यु.अंडर ऑफिसर

कृष्णदेव गिरी (RDC Delhi)

बी.एच.एम.

विक्रम कापसे (EBSB)

सार्जंट

प्रियांका सावंत (EBSB)

भारतीय सैन्य दलात निवड

रोहित पाटील

सूरज जाधव

अरिहंत चौगले

साहिल जोंधळे

स्वप्निल पाटील

श्रेयल पाटील

अशिष आडके

ऋतुजा गायकवाड

विनायक कांबळे

अनिकेत पारमीत

6 MAH GIRLS BTN NCC

सिनिअर अंडरऑफिसर

देवयानी धर्मेंद्र वंजेरी

ज्यु.अंडरऑफिसर-

अनामिका सुरेश पोवार

गायत्री महेश पिंगळे

गायत्री संजय पाटील S.G.T.

राजनंदिनी विलास पाटील C.P.L.

पल्लवी परशुराम कडाकणे S.G.I.

श्रृतिका अशोक पाटील C.P.L.

निशा प्रकाश हंडे C.P.L.

तेजस्वीनी मनोज माने C.P.L.

राष्ट्रीय छात्रसेना

२६ जानेवारी प्रजासत्ताक दिन परेड, दिल्ली येथील सहभागी छात्र ज्युनिअर अंडर ऑफिसर कृष्णदेव गिरी याचा सत्कार समारंभ

1 MH RTY BTY unit स्थापना दिनाच्या 'गण ड्रील डेमो' च्या उद्घाटन प्रसंगी मा. आम. सतेज पाटील ॲड. अभिजित कापसे व लेफ्टनंट कर्नल मुथान्ना

२६ जानेवारी प्रजासत्ताक दिनी एन.सी.सी प्रात्यक्षिके

२६ जानेवारी प्रजासत्ताक दिनी एन.सी.सी प्रात्यक्षिके

भारतीय सैन्यदलात निवड झाल्याबद्ल छात्रांचा सत्कार करताना चेअरमन ॲड. के.ए.कापसे, लेफ्टनंट कर्नल मुथान्ना व प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे

भारतीय सैन्यात निवड झालेल्या छात्रांचा व पालकांचा सत्कार करताना चेअरमन ॲड. के. ए. कापसे, सचिव मोहन गरगटे, लेफ्टनंट कर्नल मुथान्ना

छात्रांना रॅक प्रमोशन देताना संस्थेचे संचालक मा. लडगे साहेब

शाहपुरी पोलीस स्टेशनला अभ्यास भेट

राष्ट्रीय छात्रसेना

सिनियर अंडर ऑफिसर किर्तन रविंद्र मिरजकर थायलंड, इंडोनेशिया जकार्ता, व्हिएतनाम आणि बँकॉक या पाच देशामध्ये भारत सरकारच्या वतीने आयोजित विशेष शिबीरात सहभागी

पावसाळी सहल

किल्ले रायगड अभ्यास भेट व भटकंती

मराठा लाईट इन्फट्री बेळगाव चे नायब सुभेदार अनिल तिबिले यांना महाविद्यालयाकडून भेट प्रदान करताना कॅप्टन उमेश वांगदरे, लेफ्टनंट सुजाता पाटील

रेलिंग प्रात्यक्षिक सादर करताना लेफ्टनंट उमेश वांगदरे व एन.सी.सी.छात्र

शिवाजी विद्यापीठ ग्रंथालय व वि. स. खांडेकर वस्तुसंग्रहालयात सदिच्छा भेट

वि.स.खांडेकर स्मृती संग्रहालय भेट

स्वच्छ भारत अभियान अंतर्गत स्वच्छता मोहिम योजनेत सहभागी एन.सी.सी.छात्र

राष्ट्रीय सेवा योजना

विशेष श्रमसंस्कार शिबिराचे उद्घाटन प्राचार्य डॉ.व्ही.एम.पाटील यांच्या हस्ते झाले. या वेळी प्राचार्य डॉ.आर.पी.लोखंडे यांच्यासह मान्यवर उपस्थित होते.

मा. रामहरी वरकले, आपला गाव आपला विकास या विषयावरती प्रबोधन करताना

प्रबोधन सत्रामध्ये डॉ सूर्य किरण वाघ यांचे 'राष्ट्र प्रथम' या विषयावरती व्याख्यान

जलसंवर्धन अंतर्गत नेबापूर येथील तलावनिर्मितीसाठी आवश्यक भागाची स्वच्छता पूर्ण करताना महावीर महाविद्यालयाचे स्वयंसेवक

मोठ्या तलावातील महानंदा, गारवेल, इत्यादी वनस्पती तोंडून साफ केले

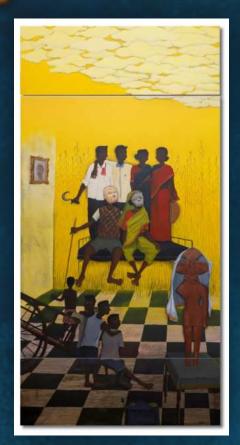

मोठ्या तलावतील महानंदा, गारवेल, इत्यादी वनस्पती तोडून साफ करताना स्वयंसेवक

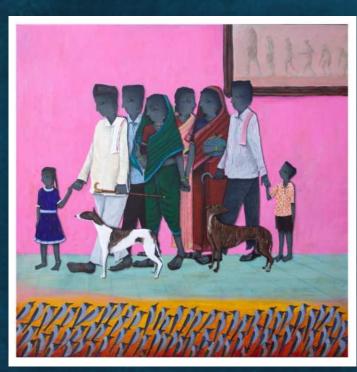

हर्षवर्धन बेडेकर ^{बी.ए. २}

हर्षवर्धन बेडेकर _{बी.ए. २}

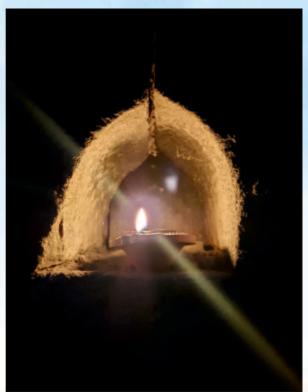

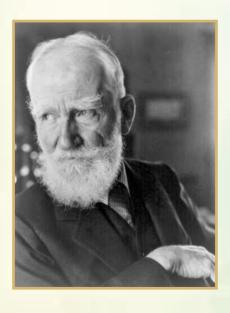
युवराज गोंडगे बी.एस्सी. भाग ३

We Are Made Wise Not By The Recollection Of Our Past, But By The Responsibility For Our Future.

- George Bernard Shaw

INDEX

Sr.No.	Article Title	Prose Section	Author
1.	A Tragedy	Story	Sakshi R. Kalkutki
2.	Para 'Normal'!	Story	Akash V. Patil
3.	Sindhudurg	Travelogue	Shrinidhi Patil
4.	Advancement in Crop Science :	Informative Article	Aishwarya C. Gurav
	Paving the Way for a Sustainable Future		
5.	Artificial Intelligence (AI)	Informative Article	Tanaj Raju Shaikh
6.	Orchids and vanilla	Informative Article	Rucha Chodake
7.	Decision Mastery: Simple Strategies for	Informative Article	Shravani D. Manchekar
8.	Better Decisions.	Informative Article	Shravani D. Manchekar
	Role of English Language in NEP - 2020		
Poem			
1.	Innocence Lost!	Akash V. Patil	
2	Life has become outdated	Siddhi Kharade	

Short Story

A Tragedy

Sakshi R. Kalkutki B.A.B.Ed. -2

It was 10 o'clock in the evening. Mahesh was packing his clothes into a bag in order to go to Mumbai on business purpose. He was twenty four. He was radical in views and also sceptic, cultured and fearless. Being so, he had no belief in God or ghost.

He was a high official. He was a patriot and kindhearted person. He always liked to travel at night.

Tonight he decided to travel at night while going to Mumbai. So, he got ready and he left for Mumbai by car. He switched on radio and went ahead listening to songs. It was a new moon night that day. So the moon was not in the sky. The darkness was spread all around and it was total silence everywhere.

It was only Mahesh's car running on the highway otherwise there was no vehicle. The highway had dense green trees on both sides. The leaves were fluttering and strange sounds were coming from them.

Neglecting all this, Mahesh was driving fearlessly while listening to the radio songs. In these surroundings he reached the most famous Andhari Ghat of Latur. This ghat is known as the most terrifying as well as for it's deadly silence. People would rarely go there after dark. As Mahesh reached the ghat the bulbs of his car started to switch on and off automatically. The gusty winds started at the same time. Mahesh felt that some technical problem has caused this condition of the car. But, he continued to drive.

As he completed some distance there was a young girl who stopped his car. He lowered the glass of window and looked at her. She said, "My vehicle is impaired. Its a sudden breakdown. please, give me a lift and drop me as the ghat ends."

Mahesh felt suspicions about her speaking. He

looked here and there to find her car. He did see anything. But, it was not good and safe to leave the girl in such horrifying and unsafe place. So, he said, "Yes please, come in, I will drop you at your home."

He started the car and drove off. The girl and Mahesh did not speak a single word there after. Both were listening to the radio songs. The gusty winds and switch on and off of the bulbs were giving them company mysteriously. The atmosphere became tense as the song from 'Gumnaam' movie started. Lata Mangeshkar's 'Gumanaam hai Koi' made Mahesh sweat all over. But, the girl was calm and cool. There was not a single word exchanged between them.

After some time Mahesh received a call of his friend. He spoke to her without putting the phone on speaker mode. He talked in such way that the girl should not get a single word to hear. Mahesh's friend said, 'Ten years ago a young girl was passing by the ghat. She had a breakdown of her car. She stopped and waited for help but nobody stopped. At last there came a car and four to five hooligans get off their car. Guessing their intentions, she ran away but they caught and raped her. They did not stop there, they burnt her alive." Mahesh was listening to his friend. He looked at the girl in car. She was calm and cool. Mahesh's friend continued 'The dead girl's soul wanders in the ghat on new moon night She kills the people. She stops vehicles, gets in, and male in it is killed.'

Mahesh listened to her and was saying only 'yes', 'no' or 'fine'. He wanted the girl not to listen to their conversation. Mahesh felt very sad and sorry about the victim girl. After this, he became conscious about the girl in the car. He was totally confused. He had no daring to look at the co-passenger. He was waiting to reach the other end of the ghat. So, he pushed the

accelerator and drove with high speed.

The girl said, "I am not used to high speed". Mahesh was not in the mood to listen to her or talk to her. She started to speak, "I am Chitra. I live at Shastrinagar." Mahash nodded in order to agree but the restlessness on his face could not be concealed.

After a few minutes, they reached the other end of the ghat and entered Shastrinagar. She asked him to stop and showed him her house. She thanked him and left Mahesh felt relieved. Now there were people in the street and vehicles. He drove fast in the traffic. But as he went some distance, he noticed a purse left on the seat. He turned back in the direction to her house.

He got off the car and walked to the door. He knocked the door. There was an old man who opened it. Mahesh said, "Uncle, I am Mahesh. I gave a lift to a girl called Chitra. She forgot her purse in the car, please, give it to her."

The old man was looking at Mahesh. He was surprised to listen to his talk. He said "Mr. Mahesh, there is some misunderstanding with you. This purse is of Chitra, no doubt, but see....' he pointed towards the wall and photo hung on it. Mahesh was surprised seeing it. It was Chitra in it.

The old man narrated the incident that took place ten years ago. What Mahesh's friend told him some time back, came out from the old man's mouth. Mahesh realised that Chitra was the ghost who sat in his car. Mahesh left home wiping sweat and started the car. There was a question in his mind, 'If Chitra kills only male, why she didn't kill him?"

He started the car. He went a few metres ahead and stopped with astonishment. In the middle mirror of the car, he saw Chitra on the back seat. Mahesh's condition was extremely bad. He started shivering. His blood pressure shot to a high level. He was unable to speak.

Chitra Said, "Mr. Mahesh, please, do not get scared. I will not kill you or appear to you again. I came with you but you did not misbehave with me. You helped me. I kill those who misbehave with me. I have suffered a lot. I can not forgive the devils that wander in human appearance." Mahesh said nothing. He watched her face in the mirror. She was looking at him. But there was no reason to feel scared of her.

She asked Mahesh to start the car. As he bent down to see the key and turn the engine on, Chitra vanished in the air. Mahesh looked in the mirror, turned neck to see if she was on the back seat, but she was not there. Mahesh put his head on the steering for five minutes. His mind was totally blank. He thought of Chitra again and leaving a long breath started the engine of the car and drove off slowly.

Story

Para 'Normal'!

Akash V. Patil B.A.B.Ed.- IV

Mohit, a student from Maharashtra, was in a college studying at an Arts College. He had a big circle of friend. He was well-known in college because of his pranks and quirky activities. Somehow, he managed to grab attention of people around him. But he was also a studious boy so, people just ignored his small pranks and activities and loved him the way he was.

But the incident which was going to change his life was about to come. Once the college organized a trip. The college decided to organize a trip to Nagpur. The students got ready to go for the trip. Mohit, as readily, became excited for the trip and prepared his friends to go for the trip. Now, all were excited for the trip. The school booked a Dharmashala to stay there at Nagpur and go at place they wanted. Now the day of trip came they all went for Nagpur by a travel bus.

As they reached Nagpur they didn't get any places to see that day due to climatic conditions. So, the teachers decided not to go outside that day, rather stay at Dharmashala, and had a nice rest for the day. But Mohit had some disasterous plans which led him into problems. He and his friend Sumit decided to go out at night to explore the places there. But while doing this planning, his two friends listened to the plan and ask them to join. Now Mohit and Sumit said yes to both of them. As there houses were near each others houses. They went to college with them. Together the learnt at school and bunked the classes.

So, the plan was to leave the place at 10:00 p.m. now, at 10:10 p.m. they came out of their rooms. As they left out, they saw a small shop where tea and snacks were served. As the small shop was nearby the main road so, it was open at night. The shop was nearly 300-350 meters away.

The boys had their dinner at night. So, all went to sleep. The teachers also went in their room to sleep. There the students were warned by the caretakers of the place and by teachers not to go outside at night.

They all went outside and told the guard about going out. The guard refused but some how on insisting by the friends, he got ready to send them of by taking a bribe from them. But he warned them not to go too far. They said that they would drink some tea and come again, so no one could figure out anything. The guard thought it to be alright that they would just troll and come back. So, he ignored them and went for a round back.

So, all these friends started walking. After hardly 150 meter they saw a woman walking with a bundle around her waste. She had knotted it around her waste. She looked at them and asked them to give her and her son to eat something as they didn't get a thing to eat the whole day.

But after seeing that lady, they felt a motherly bond with her. And she was starving with hunger with her child made Rohit feel very sensitive. So, his friend had a biscuit packet with him. He took out biscuit and asked her to eat. He also asked her to have it with tea. The woman exclaimed that she was not alone she held her child with her. So she said if they had some more things, they could give them to her, so, there was no one around.

So, they asked the woman by saying Madam, you had no one with you. And for whom she was asking all these for. So, the woman said if they wanted she would show them her child who was sleeping in the bundle around her waist. So Mohit asked madam if she just held the child in such a tight way around her waist in bundle the child would die.

Now shockingly the woman said the child had died two days ago. Now, as he listented to it, the baby

in the bundle slipped out of the bundle and felt at their feet. They got a deep shock after watching the dead body at their feet. The mother put the child back in the bundle and tied it around her waist.

She explained them that when her child was poor in health, she had no money for the treatment. People didn't help her and the child passed away. She futher said, she didn't work. She didn't have enough money to make rituals. So sense of pity and humanity arose in this boys and they asked her to follow them to get something to eat. They reached the small shop. Around there was a jungle. The uncle asked the boys about why they were walking at the time of this hour. The uncle said not to roam here as many wild animals roam at that time and might attack them if they roam more there.

So, Mohit told the uncle that they were for a trip. They had stayed in Dharmashala and would go back at the place where his friends where. So, Mohit ordered five tea, some biscuits, and packs of chips for them. As the uncle observed, he counted them. He found out four of them and thought that they would divided among themselves and so he said nothing to them. Now Mohit and Sumit observed that the uncle was staring at them over and again.

They started drinking tea as the wife of the tea seller came and started scolding him saying how many times she told him not to give anything students at this time when they come there at that time. Their teachers quarrel with them. Further she said that why hadn't he denied them the things they asked for and why not send them to Dharmashala again. She scolded them and ask them to go to there place back. Now all of them got angry.

Now, instead of walking back at Dharmshala they started walking ahead to the lady. The lady started following them. Now, Sumit had a habit of smoking. He saw back and after insuring no one was there to watch him, He took out a cigarette and lit it up and started smoking. Now, the lady started reacting saying that they were not good people had very bad habits and started walking ahead of them very quickly. Now, all of them thought what kind of

place was that! The person making tea did not let them drink tea and even at an empty road they didn't even smoke for a while.

Now, they did not see the lady. They thought that there was a dense Jungle ahead so let us walk back to the place. As they turned back to walk again. They saw a bike opproaching them. It was a hilly area so, the bike had minimum speed. Mohit looked at the bike and saw the same woman seated on the seat of bike. Now he turned up red and shouted to stop the bike. All four went up to the man. The man stopped the bike. Mohit said that had seen the lady a while ago and then she was travelling with him on back seat. The biker saw and said no one was there on his backseat.

So, Mohit told that this lady had a dead child with her and was asking for help from them and then she would definitely harm him if he didn't notice it. He again looked back but didn't find one. The biker advised them and told them that in the area any animal may come and pounce on them and told them to go back quickly.

Now as they turned back to go at the shop they saw the woman looking at them and smiling in a very creepy manner. The biker started his bike and left. They saw that the woman went with him staring and smiling creepily. They decided to walk back at the shop first. Now they reached the shop. They sat and told the man about all that happened.

Mohit asked whether he saw the lady with them and how they saw the lady with the biker. Now, the aunty started telling then that how the lady was not a lady. She was in 'Disguise'. Whom she met and many people had met and seen her. Once we had the also seen that lady.

Once she came at the shop but started behaving very strangely after her husband lit the gas with fire. She understood that the thing that she saw was not a human. And several incidents took place where people often visited that time would demand one more thing than they actual people present there. So, they realised it but the ghost will not harm them. It would deceive the people.

The aunty further said that there was a abandoned the bridge in jungle and when they walked with her without making activity or turning back she would take you with her and would make you feel that the bridge was all ok to go on but it wasn't. You would fall in it and must have died there.

So, we asked go back to their place but they didn't. We noticed the that one of you had cigarettes and would lit up. The ghost would run away so we said nothing to you again. So after listening it Mohit

and his friend didn't dare to go back at Dharmashala. They waited all night there. Now, as day turned up they went back to their place. They told there teachers about it. They all gots beaten up and later they came to know about the Urban Legend there that there was a Chalawa (Ghost) who takes people by showing her dead baby taking sympathy of people and making people fall and die at that abandoned bridge.

•

Innocence Lost!

How can I bring back the innocence within me, Once carefree and wild, now lost in maturity?

Once a child with trust so pure, Now an adult, trust lost for sure.

In the tale of growing up, innocence slipped away, Trust disappears in the fake world sway

Back then giggles and laughs a lot, Now smiles require reasons sought.

Giggles turned into whispers, laughter to sighs, The truth that once sparkled, now obscured by lies.

Masks worn by many, a facade so profound, Masks abound, smiles confound.

Those tiny little eyes first searched for Mom, Now says, "No Mom, don't irritate, have no time at all".

Tiny footsteps that once sought your embrace, Now declares, "Dad, give me my space."

In the hustle of life's race, Parental bonds may find no space. A child, once a companion to parent's steps, Now directs them to an old age home with silent regrets.

Seek life's simplicity, let truth find its voice, Rediscover the child within, make innocence your choice.

> - Akash V. Patil B.A.B.Ed. IV

Travelogue

Sindhudurg

Shrinidhi Patil

On 20th January 2024, Saturday, my friend Sara and I were very excited as we were preparing to go for trip to Sindhudurg. We sat in the bus as we couldn't control our excitement to start our day because we had been pre-planning it a lot. It was a little disappointing as few students delayed, We took off a little late than we planned but anyway we cherished the beginning with the name of lord and started our journey at 7.30 a.m. On the way, some were enjoying music whereas some were falling asleep. A few, including myself, were trying their best to prevent their motion sickness to not get the best out of them. The bus stopped at a stall to get Vadapavs for everyone which I didn't consume because I was busy sleeping while everyone was out. As the journey resumed, we travelled through the ghat section which made some cars pop.

Anyway, we reached Sindhudurg at 12 p.m. Personally I felt very dizzy after getting down the bus yet the excitement distracted me enough not to vomit. As we stepped foot on the sand and as our eyes caught hold of the beauty of the blue sea, a different peace was experienced by us. We Saw how the fort was situated between the waters and boats were queued up for travellers to visit the fort.

After everyone got off the bus and waited for their tickets to the boat, we met a lady who was selling unrippened mangoes and pineapples with excellent shower of spice and salt, which we couldn't resist to eat. She sold it for rupees 20/- each packets and it was definitely worth. We also noticed a few vendors selling articles made of sea-shells which were pretty but also a little expensive. All the vendors sold the same items at same rates as if they had a pack or a deal of fix rate. As we climbed the boat Sara and I managed to get the outer most seat as we wanted to touch the following water while sailing. The boats

man had a very interesting way of speaking. It felt as if he was speaking Marathi in some foreign accent only to realize that it was Konkani language. We had 4 physically challenged mates with us whom everyone helped to make that sure they could see the most possible of places as they travelled with us. The fort was very huge and magnificent our mentors guided us through our exploration in the fort and also gave us some historical knowledge about the fort. What I liked the most about the history was the face that it was built by Shivaji Maharaj and it literally means sea fort. The entire area has a vibe of prestige and pride

Due to roaming around in the heat of sunlight, a small headache started to pump in my brain, but with more enthusiasm we headed towards Malwan's Tarkarli beach. I was personally waiting for the moment where the were would touch my dry and exhausted feet which wear dining for a break from the chaos of the world. Finally we stepped out of the bus onto the beach and I experienced a very pleasant and heart filling peace over there. I was tired of the travelling, I had a little headache and a very little time left in the trip but just the fact of being there or reaching the beach helped me be at peace with myself. When we reached there and looked at the sea, I found an endless area of water relatable to the endless possibilities of life, but being able to notice the sea, from the shore, helped me look at life from a broader perspective and from the point to view of third person. Meeting those travelling waves soothened my travelling soul and enlightened my chaotic thoughts. I felt as if I stepped into the energy that this nature holds. Although we did not spend more than an hour on the beach, those few moments were refreshing enough to lead the rest of the year with energy.

As we left from the beach, everyone was tired

including my friend. She was hungry and I was afraid of the upcoming travels sickness. When we had booked the tickets for the trip and noticed that none of our classmates were coming, we both had decided to stick together and not get involved with anyone else because we did not want emotional exertion and rather be in solitude. Although we both are social animals, we had taken this decision because we wanted to take time for ourselves. We had two other girls just like us sitting right next to our seats. They were from IIIrd year while we were from IInd year. Although our social insticts kicked us hard to bond with them but our recent emotional burnouts didn't allow us to do our best in socialising with them. But on the way back home, it was a very kind gesture of one of those girls and to lend me anti travel-sickness medicine as she noticed my discomfort. We also chatted and learnt that even her partner whom she was travelling with was experiencing the feels of pre-vomitting and both the couple groups felt relatable to each other.

I fell asleep and only woke up when we stopped for dinner. Although I wanted to taste the Kokan special fish, I didn't because I wanted not to vomit. I only consumed chips and chocolates. By then the medicine had really worked and I felt much active. After dinner, Sara and I had a little chat and then both of us fell asleep. Most of the journey, in the bus, I was asleep. Sometimes on Sara's shoulders and sometimes on her laps, otherwise near the window side. I couldn't do much of fun while in the bus but my friend really tried her best to comfort me. This wasn't my first time of travelling. I have been to many trips every year, few were pleasant few were spent in motion sickness, but thanks to Sara that I learnt about how to cope up with it. She educated me that eating 'Avla' or any sour substance helps a lot in such cases, also the medicines help a lot. Carrying sunglasses and cap is must with the self-recognition of this sickness in me and these many suggestive solution, I felt more excited to experiment myself on another trip

No doubt the college organisation was very good because they dropped us home at the promised time and also did not compromise in anything or anyone. No item on the list were skipped and dinner also served in time. No student was left behind or rushed upon anything. Everyone had their time and space and the tour was successful.

Informative Article

Advancement in Crop Science: Paving the Way for a Sustainable Future

Aishwarya C. Gurav B.Sc. I

Introduction: Crop Science also known as agronomy, plays a crucial role in ensuring Food Security and Sustainable Agriculture. In recent years, significant advancements have been made in this field, revolutionizing the way we grow crops and addressing the challengers faced by farmers world-wide.

Improved crop yeilds: One of the key focuses of Crop Science has been to enhance crop yeilds. Through innovative crop breeding techniques and genetic modifications, scientists have developed high yeilding crop varieties. These varieties are more resistance to pests, disease and adverse environmental conditions, resulting in increased productivity and better crop quality. This process takes time, as it relies on natural genetic variation and requires multiple generations of plants to be grown and evaluated.

On the other hand, genetic modifications, often referred to as genetic engineering or Genetically Modified Organisms (GMOs), have allowed scientists to introduce specific genes into crops to enhance their characteristics.

Drought and climate Resilience: Climate change poses a significant threat to agriculture, with more frequent droughts and extreme weathers events. In response, researchers have been working on developing drought tolerant crop varities. These varities have the ability to thrive in water limited conditions, ensuring stable yeilds even in drought prone regions.

Additionally, precision agriculture techniques such as remote sensing and data analysis, are being employed to optimize water usage and improve resource efficiency.

Precision Farming:

Advancement in technology have transformed

the way we approach farming precision farming techniques. including the use of drones, satelite imagery and sensors allow farmers to monitor crop health / optimize fertilizer and pesticide application and make data driven decision. This not only improves resources management but also reduces environmental impact.

Integrated Pest Management:

Crop protection has also seen significant advancements. Integrated pest management (IPM) stratagies combine various pests control methods, such as biological control. Crop rotation and targeted pesticide use. This approach minimizes the reliance on chemical pesticides, reduce environmental contamination, and promotes the natural balance of ecosystems.

Sustainable Agriculture:

Sustainability is at the forefront of crop science. Researchers are exploring innovative practices like organic farming, agro forestry, and regenerative agriculture to minimize the ecological footprint of agriculture. These practices prioritize soil health, biodiversity conservation and carbon sequestration, ensuring a more sustainable and resilient agriculture system.

Conclusion:

Crop science continues to evolve, driven by for the need for sustainable food production. With advancements in breeding techniques, precision farming, pest management and sustainibility practices, we are on a path towards a more resilient and productive agricultural future. These developements not only benefit farmers. but also contribute to global food security and environmental stewarship.

Informative Article

Artificial Intelligence (AI) The future is Now!

Tanaj Raju Shaikh B.Sc. - I

"In the realm of innovation, where dreams take flight.

A I's enchanting dance, a symphony of byte.

Through the digital tapestry, new chapter unfurls.

Where human and machine, their destinies entwirls."

Machines make our work simpler & easier. But if machines are having the ability to solve problem like human beings and give them result then it is an 'Artificial Intelligence'.

Artificial Intelligence that is AI is capable of almost anything, from predicting patterns to creating images. Here the term AI and you might think of self-driving cars, robots, chat GPT or other AI chatbots and artificially created images. But it is also important to look behind the outputs of AI and understand how the technology works and its impacts for this and future generations.

Artificial Intelligence is one of the advancements in the computer science, therefore it can be said as a branch of computer science. It is enhacing the ability of machines to make it perform in the same way as human beings.

Artificial Intelligence was born in 1950. John Macarthy was the person to coin the term 'Artificial Intelligence' for the first time. Artificial Intelligence is evolving rapidly, day by day and it is believed that in the near future AI is going to change human life drastically.

Even though AI's development was rapidly taking place for the last 5-7 years but the people started noticing it when chat GPT version 3.5 was made, publicly available in November 2022. Chat GPT is an AI software which is called Large Language Model (LLM). The special thing about it is that it can imitate the way humans speak very well.

The style in which humans i.e. talk to each other, our way of using language on phones, internet, computers etc. It was trained on that and now it can speak to us in the same style. Chat GPT has been made by an American company named open AI and its popularity rocketed so quickly that it became the world's fastest growing online service. When you use, chat GPT you will understand its version 3.5 is free to use. You just have to create an account on the website of open AI, ask it anything and when the answers are generated, they seem like A human answering it.

A person knows everything about everything whether you ask it a factual question or grammar related question or ask it to write a formal letter and you get to see amazing accuracy here. This technology was so revolutionary that big companies saw it and in desperation launched their own AI chatbots. Google launched its Google Bard, Microsoft launched its Bing AI, Snapchat launched their MyAI. Apart from this many companies whether it is Quora, Duolingo or Air India have already incorporated AI into their systems.

According to the National Sample Survey report, they tell us the numbers of computer literacy. According to it, 60% of the Indian population between the ages of 15 to 29 do not know how to use a computer. 75% Indians cannot send emails with attachments. Imagine how difficult it is to employ such people who do not have even basic computer knowledge. And now, due to Artificial Intelligence, the level is going up again 23% of the people have not learnt to read and write. 70% of the people have not learnt to use a computer properly. And now, those who won't learn to use Artificial Intelligence will lag behind again. In the coming years, AI will become a new standard. That if you want a job, you should

have basic knowledge of AI. These statistics are a big wake-up call for the entire country.

After the job market, the next big impact of Artificial Intelligence will be our education system. When chat GPT started becoming popular initially, the very first case by students was to cheat for their homework. Which is a very stupid use of chat GPT. If you are a student, you should understand that in the short term, you can cheat in your homework assignments, but in the long term when you move on in life the skills that you are expected to learn you will have to learn to use those skills yourself. Moving forward, to become successful in life learning and adapting will be the two most important aspects. There are many other ways to use AIs like Chat GPT in the education system. Developed countries like Japan have already started taking action. It can be used to reduce the workload of a teacher. It can be used to explain concepts better to students. It can be used for fact checking and to learn English. We need to understand that AI is a tool. And, this tool can be used positively as well as negatively. It depends on the person who is using it.

In the future, Artificial Intelligence is going to change the world drastically. Till now, it was only behind the screens. Imagine if it comes out of the screens and comes into the physical world. Companies like Boston Dynamics have already made such robots that can move, run, jump like humans. Such robots that look like humans are called humanoid robots. Here a danger is posed in the form of Artificial General Intelligence. What will happen if these robots become so intelligent that they are better than humans at every task? It will take many years to happen, but it is worth thinking about the impact it will have on the world. There is no need to be to scared of this long term future, For now, we just have to remember that in the short term, the better you will adapt and educate yourself about AI the better you will be in your career in the future.

Life has become outdated

Life has become outdated, Dreams can't be downloded, Feelings are virus affected, Dreams are hard to send.

Old days are vanished Like on old file deleted The home is silent Like cell that loses range.

Condition of relationships is worse Like a PC hanges, Life has no website Where relations can be joined

The generation of 21st century, Has become very cute, Their contact list is soaring But dialogues have become mute!

Man has become dwarf Like a chip in computer, The board has been substracted From his life that is called mother.

No place to values in hard disk drive, No thread to bind minds torn No such internet is born.

What a mistake in The slavery of science Blood-relative can't bear Facebook and whatsapp's absence.

Siddhi Kharade B.A.B.Ed.-II

Informative Article

Orchids and Vanilla

Rucha Chodake B.Sc.- III (Botany)

Orchids are a diverse and widespread group of flowering plants with blooms. These blooms are colourful and fragrant. The orchids are the plants which are found in almost every habitat on earth except glaciers, hence are called as Cosmopolitan Plants. Orchids belongs to the family orchidaceae There are about 1000 genera of orchids.

Majority of orchids are perennial epiphytes, which grow anchored to trees or shrubs. Some orchids growing on rocks or very rocky soil. Other orchids are terrestrial and can be found in habitat areas such as grassland or forest Orchids are epiphytic herbs that they lack permanant woody

structure. Some of the orchids are terrestrial i.e. they grow in soil. This orchids may be rhizomatous or form corms or tubers (like onion or potato). Some orchids are epiphytic herbs. Those attached to other plants often are vinelike and have a spongy root covering called the velamen that absorbs water from the surrounding air.

The orchid family is probably one of the most important of plant families from a horticultural point of view.

1) Perfumery-

The orchid flowers have specific scent or fragrance hence such orchids are exploited to make perfumes. "The examples of orchid plants for making perfumes-

- Phalaenopsis bellina
- Brassavola little stars.
- Dendrobium kingianum

- Vanilla orchids.
- Aeranthes grandalena

2) Horticulture

Different types of orchids are planted for ornamentation purpose. This plants along with flowers are one of the attractive features like Dendrobium species, Ascocenda orchids, Habenaria orchids, etc.

3) Food

The dried seed pods of one orchid genus, Vanilla (especially vanilla planifolia) are commercially important as flavouring in baking for perfume manufactured and aromatherapy.

Vanilla From Vanilla

Vanilla planifolia is a species of vanilla orchid native to Mexico, Central America, Colombia, and Brazil. It is one of the primary sources for vanilla flavouring, due to its high vanillin content.

Vanilla orchid requires a humid, warm tropical climate and grows best between 20° and 30°c in humid conditions. To trigger flowering, it requires a dry period

in the spring.

Contact Dermatitis

The sap of most species of Vanilla orchid which exudes from cut stems or where pods are harvested can cause moderate to severe dermatitis if it comes in contact with bare skin, thought it is water-soluble and can be removed by washing. The sap of Vanilla orchids contains calcium oxalate crystals, which appear to be the main causative agent of contact dermatitis in Vanilla plantation workers.

Informative Article

Decision Mastery : Simple Strategies for Better Decisions.

Shravani D. Manchekar B.A. -II

Intro: You might think, it's too long to read, but trust me you will not regret reading this! In a complex human mind cognitive thinking is one that encircles all the aspects of in tellectual functions and processes such as perception, attention, thoughts, imagination, intelligence, formation of knowledge, memory & working memory. Judgement and evaluation reasoning & computation, problem solving, production of language and our topic 'Decision-Making'. Everyday we take plenty of decisions, whether it's deciding 'What to wear today?' or 'Which song should I add to the story on Insta with this particular photo?' or a decision which as big as which career to choose?' Now the question is do we take them correct or not? Let's find out How can we take good decisions. We're going to see some cognetive biases and try to clear up the my stries and explore their hints. We can change our old habitual decision making fundamentals over time by practising some steps researched and developed by Neuro psychologists.

I) Anchoring Effect:

The anchoring effect in psychology refers to the tendency for people to rely heavily on the first piece of information they received, means the anchor, while making decisions even if that information is misleading or irrelevant. This initial piece of information can bias our decisions. example - Let's say you're negotiating the price of a used car. The seller initially asks for a price significantly higher than what you were expecting. Even if you know the car's market value is lower, the high anchor might influence you to offer a higher price than you originally intended.

To avoid this effect, we can;

1. Take your time:

Slow-down the decision making process to

carefully evaluate all relevant information and avoid rushing to conclusions based solely on the initial anchor.

2. Adjust your anchor:

Mentally or explicitly challenge the intial anchore and consider alternative reference points before making a decision.

3. Use objective criteria:

Base your decisions on objective standards or benchmarks rather than on unbounded starting points.

II) Confirmation Bias:

A congestive bias that refers to the tendance of individuals to favour information that confirms their existing beliefs or hypotheses while ignoring or dismissing information, that contradicts them. For instance, a voter who strongly supports a particular political candidate may only consume news or social media content that portays their candidate positively. While disregarding any negative information about them. To overcome confirmation biases we can -

1) Consider alternative explanation:

Instead of immediately accepting information that confirms our beliefs, take the time to consider alternative explanations and viewpoints.

2) Be open-minded:

Approch new information with a willingness to revise your beliefs. If the evidence warrants it, rather than holiding on to preconceived notions or concepts.

3) Question your assumptions:

Regularly question your own assumptions and biases and be willing to critically evaluate the evidence for and against them.

III) Availability heuristic:

Here we base our judgement on the ease with which relevant examples come to our mind. If something is easily recalled, it's perceived as being more common or important than it may actually be.

Let's clarify this with an example:

Unfortunately you got cheated by your partner, and you'll start to generlize that negative experience to the whole community. Despite the reality that all of them are not cheaters. This bias can spoil your ability to form healthy relationships and make fair judgements about others. But if you always get attracted to red flags, there is nothing anyone can do about it! (I think you first have to be in love with yourself, develop your personality, improve your life style. The one will come automatically in your life. You both can grow together.)

Want to stay away from this bias - Follow these points:

i) Challenge your memory bias:

Be mindful that just because something is easily recalled doesn't necessarily make it more probable or relavent to the decisions at hand.

ii) Seek for expert advice:

(Does not matter if you're not comfortable at that, just go for it. It's important)

Consult with experts or individuals with relevant experties to again insights beyond your own limitations or knowledge. You can trust social media but not always.

iii) Consider long term trends:

Look after recent events or phenomenons and consider long-term trends and patterns to make more informed decisions.

4) Loss Aversion:

Here, people tend to prefer avoiding losses over acquiring gains is rooted in the psychological principle that the pain of loosing something is felt more actually than the pleasure of gaining something of equivalant worth.

Okay, let's decode it with an assumption. Imagine you have invested 2K in stocks and it's value has dropped to 1.5 K. Despite evidence suggesting

that the stock is likely to rebound and potentially increase in value but you feel a strong aversion to selling it at a loss because the thought of realising a 500/- loss feels more significant than the possibility of gaining back the initial investment.

To steer clear of loss aversion in decision making. We can-

i) Consider opportunity costs:

Evaluate the potential gains or benifits of an alternative course of action rather than solely focusing on avoiding losses.

ii) Practice Mindfulness:

It may sound cliche but being aware of how our emotions may influence us and in this case particularly fear of loss causes to impact our decisions.

A student who feels very confident in his ability to perfom well in an exam without doing preparation as a result they may understimate the difficulty of the exams and end up having disappointing results.

To prevent overconfidence bias in decision-making. We can-

i) Consider past mistakes:

Reflect on past experiences where overconfidence may have led to suboptimal outcomes and use those lessons to temper future estimations.

ii) Encourage critical thinking:

Pramote an environment where critical thinking and skepticism are valued, encouraging individuals to question their own assumptions and conclusions.

iii) Engage in scenario planning:

Consider multiple scenarios and potential obstacles while making decisions, rather than assuming everything will go according to your plan.

Finally, after knowing all the biases there are some common pecausions to take care of while making decisions:

1) Awareness:

Be aware of the various types of biases that can influence decision-making, such as confirmation bias, anchoring bias, availability bias.

2) Objective analysis:

Strive to gather and analyze all relevant information objectively, without allowing personal preferences or preconceived notions to cloud judgement.

3) Seek diverse perspectives:

Encourage input from diverse sources to gain different viewpoints and challenge assumptions.

4) Consider alternatives:

Evaluate multiple options before making a decision, considering both short-term and long-term consequences.

5) Slow down:

Avoid making hasty decisions, especially in complex and emotionally charged situations. Take the time to weigh options carefully and consider potential biases.

Remember one thing, there are only top three very important decisions, those can literally change your life.

- 1) Decision you make while choosing a career.
- 2) Decision you make while choosing a relationship whether it can be a life partner or friend as well.
- 3) And lastly really very important the decisions about your personal growth (mental, Physical, economical, spiritual as well)

While deciding these things you should be taking care of all the biases, which are going to create confusion when you are taking decisions. Seek advice from experts. your elder, your mentors. Do listen to them. They know more than you, don't blindly believe those all advises, some advises can be outdated do your own research as well.

At the end, After taking decisions, make them happen. Commit them with your dedication. Focus, Hard work, Dedication are also important to make it happen. These tips can help you in taking very important decisions of life as I mentioned them above.

Informative Article

Role of English Language in NEP - 2020

Shravani D. Manchekar B.A. -II

National Education Policy 2020 is about economic development, social justice, and equality, scientific progress, national integration, preservation of culture and important point is providing quality education to all for global leadership while creating a new education policy for this purpose. The education policy 1986 has been replaced by a new National Education Policy. It was approved by the Union Cabinet on 29th July 2020.

To lead on a global level, a student needs knowledge of a global language. Although the main objective of the New Education Policy 2020 is the IKS (Indian Knowledge System). However, to survive in the world of competition and to present our rich culture to the world. It is necessary to use English language as a bridge language.

English is not only a foreign language but also the language of business, globalization, modernization and also world. Therefore, if a student wants to survive in the world of competition, it is necessary to have knowledge of English language along with mother tongue, regional language and national language For this, in the new educational policy, it is necessary for students to learn English as a global language or bridge language.

I am not saying that students are more intelligent only if English is the language or knowledge of English language means that students are more intelligent NEP 2020 says that.

"English is a language; It is not test of your intelligence (NEP 2020)"

This sentence from NEP 2020 explains better that English language should not be seen as a test of intelligence. One should see it as a language and learn it because language is source of communication. Therefore, English language will connect us with the world easily.

But some scholars say that because English language is included in the curriculum, Indian languages, Indian knowledge areas will not develop and IKS (Indian Knowledge System). will not be achieved. But if English language were not included in the curriculum would the students survive the global competition? This is a big question for me because English language is the link to communicate with the world.

We can see many other reasons to learn English language and which according to my study are mentioned in NEP 2020. They are as follows -

- 1. Learn English for the convenience in life not for inteligancy and specialist.
- 2. Learning English is essential as English language keeps student's connected with the world.
 - 3. English is a language of Internet.
- 4. English language is important source for we persist in competition of world and also understand the dealing of world.
- 5. Many research papers, scientific papers, books, papers and journals are on in English.
- 6. If we want to convey our rich knowledge tradition and the history of that knowledge tradition to the world, it is necessary for our student to have knowledge of English language. so that he will represent our country.

If India wants to develop, we should understand the world competition and world deal and give a valuable share in it. English language is used for that. Therefore, in my opinion, the point of three languages in NEP 2020. Similarly, the inclusion of English language as a universal language is also an important point. That is why NEP 2020 has not given a shock to the English language and has not banned it. This is really remarkable and commendable.

INDEX

Sr.No.	Article Title	Author
1.	Effect of Smartphone Addiction and Fear of Missing Out on Academic Achievement among eleventh standard students	Jui Sadvilkar
2.	Effect of Internet Addiction and Sleep Quality on Academic Performance Among Eleventh Standard Students	Shamal Shinde

Research Paper

Jui Sadvilkar M.A-I

Effect of Smartphone Addiction and Fear of Missing Out on Academic Achievement Among Eleventh Standard Students

The purpose of this study is to know the effect of Smartphone Addiction and Fear of Missing Out on Academic Achievement Among Eleventh Standard Students. The research paper investigates the multifaceted influence of Smartphone Addiction and Fear of Missing Out (FoMO) on Academic Achievement among students. In changing world of technology students are constantly getting exposed to the usage of smartphone and its various activities. As a result, it is impacting their mental health, specifically FoMO. The sample for the study consisted of 168 eleventh standard students. The Mobile Addiction Scale was developed by Dr. A. Velayudhan et. al. (Coimbatore) and The Fear of Missing Out scale was developed by Przybylski et. al. (2013). The collected data was statistically treated by using the mean, Standard Deviation and Two-way ANOVA. The findings of the study revealed that there is significant effect of Smartphone Addiction among Academic Achievement among eleventh standard students and no significant effect of Fear of Missing Out among Academic Achievement among eleventh standard students.

Keywords: Smartphone Addiction, Fear of Missing Out, Eleventh standard, Students, Adolescents.

INTRODUCTION:

Adolescence is a transformative phase marked by physical, emotional, and psychological changes. Typically occurring between ages 10 and 19. It involves the onset of puberty, characterized by rapid growth, hormonal shifts, and development. This period is often associated with heightened selfawareness, social exploration, and quest for independence. As these individuals move from their childhood form to their adolescence, they face so many different changes as well as challenges. They came across new responsibilities and relations. But nowadays we can observe that these individuals are engaging their time more in smartphones and are staying alone most of the time. Instead of spending their time with relatives and friends they are spending time alone. They are getting used to with staying alone and in enjoying their own company. In other words, they are getting addicted of smartphones.

What does Smartphone Addiction mean?

Smartphone addiction refers to the excessive and compulsive use of smartphones, leading to negative impact on various aspects of an individual's life. This behavior is characterized by an overwhelming need to constantly check and interact with the device, often resulting in a neglect of realworld activities, relationships, and responsibilities. Individuals addicted to smartphones might experience anxiety, restlessness, and an inability to focus when separated from their devices. This addiction can affect mental well-being, sleep patterns, and overall productivity. It is driven by social media, Games and notifications which trigger a dopamine response in the brain. Overcoming smartphone addiction requires awareness, selfcontrol and establishing healthier usage of habits. It is important to strike a balance between the benefits of technology and maintaining a fulfilling offline life.

While smartphone, tablet or computer can be a hugely productive tool, compulsive use of these devices can interfere with work, school, and

relationships. When you spend more time on social media or playing games than you do interacting with real people or you cannot stop yourself from repeatedly checking texts, emails or apps even when it has negative consequences in your life it may be time to reassess your technology use. Smartphone addiction, sometimes commonly known as "Nomophobia" (fear of being without a smartphone) (By Lawrence Robinson, Melinda Smith, M.A. and Jeanne Segal, Ph.D.)

Smartphone addiction can also negatively impact your life by (Lawrence Robinson, Melinda Smith, M.A. and Jeanne Segal, Ph.D.)

Increasing loneliness and depression- While it may seem that losing yourself online will temporarily make feelings such as loneliness, depression, and boredom evaporate into thin air, it can make you feel even worse. A 2014 study found a correlation between high social media usage and depression and anxiety. Users, especially teens, tend to compare themselves unfavourably with their peers on social media, promoting feelings of loneliness and depression.

Fuelling anxiety - One researcher found that the mere presence of a phone in a work place tends to make people more anxious and perform poorly on given tasks. The heavier a person's phone use, the greater the anxiety they experienced.

Increasing stress - Using a smartphone for work often means work bleeds into your home and personal life. You feel the pressure to always be on, never out of touch from work. This need to continually check and respond to email can contribute to higher stress levels and even burnout.

Exacerbating attention deficit disorders - The constant stream of messages and information from a smartphone can overwhelm the brain and make it impossible to focus attention on any one thing for more than a few minutes without feeling compelled to move on to something else.

Diminishing your ability to concentrate and

think deeply or creatively - The persistent buzz, ping or beep of your smartphone can distract you from important tasks, slow your work, and interrupt those quiet moments that are so crucial to creativity and problem solving. Instead of ever being alone with our thoughts, we're now always online and connected.

Disturbing your sleep - Excessive smartphone use can disrupt your sleep, which can have a serious impact on your overall mental health. It can impact your memory, affect your ability to think clearly, and reduce your cognitive and learning skills.

Encouraging self - absorption-A UK study found that people who spend a lot of time on social media are more likely to display negative personality traits such as narcissism. Snapping endless selfies, posting all your thoughts or details about your life can create an unhealthy self-centeredness, distancing you from real-life relationships and making it harder to cope with stress.

What is meant by Fear of Missing Out(FoMO)-

The full-form of FoMO is Fear of Missing Out. It means fear of not being included in something (such as an interesting or enjoyable activity) that others are experiencing. Fear of missing out (FOMO) is portrayed as "an inescapable anxiety that others may be having remunerating encounters from which one is missing". This uneasiness is portrayed by "a craving to remain persistently associated with what others are doing". This term was coined in a 1996 research paper by marketing strategist, Dr. Dan Herman. According to study, girls with depression and boys with anxiety use more social media mobile. More by adolescents. One study in the Psychiatric Research journal found that the fear of missing out was linked to greater smartphone usage.

Causes of Fear of Missing Out-

- 1) Social media Constant updates on others' activities can make you feel left out.
- **2) Peer pressure -** The desire to conform to what friends are doing or experiencing.

- **3) Comparison -** Comparing your life to others' achievements can breed insecurity.
- **4) Limited time offers -** Fear of losing out on deals or opportunities with expiration dates.
- **5) Inadequacy-** Feeling less accomplished when others achieve milestones.
- **6) Regret-** worrying that not participating will lead to future regrets.
- 7) Missing memorable moments- Fearing you will miss out creating memorable experiences.

Remember, FoMO is natural to some extent, but managing it helps maintain a healthier perspective on your choices and priorities.

REVIEW OF RELATED LITERATURE:

Vahid Alinejad et. al (2022) cross sectional study was done on 447 students from Urmia University of Medical Sciences. The results shows that FoMO had a positive and direct association with smartphone addiction and student's lonliness. Also, it shows negative and direct association with students' academic performance. Przybyski. A. K et. al(2013)conducted research examining tree studies on a subject. In their publication, "motivational, optional and behavioural correlates of fear of missing out" they claim that FoMO was associated with lower need and life satisfaction, lower mood and higher social media engagement and even distracted driving and use of social platform. Omer OZER (2020) the study was done to determine the association between smartphone addiction, fear of missing out and academic performance amongst Preparatory Year Programme (PYP) students in Turkey. This study shows that there is a significant difference, with consistently higher means in the female group between the groups level of smartphone addiction. The findings also indicate a negative relationship between student's academic performance and their levels of smartphone addiction. V. Santhi et. al (2020) the study was done about the Impact of smartphone usage on the Academic performance among medical students of Sri. Lakshmi Narayana Institute of Medical Science,

Puducherry. A total sample of 200 U.G. students were selected randomly, with 115 female and 85 male participants. Results shows that only 12.2% of students are using smartphones for academic purpose. Surprisingly 68.8% students use it inside the classroom. 44.2% thinks that it is distracting them from studies. Beyens I et al. (2016) studied in 'I don't want to miss a thing': adolescents 'fear of missing out and its relationship to adolescence' social needs, social media use and social media related stress. The study shows the significant relationship between social media and fear of missing out among adolescents. They concluded that higher sense of fear of missing out in adolescents was linked to a stronger need for popularity and belonging, higher intensity of social media usage.

Summary of the Reviews:

The reviews of these related literatures highlight the relationship between smartphone addiction, fear of missing out (FoMO) and academic achievement. They delve into how excessive smartphone usage, driven by FoMO, can potentially have a negative impact on student's academic performance and overall well-being. All these researchers have researched about various topics such as smartphone addiction and FoMOhave a big impact on the academic performances of the students of different age.

NEED AND SIGNIFICANCE OF THE STUDY:

Adolescents makes excessive use of smartphones. Sometimes the usage gets worsen because they think that they must keep up with others. In this process they get so involved in thinking about what others are doing that they forget about their own life. The study of the "Effect of smartphone addiction and FoMO on academic achievement of students" is important because it helps us to understand how these modern phenomena impact student's educational outcomes. By investigating this we can develop strategies to decrease the negative effects and enhance learning

environment. Recognizing the impacts can guide teachers and parents in promoting healthier device usage and creating good learning habits.

AIM OF THE STUDY:

To study the effect of smartphone addiction and Fear of missing out (FoMO) on Academic Achievement among eleventh standard students.

OBJECTIVES:

- 1. To investigate the effect of Fear of Missing Out (Low/High) on Academic Achievement among eleventh standard students.
- 2. To study the effect of Smartphone Addiction (Addicted / Non-Addicted) on Academic Achievement among eleventh standard students.
- 3. To assess the interactional effect of Fear of Missing Out vs Smartphone Addiction on Academic Achievement among eleventh standard students.

HYPOTHESES:

- 1. There will be no significant effect of Fear of Missing out on Academic Achievement among eleventh standard students.
- 2. There will be no significant effect of Smartphone Addiction on Academic Achievement among eleventh standard students.
- 3. There will be no interactional effect of both Fear of Missing Out and Smartphone Addiction on Academic Achievement among eleventh standard students.

VARIABLES:

Independent Variables:

- A. Fear of missing out (FoMO) (Low/High)
- B. Smartphone Addiction (Addicted / Non-Addicted)

Dependent Variable: Academic Achievement **OPERATIONAL DEFINITIONS OF VARIABLES:**

Smartphone addictions- Smartphone addiction score obtained from 'MOBILE PHONE ADDICTION SCALE' by Dr. A. Velayudhan and Dr. S. Srividya (Coimbatore) determined as Smartphone addiction of the participant as addicted

and non-addicted.

Fear of Missing Out (FoMO) – The Fear of MissingOut (FoMO) obtained from Przybylsky, murayam, DeHann and Gladwell determined as fear of missing out of the participants as affected and non-affected.

Academic Achievement- The term exam marks will be treated as academic achievement among eleventh standard students.

RESEARCH METHODOLOGY:

Method of a study is the main part of the research report. It gives a precise idea about how the research was conducted by the researcher. The methodology describes the main part of the research which includes the Research design, Samples, Tools, and Statistical analysis which are used in the study.

SAMPLE:

The Stratified random sample method was used for collecting data from 200 samples for this study. Target population was the eleventh standard students in Kolhapur city. Smartphone Addiction Scale was given to identify Addicted (50) and non-addicted (50) students. Fear of Missing Out scale was begiven to identify Low (50) and High (50) students. Out of a total of 200, 42 were identified as Smartphone Addicted with Fear of Missing Out Low (A1B1), 48 were Smartphone non-addicted with Fear of Missing Out High (A1B2) and 46 were identified as Smartphone Non-Addicted with Fear of Missing Out High (A2B2).

Inclusion Criteria: Students from eleventh standard who use smartphone are selected for this study. Also, students who have filled out the test of Smartphone addiction and Fear of missing out properly are included in this study. For each cell only 42 samples were included to keep it nominal because there was minimum 42 samples in first cell.

Exclusion Criteria: Students who are not from eleventh standard are excluded from this study. Also 42 samples were included in each cell and remaining

were excluded to keep it balanced. Students who have not properly filled out the test of Smartphone

Addiction and Fear of Missing Out are excluded from this study.

		1	FoMO	Total
		Low (A1)	High (A2)	
Smartphone	Addicted (B1)	42	42	84
Addiction	Non-Addicted (B2)	42	42	84
Total		84	84	168

PSYCHOLOGICAL TOOLS:

- 1) Mobile addiction Scale:Smartphone addiction scale developed by Dr. A. Velayudhan and Dr. S. Srividya (Coimbatore). This scale contains 5- point type scale (1- Strongly Agree, 2- Agree, 3- Uncertain, 4- Disagree, 5- Strongly Disagree) which consists of 37 items. It has 6 subscales Maladaptive usage, Self-expression, Peer relationship, Interpersonal relations, Impulsivity, Usage time. The Reliability of the above subscales are- 0.883, 0.861, 0.797, 0.709, 0.775, 0.553 accordingly. The scale has good face and construct validity.
- 2) Fear of missing out (FoMO) scale:Fear of Missing out Scale was prepared byPrzybylsky, murayam, DeHann and Gladwell (2013) it consists

total 23 items; it is designed to measure fear of missing out. The presence subscales were rated from 1-not at all true, 2-slightly true, 3-moderately true, 4-very true, and 5extremely true. Reliability and Validity of this scale is 0.87 and 0.90 respectively.

3) Academic Achievement: Term exam marks were treated as score of academic achievement.

RESEARCH DESIGN:

In this a 2 x 2 Factorial research design was used for this study. The 'A factor' of this study isFoMO which varies at two level that is (Low / High) and 'B factor' of this study is Smartphone Addiction which also varies at two level that is (Addicted / Non-Addicted).

		F	омо
		Low (A1)	High (A2)
Smartphone	Addicted (B1)	A1B1	A2B1
Addiction	Non-Addicted (B2)	A1B2	A2B2

A1: FoMO Low A2: FoMO High

B1: Smartphone Addicted B2: Smartphone Non-Addicted

STATISTICAL TREATMENT:

The Statistical techniques were used as Mean, Standard deviation, Two-way ANOVA for interpretation of collected data.

Result Table:

Table No. 1 Showing the descriptive statistics

	A1B1	A2B1	A1B2	A2B2
Mean	76.6667	78.3095	74.7381	77.8333
Standard Deviation	6.84	8.31	8.03	6.32
N	42	42	42	42

Here, the mean of Smartphone Addicted and Low FoMO (A1B1) is 76.66 with S.D. 6.84. The mean of Smartphone Non-Addicted with Low FoMO (A2B1) is 78.30 with S.D. 8.31. The mean of Smartphone Addicted with FoMO high (A1B2) is 74.73 with S.D. 8.03 and mean of Smartphone Non-

Addicted with FoMO high (A2B2) is 77.83 with S.D. 6.32 respectively. But it is not possible to draw meaningful conclusion only the basis of means and standard deviation values. So, the data were treated by using two-way ANOVA.

Table No. 2Levene's Test of Equality of Error Variancesa, b

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
Based on Mean	2.027	3	164	.112

Tests the null hypothesis that the error variance of the dependent variable is equal across groups.

Levene's statistic is a measurement of homogeneity of variances, which is used to test the assumption of equal variances across groups in statistical analysis. In this case, the Levene's statistic is calculated as 2.027, with degrees of freedom (df) of 3 and 164 and a significant value of 0.112.

The significant value of 0.112 indicates the probability of obtaining a Levene's statistic as extreme as the one observed, assuming that null hypothesis of equal variance is true.

Table No. 3 showing the summary of two-way analysis of variance (ANOVA) for Fear of Missing Out among eleventh standard students

Sources of variance	Sum of Squares	df	Mean Square	F	p value	
FoMO	60.720	1	60.720	1.102	0.295	
SA	235.720	1	235.720	4.276	0.040	
FoMO* SA	22.149	1	22.149	0.402	0.527	
Error (WSS)	9040.262	164	55.124			
Total	9358.851	167				
a. R Squared = .034 (Adjusted R Squared = .016)						

Table No. 3 shows the factor-wise F values: For Fear of Missing Out (FoMO), the sum of squares is 60.720, and df is 1. The mean square (variance) was

60.720 with the help of SS and DF. For smartphone addiction, the sum of squares is 235.720, and df is 1. The mean square (variance) was 235.720 with the

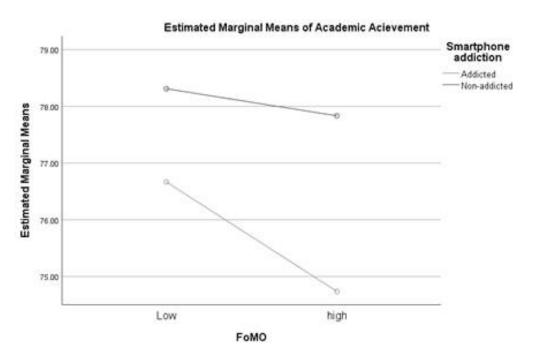

help of SS and DF. The sum of squares for the interaction of FoMO and smartphone addiction is 22.149, df = 1. The mean square (variance) was 22.149 with the help of SS and DF. The within sum of square (error) is 9040.262, and df is 164. The mean square (variance) was 55.124 with the help of SS and DF. The F values for FoMO, smartphone addiction, and interactional factor were calculated with the mean square of the respective factors divided by error factors.

The F value for factor A is 1.102, which is not significant (p value = 0.295); therefore, there is no significant effect of fear of missing out on academic

achievement among eleventh grade students, so the null hypothesis is accepted. The F value for factor B is 4.276, which is significant at the 0.05 level (p value = 0.040). Hence, there is a significant effect of smartphone addiction on academic achievement among eleventh-grade students, so the null hypothesis is rejected. Hence, Academic Achievement of Smartphone Addicted students is low and Smartphone Non-Addicted is high.

There is no interactional effect (F = 0.402) of smartphone addiction and fear of missing out on academic achievement among eleventh grade students, so the null hypothesis is accepted.

Graph No. 1 Shows the interaction between FoMO and Smartphone Addiction Conclusions:

- 1. There is a significant effect of Fear of Missing Out on academic achievement among eleventhgrade students.
- 2. There is no significant effect of smartphone addiction on academic achievement among eleventh-grade students. Hence, the academic achievement of smartphone-addicted students is low than smartphonenon-addicted students.
 - 3. There is no interactional effect of Fear of

Missing Outand smartphone addiction on academic achievement among eleventh grade students.

REFERENCES:

DeHan C. R., Gladwell V., Murayama K., Przybyski A. K. (2013). Motivational, emotional, and behavioural correlates of fear of missing out. Computers in Human Behavior, Volume No. – (29), Issue. 4, Pages (1841–1848).

Angie LeRoy, Heather Krieger, Baker Z. (2016). Fear of missing out: Relationships with depression, mindfulness, and physical symptoms. Translational

Issues in Psychological Science.2(3): (275 – 282) DOI: 10.1037/tps0000075

Beyens I., Eggernont S., Frison E. (2016). "I don't want to miss a thing": Adolescents fear of missing out and its relationship to adolescents' social needs, Facebook use and F acebook related stress. Computer in Human Behavior, (64), (1–8).

Rajesh B., Santhi V. (2020). Impact pf Smartphone usage on the academic performance among medical student. J Evolution Med. Dent. Sci.2020; 9 (02): 105 – 110, DOI: 10.14 260.

Ozer, O. (2022). Smartphone addiction and fear

of missing out: does smartphone use for students' academic performance? Journal of Computer and Education Research (15), (344 – 355). DOI:10.18009.

Alinejad V., Parizad N., Radfar M., Yarmohammadi M. (2022). Loliness and academic performance mediates the relationship between fear of missing out and smartphone addiction among Iranian university students. BMC Psychiatry 2022, Aug 12:22(1):550.

Srividya S., Velyudhan A., (2012). Manual for Mobile addiction scale, New Delhi; Prasad Psycho Corporation.

Research Paper

Effect of Internet Addiction and Sleep Quality on Academic Performance Among Eleventh Standard Students

Shamal Shinde M.A. II

Abstract

The purpose of this study is to find out the effect of Internet Addiction and Sleep Quality on Academic Performance among eleventh standard students. Kimberly Young (1998) Internet Addiction test and Yi H Shins Sleep Quality Scale was used for data collection. Taken in consideration 144 students out of which 72 are for Internet addiction (36 addicted and 36 non addicted) and 72 are for sleep quality (36 with Good sleep and 36 with poor sleep) studying in eleventh standard located in kolhapur city were selected stratified. The age of 16 to 17 years. Data analysis was dine by various statistical techniques such as mean, standard deviation and two way ANOVA through SPSS (Statistical package of for social sciences) developed by IBM. Study fails to show significant effect of Internets well as Sleep Quality on Academic Performance but there is significant interactional effect of Internet Addictionand Sleep Quality on Academic Performance among eleventh standard students. This study encourages to understand sleep problems and internet addiction are leads to psychological problems.

Key words : Internet Addiction, Sleep Quality, AcademicPerformance, Eleventh Standard Students, Adolescents.

INTRODUCTION:

Internet, a system architecture that has revolutionized mass communication, mass media, and commerce by allowing various computer networks around the world to interconnect. Sometimes referred to as a "network of networks," the Internet emerged in the United States in the 1970s but did not become visible to the general public until the early 1990s. By 2020, approximately 4.5 billion people, or more than half of the world's population, were estimated to have access to the Internet. And that number is growing, largely due to the prevalence of "smart" technology and the "Internet of Things," where computer-like devices connect with the Internet or interact via wireless networks. These "things" include smartphones, appliances, thermostats, lighting systems, irrigation systems, security cameras. Vehicles, even cities.

Internet addiction is an umbrella term that refers to the compulsive need to spend a great deal of time

on the Internet, to the point where relationships, work and health are allowed to suffer the internet is a global network that connects millions of computers and devices worldwide. It allows information sharing, communication, and access to resources like websites, emails, videos, and more. The internet functions through a system of interconnected networks using standardized communication protocols. It enables data transmission, online services, and collaboration across vast distances, shaping how we interact, work, and access information.

Internet addiction in students can impact their academic performance, social interactions, and mental health. It may lead to decreased concentration, poor grades, disrupted sleep patterns, and increased levels of stress and anxiety. Additionally, excessive internet use might hinder face-to-face interactions and physical activities, affecting overall well-being.

Overcoming internet addiction involves setting boundaries and limits on internet usage, creating a structured schedule for online activities, finding alternative hobbies or activities to replace excessive internet use, seeking support from friends, family, or professionals, and practicing self-discipline and mindfulness to gradually reduce dependency on digital devices.

Sleep quality refers to how well a person sleeps and the overall satisfaction and restfulness derived from that sleep. It's not just about the duration but also encompasses aspects like how easily one falls asleep, how deeply they sleep, and whether they wake up feeling refreshed. Good sleep quality contributes to better physical, mental, and emotional well-being Improving sleep quality involves establishing a consistent sleep schedule, creating a relaxing bedtime routine, ensuring a comfortable sleep environment (cool, dark, quiet), avoiding screens before bed, limiting caffeine and heavy meals close to bedtime, exercising regularly (but not right before sleep), and managing stress through techniques like meditation or deep breathing exercises.

Educational performance refers to an individual's achievement and success in academic endeavors. It involves various aspects such as grades, test scores, comprehension of material, participation in class, engagement with learning, and the ability to apply knowledge in different contexts. It's a measure of how well a student meets the learning objectives and standards set by educational institutions Improving academic performance involves effective time management, active participation in class, regular review of class material, developing good study habits, seeking help when needed, staying organized, setting specific goals, maintaining a healthy lifestyle including proper sleep, nutrition, and exercise, and managing stress effectively.

Review of related literature

Ramesh nigarajappa (2020) has conducted for to

assess the level of Internet Addiction and its impact on the academic performance of undergraduate dental students of Bhubaneswar. A cross-sectional descriptive survey was steered among 814 undergraduate dental students from their first year through an internship to assess Internet Addiction and evaluate its impact on academic performance of undergraduate dental students in Bhubaneswar, city of Odisha, India. Khaled A. Yaghmour. et al.(2023) has assessed the effect of Sleep Quality and mental health on the academic performance of medical students at King Abdulaziz University, Jeddah, Saudi Arabia. They conducted cross selectional study among medical students. A total of 382 responses were analyzed and Conclusion was low levels of sleep quality were found among medical students in our study. While sleep quality and mental health status did not show an effect on the GPA of the medical students, lower sleep quality was significantly correlated with increased scores of depressions, anxiety, and stress. ArslaanJavaeed (2020) was conducted to assess the relationship between Internet Addiction (IA) and academic performance among medical students in Azad Kashmir, Pakistan. A cross- sectional study was conducted on 316 medical students of poonch Medical College, Azad Kashmir, Pakistan. This study and many other previous studies have shown that internet addiction affects academic performance. As the number of internet users continues to increase, so will the number of internet abusers. If no steps are taken to curb internet addiction, it can have serious consequences in the future. K. Ahrberg et al. (2012) has investigated the sleep Quality has significant effects on cognitive performance and is influenced by multiple factors such as stress. Contrary to the ideal, medical students and residents suffer from sleep deprivation and stress at times when they should achieve the greatest amount of learning. To examine the relationship between sleep quality and academic performance, 144 medical students, this study shows

that in medical students it is not the generally poor sleepers, who perform worse in the medical board exams. Instead, students who will perform worse on their exams seem to be more stressed and suffer from poor sleep quality. However, poor sleep quality may negatively impact test performance as well, creating a vicious circle. Furthermore, the rate of sleep disturbances in medical students should be cause for intervention.

Summary of the Reviews

The review of these related literatures highlights the relationship between Internet addiction and academic performance. They showed how excessive Internet usage doeffect on academic performance. Poor Sleep quality also negatively impacted on students'tests performance. All these researchers have researched about various topics such as Internet Addiction and Sleep Quality have a big impact on the academic performance.

NEED AND SIGNIFICANCE OF THE STUDY

Internet addiction leads to excessive time spent on the internet, which affects the sleep cycle and sleep quality. How all this affect on the academic performance is to be studied by this study. It can help them to address their problems related to academics.

AIM OF THE STUDY

To study the effect of internet addiction and sleep quality on academic performance among eleventh standard students.

OBJECTIVES

- 1. To study the effect of internet addiction (addicted/no addicted) on academic performance of eleventh standard students.
- 2. To examine the effect of sleep quality (good /Poor) on academic performance among eleventh standard students.
- 3. To assess to interactional effect of internet addiction versus sleep quality on academic performance among eleventh standard students.

HYPOTHESES

- 1. There will be no significant effect of internet addiction on academic performance among eleventh standard students.
- 2. There will be no significant effect of sleep quality on academic performance among eleventh standard students.
- 3. There will be no significant effect of internet addiction versus sleep quality on academic performance among eleventh standard students.

VARIABLES:

Independent variable : A. Internet addiction (addicted/ non-addicted) B.Sleep quality (good/ poor)

Dependent variable: Academic performance **OPERATIONAL DEFINITION OF VARIABLES**

Internet addiction: Internet addiction score will be taken from the Questionnaire (IAT) developed by Kimberly Young (1998) will be used for this study as addicted and non addicted.

Sleep quality: Sleep quality refers to how well an individual sleeps and the subjective satisfaction they derive from their sleep. It will be obtained by Yi H Shins Sleep Quality Scale as good sleep and poor sleep.

Academic performance: Academic performance is often used as a measure to evaluate a student's knowledge, understanding, skills, and abilities in a particular subject or across multiple subjects within an educational curriculum.

RESEARCH METHODOLOGY

Research methodology refers to the systematic process of gathering, analyzing, and interpreting data to answer research questions or test hypotheses. It involves the techniques, tools, and strategies used in conducting research, including the selection of research design, data collection methods, and analysis procedures. Essentially, it's the framework that guides how researchers approach their studies to ensure rigor, reliability, and validity in their findings.

Sample

The certified random sample method was used for collecting data from 200 samples for the study targeted population was eleventh standard students in Kolhapur city internet addiction test was given to identify addicted (50) and non addicted (50) students sleep qualities was given to identify good sleep (50) and poor sleep (50) students out of a total of 200, 48 where identified as internet Addicted with good sleep (A1B1), 49 where internet Addicted with good sleep (A1B2), 60 where non Addicted with good sleep (A2B1), and 37 where identified as non addicted with poor sleep(A2B2).

Inclusion Criteria: students from eleventh

standard students who used internet are selected for the study also students who have field out the test of internet addiction and sleep quality properly are included in the study for each cell only 36 samples were included to keep it nominal because there was minimum 36 samples in last cell.

Exclusion Criteria: students who are not from eleventh standard are also fade the test also 36 samples were included in each cell and remaining where excluded to keep it balanced students who have not properly field out the test for internet addiction and sleep quality are excluded from this study.

Final sample of the study

		Internet addiction				
		Addicted A1 Non addicted A2 Total				
Sleep quality	Good B1	36	36	72		
	Poor B2	36	36	72		
	Total	72	72	144		

Psychological tools

Internet Addiction Test (Kimberly Young. 1998):The IAT is a reliable and valid measure of addictive use of Internet. It consists of 20 items. The respondents are to respond on a five-point scale. According to Young's criteria, total IAT scores 20-39 represent average users (moderate) with complete control of their internet use (severe), scores 40-69 represent over-users (profound) with frequent problems caused by their internet use, and scores 70-100 represent internet addicts with significant problems caused by their internet use. The scale has shown an internal consistency of 0.93.

Sleep quality (Yi, H., Shin, K., & Shin, C. (2006): A Sleep Quality Scale (SQS) was developed using item analysis and factor analysis on items with content validity. SQS, composed of 28 items and six factors,

accounted for 62.6% of the total variance. The difference of SQS score between insomniacs and normal subjects confirmed the construct validity (t=-13.8, P=0.000). Concurrent validity was identified by the significant correlation of SQS with the Pittsburgh Sleep Quality Index (r=0.72, P=0.000). The Cronbach's alpha coefficient was 0.92 for internal consistency and the correlation coefficient was 0.81 for test-retest reliability at a 2-week interval. The developed SQS was therefore confirmed to be a valid and reliable instrument for the comprehensive assessment of sleep quality.

Academic performance: Academic performance is registered in form of marks (scores) taken from their overall academic subjects' evaluation as per the record in their term examination department.

RESEARCH DESINGN

A 2x2 factorial research design will be used for this study. There istwo factors, 'A' factors internet addiction which has two levels (addicted/ non addicted) and 'B' factor is sleep quality which also has two levels (good/poor).

		Internet	addiction
		Addicted A1	Non addicted A2
Sleep quality	Good B1	A1B1	A2B1
	Poor B2	A1B2	A2B2

STATISTICAL TREATMENT: The statistical techniques are used to interpret the collected data as mean, standard deviation, two-way ANOVA. Data

was analysed by using SPSS (Statistical package for social sciences) developed by IBM.

Result table

Table No.1 Showing the descriptive statistics

	A1B1	A2B1	A1B2	A2B2
Mean	59.0000	64.0833	65.4444	59.5278
Standard Deviation	12.63	10.75	11.26	10.25
N	36	36	36	36

Here, the mean of Internet addiction and good sleep (A1B1) is 59.00 with S.D.12.63. The mean of Internet Non-Addicted with Good sleep (A2B1) is 64.08 with S.D.10.75. The mean of Internet Addicted with Poor sleep (A1B2) is 65.44 with S.D.11.26 and mean of

Internet Non- Addicted with Poor sleep (A2B2) is 59.52 with S.D. 10.25respectively. But it is not possible to draw meaningful conclusion only the basis of mean and standard deviation values. So, the data were treated by using two-way ANOVA.

Table No.2 Levene's Test of Equality of Error Variances

Levene Statistic		df1	df2	Sig.
1.199	Based on Mean	3	140	0.313

Tests the null hypothesis that the error variance of the dependent variable is equal across groups

Levene's statistic is a measurement of homogeneity of variances, which is used to test the assumption of equal across groups in statistical analysis. In this case, the Levene's statistic is calculated as 1.199, with degrees of freedom (df) of 3 and 140 and a significant value of 0.313.

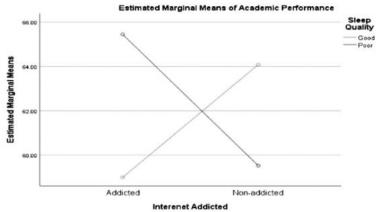

Table No.3 Showing the summary of two-way analysis of variance (ANOVA) for Academic performance among eleventh standard students

Sources of variance	Sum of Squares	df	Mean Square	F	<i>p</i> value
Internet Addiction	6.250	1	6.250	0.049	0.825
Sleep Quality	32.111	1	32.111	0.253	0.616
IA * SQ	1089.000	1	1089.000	8.586	0.004
Error (WSS)	17756.611	140	126.833		
Total	18883.972	143			
a R Squared = 060	(Adjusted R So	nuared = 0	40)		

Table No.3 shows the factor-wise F values for Internet addiction, the sum of squares 6.250, and df is 1. The mean square (variance) was 6.250, the help of with SS and DF. For Sleep quality, the sum of squares is 32.111 and df is 1. The mean square (variance) was32.111 with the help of SS and DF. The sum of squares for the interaction of Internet addiction and Sleep quality is 1089.000, df = 1. The mean square (variance) was 1089.000 with the help of SS and DF. The within sum of square (error) is 17756.611, and df is 140. The mean square (variance) was126.833 with the help of SS and DF. The F values for Internet addiction, Sleep quality, and interactional factor were calculated with the mean square of the respective factors divided by error factors. Mean square.

The F value for factor A is 0.049, which is not significant (p value = 0.825); therefore, there is no significant effect of Internet addiction on academic achievement among eleventh standard students, so the null hypothesis is accepted. The F value for factor B is 0.253, which is not significant effect of sleep quality on academic performance among eleventh standard students, so the null hypothesis is accepted. The F value for Internet addiction and sleep qualities interactional effect is 1089.000, which is significant at the 0.05 level (p value = 0.004). Hence, there is the significant interactional effect of internet addiction and sleep quality on academic performance among eleventh standard students. Therefor hypothesis is rejected.

Graph No.1 Shows the interaction between Internet addiction and Sleep quality

CONCLUSIONS

- 1. There is no significant effect of internet addiction on academic performance among eleventh standard students. So, the null hypothesis is accepted.
- 2. There is no significant effect if sleep quality on academic performance among eleventh standard students. So, the null hypothesis is accepted.
- 3. There is interactional effect of internet addiction and sleep quality on academic performance among eleventh standard students.

REFERENCES

Alexander, B. (2000). The globalization of addiction. Addiction Research, 8, 501–526.

Ambad, S. N. A., Kalimi, K. M., Yusof, K. M. A. A. K. (2017). The Effect of Internet Addiction on Students Emotional and Academic Performance.

Augner C: Associations of subjective sleep quality with depression score, anxiety, physical symptoms and Sleep onset latency in students. Cent Eur J Public Health. 2011, 19:115-117.

Kumar S, Kumar A, Badiyani B, Singh SK, Gupta A, Ismail MB. Relationship of internet addiction with depression and academic performance in Indian dental students. Clujul Med 2018; 91(3):300-6. https://doi.org/10.15386/cjmed-796

Lemma S, Gelaye B, Berhane Y, Worku A, Williams MA: Sleep quality and its psychological correlates amongUniversity students in Ethiopia: a cross-sectional study. BMC Psychiatry. 2012, 12:237. 10.1186/1471-244X-12-237

National Sleep Foundation Recommends New Sleep Times. (2015). Accessed: March 7, 2019: https://www.sleepfoundation.org/press-release/national-sleep-foundation-recommends-new-sleep-times.

Sleeping hours: what is the ideal number and how does age impact this? Chaput JP, Dutil C, Sampasa-Kanyinga H. Nat Sci Sleep. 2018; 10:421–430.–PMC–PubMed

महावीर महाविद्यालय, कोल्हापूर (स्वायत्त)

(कला, वाणिज्य, विज्ञान, शिक्षणशास्त्र व बी.व्होक)

वार्षिक अहवाल २०२३-२४

मराठी विभाग

सन २०२३ -२४ या शैक्षणिक वर्षांमध्ये मराठी विभागाच्यावतीने खालील उपक्रम राबवण्यात आले.

मराठी वाङ्मय मंडळाची स्थापना आणि उद्घाटन ऑगस्ट महिन्यामध्ये करण्यात आले. सुशांत सदाशिव चौगले या विद्यार्थ्यांची अध्यक्ष म्हणून सर्वानुमते निवड करण्यात आली. ३ ऑगस्ट, २०२३ रोजी मराठीतील ख्यातनाम कवी ना. धों. महानोर यांचे निधन झाले. त्यांना श्रद्धांजली म्हणून विभागांमध्ये ना.धों.च्या कवितांचे भित्तिपत्रक प्रकाशित करण्यात आले. भित्तिपत्रकाचे उद्घाटन दक्षिण महाराष्ट्र साहित्य सभा, कोल्हापूरचे कार्यवाह डॉ. विनोद कांबळे यांच्या हस्ते करण्यात आले. यावेळी प्रा. लता ऐवळे-कदम यांचे काव्यगायन झाले. तसेच विद्यार्थ्यांनीही ना.धों. महानोर यांच्या कवितांचे सादरीकरण केले.

कोल्हापूर जिल्ह्यातील लेखक कृष्णात खोत यांना त्यांच्या 'रिंगाण' कादंबरीसाठी साहित्य अकादमी पुरस्कार मिळाला. लेखकाच्या गावी जाऊन मराठी विभागाच्यावतीने त्यांचा सत्कार करण्यात आला.

मराठी भाषा गौरविदनानिमित्त श्री. पी.डी. देशपांडे यांच्या मराठी, हिंदी गजलांचे सादरीकरण करण्यात आले. कार्यक्रमाचे अध्यक्ष म्हणून संस्थेच्या संचालिका डॉ. सुषमा रोटे मॅडम उपस्थित होत्या. मा. प्राचार्यांची प्रमुख उपस्थिती होती.

मराठी भाषा गौरविदनानिमित्त सोमवार, दिनांक २९ फेब्रुवारी, २०२४ रोजी बी.ए.बी.एड्. विभागाची माजी विद्यार्थिनी डॉ. सुप्रिया आवारे यांच्या ग्रंथाचे प्रकाशन करण्यात आले. 'काळोखाचा राजपुत्र' वसंत आबाजी डहाके यांच्या कवितांचा अदिबंधात्मक दृष्टीने अभ्यास' या समीक्षात्मक ग्रंथाचे व माजी विद्यार्थी पोलीस इन्स्पेक्टर निसर्ग ओतारी यांच्या 'कवितेचे सप्तरंग' या काव्यसंग्रहाचे प्रकाशन शिवाजी विद्यापीठातील मराठी विभाग प्रमुख प्रा. डॉ. नंदकुमार मोरे, प्राचार्य डॉ. आर. पी. लोखंडे यांच्या हस्ते करण्यात आले. मराठी विभागाच्या वतीने आणखी एका समीक्षा ग्रंथाचे प्रकाशन करण्यात आले. डॉ. बाळासाहेब सुतार व डॉ. प्रियदर्शनी देशमुख यांनी संपादित केलेल्या 'डॉ. दिनेश काळे यांचे कथनात्मक साहित्य' या ग्रंथाचे प्रकाशन डॉ. दिनेश काळे व प्रा. डॉ. रणधीर शिंदे यांच्या हस्ते करण्यात आले. अध्यक्षस्थानी प्राचार्य डॉ. आर. पी. लोखंडे होते.

शनिवार, दिनांक २६ नोव्हेंबर रोजी 'संविधान दिन' साजरा करण्यात आला. संविधानाच्या प्रास्ताविकेचे वाचन डॉ. शरद गायकवाड यांनी केले. शनिवार, दिनांक १३ एप्रिल, २०२४ रोजी मॉरिशस येथील मराठी विभागाच्या २५ सदस्यांनी महावीर महाविद्यालयाच्या मराठी विभागाला सदिच्छा भेट दिली. यावेळी शिविमच्या 'मॉरिशस, भारत' संबंधावरील विशेषांकाचे प्रकाशन करण्यात आले. मॉरिशस सांस्कृतिक विभागाचे अध्यक्ष अर्जुन पुतळाजी उपस्थित होते.

त्याचबरोबर शिवाजी विद्यापीठ, मराठी विभागाच्या वतीने राबविण्यात येणाऱ्या अनेक उपक्रमांमध्ये प्राध्यापक विद्यार्थी सहभागी झाले होते.

> प्रा. डॉ. गोपाळ ओमाणा गावडे मराठी विभाग प्रमुख

हिंदी विभाग

बी.ए. और बी.ए.बी.एड. विद्याशाखाओं के तृतीय वर्ष के पाठ्यक्रम निर्माण के हेतु हिंदी अध्ययन मंडल की तीन बैठके संपन्न हुई। हमारा नया पाठ्यक्रम शिवाजी विश्वविद्यालय के पाठक्रम से अलग रहा है।

१४ सितंबर के दिन हिंदी दिवस बडे धूमधाम से मनाया गया। डॉ. संजीवनी पाटील का व्याख्यान आयोजित किया गया। इस उपलक्ष्य में छात्रों ने देश की एकता का दर्शन कराने वाला मूकनाट्य प्रस्तुत किया तथा भीत्तिपत्रिका का विमोचन किया गया। २७ फरवरी मराठी राजभाषा दिन के उपलक्ष्य में श्री प्रमोद देशपांडे जी ने हिंदी से मराठी अनूदित काव्य और गजलों की प्रस्तुति की। साथ ही अनुवाद की प्रक्रिया के साथ अनुवाद के रोजगारपरक अवसरों की चर्चा की। २४ और २५ फरवरी, २०२४ को बी.ए.बी.एड. तृतीय और चतुर्थ वर्ष के छात्रों की बिलासपुर,

छत्तीसगढ़ छात्र अध्ययन यात्रा संपन्न हुई। शैक्षिक सहल के अंतर्गत गोवा विश्वविद्यालय के हिंदी विभाग के साथ विज्ञान मुजियम को भेंट दी गयी। अक्टूबर २०२३ में जलगांव में आयोजित आठ दिन के हिंदीत्तर भाषी हिंदी नवलेखक शिबिर में निरंजन बैजंत्री ने सहभाग लिया।

शहाजी महाविद्यालय और कमला महाविद्यालय में आयोजित अग्रणी कार्यशाला में विभाग के बीस छात्रों ने हिस्सा लिया। प्रथम वर्ष कला के छात्रों के लिए साक्षात्कार की प्रविधि पर व्याख्यान आयोजित कर छात्रों के साक्षात्कार लिए गए।

> **डॉ. राजेंद्र रोटे** हिंदी विभाग प्रमुख

Department of English

Dept. of English of Mahavir Mahavidyalaya organised the following programmes .

- 1) Inauguration of ELA English Literary Association was in augurated at the hands of multilingual poet and professor Dr. Tejaswini Dange-Patil on 10th Feb. 2024. She expressed her views regarding the Indian English poet late Jayanta Mahapatra. To pay tribute to this great poet, the students published a wall paper on his work.
- 2) The students performed a poetic programee 'on the wings of poesy' It was a recitation of selected poems in English, Marathi and Hindi.
- 3) B.A.B.Ed IIIrd year and IV year students performed a comic skit 'professional love' All the students of B.A., B.Ed and M.A. were present for the programee. The programee was president over by the principal Dr. R.P.Lokhande.
- 4) The Students actively participated in the lead college wrokshop organised by the new college, kolhapur and shahu college, kolhapur. Students presented the skit in front by all the students.
- 5) Smt. Muskan Mujawar (M.A.II) and Shri. Aakash Patil (B.A.B.Ed IV) were felicitated with Shivaji University Merit Scholarship. The result of B.A.B.Ed IV (Dept. of English) & M.A. English is 100%
- 6) Prof. Dr. Kalpana Gangatirkar was selected as a BOS member (V.C. Nominee) of English Dept. Shivaji University.
- 7) The teachers of College worked as Resource persons in Various Institutions.
 - a) Dr. Kalpan Gangatirkar A.S.C. College, Ichalkaranji
 - b) Dr. Pradip Gaikwad Rajarshee Shahu College, Kolhapur.
 - c) Shri. Prakash Chavan Smt. K.W.C. College, Sangli.
- 8) The senior teacher and the head of the Dept. of English Dr. Avinash Lokhande retired form his duties in the month of April, 2024. The charge of the head of the Dept. is given to Dr. Kalpana Gangatirkar.

Dr. Kalpana Gangatirkar Head, Dept. of English

समाजशास्त्र विभाग

समाजशास्त्र विभागाद्वारे शैक्षणिक वर्ष २०२३-२४ मध्ये विविध उपक्रम व कार्यक्रम राबवण्यात आले त्यापैकी काही ठळक कार्यक्रम पुढीलप्रमाणे.

शनिवार, दिनांक २० जानेवारी २०२४ रोजी समाजशास्त्र विभागाच्या वतीने मालवण – देवबाग शैक्षणिक सहलीचे आयोजन करण्यात आले.

मंगळवार, दिनांक २३ जानेवारी २०२४ रोजी बी.ए. भाग ३ च्या विद्यार्थ्यांनी वर्गखोलीची स्वच्छता केली.

मंगळवार, दिनांक ३० जानेवारी २०२४ रोजी समाजशास्त्र विभागाच्या वतीने 'समाजमाध्यमांचा (Social Media) विद्यार्थ्यांच्या सामाजिक जीवनावर होणारा परिणाम' या विषयावरील अग्रणी कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले. या कार्यशाळेचे उद्घाटन न्यू कॉलेजचे प्राचार्य मा. डॉ. व्ही. एम. पाटील यांच्या हस्ते झाले. उद्घाटन सत्रानंतर पहिल्या सत्रात डॉ. सुरेश संकपाळ यांनी 'समाजमाध्यमे – ओळख व सुयोग्य वापर' या विषयावर विद्यार्थांना मार्गदर्शन केले. दुसऱ्या सत्रात डॉ. सुमेधा साळोखे यांनी 'समाजमाध्यमांचा वापर व सायबर सुरक्षा' या विषयावर विद्यार्थांना मार्गदर्शन केले.तिसऱ्या सत्रात मा. अनिल देशमुख यांनी 'समाजमाध्यमाच्या वापराचे फायदे–तोटे' याविषयावर विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. शेवटच्या समारोपाच्या सत्रात प्रातिनिधिक स्वरुपात सहभागी प्राध्यापक व विद्यार्थ्यांनी आपली मनोगते व्यक्त केली. त्यांनतर मा. प्राचार्य डॉ. आर.पी. लोखंडे यांच्या हस्ते सहभागी विद्यार्थ्यांना प्रमाणपत्र वाटप करण्यात आले.

शुक्रवार, दिनांक ०५ फेब्रुवारी २०२४ रोजी समाजशास्त्र विभागाच्या वतीने विद्यार्थ्यांसाठी आरोग्य तपासणी शिबिराचे आयोजन करण्यात आले.

मंगळवार, दिनांक १३ फेब्रुवारी २०२४ रोजी समाजशास्त्र विभागाच्या वतीने 'पोलीस दलातील करियरच्या संधी' या विषयावरील अग्रणी कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले. या कार्यशाळेचे उद्घाटन राजर्षी शाहू महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. एल.डी.कदम यांच्या हस्ते झाले. यावेळी अध्यक्षस्थानी प्राचार्य डॉ. आर.पी.लोखंडे होते. या कार्यशाळेत लाचलुचपत प्रतिबंधक विभागाचे पोलीस उपअधीक्षक मा. सरदार नाळे, शाहप्री पोलीस स्टेशनचे पोलीस उपनिरीक्षक मा. प्रमोद चव्हाण, मा. भारत गावडे इत्यादी मान्यवरांनी मार्गदर्शन केले.

- डॉ. उषा पाटील समाजशास्त्र विभागप्रमुख

Department of Economics

Sr No	Activity	Day & Date	Resource Person	No of
				Particip
				ants
1	Inauguration of Study Circle	6 th Jan 2024	Dr. Santoshkumar	60
			Yadav	
2	Career Opportunities in Economics	6 th Jan 2024	Dr. Santoshkumar	60
			Yadav	
3	Singing of MoU with SUEAK	6 th Jan 2024	Dr. Santoshkumar	
			Yadav	
4	Seminar and Poster Presentation on	14/10/2023	Dr Usha Patil	88
	Understanding the Economic Thoughts			
	Nobel prize Awardee 2023 Economist of			
	Cludia Goldin			

12	Guest Lecture on Digital Marketing	19/03/2024	Mr Lahu Kamble	10
11	Financial Literacy Awareness Programme	25/03/2024	Dr Sujata Patil	20
10	National Level Training Program for Teachers in Economics in the context of NEP 2020 Activity Under MoU with SUEAK	Tuesday 16 th April 2024	Dr M S Deshmukh Dr P S Kamble Dr Anil Wavare Dr J .S Ingale	33
9	Poster Competition on Central Budget	05/02/2024	Shri CA Balasaheb Sawvyanawar	90
8	Celebration of National Startup Day with Power Talk session and Poster Competition on Startup Stories. Activity Under MoU with SUEAK	16/01/2024	Shri. Suryakant Dodmise: CEO,SIBIC, Kolhapur Shri Shrikant Bacche HoD Commerce	55
7	Understanding the Program structure under NEP 2020	19/11/23	Dr Sanjay S. Omase	15
6	Anuradha Desai a student of the department Participated in AVISHKAR -SHIVAI University Research Convention	11/12/2023	Guided by Dr Sanjay S. Omase	01
5	Poster Presentation on Company Value System	20/10/2023	Shri Shrikant Bacche	90

Dr. Sajata Patil Head Dept. & Economics

इतिहास विभाग

शैक्षणिक वर्ष २०२३ -२४ करिता इतिहास विभागामार्फत विविध कार्यक्रमांचे आयोजन करणेत आले. ७ ऑक्टोबर २०२३ रोजी स्वराज्य निर्मितीसाठी योगदान दिलेले पण दुर्लक्षित मावळ्याच्या माहितीचे पोस्टर प्रेझेंटेशन करण्यात आले. डिसेंबर २०२३ मध्ये पर्यटन दिनानिमित्त महाराष्ट्रातील ऐतिहासिक पर्यटन स्थळे यांचे पोस्टर प्रेझेंटेशन करण्यात आले. ९ जानेवारी २०२४ रोजी भारतीय ज्ञानप्रणाली यावर राष्ट्रीय परिषदेचे आयोजन करणेत आले. सदर कार्यक्रमास हैदराबाद विद्यापीठातील प्रा.डॉ.प्रकाश कोपार्डे उद्घाटक म्हणून लाभले. तर प्रा.डॉ. प्रकाश देशमुख, विवेकानंद रणखांबे व प्रा. डॉ. अजितकुमार जाधव हे साधन व्यक्ती म्हणून लाभले. विभागामार्फत मोडी लिपीचा १५ दिवसांचा प्रमाणपत्र कोर्स घेण्यात आला. विभागातील अनेक विद्यार्थी विद्यापीठ व महाविद्यालयामार्फत घेण्यात येणाऱ्या अग्रणी कार्यशाळा, राज्य व राष्ट्रीय परिषद यामध्ये सहभागी झाले आहेत. छ. शहाजी महविद्यालयामार्फत घेण्यात आलेल्या छ. शिवाजी महाराज जयंतीनिमित्त प्रश्नमंजुषा स्पर्धेत विद्यार्थांनी प्रथम क्रमांक पटकवला.

डॉ. महादेव शिंदे इतिहास विभागप्रमुख

भूगोल विभाग

- १. शैक्षणिक वर्ष २०२३-२४ साठी दि. ३१/०८/२०२३ रोजी भूगोल विभागातील बी.ए. भाग-३ व बी.ए.बी.एड्. भाग-४ मधील विद्यार्थ्यांचा स्वागतसमारंभ आयोजित केला होता. यावेळी मा. डॉ. शैलेंद्र सडोलीकर यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.
- २. दि.०४/०९/२०२३ विजयसिंह यादव महाविद्यालय, पेठ वडगाव येथील भूगोल विषयांच्या प्राध्यापक व विद्यार्थ्यांनी भूगोल विभागास सदिच्छा भेट देऊन विभागातील माहिती जाणून घेतली.
- ३. दि. १६/०९/२०२३ रोजी ओझोन दिनानिमित्त पोस्टर प्रदर्शनाचे आयोजन करण्यात आले होती. यावेळी विद्यार्थ्यांनी ओझोन थराचे महत्त्व व सद्यस्थिती याबाबत पोस्टर तयार केले होते.
- ४. दि. १६/०९/२०२३ रोजी ओझोन दिनानिमित्त Online Quiz चे आयोजन करण्यात आले होते. यावेळी प्रथम तीन क्रमांकाच्या विद्यार्थ्यांना गौरवण्यात आले.
- ५. भूगोल विभागातील विद्यार्थ्यांनी पुष्प पठार म्हणून ओळखल्या जाणाऱ्या कास पठारास भेट दिली. यावेळी विद्यार्थ्यांनी तेथील विविध फुलांच्या प्रजाती व तेथील भौगोलिक परिस्थिती याचा आढावा घेतला.
- ६. दि. १९/१०/२०२३ रोजी बी.ए. भाग-२ व बी.ए.बी.एड. भाग-२ मधील विद्यार्थ्यांनी महाराष्ट्र शासनाच्या जिल्हा मृद सर्वेक्षण व मृद चाचणी प्रयोगशाळा, कोल्हापूर यास भेट दिली. यावेळी विद्यार्थ्यांनी मृदा नमुना संकलन, मृदा परीक्षण उपकरणे, मृदा अहवाल याबाबत माहिती घेतली.
- ७. १६ जानेवारी रोजी भूगोल विभाग व पाणी व स्वच्छता मिशन जिल्हा परिषद, कोल्हापूर यांच्या संयुक्त विद्यमाने दोन दिवसीय वक्तृत्व स्पर्धेचे आयोजन केले होते.
- ८. २० जानेवारी २०२४ रोजी बी.ए.१ व बी.कॉम. भाग १ या वर्गातील विद्यार्थ्यांची अभ्याससहल सिंधुदुर्ग, मालवण याठिकाणी आयोजित केली होती. यावेळी विद्यार्थ्यांनी किल्ल्याचा ऐतिहासिक वारसा व तेथील भौगोलिक परिस्थिती याची माहिती घेतली.
- ९. भूगोल विभागातील ०६ विद्यार्थ्यांनी दि.२३/०१/२०२४ रोजी राजर्षी शाहू महाविद्यालयात अग्रणी महाविद्यालय, योजनेंतर्गत आयोजित PPLICTION OF REMOTE SENSING TECHNIQUES IN GEOGRPHY या विषयावरील कार्यशाळेत सहभाग घेतला.
- १०. भूगोल विभागातील ०४ विद्यार्थ्यांनी दि. २४/०१/२०२४ रोजी विवेकानंद महाविद्यालयात अग्रणी महाविद्यालय, योजनेंतर्गत आयोजित MILLETS: IMPORTNT FOOD OF THE FUTURE या विषयावरील कार्यशाळेत सहभाग घेतला.
- ११. १० फेब्रुवारी २०२४ रोजी बी. ए. बी.एड्. भाग २ मधील विद्यार्थ्यांनी वारणा उद्योग समूहास भेट दिली. यावेळेस विद्यार्थ्यांनी उत्पादन निर्मिती, व्यवस्थापन इत्यादीची माहिती घेतली.
- १२. भूगोल विभागातील बी.ए.बी.एड्. भाग २ व ३ या विद्यार्थ्यांची विद्यार्थ्यांची अभ्याससहल दि.२७ ते २८ फेब्रुवारी २०२४ दरम्यान आयोजित केली होती. शैक्षणिक सहलीमध्ये गणपतीपुळे, रत्नागिरी, पावस, तारकर्ली-देवबाग, सिंधुदुर्ग, मालवण या ठिकाणांना भेटी दिल्या.
- १३. १३ मार्च रोजी बी.ए. भाग-३ व बी.ए.बी.एड्. भाग-४ या वर्गातील विद्यार्थ्यांच्या शुभेच्छा समारंभाचे आयोजन केले होते. यावेळी प्रमुख अतिथी म्हणून डॉ. अंकुश बनसोडे उपस्थित होते. त्यांनी विद्यार्थ्यांना 'भूगोल विषयातील भविष्यातील संधी' या विषयावर मार्गदर्शन केले.
- १४. १८ मार्च २०२४ रोजी जागतिक जल दिनानिमित्त विद्यार्थ्यांनी पाणी बचतीसाठी शपथ घेतली, यावेळी महाविद्यालयातील ५० हून अधिक विद्यार्थी सहभागी झाले होते.
- १५. २० मार्च २०२४ रोजी जागतिक जल दिनानिमित्त 'पाणी बचत' या विषयावर Online quiz चे आयोजन करण्यात आले होते. या स्पर्धेत बी.ए.भाग १, २, ३, व बी.ए.बी.एड्. भाग ३ व ४ चे विद्यार्थी सहभागी झाले होते.
- १६. २२ मार्च २०२४ रोजी जागतिक जल दिनानिमित्त 'पाणी बचत' या विषयावर पोस्टर प्रदर्शन करण्यात आले. यावेळी विद्यार्थ्यांनी पाणी बचतीची गरज, त्याच्या उपाययोजना, वैयक्तिक भूमिका यांसारखे विषय मांडले होते.
- १७. २२ मार्च २०२४ रोजी जागतिक जल दिनानिमित्त 'पाणी बचतीतील युवकांची भूमिका' या विषयावर प्रा. एकनाथ कमलाकर यांचे व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले होते.
- १८. भूगोल विभागातील बी.ए. भाग-३ व बी.ए.बी.एड्. भाग-४ या विद्यार्थ्यांची अभ्याससहल दि. १३ ते १८ फेब्रुवारी २०२४ दरम्यान

आयोजित केली होती. शैक्षणिक सहलीमध्ये वाई, पाचगणी, महाबळेश्वर प्रतापगड, रायगड, गणपतीपुळे, रत्नागिरी, पावस, कुणकेश्वर, देवगड, सिंधुदुर्ग, मालवण व गोवा या ठिकाणांना भेटी दिल्या व या ठिकाणांचा अक्षवृत्तीय-रेखावृत्तीय विस्तार, ठिकाणांची उंची, प्राकृतिक रचना, हवामान याबाबत माहिती संकलित करण्यात आली व अभ्याससहल अहवाल तयार करण्यात आला.

प्रो. डॉ. अरुण पाटील भूगोल विभाग प्रमुख

मानसशास्त्र विभाग

सन २०२३-२४ शैक्षणिक वर्षाची सुरुवात बी. ए. भाग ३ आणि एम. ए. भाग १ च्या विद्यार्थ्यांच्या स्वागत समारंभाने झाली. सदर शैक्षणिक वर्षात अनेकविध कार्यक्रम आणि प्राध्यापक आणि विद्यार्थ्यांनी यश संपादन केलेले आहे.

- १. शिवाजी विद्यापीठाच्या २०२३ मध्ये पार पडलेल्या पदवी आणि पदव्युत्तर परीक्षेत विभागातील विद्यार्थी प्रतिवर्षाप्रमाणे याहीवर्षी विद्यापीठाच्या गुणवत्ता यादीत येण्याचा मानसशास्त्र विद्यार्थांनी मिळविला. बी.ए.सामाजिकशास्त्राच्या सर्व विषयाची गुणवत्ता यादी जाहीर झाली. या यादीमध्ये महावीर महाविद्यालयाची बी.ए भाग ३ मधील विद्यार्थिनी कु. साक्षी गांधी हिने सर्व सामाजिकशास्त्र विषयात गुणानुक्रमे शिवाजी विद्यापीठात सर्वप्रथम येण्याचा मान मिळविला.
- २. कोविड-१९ पश्चात अनेक समस्यांना तोंड द्यावे लागलेल्या लोकांसाठी मानसशास्त्र विभागामार्फत वर्षभर मोफत टेलिफोनिक समुपदेशन सत्र आयोजित करण्यात आले होते, त्यास भरघोस प्रतिसाद मिळाला. याकामी मानसशास्त्र विभागाचे विभाग प्रमुख प्रा. डॉ. भरत नाईक, डॉ. शिरीष शितोळे आणि डॉ. सुरेश संकपाळ यांनी समुपदेशक म्हणून समुपदेशन आणि मार्गदर्शन केले.
- ३. कोविड-१९ महामारीच्या काळात ९४.३ टोमॅटो एफएमवरील प्रत्येक गुरुवारी ९ ते ११ या वेळेत प्रसारित होणारे 'दिल से दिल की बात' या समुपदेशनावर आधारित कार्यक्रमामुळे अनेक लोकांना मदत झाली. सदर कार्यक्रमात तज्ज्ञ मार्गदर्शक आणि समुपदेशक म्हणून डॉ. शिरीष शितोळे हे मार्च, २०२० पासून आजअखेर निरंतर कार्यरत आहेत.
- ४. शैक्षणिक वर्ष २०२२-२३ पासून मानसशास्त्र विभागामार्फत एम.ए. भाग १ साठी आंतरवासिता कार्यक्रम (Internship program) आयोजित केलेला होता. सदर आंतरवासिता कार्यक्रमामध्ये २० विद्यार्थ्यांनी कोल्हापूर जिल्ह्यातील निवडक २० शाळांमधून जवळपास ५०० विद्यार्थ्यांना लैंगिक शिक्षण जाणीवजागृती कृतिकार्यक्रम राबविला आणि त्याची परिणामकारकता तपासली.
- ५. शैक्षणिक वर्ष २०२३-२४ मध्ये मानसशास्त्र विभागामार्फत दिनांक १० ऑक्टोबर, २०२३ रोजी जागतिक मानिसक आरोग्य दिवस विविध कार्यक्रमाच्या माध्यमातून आयोजित केला गेला. सदर कार्यक्रमासाठी मानसशास्त्र विभागातून ७० मुलांनी मानसिक आरोग्य जाणिवजागृती रॅलीच्या कार्यक्रमामध्ये सहभाग घेतला.
- ६. शैक्षणिक वर्ष २०२२-२३ मध्ये प्रत्येक वर्षाप्रमाणे मानसशास्त्र विभागामार्फत बी.ए. भाग ३ आणि एम.ए. भाग १ व २ यांनी संशोधन पेपर्स कसे तयार करावेत यासाठी संशोधन पद्धती कार्यशाळा दिनांक ११ डिसेंबर, २०२३ रोजी आयोजित केली गेली. सदर संशोधन पद्धती कार्यशाळा महाविद्यालयातील विविध विभागातून ५५ विद्यार्थी सहभागी झाले होते.
- ७. शिवाजी विद्यापीठ मानसशास्त्र परिषदेचे ९ वे राज्यस्तरीय वा १७ वे विद्यापीठ स्तरीय अधिवेशन गुरुवार, दिनांक १९ जानेवारी, २०२४ रोजी KBP कॉलेज उरूण इस्लामपूर येथे संपन्न झाले. सदर अधिवेशनाचे अध्यक्ष म्हणून प्रा. डॉ. भरत नाईक सर होते. सदर अधिवेशनात विभागातील ५० विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदवून २० संशोधन पेपर सादरीकरण करण्यात आले. संशोधन पेपर सादरीकरणात पदव्युत्तर विभागात कु. जुई साडविलकर हिने प्रथम क्रमांक आणि कु. शामल शिंदे हिने द्वितीय क्रमांक पटकावला.
- ८. शिवाजी विद्यापीठ अग्रणी महाविद्यालय योजनेंतर्गत 'कृत्रिम बुद्धिमत्ता : शिक्षणापुढील आव्हाने आणि उपाययोजना' या विषयावर एकदिवसीय कार्यशाळा शिवाजी विद्यापीठाच्या पिरक्षेत्रातील सर्व विद्यार्थी व शिक्षकासाठी ३१ जानेवारी, २०२४ रोजी आयोजित केलेली होती. सदर कार्यशाळेस बीजभाषक म्हणून प्रा. डॉ. भरत नाईक आणि संसंधान व्यक्ती म्हणून डॉ. शिरीष शितोळे यांनी काम केले तर डॉ सुरेश संकपाळ हे सदर कार्यशाळेचे समन्वयक म्हणून काम पिहले. यासाठी ९० विद्यार्थी व शिक्षकांनी सिक्रय सहभाग नोंदिवला.
- ९. शैक्षणिक वर्ष २०२३-२४ मध्ये मानसशास्त्र विभागामार्फत दिनांक २३ फेब्रुवारी, २०२४ रोजी व्यसनमुक्ती आणि पुनर्वसन कार्यक्रमाच्या माध्यमातून अभिषेक यादव यांनी मार्गदर्शन केले. सदर कार्यक्रमासाठी मानसशास्त्र विभागातून ४५ मुलांनी सक्रिय सहभाग नोंदविला.
- १०.शैक्षणिक वर्ष २०२३-२४ मध्ये मानसशास्त्र विभागामार्फत दिनांक ३१मार्च, २०२४ रोजी एकदिवसीय करिअर प्रदर्शन कार्यक्रमाच्या माध्यमातून एम. ए. भाग १ आणि २ च्या विद्यार्थ्यांनी ५० हून अधिक १०वी आणि १२वी परीक्षा दिलेल्या विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. सदर कार्यक्रमामध्ये प्रमाणित मानसशास्त्रीय चाचणीच्या सहाय्याने करिअर समुपदेशन करण्यात आले आणि विद्यार्थ्यांच्या करिअरविषयी प्रश्नांची चर्चा घडवून आणली.

प्रा. डॉ. भरत नाईक मानसशास्त्र विभाग प्रमुख

शारीरिक शिक्षण विभाग

- १) २१ जून २०२३ रोजी आंतरराष्ट्रीय योग दिनानिमित्त योग प्रात्यक्षिक घेण्यात आले.
- २) २९ ऑगस्ट २०२३ राष्ट्रीय क्रीडा दिन साजरा करण्यात आला. महाविद्यालयाची शिवछत्रपती राज्य क्रीडा पुरस्कार प्राप्त कु. स्वप्नाली चंद्रकांत वायदंडे हिच्या हस्ते फोटोपूजन करण्यात आले.
- ३) शारीरिक शिक्षण विभागामार्फत गगणबावडा ट्रेकिंगजचे आयोजन करण्यात आलेले होते.
- ४) महाविद्यालयाची माजी योगा खेळाडू कु. दिक्षा सुनिल कदम हिच्या फिटनेस सेंटरला भेट देण्यात आली व ऐरियल योगा याचे प्रात्यिक्षक मुलांना दिले गेले.
- ५) कम्युनिटी एंगेजमेंट प्रोग्रॅम अंतर्गत मसल ट्रि जिममध्ये विभागातील विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करण्यात आले.
- ६) शारीरिक शिक्षण व जिमखाना विभागामार्फत कोल्हापूर विभागीय बेसबॉल स्पर्धा व शिवाजी विद्यापीठ आंतरविभागीय महिला क्रिकेट स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले.
- ७) शारीरिक शिक्षण व जिमखाना विभागामार्फत शिवाजी विद्यापीठ कोल्हापूर व महावीर महाविद्यालय यांच्या संयुक्त विद्यमाने पीएच.डी. कोर्स वर्कचे आयोजन करण्यात आले.

प्रा. डॉ. बाबासो उलपे शारीरिक शिक्षण विभागप्रमुख

कॉमर्स विभाग

- १. दिनांक २५ जानेवारी २०२४ रोजी श्री गौरव हिराणी यांनी 'करिअर इन इंडिया' या विषयावर थर्ड इयरच्या मुलांना मार्गदर्शन केले.
- २. एम.बी.ए. एंट्रन्सला कसे सामोरे जावे याबाबतीत डॉ. सुतार यांनी २ फेब्रुवारी २०२४ रोजी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.
- ३. सी.ए. सया कुमार यांनी पोस्टर प्रेझेंटेशनचा कार्यक्रम दिनांक ५ फेब्रुवारी २०१४ रोजी आयोजित केला होता.
- ४. दिनांक १ फेब्रुवारी २०२४ रोजी डॉ. सातपुते यांच्यातर्फे विद्यार्थिनींसाठी हेल्थ चेकअप कॅम्प ठेवला होता. यामध्ये जवळजवळ शंभर विद्यार्थिनींनी सहभाग घेतला.
- ५. पर्सनॅलिटी डेव्हलपमेंट कोर्सेस दिनांक ८ फेब्रुवारी २०२४.
- ६. दिनांक १२ फेब्रुवारी २०२४ रोजी 'सायबर क्राईम' या विषयावरती विद्यार्थ्यांचे पोस्टर प्रेझेंटेशन घेण्यात आले.
- ७. दिनांक १३ फेब्रुवारी २०२४ रोजी स्वयंसिद्धा येथे विद्यार्थ्यांसाठी अभ्यासभेट आयोजित करण्यात आली होती.
- ८. दिनांक १४ फेब्रुवारी २०१९ रोजी 'बजेट' या विषयावर पोस्टर प्रेसेंटेशन घेण्यात आले. त्यामध्ये सी. ए. श्रीकांत बच्चे व डॉ. शिरीष शितोळे यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.
- ९. दिनांक २७ फेब्रुवारी २०२४ रोजी भारती विद्यापीठाच्या डॉ. मेमन यांनी विद्यार्थ्यांना 'एम.बी.ए. एंट्रन्स प्लॅन अँड प्रोस्पेक्ट' या विषयावर मार्गदर्शन केले.
- १०.दिनांक १२ मार्च २०२४ रोजी श्री. लहू कांबळे यांनी 'डिजिटल मार्केटिंग' या विषयावर विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.
- ११. दिनांक १३/०३/२०२४ रोजी विद्यार्थ्यांसाठी ओपन बुक टेस्ट घेण्यात आली.
- १२. एन.इ.पी. अंतर्गत स्कूल कनेक्ट प्रोग्रॅम कॉमर्स विभागामार्फत राबवण्यात आला.

प्रा. श्रीकांत बच्चे कॉमर्स विभाग प्रमुख

शिक्षणशास्त्र विभाग

सन २०२३-२४ या शैक्षणिक वर्षामध्ये प्रथम वर्ष बी.ए.बी.एड्. ते चतुर्थ वर्ष बी.एड्.कडे शिक्षणशास्त्र विभागामध्ये प्रात्यक्षिकाअंतर्गत विद्यार्थ्यांमध्ये विविध अध्यापक कौशल्ये, मूल्ये इ. ची रुजवणूक करण्यासाठी विविध उपक्रम करण्यात आले. त्याचा वर्गनिहाय थोडक्यात आढावा पुढीलप्रमाणे -

१. प्रथम वर्षामध्ये Dignostic and enriching micro teaching skills हे प्रात्यक्षिक कार्य ४/९/२०२३ ते २७/९/२०२३ या कालावधीत

घेण्यात आले. त्यामध्ये दिग्दर्शक पाठाबरोबरच (सूक्ष्म अध्यापनाचे) अध्यापन आणि पुनर्अध्यापन (Teach & Retech) घेण्यात आले. 'रच'ला जाणून घेणे (Understanding Self) आणि आरोग्य (Health) या संदर्भातील वर्कशॉप घेण्यात आले. प्रथम वर्षाची पहिल्या संघातील मौखिक परिक्षा २८ ऑक्टोबर २०२३ रोजी घेण्यात आली.

दुसऱ्या टर्ममध्ये शालेय भेट देण्यात आली. त्याबरोबर शैक्षणिक साधननिर्मिती कार्यशाळा घेण्यात आली. नाट्य आणि कला या संदर्भात कलानिकेतन कळंबा या ठिकाणी शैक्षणिक भेटीचे आयोजन करण्यात आले.

- २. द्वितीय वर्षामध्ये Dignostic text on coutent knowledge and Remedia programme चे आयोजन करण्यात आले. तसेच पाठिनयोजन व अभिरूप पाठ कार्यशाळेचेही आयोजन करण्यात आले. वाचन आणि विमर्श चिंतन या संदर्भातही कार्यशाळा घेण्यात आली. दुसऱ्या टर्ममध्ये आंतरवासियता, ज्ञानरचनावाद, अभ्यासतंर्गत भाषा या संदर्भातील प्रात्यक्षिक घेण्यात आले. ३ जानेवारी २०२४ ला सावित्रीबाई फुले जंयती साजरी केली व त्यावेळी पोस्टर प्रदर्शन, पथनाट्य इ. चे आयोजन केले.
- ३. तृतीय वर्षामध्येही विविध शैक्षणिक भेटीच्या अयोजनाबरोबरच ज्योतिबा फुले यांच्या जीवनावरील सत्यशोधक हा सिनेमा विद्यार्थ्यांना दाखवण्यात आला व त्यावर भाष्य करण्याची संधी विद्यार्थ्यांना देण्यात आली. तसेच शालेय अनुभवासाठी आंतरवासियता पूर्ण करण्यात आली.
- ४. चतुर्थ वर्षामध्ये दोन्ही टर्ममध्ये शालेय अनुभव आंतरवासियता पूर्ण करण्यात आली. गर्व्हमेंट प्रेस तसेच ऐतिहासिक शस्त्रांचे प्रदर्शन, मांडरे कला दालन या ठिकाणी शैक्षणिक भेटींचे आयोजन करण्यात आले. विद्यार्थ्यांचा E-Portfolio तयार करून घेण्यात आला. तसेच वार्षिक पाठ परीक्षा मौखिक परीक्षा इ. चे आयोजन करण्यात आले.
 - या व्यतिरिक्त विविध दिनविशेष साजरे करण्यात आले. प्रत्येक विद्यार्थी सक्षम शिक्षक होण्याच्या दृष्टीने विविध कार्यक्रम घेण्यात आले.

डॉ. श्रद्धा पाटील

शिक्षणशास्त्र विभाग प्रमुख

वरिष्ठ विज्ञान विभाग

- १) वरिष्ठ विज्ञान विभागामध्ये Techniques in Molecular Biology या विषयावर दोन दिवसीय कार्यशाळा आयोजित करण्यात आली. (दि. २६ ते २७ फेब्रू. २०२४)
- २) वरिष्ठ विज्ञान विभागातील सर्व विद्यार्थ्यांसाठी Polymerase Chain Reaction या विषयावर अभ्यागत व्याख्यान आयोजित केले. (दि. २७ फेब्रु. २०२४)
- ३) भौतिकशास्त्र विभागामार्फत प्रा. डॉ. ए. आर. पाटील, राजर्षी छत्रपती शाहू महाविद्यालय, कोल्हापूर यांचे बी.एस्सी. भाग १ या वर्गासाठी प्रॅक्टिकल डेमॉनॉस्ट्रेशन आयोजित केले. (दि. १५ फेब्रु, २०२४)
- ४) संगणकशास्त्र विभागामार्फत प्रा. डॉ. शंकर पूजारी, डॉ. डी. वाय. पाटील ॲग्रीकल्चर ॲन्ड टेक्नॉलॉजिकल युनिव्हर्सिटी, तळसंदे यांचे Block Chain Machine Learning या विषयावर अभ्यागत व्याख्यान आयोजित केले.
- ५) रसायनशास्त्र विभागातील विद्यार्थ्यांनी गोपाळकृष्ण गोखले कॉलेज आयोजित एकदिवसीय कार्यशाळा Chemistry of Laugh या कार्यशाळेत सहभाग घेतला. (दि. ०९ जानेवारी, २०२४)
- ६) सूक्ष्मजीवशास्त्र विभागातील विद्यार्थ्यांनी संजय घोडावत विद्यापीठ आयोजित National Level Student Leadership Programme मध्ये सहभाग घेतला. (दि. ०९ ते १० फेब्रुवारी, २०२४)
- ७) संख्याशास्त्र विभागातील विद्यार्थ्यांनी विवेकांनद कॉलेज, कोल्हापूर अग्रणी महाविद्यालय योजनेंतर्गत Exploring Synergy of I Statistics in the Modern Era या विषयावरील कार्यशाळेत सहभाग घेतला.
- ८) रसायनशास्त्र विभागातील विद्यार्थ्यांनी Chemistry Noble ward Scientist या विषयावर महाविद्यालय पोस्टरचे सादरीकरण केले. (दि. १४ ऑक्टोबर, २०२३) बी. एस्सी. भाग २ व ३ वनस्पतीशास्त्र विभागातील विद्यार्थ्यांनी शिवाजी विद्यापीठ आयोजित Induction Programme मध्ये सहभाग घेतला.
- १०) बी.एस्सी. भाग १ व २ सूक्ष्मजीवशास्त्र विभागातील विद्यार्थ्यांची अभ्यासभेट गोकुळ दूध डेअरी, कोल्हापूर येथे आयोजित करण्यात आली.
- १०) बी.एस्सी. भाग ३ वनस्पतीशास्त्र व रसायनशास्त्र विभागातील विद्यार्थ्यांची अभ्यासभेट एस.जी. फायटो फार्मा प्रा.लि., कोल्हापूर या कंपनीमध्ये आयोजित करण्यात आली.
- ११) बी.एस्सी. भाग-३ वनस्पतीशास्त्र विभागातील विद्यार्थ्यांची अभ्यासभेट सजीव नर्सरी, कोल्हापूर येथे आयोजित करण्यात आली. (दि. ०६ फेब्रुवारी, २०२४)

- १२) बी.एस्सी. भाग-३ सूक्ष्मजीवशास्त्र व संगणकशास्त्र विभागातील विद्यार्थ्यांची अभ्यासभेट विश्वेश्वरैया टेक्नॉलॉजिकल म्युझियम, बेंगलोर येथे आयोजित करण्यात आली.
- १३) बी.एस्सी. भाग २ वनस्पतीशास्त्र व प्राणीशास्त्र विभागातील विद्यार्थ्यांची अभ्यासभेट कुणकेश्वर येथे आयोजित करण्यात आली. (दि. १७ फेब्रुवारी, २०२४)
- १४) एम.एस्सी. भाग-१ सूक्ष्मजीवशास्त्र विभागातील विद्यार्थ्यांची अभ्यासभेट शाहू ब्लड बॅक, कोल्हापूर येथे आयोजित करण्यात आली. (दि. १७ ऑक्टोबर, २०२३)
- १५) वरिष्ठ विज्ञान विभागामार्फत National Science Day साजरा करण्यात आला. सायन्स डेच्या निमित्त पोस्टर प्रेझेंटेशन Bottle Painting, Quiz Competition, Floral Rangoli, Colour Rangoli, Essay Competition चे आयोजन करण्यात आले. (दि. २८ फेब्रुवारी ते ०२ मार्च, २०२४)
- १६) वरिष्ठ विज्ञान विभागामार्फत National Women's Day साजरा करण्यात आला व डॉ.डी.एस. पाटील, डॉ. बाळासाहेब खर्डेकर कॉलेज, वेंगूर्ला यांचे व्याख्यान आयोजित करण्यात आले.
- १७) राजाराम महाविद्यालय, कोल्हापूर आयोजित State Level Biovision स्पर्धेत सूक्ष्मजीवशास्त्र विभागातील विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंद्रविला. पोस्टर सादरीकरण स्पर्धेत प्रथम क्रमांक, Essay Competition स्पर्धेत प्रथम क्रमांक, Model Competition स्पर्धेत तृतीय क्रमांक मिळविला. (दि. २८ जानेवारी, २०२४)
- १८) राजाराम महाविद्यालय, कोल्हापूर आयोजित The Chemisphere- Poster Presentation स्पर्धेत सहभाग नोंदविला आणि पोस्टर सादरीकरणामध्ये द्वितीय क्रमांक सूक्ष्मजीवशास्त्र विभागातील विद्यार्थ्यांना मिळाला.
- १९) यशवंतराव चव्हाण इन्स्टिट्यूट ऑफ सायन्स, सातारा आयोजित State Level Intercollegiate Competition 13th Bioresonance स्पर्धेत सहभाग नोंद्विला आणि पोस्टर सादरीकरण स्पर्धेत तृतीय क्रमांक सूक्ष्मजीवशास्त्र विभागातील विद्यार्थ्यांना मिळाला.
- २०) एम.एस्सी.भाग-१ सूक्ष्मजीवशास्त्र विभागातील विद्यार्थ्यांनी गोकुळ दुध डेअरी, ऊस व गूळ संशोधन केंद्र, कोल्हापूर, शाहू ब्लड बॅक, कोल्हापूर, मृदा सर्वेक्षण व चाचणी प्रयोगशाळा महाराष्ट्र शासन कोल्हापूर, विनायक ॲग्रो ॲन्ड फुड इंडस्ट्री, गडिहंग्लज, श्री. आनंद लाईफ सायन्स लि., बेळगाव, श्री महालक्ष्मी क्लिनिकल लॅब, बांबवडे या ठिकाणी १५ दिवसांचे प्रशिक्षण पूर्ण केले.

प्रा. स्वप्निल पाटील समन्वयक, विज्ञान विभाग

बी. व्होक विभाग

शैक्षणिक वर्ष २०२३-२४ या सालामध्ये बी.व्होक विभागातील प्रिंटींग ॲण्ड पब्लिशिंग या अभ्यासक्रमामध्ये प्रवेशित विद्यार्थी संख्या पुढीलप्रमाणे :

- बी.व्होक प्रिंटींग विद्यार्थी संख्या १३०
- बी.व्होक ॲटोमोबाईल विद्यार्थी संख्या ८३
- बी.व्होक ॲग्रीकल्चर विद्यार्थी संख्या ७७
- सर्व विभागातील प्रथम वर्षातील प्रवेशित विद्यार्थ्यांचे स्वागत समारंभाचे आयोजन करण्यात आले. २१ जुलै २०२३ रोजी सकाळी १०.०० वाजता महाविद्यालयातील ॲम्पीथिएटर या ठिकाणी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.आर.पी.लोखंडे व बी.व्होक विभागाचे समन्वयक डॉ. एस.ए.नलवडे यांच्या प्रमुख उपस्थितीत संपन्न झाला.
- ९ डिसेंबर २०२३ रोजी बी.व्होक विभागामार्फत रक्तदान शिबिराचे आयोजन करण्यात आले.
- ६ जानेवारी २०२३ रोजी बी.व्होक विभागामार्फत दांडेली या ठिकाणी शैक्षणिक सहलीचे आयोजन करण्यात आले. यावेळी ८० विद्यार्थी व सर्व शिक्षक स्टाफ उपस्थित होते.
- ५ एप्रिल २०२४ रोजी बी.व्होक विभागातील तृतीय वर्षातील विद्यार्थ्यांचा सदिच्छा समारंभ आयोजित करण्यात आला. या कार्यक्रमाला संस्थेचे चेअरमन ॲड. के.ए.कापसे साहेब यांचे मार्गदर्शन लाभले.
- प्रिंटीग ॲण्ड पब्लिशिंग या अभ्यासक्रमामार्फत आयोजित केलेले कार्यक्रम व क्षेत्रभेट पुढीलप्रमाणे आहेत-
- २४ फेब्रुवारी २०२३ रोजी 'जागतिक मुद्रण' दिनानिमित्त मार्गदर्शनात्मक व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले होते. यावेळी प्रमुख अतिथी भारती विद्यापीठाचे मेकॅनिकल विभागप्रमुख मा.प्रा.डॉ.सुनील कदम उपस्थित होते.

- १५ सप्टेंबर २०२३ रोजी 'शिवाई प्रिंटींग प्रेस' उद्यमनगर कोल्हापूर या ठिकाणी भेट देण्यात आली. यावेळी ६० विद्यार्थी व सर्व शिक्षक स्टाफ उपस्थित होते.
- २० सप्टेंबर २०२३ रोजी कोल्हापूरमधील उद्यमनगरमधील 'मुरारी प्रेस' या ठिकाणी भेट देण्यात आली. यावेळी ६० विद्यार्थी व सर्व शिक्षक स्टाफ उपस्थित होते.
- दि. २१, २२, २३ डिसेंबर २०२३ या तीन दिवसीय कालावधीत महावीर महाविद्यालय, कोल्हापूर (स्वायत्त) मध्ये प्रिंटींग प्रदर्शनाचे आयोजन करण्यात आले होते.
- २१ डिसेंबर २०२३ रोजी प्रिंटींग ॲण्ड पब्लिशिंग विभागामार्फत "PAPEX 360" या प्रदर्शनाचे उद्घाटन करण्यात आले. यावेळी कोल्हापूर मुद्रक संघाचे अध्यक्ष मा.श्री.संजय थोरवत, संजय रणदिवे, अभिजीत पडवळे, अंजूम तांबोळे, डॉ. आर.पी.लोखंडे, डॉ. एस. ए. नलवडे सर्व शिक्षक स्टाफ व विभागातील सर्व विद्यार्थी तसेच प्रिटिंग क्षेत्रातील सर्व स्टॉलधारक उपस्थित होते.
- २२ डिसेंबर २०२३ रोजी "PAPEX 360" या प्रिंटींग प्रदर्शनामध्ये कोल्हापूरमधील सर्व उद्योजकांनी तसेच प्रिंटींग क्षेत्रातील सर्व लोकांनी प्रदर्शनास भेट दिलो.
- २३ डिसेंबर २०२३ रोजी "PAPEX 360" या प्रिंटींग प्रदर्शनाची सांगता झाली व यावेळी विविध मनोरंजनात्मक कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात आले होते.
- ८ फेब्रुवारी २०२४ रोजी मुंबई या ठिकाणी Bombay Exhibition Centre Goregaon Mumbai येथे "PAPEX" या भव्य प्रिंटिंग प्रदर्शनासाठी ६० विद्यार्थी तसेच सर्व शिक्षक स्टाफसह भेट देण्यात आली.
- २६ फेब्रुवारी २०२४ रोजी मार्गदर्शनात्मक व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले होते. त्यावेळी प्रिंटींग टेक्नॉलॉजिस्ट श्री. किशोर सुर्ती सर यांनी मार्गदर्शन केले. या कार्यक्रमासाठी श्री. किशोर सुर्ती बी.व्होक विभागाचे समन्वयक डॉ. एस.ए.नलवडे सर्व शिक्षक स्टाफ व ७० विद्यार्थी उपस्थित होते.

शैक्षणिक वर्ष २०२३-२४ मध्ये प्रिंटींग ॲण्ड पब्लिशिंगमधील प्लेसमेंट झालेले विद्यार्थी पुढीलप्रमाणे आहेत.

Sr. No.	Name of Student	Name of Company	Package P.A.
1.	BORICHA GAURAV BHARAT	Currency Note press, Nashik	960000
2.	PRUTHVIRAJ S. DESAI	ZDUE, Itly.	830000
3.	KADAM MANSVI PRAKASH	Alia Premedia Service Pvt. Ltd., Pawai	450000
4.	PATIL RAHUL SATISH	Hutamaki India Ltd. Taloja, Panvel,	430000
5.	JADHAV PRAJWAL VINAYAK	Dolly Printing pack Pvt.Ltd. Pune	400000
6.	SHAIKH MOHD ZAKI MOHD BADSHAH	RBQ ENTERPRISES, Mumbai	400000
7.	PATIL UMESH SUKDEV	Sysco industry Itd kim, surat	365000
8.	MALHARA DEVANG LALIT	K2 Industries, Jalgoan.	350000
9.	AADHAV ANKITA ASHOK	Art Next Pvt. Ltd., Navi Mumbai	324000
10.	KEMBLE PRAJWAL JEETENDRA	Sukhkarta Photos Frame, KII Bawada	300000
11.	PATIL RAHUL DIPAK	Essel Pro Pack, Vapi	276000
12.	BHOSALE PRATIK SURESH	Essel Pro Pack, Vapi	270000
13.	PATIL PRATHEMESH NAMDEV	Prefect Packging, Vasai	264000
14.	PAWAR SHREYASH VALMIK	Shryesh Graphic Design, Dhule	250000
15.	PATIL NAYAN JITENDRA	Jeep Industries Pvt. Ltd., Vapi	250000
16.	AGIWALE MANDAR GANESH	Coates and Pack Pvt. Ltd., Navi Mumbai	240000
17.	YADWANKAR VARSHA SURESH	Trigoan Digipack Pvt. Ltd., Mumbai	2,18,000
18.	MEHARA AANCHAL KARAN	Ajantha Print Arts, Navi Mumbai	216000

19.	SONAWANE BHATU SURESH	Parkson Packging, Daman.	206100
20.	HARSHAD DIPAK GHADAGE	Pudhari Publication Pvt. Ltd., Kolhapur	175000
21.	PATIL RUTURAJ ANIL	Shivam Offset, Kolhapur	150000
22.	GAYATRI SAMBHAJI MASKAR	Murari Mudrnalya, Kolhapur	72000
23.	SAMRUDHI SATTAPA LOHAR	Murari Mudrnalya, Kolhapur	72000

बी.व्होक ॲटोमोबाईल :

- १८ जुलै २०२३ रोजी भैरवनाथ आय.टी.आय.कॉलेज, कोतोली-पन्हाळा येथे तृतीय वर्षातील मुलांची शैक्षणिक भेट देण्यात आली. यामध्ये तृतीय वर्षातील विद्यार्थ्यांच्या ट्रॅक्टर फार्म आणि इक्विपमेंट या विषयांच्या संदर्भातील विविध मशनरींचा अभ्यास करण्यासाठी या ठिकाणी भेट देण्यात आली.
- १५ सप्टेंबर २०२३ रोजी अभियांत्रिकी दिनानिमित्त मार्गदर्शनात्मक व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले. यावेळी मोकशगुंडम, विश्वेश्वर्या, निकोलस ओरा व रुडॉल्फ डिझेल या तीन ॲटोमोबाईल क्षेत्रातील संशोधकांच्या प्रतिमेचे अनावरण करण्यात आले. यावेळी प्रमुख आतिथी ओंकार होंडा सर्व्हिसचे मालक मा.श्री.अमोल सरनाईक सर यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.
- १६ सप्टेंबर २०२३ रोजी ऑटो प्रयोग शाळेचे उद्घाटन करण्यात आले, यावेळी प्रमुख उपस्थिती महाविद्यालयाचे सेक्रेटरी मा.श्री.मोहन गरगटे हे उपस्थित होते. तसेच प्राचार्य डॉ.आर.पी.लोखंडे, बी.व्होक विभागाचे समन्वयक डॉ. एस.ए.नलवडे, विभागातील सर्व शिक्षक व विद्यार्थी उपस्थित होते.
- २३ ऑक्टोबर २०२३ रोजी दसरा व खंडेनवमीनिमित्त ऑटोप्रयोग शाळेतील अवजारांचे पूजन करण्यात आले. यावेळी प्राचार्य आर.पी.लोखंडे व डॉ. एस.ए.नलवडे तसेच सर्व शिक्षक व विद्यार्थी उपस्थित होते.
- १० जानेवारी २०२४ रोजी फेडरल बँक स्कील डेव्हलपमेंट ॲकॅडमीतर्फे विद्यार्थ्यांना सी.एन.सी. व्ही.एम.सी. मशिनरी व शॉर्ट टर्म कोर्सेस याविषयी फेडरल बँकेच्या सी.आर.एस. उपक्रमाअंतर्गत फेडरल बँक व्यवस्थापक मा.सौ.कोमल लोहार मॅडम यांनी मार्गदर्शन केले.
- दि. ३, ४, ५ फेब्रुवारी २०२४ या तीन दिवसीय कालावधीत महावीर महाविद्यालय, कोल्हापूर (स्वायत्त) येथे ऑटोमोबाईल गाड्यांचे प्रदर्शन आयोजित करण्यात आले होते.
- दि. ३ फेब्रुवारी २०२३ रोजी बी.व्होक ऑटो, विभागामार्फत AUTOMANIA 2K24 या प्रदर्शनाचे उद्घाटन करण्यात आले. यावेळी उद्योग समूहाचे व्यवस्थापकीय संचालक तसेच पांजरपोळ संस्था कोल्हापूर श्री. अरविंद वर्धमाने व सचिव बाळासाहेब मन्नाडे यांची प्रमुख उपस्थिती होती. यावेळी तेज घाडगे साहेबांनी विद्यार्थ्यांना ॲटोमोबाईल क्षेत्राचे महत्त्व पटवून दिले.
- दि. ४ फेब्रुवारी २०२४ रोजी AUTOMANIA 2K24 या ऑटो प्रदर्शनामध्ये कोल्हापूरमधील दिग्गज उद्योजकांनी भेटी दिल्या. तसेच नवीन वाहनांची खरेदी करण्यात आली.
- दि. ५ फेब्रुवारी २०२४ रोजी बी.व्होक ॲटोमधील व्हेईकल बॉडी इंजिनिअरिंग आणि सेफ्टी या विषयाअंतर्गत जाधव वर्कशॉप येथे शैक्षणिक भेट देण्यात आली. या भेटीसाठी बी.व्होक ॲटोचे ४० विद्यार्थी उपस्थित होते. वर्कशॉपचे मालक मा.री.शंतनू जाधव यांनी वाहनाच्या गाडीचे डेटिंग व पेंटिंग याबद्दल मार्गदर्शन दिले.

शैक्षणिक वर्ष २०२३–२४ मध्ये ऑटोमोबाईलमधील प्लेसमेंट झालेले विद्यार्थी पुढीलप्रमाणे आहेत.

Sr. No.	Name of Student	Name of Company	Package P.A.
1.	BORICHA GAURAV BHARAT	Currency Note press, Nashik	960000
2.	HARSHAD DHANAVADE	Dhone Cars Pav. Ltd. Pune	240000
3.	SOURABH BHAGWAN SUTAR	Renault, Kolhapur	180000
4.	OMKAR SURESH GADKARI	Saibaba Autowheels Pvt. Ltd. Pune	180000
5.	ABHISHEK SANJAY PATIL	Tata Motors, Pune	180000
6.	CHIDANAD S. TULJANAWAR	Unity Motors Gokul Shiragav, Kolhapur	180000
7.	SANDIP ANAND PATIL	K.M.Engineering Service, Kolhapur	180000

8.	ABHAY P. KAMBLE	Mai TVS, Kolhapur	180000
9.	RAJ S. KHOT	Mai TVS, Kolhapur	180000
10.	RAHUL M. PATIL	Mai TVS, Kolhapur	180000
11.	SAURABH S. SURYAVANSHI	Mai TVS, Kolhapur	180000
12.	SWAPNIL KHOT	Ola Service Pvt. Ltd. Kolhapur	180000
13.	PRAKASH KURHATTI	Yash Plastrotech, Pune	180000

बी.व्होक ॲग्रीकल्चर

आंबा लागवड कार्यशाळा दि. २२ जुलै २०२३

केर्ली, कोल्हापूर या ठिकाणी बी.व्होक ॲग्रीकल्चर विभागातील विद्यार्थ्यांसाठी 'आंबा लागवड' कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले. या कार्यशाळेमध्ये आंबा लागवड पद्धती, आंबा कलम तयार करणे, आंबा काढणी व पिकवण्याच्या पद्धती या विषयांवर प्रात्यक्षिक देण्यात आले.

दि. २ सप्टेंबर २०२३ ते ४ सप्टेंबर २०२३

रानभाज्या व रानचारा संवर्धन अभियान

महावीर महाविद्यालय, कोल्हापूर बी.व्होक ॲग्रीकल्चर विभाग व निसर्ग मित्रपरिवार यांच्या वतीने आंतरराष्ट्रीय पौष्टिक तृणधान्य वर्षानिमित्त 'रानभाज्या व रानचारा संवर्धन' अभियानाचे आयोजन करण्यात आले होते. या अभियानामार्फत विविध कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले.

दि. २ सप्टेंबर २०२३

रानभाज्या व रानचारा प्रदर्शनाचे उद्घाटन मा.श्री.अरुण डोंगरेसो (चेअरमन, गोकुळे दूध संघ, कोल्हापूर) यांच्या हस्ते करण्यात आले. या कार्यक्रमाचे अध्यक्ष ॲड. के.ए.कापसेसो (चेअरमन, श्री.आर.दे.शि.प्र.मंडळ, कोल्हापूर) होते. ७० पेक्षा जास्त दुर्मिळ रानभाज्या प्रदर्शनामध्ये ठेवण्यात आल्या होत्या.

दुपारी ३ ते ५ या वेळेत शेतकरी मेळाव्याचे आयोजन करण्यात आले. 'रानचारा ओळख व भविष्यातील जनावरांच्या चाराविषयक कृती या विषयावर विविध मार्गदर्शकांनी शेतकऱ्यांना मार्गदर्शन केले. यासाठी ५०-६० शेतकरी उपस्थित होते.

दि. ३ सप्टेंबर २०२३

भरडधान्य व रानभाज्या स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले. स्पर्धेच्या उद्घाटन डॉ.सौ.सुषमा जी. रोटे (संचालिका श्री. आर.दे.शि.प्र.मंडळ, कोल्हापूर) होत्या. यामध्ये ४५ स्पर्धकांनी सहभाग नोंदविला. विजेत्यांना प्रमाणपत्र व बक्षीस देवून गौरविण्यात आले. तसेच मोहफूल, रानभाज्यांचे महत्त्व व रानफुलांची पाककृती प्रात्यक्षिक सादर करण्यात आले.

दि. ४ सप्टेंबर २०२३

वृक्ष, वेली, झुडूपवर्गीय संवर्धन व वापर करण्याच्या निसर्गप्रेमींचे अनुभव कथन, रानभाज्या संवर्धन, रंग देणाऱ्या वनस्पतींची ओळख, शेती या चर्चासत्राचे आयोजन करण्यात आले. ४० ते ५० विद्यार्थी यामध्ये सहभागी होते.

तीन दिवसीय आयोजित या प्रदर्शनात ३००० पेक्षा जास्त लोकांनी भेट दिली.

दि. ५ डिसेंबर २०२३

जागतिक मृदा दिनानिमित्त 'Soil Day' साजरा करण्यात आला. मृदासंबंधित विविध विषयांवर विद्यार्थ्यांनी PPT सादरीकरण केले.

दि. १४ व १५ डिसेंबर २०२३

किसान प्रदर्शन पुणे व कृषि विज्ञान केंद्र, बारामती या ठिकाणी अभ्यासदौऱ्याचे आयोजन केले गेले. या अभ्यासदौऱ्यामध्ये ३८ विद्यार्थी व ४ शिक्षक सहभागी होते.

दि. २४ डिसेंबर २०२३

महावीर गार्डन, कोल्हापूर येथे आयोजित केलेल्या पुष्प प्रदर्शनासाठी ३० विद्यार्थी व ३ शिक्षकांनी भेट दिली. या प्रदर्शनामध्ये विविध शोभिवंत फुले, फुलांची रचना, बोन्साय, नवीन तंत्रज्ञान याची विद्यार्थ्यांना ओळख करून देण्यात आली.

दि. २० जानेवारी २०२४

शहाजी महाविद्यालय, कोल्हापूर येथे आयोजित केलेल्या कंदमुळांचा उत्सव या प्रदर्शनास भेट देण्यात आली. यामध्ये दुर्मिळ कंदमूळवर्गीय वनस्पतीचे प्रदर्शन भरविण्यात आले होते. ३५ विद्यार्थी व ३ शिक्षकांनी या प्रदर्शनास भेट दिली.

दि. २१ फेब्रुवारी २०२४

बी.व्होक ॲग्रीकल्चर विभागातील विद्यार्थ्यांनी रोपवाटिका उभारली. या रोपवाटिकेमध्ये १०,००० पेक्षा जास्त कलिंगडच्या रोपांची निर्मिती करण्यात आली.

दि. १५ मार्च २०२४

बी.व्होक ॲग्रीकल्चर विभाग तृतीय वर्षातील विद्यार्थ्यांनी 'हायड्रोपोनिक्स' चे मॉडेल सादर केले. शैक्षणिक वर्ष २०२३-२४ मधील बी.व्होक ॲग्रीकल्चर विभागातील प्लेसमेंट झालेले विद्यार्थी पुढीलप्रमाणे.

Sr. No.	Name of Student	Name of Company	Location	Package P.A.
1.	ABHIJEET SHASHIKANT PATIL	Krushi Seva Kendra	Mamdapur	1500000
2.	RANJEET RAJARAM JAGTAP	Krushi Seva Kendra	Sadalga	600000
3.	ADRASH VARDHAN SARJERAO ULAPE	Vexon Pvt. Ltd.	Pune	344400
4.	HARSHVARDHAN TUKARAM PATIL	Agro Star	Pune	228000
5.	OMKAR SANJAY CHAVAN	Agro Star	Pune	180000
6.	ROHAN SUNIL MALWADE	Indocount Industries Itd.	Alte	168000

समन्वयक

डॉ. संदीप नलवडे

जिमखाना विभाग

सन २०२३ – २४ या शैक्षणिक वर्षात विविध क्रीडा स्पर्धेत खेळाडूंनी सहभाग घेतला. तसेच कोल्हापूर विभागीय व शिवाजी विद्यापीठ आंतरविभागीय स्पर्धेत सुयश प्राप्त केले.

खालील खेळाडूंची पश्चिम विभागीय व अखिल भारतीय पातळीवरील आंतरविद्यापीठीय स्पर्धेकरिता शिवाजी विद्यापीठ संघात निवड.

कबड्डी (मुले) :	प्रथमेश विलास जाधव	बी.ए.भाग-३ (इंदुर, मध्यप्रदेश)
तायकांदो (मुली) :	सानिका तानाजी भाट	बी.कॉम. भाग – २ (राजस्थान)
	ज्योती कृष्णात कपाले	बी.ए. भाग – ३ (राजस्थान)
तायकांदो (मुले) :	ऋषिकेश रामदास कोदले	बी.कॉम. भाग – २ (राजस्थान)
हॉकी (मुले) :	महेश धनंजय पाटील तन्मय संजय जाधव हरिश किरण तोरस्कर	बी.ए. भाग - ३ (भोपाळ) बी.कॉम भाग - ३ (भोपाळ) बी.ए. भाग - १ (भोपाळ)
	अनिरुद्ध दिलीप पाटील	बा.ए. माग - १ (मापाळ) बी.व्होक. भाग - १ (भोपाळ)

क्रिकेट (मुले) :	प्रथमेश गणेश पाटील	बी.ए. भाग - ३ (जळगाव)	
	शुभम भरत माने	बी.ए. भाग - ३ (जळगाव)	
	विवेक हंबीरराव पाटील	बी एस्सी. भाग - १ (जळगाव)	
बॅडमिंटन (मुली) :	रुचा शिवाजी आळवेकर	एम.ए. भाग - २ (इंदूर)	
	प्रेरणा शिवाजी आळवेकर	बी.ए. भाग - ३ (इंदूर)	
ज्युदो (मुले) :	सौरभ सुरेश वाली	बी.ए. भाग – ३ (अमृतसर)	
	अखिल भारतीय आंतरविद्यापी	ठ स्पर्धेत सहभाग	
सॉफ्टबॉल (मुले) :	रोहन नेताजी डोंगळे	बी.ए. भाग - १ (पटियाला)	
	विशाल मारुती शिरगे	बी.ए. भाग - ३ (पटियाला)	
	ओमकार शिवाजी पाटील	बी.व्होक. भाग - ३ (पटियाला)	
बेसबॉल (मुले) :	अजय दरोग्राम बिंद	बी. ए. भाग - १ (आसाम)	
	आशितोष सुनिल मिश्रा	बी.व्होक. भाग – २ (आसाम)	
	श्रृतिक सुरेश पाटील	बी. ए. भाग - ३ (आसाम)	
	आदित्य दिपक ठोके	बी. कॉम. भाग – २ (आसाम)	
बेसबॉल (मुली)	श्रावणी विनोद चौगुले	बी. कॉम. भाग – १ (पुणे)	
	सानिका काशीनाथ संकपाळ	बी.ए.भाग - २ (पुणे)	
क्रिकेट (मुली) :	संजना बाबासाहेब वाघमोडे	बी.ए.भाग - ३ (रिवा, मध्यप्रदेश)	
	अंकिता राजेंद्र भारती	बी.व्होक. भाग - २ (रिवा, मध्यप्रदेश)	
	रसिका शिवप्रसाद शिंदे	बी.व्होक. भाग - २ (रिवा, मध्यप्रदेश)	
	पश्चिम विभागीय आंतरविद्यार्प	ोठ स्पर्धेत रजत पदक प्राप्त व	
	अखिल भारतीय आंतरविद्यापी	ठ स्पर्धेत सहभाग	
कायाकिंग (मुले) :	प्रथमेश बळीराम जाधव	एम.ए.भाग - २ (मोहाली पंजाब)	
	अभिषेक अशोक सावंत	एम.ए.भाग - २ (मोहाली पंजाब)	
	प्रतिक संजय बंडगर	एम.ए.भाग – २ (मोहाली पंजाब)	
	प्रणव सुभाष सुर्यवंशी	बी.एस्सी.भाग - २ (मोहाली पंजाब)	
नेमबाजी (मुले) :	सागर बाळासाहेब कातळे	बी. कॉम.भाग 🕒 ३	

महाविद्यालयाची सांघिक कामगिरी

- १) शिवाजी विद्यापीठ आंतरविभागीय हॉकी स्पर्धेत प्रथम क्रमांक पटकाविला.
- २) कोल्हापूर विभागीय बॅडिमंटन स्पर्धेत मुलींच्या संघाने तृतीय क्रमांक पटकाविला व शिवाजी विद्यापीठ आंतरविभागीय बॅडिमंटन स्पर्धेत प्रथम क्रमांक पटकाविला.
- ३) कोल्हापूर विभागीय सॉफ्टबॉल स्पर्धेत प्रथम क्रमांक व शिवाजी विद्यापीठ आंतरविभागीय स्पर्धेत तृतीय क्रमांक पटकाविला.
- ४) कोल्हापूर विभागीय बेसबॉल स्पर्धेत प्रथम क्रमांक व शिवाजी विद्यापीठ आंतरविभागीय स्पर्धेत प्रथम क्रमांक पटकाविला.
- ५) कोल्हापूर विभागीय क्रिकेट स्पर्धेत मुलांच्या संघाने द्वितीय क्रमांक व शिवाजी विद्यापीठ आंतरविभागीय स्पर्धेत द्वितीय क्रमांक पटकाविला. तसेच रोटरी मिडटाऊन कोल्हापूर आयोजित टी-२० क्रिकेट स्पर्धेत महाविद्यालयाला अजिंक्य पद पटकावले.
- ६) कोल्हापूर विभागीय क्रिकेट स्पर्धेत मुलींच्या संघाने तृतीय क्रमांक व शिवाजी विद्यापीठ आंतरविभागीय स्पर्धेत द्वितीय क्रमांक पटकाविला.

आदर्श खेळाडू

- ज्युनिअर जिमखाना विभाग कु. संस्कार सचिन माळी १२ वी कला
- **सिनिअर जिमखाना विभाग** कु. प्रेरणा शिवाजी आळवेकर बी.ए. भाग ३
- श्रीलंका येथे झालेल्या लिनिंग इंटरनॅशनल सिरिज २०२४ सांघिक स्पर्धेमध्ये ब्रॉझ पदक पटकाविले.
- गोवा येथे झालेल्या ३७ व्या राष्ट्रीय बॅडिमन्टन स्पर्धेत सांघिक कामगिरी करताना महाराष्ट्र संघातून खेळताना रौप्य पदक पटकाविले.
- विशेष पुरस्कार

कु.स्वप्नाली चंद्रकांत वायदंडे – बी.ए.भाग – ३ हिला महाराष्ट्र शासनाच्या वतीने देण्यात येणारा २०२०-२१ सालाचा शिवछत्रपती क्रीडा पुरस्काराने सन्मानित करण्यात आले.

- कनिष्ठ विभाग
- ओंकार रमेश पाटील ११ वी विज्ञान
- हर्षद सुनिल कांबले ११ वी विज्ञान यांची छत्तीसगड येथे झालेल्या १९ वर्षाखालील राष्ट्रीय शालेय बेसबॉल क्रीडा स्पर्धेत महाराष्ट्र संघात निवड व सदर स्पर्धेत संघाने तृतीय क्रमांक पटकाविला.
- **मोसीन उस्मान मुजावर** १२ वी कला याची झारखंड येथे झालेल्या १९ वर्षाखालील राष्ट्रीय शालेय वुशू क्रीडा स्पर्धेत महाराष्ट्र संघात निवड.
- ईश्वरी आनंद राणे ११ वी विज्ञान
- निधी आनंद शांभवानी ११ वी वाणिज्य यांची अहमदाबाद, गुजरात येथे झालेल्या राष्ट्रीय शालेय क्रिकेट क्रीडा स्पर्धेत महाराष्ट्र संघात निवड.
- रिध्दी नितीन हडकर १२ वी वाणिज्य हिची मंडे, कर्नाटक येथे झाले. या १९ वर्षाखालील राष्ट्रीय शालेय कबड्डी क्रीडा स्पर्धेत महाराष्ट्र संघात निवड.
- मनोज संभाजी चव्हाण ११ वी कला यांची पटना, बिहार येथे होणाऱ्या १७ वर्षाखालील राष्ट्रीय शालेय मैदानी क्रीडा स्पर्धेत भालाफेक या खेळ प्रकारात महाराष्ट्र संघात निवड.
- आकार आनंद राणे १२ वी विज्ञान
- अभिषेक परशुराम आंब्रे १२ वी वाणिज्य
- यतिराज युवराज पाटोळे ११ वी वाणिज्य यांची गुजरात येथे होणाऱ्या १९ वर्षाखालील राष्ट्रीय शालेय क्रिकेट क्रीडा स्पर्धेत महाराष्ट्र संघात निवड.
- प्रथमेश जयवंत चौगले १२ वी विज्ञान याची लातूर येथे झालेल्या १९ वर्षाखालील राज्यस्तर शालेय तायकांदो क्रीडा स्पर्धेत तृतीय क्रमांक.
- निशांत सर्जेराव पाटील १२ वी कला यांची १९ वर्षाखालील राज्यस्तर शालेय कुस्ती क्रीडा स्पर्धेत ग्रीको रोमन या खेळ प्रकारात तृतीय क्रमांक.
- मंथन मोहन जाधव ११ वी कला
 पुणे येथे झालेल्या १९ वर्षाखालील राज्यस्तर शालेय जलतरण क्रीडा स्पर्धेत तृतीय क्रमांक व अमरावती येथे झालेल्या मॉर्डन पेंटयाथलॉन या राज्यस्तर क्रीडा स्पर्धेत सहभाग.
- तुषार बाळू चौधरी ११ वी कला चंद्रपूर येथे झालेल्या १७ वर्षाखालील राज्यस्तर शालेय मैदानी क्रीडा स्पर्धेत तिहेरी उडी या खेळ प्रकारात सहभाग.

- साक्षी सरदार बेनाडे १२ वी वाणिज्य
- रिया आनंद कळके ११ वी कला छत्रपती संभाजीनगर येथे झालेल्या १९ वर्षाखालील राज्यस्तर शालेय तलवार बाजी क्रीडा स्पर्धेत सहभाग.
- वसुधा स्वप्नील देशमुख ११ वी विज्ञान
- निकिता गणपत खाडे ११ वी विज्ञान यांची जालना येथे झालेल्या १९ वर्षाखालील राज्यस्तर शालेय बेसबॉल क्रीडा स्पर्धेत सहभाग.
- सानिका प्रकाश कांबळे ११ वी विज्ञान
 बारामती येथे झालेल्या १९ वर्षाखालील राज्यस्तर शालेय सॉफटबॉल क्रीडा स्पर्धेत सहभाग.
- राखी अनिल पांडव १२ वी कला
- दिनेश दिलीप चौगले १२ वी कला बारामती येथे झालेल्या १९ वर्षाखालील विभागस्तर शालेय तायकांदो स्पर्धेत द्वितीय क्रमांक.
- श्रावणी उज्वलकुमार खाडे पाटील १२ वी विज्ञान
 सिंधुदुर्ग येथे झालेल्या १९ वर्षाखालील राज्यस्तर शालेय बुद्धिबख क्रीडा स्पर्धेत सहभाग.

सांधिक कामगिरी

मलकापूर, बुलडाणा येथे झालेल्या १९ वर्षाखालील राज्यस्तर शालेय क्रिकेट स्पर्धेत मुलांच्या संघाने अंतिम सामन्यात मुंबई या बलाढ्य संघात पराभूत करून प्रथम क्रमांक पटकावला.

> डॉ. रोहित पाटील क्रीडा संचालक

1 MAH ARTY BTY NCC KOLHAPUR

शैक्षणिक वर्ष २०२३-२४ मध्ये एन.सी.सी तोपखाना (RTY) विभाग योजनेअंतर्गत पुढील विविध कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात आले.

१. आंतरराष्ट्रीय योगा दिन :

बुधवार, दिनांक २१ जून २०२३ रोजी एन. सी. सी. विभागामार्फत आंतरराष्ट्रीय योगा दिनानिमित्त आठ दिवसीय योगा कार्यशाळेनंतर विशेष योगाचे आयोजन कोल्हापूरमधील रंकाळा तलाव येथे करण्यात आले. रंकाळा तलाव येथे योगाचे आयोजन नागरिकांना योगाचे महत्त्व जाणवून देण्यासाठी केले होते. प्राध्यापक अंकुश गोंडगे सर व प्राध्यापक रिवदास पाडवी सर यांनी छात्रांना योगाचे महत्त्व सांगून मार्गदर्शन केले. या कार्यक्रमास एन सी सी युनिट्चे/ ग्रुपचे लेफ्टनंट कर्नल समीर मोहिते व एन सी सी कोल्हापूरचे कोल्हापूरचे कमांडिंग १ महाराष्ट्र आर्टिलरी बॅटरी ऑफिसर कर्नल एम.सी. मुठण्णा सर व पी. आय. स्टाफ, कॅप्टन उमेश वांगदरे सर, लेफ्टनंट डॉ. सुजाता पाटील मॅडम व सर्व एन.सी.सी. छात्र उपस्थित होते.

२. राजर्षी छत्रपती शाह महाराज जयंती:

सोमवार, दिनांक २६ जून २०२३ रोजी राजर्षी छत्रपती शाहू महाराज जयंतीनिमित्त डॉ. अर्चना जगतकर (न्यू कॉलेज, कोल्हापूर) यांच्या व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले होते. या व्याख्यानास सर्व एन. सी.सी. छात्र, प्राचार्य डॉ. आर. पी. लोखंडे सर, लेफ्टनंट डॉ. सुजाता पाटील मॅडम व कॅप्टन उमेश वांगदरे सर उपस्थित होते.

३. बर्की ट्रेकिंग:

मंगळवार, दिनांक १८ जुलै २०२३ रोजी एन.सी.सी. विभागामार्फत शाहूवाडी तालुक्यातील बर्की या ठिकाणी एकदिवसीय ट्रेकिंगचे आयोजन करण्यात आले होते. हा ट्रेक चार किलोमीटरचा होता. यामध्ये सर्व एन.सी.सी.छात्र सहभागी होते. तसेच कॅप्टन उमेश वांगदरे सर व लेफ्टनंट डॉ. सुजाता पाटील मॅडम उपस्थित होते.

४. स्वातंत्र्यदिन:

मंगळवार, दिनांक १५ ऑगस्ट २०२३ रोजी 'स्वातंत्र्यदिन' मोठ्या उत्साहात साजरा केला गेला. यावेळेस प्रमुख पाहुणे प्राचार्य डॉ. श्रीधर हेरवाडे, ॲड.के.ए. कापसे सर, मा. श्री. मोहन गरगटे सर, कॅप्टन उमेश वांगदरे, लेफ्टनंट डॉ. सुजाता पाटील मॅडम, प्राचार्य डॉ. आर. पी. लोखंडे, एन.सी.सी. छात्र, एन.एस.स्वयंसेवक उपस्थित होते.

६. स्वच्छता ही सेवाअभियान:

रविवार, दिनांक ०१ ऑक्टोबर २०२३ रोजी 'महात्मा गांधी जयंतीनिमित्त संपूर्ण भारत देशात ०१ तास स्वच्छतेसाठी श्रमदान' ही मोहीम राबविण्यात आली होती. महाविद्यालय, कोल्हापूर येथे देखील एन.सी.सी. छात्रांनी स्वच्छतेसाठी श्रमदान केले. यावेळी महाविद्यालयाच्या बाहेरील पूर्ण परिसर स्वच्छ केला गेला व जमा केलेला कचरा कोल्हापूर महानगरपालिका कर्मचाऱ्यांकडे सुपुर्द केला. यावेळेस सर्व एन.सी.सी. छात्र व कॅप्टन उमेश वांगदरे सर उपस्थित होते.

७. महात्मा गांधी जयंती:

सोमवार, दिनांक ०२ ऑक्टोबर २०२३ महात्मा गांधीजी यांच्या जयंती निमित्त स्वच्छता मोहीम राबविण्यात आली. तसेच गांधीजींच्या प्रतिमेस हार घालून अभिवादन करण्यात आले. यावेळेस कॅप्टन उमेश वांगदरे सर व सर्व एन.सी.सी. छात्र उपस्थित होते.

८. गांधीजी समजून घेताना व्याख्यान:

मंगळवार, दिनांक ०३ ऑक्टोबर २०२३ रोजी महात्मा गांधीजी जयंतीनिमित्त 'गांधीजी समजून घेताना' या विषयावर विशेष व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले होते. या व्याख्यानास वक्ते म्हणून मा डॉ.अशोक चौसाळकर (ज्येष्ठ विचारवंत, कोल्हापूर) उपस्थित होते. या व्याख्यानासाठी प्राचार्य डॉ.आर.पी लोखंडे सर, कॅप्टन उमेश वांगदरे सर, प्राध्यापक डॉ. शरद गायकवाड सर व सर्व एन.सी.सी. छात्र उपस्थित होते.

९. शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर भेट:

सोमवार, दिनांक ०९ ऑक्टोबर २०२३ रोजी एन.सी.सी. विभागामार्फत एन.सी.सी. छात्रांनी शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर येथे भेट दिली. तेथे शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर व समाजशास्त्र अधिविभाग यांच्या संयुक्त विभागाने सत्यशोधक श्री कृष्णाजी रामजी पाटील व्याख्यानमाला व सत्यशोधक समाज शतकोत्तर सुवर्ण महोत्सव वर्षी हा कार्यक्रम आयोजित केला होता. या कार्यक्रमास कॅप्टन उमेश वांगदरे सर, लेफ्टनंट डॉ.सुजाता पाटील मॅडम व सर्व एन.सी.सी. छात्र उपस्थित होते.

१०. 12th फेल चित्रपट:

मंगळवार, दिनांक ०७ नोव्हेंबर २०२३ रोजी नोव्हेंबर २०२३ एन.सी.सी. विभागातील छात्रांना INOX Reliance Mega Mall, Kolhapur येथे सत्यघटनेवरील आधारित १२ फेल चित्रपट पाहाण्यासाठी नेण्यात आले. यावेळेस एन.सी.सी. छात्रांसमवेत कॅप्टन उमेश वांगदरे सर उपस्थित होते.

११. जागतिक एड्स दिन:

शुक्रवार, दिनांक ०१ डिसेंबर २०२३ रोजी कोल्हापूर येथील सीपीआर रुग्णालयात जागतिक एड्स दिन साजरा करण्यात आला. यावेळेस कोल्हापुरातील विविध युनिटमधील एन.सी.सी. छात्र उपस्थित होते. तसेच महावीर महाविद्यालयाचे एन.सी.सी. छात्रदेखील उपस्थित होते. यावेळेस एक जनजागृती रॅली काढण्यात आली. या रॅलीचा मार्ग दसरा चौक-बिंदूचौक-शिवाजी पुतळा-महानगरपालिका-सीपीआर रुग्णालय असा होता. या कार्यक्रमास प्रमुख पाहुणे म्हणून कलाकार अवधूत जोशी व एड्स अधिकारी दीपा शिपूरकर मॅडम उपस्थित होते.

१२. एन. डी. ए. तील कांस्यपदक विजेते हर्षवर्धन भोसले-संवाद सत्र:

गुरुवार, दिनांक ०७ डिसेंबर २०२३ रोजी कोल्हापूर ग्रुपचे ग्रुप एन.सी.सी. मुख्यालयमार्फत हर्षवर्धन भोसले (नॅशनल डिफेन्स अकॅडमी, २०२३ पासिंग आऊट परेड वेळी ०३ वर्षाच्या प्रशिक्षणातील प्रगतीसाठी कांस्यपदक मिळवलेले कोल्हापुरातील पहिले) यांच्यासोबत संवाद सत्र आयोजिण्यात आले. यावेळेस १ महाराष्ट्र आर्टिलरी बॅटरी एन.सी.सी.चे कमांडिंग ऑफिसर कर्नल एम.सी.मुठ्ठंणा सर, श्री राजेश महाराज

सर, प्राचार्य डॉ.आर.पी.लोखंडे सर, लेफ्टनंट डॉ. सुजाता पाटील मॅडम, कॅप्टन उमेश वांगदरे सर, डॉ.भरत नाईक सर, महावीर महाविद्यालय तसेच कोल्हापुरातील इतर महाविद्यालयातील एन. सी.सी. छात्र उपस्थित होते.

१३. रॅपलिंग : (Adventure Activities)

शनिवार, दिनांक ३० डिसेंबर २०२३ रोजी एन.सी.सी. विभागाने रॅपलिंग (प्रस्तरोत्तालन) या साहसिक उपक्रमाचे आयोजन केले होते. छात्रांमध्ये आत्मविश्वास व धाडसाची वृत्ती वाढावी म्हणून रॅपलिंगचे आयोजन करण्यात आले होते. यामध्ये ३८ छात्रांनी सहभाग घेतला व यशस्वीरीत्या हे पार केले. या रॅपलिंगचे प्रशिक्षण साहसिक उपक्रमाचे प्रशिक्षक श्री. राजेश गणपुले सर यांनी दिले. याचे आयोजन एन.सी.सी. अधिकारी कॅटन उमेश वांगदरे सर व लेफ्टनंट डॉ. सुजाता पाटील मॅडम यांनी केले. यावेळी श्री. आचार्यरत्न देशभूषण शिक्षण प्रसारक मंडळ संस्थेचे सचिव मा.एम. बी. गरगट्टे सर आणि प्राचार्य डॉ.आर.पी.लोखंडे सर उपस्थित होते.

१४. शाहपुरी पोलीस स्टेशन भेट:

शुक्रवार, दिनांक ०५ जानेवारी २०२४ रोजी पोलीस स्थापना दिवस (०२ जानेवारी) निमित्त सप्ताहासाठी शाळा व महाविद्यालय यांची शाहुपूरी पोलीस स्टेशनला भेट आयोजित केली जाते आणि महावीर महाविद्यालय, कोल्हापूरमधील एन.सी.सी. छात्रांनी पोलीस स्टेशनला भेट दिली. लोकांच्या मनातील पोलिसांची भीती, त्यांच्याबद्दलचे गैरविचार/समजूत दूर व्हावी, या उद्देशानेही भेट आयोजित करण्यात येते. या भेटीमध्ये सर्व एन.सी.सी. छात्र, लेफ्टनंट डॉ. सुजाता पाटील मॅडम व कॅटन उमेश वांगदरे उपस्थित होते. तसेच पोलीस निरीक्षक अजयकुमार सिंदकर (शाहपूरी पोलीस स्टेशन, कोल्हापूर) मार्गदर्शनासाठी उपस्थित राहिले होते.

१५. वाई , महाबळेश्वर,प्रतापगड , रायगड, महाड अभ्यास सहल :

गुरुवार व शुक्रवार दिनांक ०१ फेब्रुवारी व ०२ फेब्रुवारी २०२४ रोजी दोन दिवसीय रायगड ट्रेकिंग आयोजित करण्यात आले होते. महाबळेश्वरमार्गे रायगड, महाबळेश्वर या ठिकाणालाही भेट देण्यात आली. तसेच वाई, पाचगणी, महाड या ठिकाणीसुद्धा भेट दिली. या ट्रेकमध्ये एकूण ८२ एन.सी.सी. छात्र, लेफ्टनंट डॉ. सुजाता पाटील मॅडम व कॅटन उमेश वांगदरे सर उपस्थित होते.

१६. प्रजासत्ताक दिन:

शुक्रवार, दिनांक २६ जानेवारी २०२४ रोजी विविध कार्यक्रमांचे आयोजन करून प्रजासत्ताक मोठ्या उत्साहात पार पडला. ध्वजारोहणावेळी राष्ट्रगीत म्हणण्यात आले व एन.सी.सी. छात्रांच्या गार्ड ऑफ ऑनर द्वारे तिरंगा फडकवल्यानंतर एन.सी.सी. छात्रांचे रॅंक प्रमोशन, सलामी देण्यात आली. एन.सी.सी. व क्रीडा क्षेत्रात विशेष कामिंगरी केलेल्या छात्रांचा सत्कार व एन.सी.सी. गान झाल्यानंतर एन.सी.सी. छात्रांचा Uri:-Surgical Strike वरील डेमो पार पडला. तसेच दादासाहेब अ मगदूम हायस्कूलच्या विद्यार्थ्यांनी देशभक्ती गाण्यावर नृत्य सादर केले. या कार्यक्रमास मा. ॲड. के.ए. कापसे, मा.गुणवंत रोटे, मा.एम.बी. गरगरे, मा. प्राचार्य डॉ. आर.पी.लोखंडे सर, कॅप्टन उमेश वांगदरे सर, लेफ्टनंट डॉ. सुजाता पाटील मॅडम, प्राध्यापक, प्राध्यापिका, हायस्कूलचे शिक्षक शिक्षकेतर कर्मचारी एन.सी.सी. छात्र व एन.एस.एस. स्वयंसेवक उपस्थित होते.

१७. सैन्यदलात व इतर दलात भरती झालेल्या एन.सी.सी. छात्र व माजी विद्यार्थ्यांचा सत्कार समारंभ:

बुधवार, दिनांक १३ मार्च २०२४ रोजी एन.सी.सी. व एन.एस.एस. विभागामार्फत सैन्यदल व इतर दलात भरती झालेल्या एन.सी.सी. छात्र व माजी विद्यार्थी याचा सत्कार करण्यात आला. या समारंभास १ महाराष्ट्र आर्टिलरी बॅटरी एन.सी.सी. चे कमांडिंग ऑफिसर कर्नल.एम.सी.मुठ्ठणा सर, प्रमुख पाहुणे संस्थेचे चेअरमन मा. ॲड.के.ए. कापसे सर उपस्थित होते. तसेच संस्थेचे सचिव मा.श्री.मोहन गरगटे सर व महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. आर.पी.लोखंडे सर, कॅटन उमेश वांगदरे सर लेफ्टनंट डॉ.सुजाता पाटील मॅडम, एन.एस.एस. विभाग प्रमुख डॉ. प्रदीप गायकवाड सर व एन.एस.एस. स्वयंसेवक व एन.सी.सी. छात्र उपस्थित होते.

१८. पल्स पोलिओ लसीकरण अभियान:

रविवार, दिनांक ०३ मार्च २०२४ येथे पंचगंगा हॉस्पिटल तर्फ पल्स पोलिओ लसीकरण अभियान राबविण्यात आले. यामध्ये काही एन.सी.सी. छात्रांनी महाविद्यालयातील अभियानात सहभाग नोंदवून आरोग्य कर्मचाऱ्यांना सहकार्य केले व इतर छात्रांनी त्यांच्याजवळील केंद्रास व रुग्णालयास जाऊन तेथील आरोग्य कर्मचाऱ्यांना सहकार्य केले.

एन.सी.सी. शिबिरे:

1. IGC, Firing Camp, hmednagar:

दिनांक १ मे ते १० मे २०२३ या कालावधीत अहमदनगर येथे Inter group Firing Camp संपन्न झाला. यामध्ये आपल्या

महाविद्यालयातील ६ छात्र सहभागी झाले.

2.ll India Firing compitation, Kerla:

दिनांक १ जुलै ते ११ जुलै २०२३ या कालावधीत केरळ येथे II India Firing Compitation camp संपन्न झाला. यामध्ये आपल्या महाविद्यालयातील छात्रकॅडेट करण चौगुले व कॅडेट प्राची माने सहभागी झाले.

3. Il Indian Girls trekking National Camp, Kerla:

दिनांक २८ एप्रिल ते १३ मे २०२३ या कालावधीत केरळ येथे II India Girls Trekking camp संपन्न झाला. यामध्ये आपल्या महाविद्यालयातील छात्रकॅडेट साक्षी पाटील सहभागी झाली.

4. EK BHRT SHREST BHRT (EBSB-1) Varanasi, (UP):

दिनांक १४ ऑक्टोबर ते ३० ऑक्टोबर २०२३ या कालावधीत वाराणसी (उत्तरप्रदेश) येथे 'एक भारत श्रेष्ठ भारत' शिबिर संपन्न झाले. यामध्ये आपल्या महाविद्यालयातील छात्रकॅडेट विक्रम कापसे, कॅडेट श्रेयस पाटील, कॅडेट सानिका डावरे सहभागी झाले.

5. EK BHRT SHREST BHRT (EBSB-2) Nagpur:

दिनांक २७ ऑक्टोबर ते १० नोव्हेंबर २०२३ या कालावधीत नागपूर येथे 'एक भारत श्रेष्ठ भारत' शिबिर संपन्न झाले. यामध्ये आपल्या महाविद्यालयातील छात्रकॅडेट ओमकार गडगडे, कॅडेट अनिकेत चौगुले, कॅडेट प्रियांका सावंत सहभागी झाले.

6. Shivaji Trail Track (STT) Panhala to Vishalgad:

दिनांक १८ नोव्हेंबर ते २५ नोव्हेंबर २०२३ या कालावधीत पन्हाळा ते विशाळगड येथे 'शिवाजी पद्भ्रमंती' शिबिर संपन्न झाले. यामध्ये आपल्या महाविद्यालयातील छात्रकॅडेट युवराज गोंडगे सहभागी झाला.

7. Army attachment camp, Ahmednagar:

दिनांक १८ डिसेंबर ते २३ डिसेंबर २०२३ या कालावधीत अहमदनगर येथे "Army Attachment Camp" शिबिर संपन्न झाले. यामध्ये आपल्या महाविद्यालयातील ६ छात्रव्हेंट सहभागी झाले.

8. KERL TRCK CMOP:

दिनांक २२ डिसेंबर ते २९ डिसेंबर २०२३ या कालावधीत केरळ येथे ॥ India Trekking camp संपन्न झाला. यामध्ये आपल्या महाविद्यालयातील छात्रक्टेंट पृथ्वीराज चव्हाण सहभागी झाला.

एन.सी.सी. युनिटचे विशेष प्रावीण्य:

- १. सिनिअर अंडर ऑफिसर कीर्तन रविंद्र मिरजकर यांची युथ एक्सचेंज प्रोग्रॅम अंतर्गत बँकॉक, थायलंड, इंडोनेशिया जकार्ता, व्हिएतनाम या पाच देशांत निवड व यशस्वी शिबिर पूर्ण.
- २. ज्युनिअर अंडर ऑफिसर कृष्णदेव नामदेव गिरी यांचा २६ जानेवारी २०२४ च्या प्रजासत्ताक दिन संचलन व पंतप्रधान रॅली नवी दिल्ली या ठिकाणी सहभाग.
- ३. सिनिअर अंडर ऑफिसर कीर्तन रविंद्र मिरजकर युथ एक्सचेंज प्रोग्राम (YEP) अंतर्गत नेपाळ या ठिकाणी निवड, भारत, श्रीलंका, म्यानमार, नेपाळ, भूतान, पाकिस्तान, बांगलादेश या देशातील छात्र या उपक्रमात सहभागी झाले होते. भारतातून एकूण आठ एन.सी.सी. मुलांची निवड झाली. यामध्ये महाराष्ट्रातून निवड होणारा हा एकमेव छत्र आहे.
- ४. कॅडेट आशिष आडके याची भारतीय नौदलात (INS, चिल्का, उडीसा) निवड.
- ५. कॅडेट ऋतुजा गायकवाड ची बीएसएफमध्ये निवड.
- ६. अग्निवीर योजने अंतर्गत कॅडेट रोहित पाटील, कॅडेट सुरज जाधव, कॅडेट अरिहंत चौगुले, कॅडेट साहिल जोंधळे, कॅडेट स्वप्नील पाटील यांची भारतीय सैन्य दलात निवड.
- ७. बी व सी प्रमाणपत्र परीक्षेचा शंभर टक्के निकाल.

- कॅप्टन उमेश वांगदरे

Coy commander
1 MH RTY BTY NCC KOP

राष्ट्रीय छात्र सेना (मुली)

महाराष्ट्र ६ गर्ल्स बटालियन एन.सी.सी

शैक्षणिक वर्ष २०२३-२४ मध्ये वरिष्ठ एन.सी.सी. विभाग (मुली) योजनेअंतर्गत पुढील विविध कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात आले.

१. आंतरराष्ट्रीय योगा दिन :

बुधवार, दिनांक २१ जून २०२३ रोजी आंतरराष्ट्रीय योगा दिनानिमित्त आठ दिवसीय योगा कार्यशाळेनंतर विशेष योगाचे आयोजन कोल्हापूरमधील रंकाळा तलाव येथे करण्यात आले. रंकाळा तलाव येथे योगाचे आयोजन नागरिकांना योगाचे महत्त्व जाणवून देण्यासाठी केले होते. प्राध्यापक अंकुश गोंडगे सर व प्राध्यापक रविदास पाडवी सर यांनी छात्रांना योगाचे महत्त्व सांगून मार्गदर्शन केले. या कार्यक्रमास एन सी सी युनिट्चे/ग्रुपचे लेफ्टनंट कर्नल समीर मोहिते व एन. सी. सी. कोल्हापूरचे कमांडिंग १ महाराष्ट्र आर्टिलरी बॅटरी ऑफिसर कर्नल एम.सी. मुठण्णा सर व पी. आय. स्टाफ, कॅटन उमेश वांगदरे सर, लेफ्टनंट डॉ. सुजाता पाटील मॅडम व सर्व एन. सी. सी. छात्र उपस्थित होते.

२. राजर्षी छत्रपती शाह महाराज जयंती:

सोमवार, दिनांक २६ जून २०२३ रोजी राजर्षी छत्रपती शाहू महाराज जयंतीनिमित्त डॉ. अर्चना जगतकर (न्यू कॉलेज, कोल्हापूर) यांच्या व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले होते. या व्याख्यानास सर्व एन. सी.सी. छात्र, प्राचार्य डॉ. आर. पी. लोखंडे सर, लेफ्टनंट डॉ. सुजाता पाटील मॅडम व कॅप्टन उमेश वांगदरे सर उपस्थित होते.

३. बर्की ट्रेकिंग:

मंगळवार, दिनांक १८ जुलै २०२३ रोजी शाह्वाडी तालुक्यातील बर्की या ठिकाणी एक दिवसीय ट्रेकिंगचे आयोजन करण्यात आले होते. हा ट्रेक चार किलोमीटरचा होता. यामध्ये सर्व एन.सी.सी. छात्र सहभागी होते. तसेच कॅटन उमेश वांगदरे सर व लेफ्टनंट डॉ. सुजाता पाटील मॅडम उपस्थित होते.

४. स्वातंत्र्यदिन:

मंगळवार, दिनांक १५ ऑगस्ट २०२३ रोजी 'स्वातंत्र्यदिन' मोठ्या उत्साहात साजरा केला गेला. यावेळेस प्रमुख पाहुणे प्राचार्य डॉ. श्रीधर हेरवाडे, अड.के.ए. कापसे सर, मा. श्री. मोहन गरगटे सर, कॅटन उमेश वांगदरे, लेफ्टनंट डॉ. सुजाता पाटील मॅडम, प्राचार्य डॉ. आर. पी. लोखंडे, एन.सी.सी. छात्र, एन.एस.स्वयंसेवक उपस्थित होते.

५. एन.सी.सी. भरती प्रक्रिया:

गुरुवार, दिनांक २४ ऑगस्ट २०२३ रोजी ०६ महाराष्ट्र गर्ल्स बटालियन एन.सी.सी. युनिटची शैक्षणिक वर्ष २०२३-२४ मधील भरती प्रिक्रया विवेकानंद कॉलेज, कोल्हापूर येथे पार पाडली गेली. रिनंग, ड्रिल, हाईट, वेट इत्यादी चाचणी द्वारे मुलींची एन.सी.सी. मध्ये भरती प्रिक्रया करून घेण्यात आली. यावेळेस मुलींची एन.सी.सी. मध्ये निवड करण्यासाठी ०६ महाराष्ट्र गर्ल्स बटालियन एन.सी.सी. चे कमांडिंग ऑफिसर कर्नल संधान मिश्रा, ऑडिमिनिस्ट्रेटिव्ह ऑफिसर मेजर शीला के. मेथिव्ह, पी. आय. स्टाफ, लेफ्टनंट डॉ. सुजाता पाटील मॅडम, सर्व एन.सी.सी. छात्र उपस्थित होते.

राष्ट्रीय छात्र सेना (मुली)

६. स्वच्छता ही सेवा अभियान:

रविवार, दिनांक ०१ ऑक्टोबर २०२३ रोजी 'महात्मा गांधी जयंतीनिमित्त संपूर्ण भारत देशात ०१ तास स्वच्छतेसाठी श्रमदान' ही मोहीम राबविण्यात आली होती. महावीर महाविद्यालय, कोल्हापूर येथे देखील एन.सी.सी. छात्रांनी स्वच्छतेसाठी श्रमदान केले. यावेळी महाविद्यालयाच्या बाहेरील पूर्ण परिसर स्वच्छ केला गेला व जमा केलेला कचरा कोल्हापूर महानगरपालिका कर्मचाऱ्यांकडे सुपुर्द केला यावेळेस सर्व एन.सी.सी. छात्र व कॅप्टन उमेश वांगदरे सर उपस्थित होते.

७. महात्मा गांधी जयंती:

सोमवार, दिनांक ०२ ऑक्टोबर २०२३ रोजी महात्मा गांधीजी यांच्या जयंती निमित्त स्वच्छता मोहिम राबविण्यात आली. तसेच गांधीजींच्या प्रतिमेस हार घालून अभिवादन करण्यात आले. यावेळेस कॅटन उमेश वांगदरे सर व सर्व एन.सी.सी छात्र उपस्थित होते.

८. गांधीजी समजून घेताना व्याख्यान:

मंगळवार, दिनांक ०३ ऑक्टोबर २०२३ रोजी महात्मा गांधीजी जयंतीनिमित्त 'गांधीजी समजून घेताना' या विषयावर विशेष व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले होते. या व्याख्यानास वक्ते म्हणून मा. डॉ.अशोक चौसाळकर (ज्येष्ठ विचारवंत, कोल्हापूर) उपस्थित होते .या व्याख्यानासाठी प्राचार्य डॉ.आर.पी. लोखंडे सर, कॅटन उमेश वांगदरे सर, प्राध्यापक डॉ. शरद गायकवाड सर व सर्व एन.सी.सी. छात्र उपस्थित होते.

९. शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर भेट:

सोमवार, दिनांक ०९ ऑक्टोबर २०२३ रोजी एन.सी.सी. छात्रांनी शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर येथे भेट दिली. तेथे शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर व समाजशास्त्र अधिविभाग यांच्या संयुक्त विभागाने सत्यशोधक श्री. कृष्णाजी रामजी पाटील व्याख्यानमाला व सत्यशोधक समाज शतकोत्तर सुवर्ण महोत्सव वर्षी हा कार्यक्रम आयोजित केला होता. या कार्यक्रमास कॅप्टन उमेश वांगदरे सर, लेफ्टनंट डॉ. सुजाता पाटील मॅडम व सर्व एन.सी.सी. छात्र उपस्थित होते.

१०. 12th फेल चित्रपट:

मंगळवार, दिनांक ०७ नोव्हेंबर २०२३ रोजी एन.सी.सी. विभागातील छात्रांना खछजद Reliance Mega Mall, Kolhapur येथे सत्यघटनेवरील आधारित १२ वी फेल चित्रपट पाहाण्यासाठी नेण्यात आले. यावेळेस एन.सी.सी. छात्रांसमवेत कॅटन उमेश वांगदरे सर उपस्थित होते.

११. जागतिक एड्स दिन:

शुक्रवार, दिनांक ०१ डिसेंबर २०२३ रोजी कोल्हापूर येथील सीपीआर रुग्णालयात जागतिक एड्स दिन साजरा करण्यात आला. यावेळेस कोल्हापुरातील विविध युनिटमधील एन.सी.सी. छात्र उपस्थित होते. तसेच महावीर महाविद्यालयाचे एन.सी.सी. छात्रदेखील उपस्थित होते. यावेळेस एक जनजागृती रॅली काढण्यात आली. या रॅलीचा मार्ग दसरा चौक-बिंदूचौक-शिवाजी पुतळा-महानगरपालिका-सीपीआर रुग्णालय असा होता. या कार्यक्रमास प्रमुख पाहणे म्हणून कलाकार अवधूत जोशी व एड्स अधिकारी दीपा शिपूरकर मॅडम उपस्थित होते.

१२.एन.डी.ए. तील कांस्यपदक विजेते हर्षवर्धन भोसले-संवाद सत्रः

गुरुवार, दिनांक ०७ डिसेंबर २०२३ रोजी कोल्हापूर ग्रुपचे ग्रुप एन.सी.सी. मुख्यालयमार्फत हर्षवर्धन भोसले (नॅशनल डिफेन्स अक्इमी, २०२३ पासिंग आऊट परेड वेळी ०३ वर्षाच्या प्रशिक्षणातील प्रगतीसाठी कांस्यपदक मिळवलेले कोल्हापुरातील पहिले) यांच्यासोबत संवाद सत्र आयोजिण्यात आले. यावेळेस १ महाराष्ट्र आर्टिलरी बॅटरी एन.सी.सी. चे कमांडिंग ऑफिसर कर्नल एम.सी.मुट्टणा सर, श्री. राजेश महाराज सर, प्राचार्य डॉ. आर.पी.लोखंडे सर, लेफ्टनंट डॉ. सुजाता पाटील मॅडम, कॅप्टन उमेश वांगदरे सर, डॉ. भरत नाईक सर, महावीर महाविद्यालय तसेच कोल्हापुरातील इतर महाविद्यातील एन. सी.सी. छात्र उपस्थित होते.

१३. रॅपलिंग:

शनिवार, दिनांक ३० डिसेंबर २०२३ रोजी एन.सी.सी. विभागाने रॅपलिंग (प्रस्तरोत्तालन) या साहसिक उपक्रमाचे आयोजन केले होते. छात्रांमध्ये आत्मविश्वास व धाडसाची वृत्ती वाढावी म्हणून रॅपलिंगचे आयोजन करण्यात आले होते. यामध्ये ३८ छात्रांनी सहभाग घेतला व यशस्वीरीत्या हे पार केले. या रॅपलिंगचे प्रशिक्षण साहसिक उपक्रमाचे प्रशिक्षक श्री. राजेश गणपुले सर यांनी दिले. याचे आयोजन एन.सी.सी. अधिकारी कॅटन उमेश वांगदरे सर व लेफ्टनंट डॉ. सुजाता पाटील मॅडम यांनी केले. यावेळी श्री. आचार्यरत्न देशभूषण शिक्षण प्रसारक मंडळ संस्थेचे सचिव मा.एम. बी. गरगड्रे सर आणि प्राचार्य डॉ.आर.पी.लोखंडे सर उपस्थित होते.

१४. पोलीस स्टेशन भेट:

शुक्रवार, दिनांक ०५ जानेवारी २०२४ रोजी पोलीस स्थापना दिवस (०२ जानेवारी) निमित्त सप्ताहासाठी शाळा व महाविद्यालय यांची शाह्पुरी पोलीस स्टेशनला भेट आयोजित केली जाते आणि महावीर महाविद्यालय, कोल्हापूरमधील एन.सी.सी. छात्रांनी पोलीस स्टेशनला भेट दिली. लोकांच्या मनातील पोलिसांची भीती, त्यांच्याबद्दलचे गैरविचार / समजूत दूर व्हावी, या उद्देशाने ही भेट आयोजित करण्यात येते. या भेटीमध्ये सर्व एन.सी.सी. छात्र, लेफ्टनंट डॉ. सुजाता पाटील मॅडम व कॅप्टन उमेश वांगदरे उपस्थित होते. तसेच पोलीस निरीक्षक अजयकुमार सिंदकर (शाहपूरी पोलीस स्टेशन, कोल्हापूर) मार्गदर्शनासाठी उपस्थित राहिले होते.

१५.रायगड ट्रेकिंग:

गुरुवार व शुक्रवार दिनांक ०१ फेब्रुवारी व ०२ फेब्रुवारी २०२४ रोजी महावीर महाविद्यालय, कोल्हापूर येशील एन. सी. सी. विभागाचे दोन दिवसीय रायगड ट्रेकिंग आयोजित करण्यात आले होते. महाबळेश्वरमार्गे रायगडला महाबळेश्वर या ठिकाणालाही भेट देण्यात आली. तसेच वाई, पाचगणी, महाड या ठिकाणी सुद्धा भेट दिली. या ट्रेकमध्ये एकूण ८२ एन.सी.सी. छात्र, लेफ्टनंट डॉ. सुजाता पाटील मॅडम व कॅप्टन उमेश वांगदरे सर उपस्थित होते.

१६. प्रजासत्ताक दिन:

शुक्रवार, दिनांक २६ जानेवारी २०२४ रोजी महावीर महाविद्यालय, कोल्हापूर येथे विविध कार्यक्रमांचे आयोजन करून प्रजासत्ताक मोठ्या उत्साहात पार पडला. ध्वजारोहणावेळी राष्ट्रगीत म्हणण्यात आले व एन.सी.सी. छात्रांच्या गार्ड ऑफ ऑनरद्वारे तिरंगा फडकवल्यानंतर एन.सी.सी. छात्रांचे रॅंक प्रमोशन, सलामी देण्यात आली. एन.सी.सी व क्रीडा क्षेत्रात विशेष कामगिरी केलेल्या छात्रांचा सत्कार व एन.सी.सी.

गान झाल्यानंतर एन.सी.सी. छात्रांचा Uri:- Surgical Strike वरील डेमो पार पडला. तसेच दादासाहेब मगदूम हायस्कूलच्या विद्यार्थ्यांनी देशभक्ती गाण्यावर नृत्य सादर केले. या कार्यक्रमास मा, ॲड के.ए. कापसे, मा.गुणवंत रोटे, मा.एम.बी. गरगरे, मा. प्राचार्य डॉ.आर.पी.लोखंडे सर, कॅटन उमेश वांगदरे सर, लेफ्टनंट डॉ.सुजाता पाटील मॅडम, प्राध्यापक, प्राध्यापिका, हायस्कूलचे शिक्षक-शिक्षकेतर कर्मचारी एन.सी.सी. छात्र व एन.एस.एस. स्वयंसेवक उपस्थित होते.

१७. सैन्यदलात व इतर दलात भरती झालेल्या एन.सी.सी.छात्र व माजी विद्यार्थ्यांचा सत्कार समारंभ:

बुधवार, दिनांक १३ मार्च २०२४ रोजी महावीर महाविद्यालय, कोल्हापूर येथे एन.सी.सी. व एन.एस.एस. विभागामार्फत सैन्यदल व इतर दलात भरती झालेल्या एन.सी.सी. छात्र व माजी विद्यार्थी याचा सत्कार करण्यात आला. या समारंभास १ महाराष्ट्र आर्टिलरी बॅटरी एन.सी.सी.चे कमांडिंग ऑफिसर कर्नल.एम.सी.मुठ्ठणा सर, प्रमुख पाहुणे संस्थेचे चेअरमन मा.ॲड.के.ए. कापसे सर उपस्थित होते. तसेच संस्थेचे सचिव मा.श्री.मोहन गरगटे सर व महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.आर.पी.लोखंडे सर, कॅप्टन उमेश वांगदरे सर, लेफ्टनंट डॉ.सुजाता पाटील मॅडम, एन.एस.एस. विभाग प्रमुख डॉ. प्रदीप गायकवाड सर व एन.एस.एस. स्वयंसेवक व एन.सी.सी. छात्र उपस्थित होते.

१८.पल्स पोलिओ लसीकरण अभियान:

रिववार, दिनांक ०३ मार्च २०२४ महावीर महाविद्यालय, कोल्हापूर येथे पंचगंगा हॉस्पिटल तर्फ पल्स पोलिओ लसीकरण अभियान राबविण्यात आले. यामध्ये काही एन.सी.सी. छात्रांनी महाविद्यालयातील अभियानात सहभाग नोंदवून आरोग्य कर्मचाऱ्यांना सहकार्य केले व इतर छात्रांनी त्यांच्याजवळील केंद्रास व रुग्णालयास जाऊन तेथील आरोग्य कर्मचाऱ्यांना सहकार्य केले. यासाठी लेफ्टनंट डॉ. सुजाता पाटील मंडम यांचे मार्गदर्शन लाभले.

एन.सी.सी. शिबिरे व 'बी' व 'सी' प्रमाणपत्र परीक्षा अहवाल

१. सी.ए.टी.सी. ३०६:

दिनांक १९ जून ते २८ जून २०२३ दरम्यान एन.सी.सी. भवन, कोल्हापूर येथे Combined Annual Training camp (सी.ए.टी.सी.) हा कॅप (शिबिर) आयोजित करण्यात आला होता. या शिबिरामध्ये लेक्चर्स, शारीरिक प्रशिक्षण, योगा, फायरिंग ड्रील, सांस्कृतिक कार्यक्रम यांचे आयोजन करण्यात आले होते. यामध्ये महावीर महाविद्यालयाच्या एन.सी.सी. विभागातील (६ महाराष्ट्र गर्ल्स बटालियन एन.सी.सी.) एकूण २३ छात्रा सहभागी होत्या.

२. सी.ए.टी.सी. ३१५:

दिनांक २९ जुलै ते ०६ ऑगस्ट २०२३ दरम्यान एन.सी.सी. भवन, कोल्हापूर येथे ६ महाराष्ट्र गर्ल्स बटालियनच्या Combined nnual Training Camp मध्ये महावीर महाविद्यालय, कोल्हापूर येथील ११ छात्रा कॅम्पमध्ये सहभागी होत्या. या कॅम्पमध्ये शारीरिक प्रशिक्षण, योगा लेक्चर्स, ड्रील, क्रीडा सांस्कृतिक कार्यक्रम यांचे आयोजन करण्यात आले होते. कॅम्पमध्ये छात्रांसोबत लेफ्टनंट डॉ.सुजाता पाटील मॅडम उपस्थित होत्या.

३. 'बी' प्रमाणपत्र परीक्षा:

शनिवार, दिनांक १० फेब्रुवारी २०२९ रोजी एन.सी.सी. भवन येथे 'बी' प्रमाणपत्रची प्रात्यक्षिक परीक्षा झाली आणि वार-रिववार, दिनांक ११ फेब्रुवारी २०२४ रोजी लेखी परीक्षा झाली. यामध्ये एकूण १९ छात्रा (महावीर महाविद्यालय, कोल्हापूर) उपस्थित होत्या. सर्व छात्रा या परीक्षेत उत्तीर्ण झाल्या.

४. 'सी' प्रमाणपत्र परीक्षा:

शनिवार, दिनांक १७ फेब्रुवारी २०२४ रोजी एन.सी.सी. भवन, कोल्हापूर येथे 'सी' प्रमाणपत्रची प्रात्यक्षिक परीक्षा झाली आणि रविवार, दिनांक ०३ मार्च २०२४, रोजी गोपाळ कृष्ण गोखले कॉलेज येथे लेखी परीक्षा पार पडली. या परीक्षेमध्ये एकूण १२ छात्रा (महावीर महाविद्यालय, कोल्हापूर) उपस्थित होत्या. सर्व छात्रा या परीक्षेत उत्तीर्ण झाल्या. ९ छात्रांना 'बी' ग्रेड व ३ छात्रांना 'सी' ग्रेड मिळाली.

- ले. डॉ. सुजाता जितेंद्र पाटील एन.सी.सी. विभाग प्रमुख (मुली)

राष्ट्रीय सेवा योजना

(बी.ए.बी.एड्., वरिष्ठ व कनिष्ठ विभाग) नियमित कार्यक्रम

- १. दि. २५ जुलै २०२३ रोजी गतवर्षीचा आढावा व चालू शैक्षणिक वर्ष २०२३-२४ वार्षिक कार्यनियोजन बैठक पार पडली.
- २. दि. १५ जुलै ते २० ऑगस्ट २०२३ या कालावधीत 'मेरी मिठ्ठी मेरा देश' या राष्ट्रीय उपक्रमात सहभाग घेतला.
- ३. दि. ११ ऑगस्ट २०२३ रोजी पंचप्राण शपथग्रहण आणि श्रमदान कार्यक्रम राबवण्यात आला.
- ४. दि. १५ जुलै ते २० ऑगस्ट २०२३ 'मेरी मिठ्ठी मेरा देश या उपक्रमांतर्गत अमृत कलश संकलन केले.
- ५. १५ जुलै २०२३ रोजी जी-२० उपक्रमांतर्गत सायकल रॅलीचे आयोजन केले.
- ६. १५ जुलै २०२३ रोजी 'आजादी का अमृत महोत्सव' या राष्ट्रीय उपक्रमात 'हर घर तिरंगा' कार्यक्रम साजरा केला.
- ७. ५ सप्टेंबर २०२३ राजी ध्वनी प्रदृषणविरोधी रॅली काढण्यात आली.
- ८. ५ सप्टेंबर २०२३ रोजी रस्ता सुरक्षा अभियानात सहभाग घेतला.
- ९. एन. आर. डी. व एस.आर.डी. निवड चाचणी शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर येथे घेण्यात आली.
- १०. दि. ९ ऑगस्ट २०२३ रोजी विद्यापीठस्तरीय राष्ट्रीय सेवा योजना शिबिरात सहभाग घेतला.
- ११. दि. २७ सप्टेंबर २०२३ रोजी रा.से.यो. स्वयंसेवक आणि सामाजिक भान एकदिवसीय कार्यशाळेचे आयोजन केले गेले.
- १२. दि. १८ सप्टेंबर २०२३ रोजी भारतमातेच्या ७५व्या स्वातंत्र्य अमृतवर्षानिमित्त 'मेरी मिट्ठी मेरा देश' या उपक्रमांतर्गत एक मूठभर माती घेऊन सेल्फी अपलोड केली.
- १३. दि. १ ऑक्टोबर २०२३ रोजी राष्ट्रपिता महात्मा गांधी यांच्या जयंती पूर्वसंध्येस 'एक तारीख एक तास स्वच्छता' उपक्रम झाला.
- १४. दि. १० ऑक्टोबर २०२३ रोजी शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर येथे 'नशा मुक्त अभियान' कार्यक्रमात सहभाग घेतला.
- १५. दि. १२ ऑक्टोबर २०२३ रोजी महाविद्यालय स्तरावर 'व्यसनमुक्त भारत' या विषयावर डॉ. सचिन परब यांचे व्याख्यान आयोजित केले व व्यसनमुक्तीबाबत शपथ देण्यात आली.
- १६. दि. १५ ऑक्टोबर २०२३ रोजी कोल्हापूर विभागातील सर्व महाविद्यालयांचे अमृत कलश संकलन व सेल्फी अपलोड कार्यक्रम साजरा करण्यात आला.
- १७. दि. २० ऑक्टोबर २०२३ रोजी अमृतनगर संकलन व सेल्फी असणारा पेन ड्राईव्ह विभागीय सहसंचालक कोल्हापूर यांचेकडे देण्यात आला.
- १८. दि. १९ ऑक्टोबर २०२३ रोजी जुना राजवाडा भवानी मंडप परिसर येथे गर्दी नियंत्रण व आवश्यक व्यवस्थापन करण्यासाठी स्वयंसेवक पाठविण्यात आले.
- १९. ३१ ऑक्टोबर २०२३ रोजी सरदार वल्लभाई पटेल यांच्या जयंतीनिमित्त 'राष्ट्रीय एकता दिवस' कार्यक्रमाचे आयोजन आणि राष्ट्रीय एकता शपथग्रहण कार्यक्रम झाला.
- २०. २५ जानेवारी २०२३ रोजी ई-घनकचरा संकलित करून पूर्वम इकोव्हीजन फाऊंडेशचे व्यवस्थापक सुभाष आंबोरे यांचेकडे जमा करण्यात आले.
- २१. दि. २६ जानेवारी २०२४ रोजी 'प्रजासत्ताक संचलन' सादर करण्यात आले.
- २२. ०१ ते १३ फेब्रुवारी दरम्यान महावीर शैक्षणिक उत्कृष्ठता पुरस्कार परेड तयारी आणि संचलन सादर करण्यात आले.
- २३. २७ व २८ जानेवारी २०२४ रोजी दै.लोकमत आयोजित महा मॅराथॉनसाठी मदतनीस म्हणून कार्य केले.
- २४. दि. ७ ते ९ फेब्रुवारी २०२४ रोजी पाचगणी येथे नेतृत्व विकास शिबिरात सहभाग घेतला.
- २५. १ डिसेंबर २०२३ रोजी जागतिक एडस् प्रतिबंध व नियंत्रण जनजागृतीसाठी प्रभातफेरीत सहभाग घेतला.
- २६. दि. ५ डिसेंबर २०२३ रोजी माय भारत पोर्टलसह युवा नोंदणी करण्यात आली.
- २७. ८ नोव्हेंबर २०२३ रोजी निवडणूक साक्षरता युवा मंत्र स्थापन करण्यासाठी शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर येथे बैठक पार पडली.
- २८. दि. १२ ते १६ जानेवारी दरम्यान नाशिक येथे होणाऱ्या युवा महोत्सव २०२४ मध्ये कु. अनुराधा सुरेश देसाई हिची निवड झाली.
- २९. १० ते १२ जानेवारी २०२४ अनिकेत अनिल कुंभार याने भारतीय छात्र संसद पुणे येथे सहभाग घेतला.

- ३०. ११ डिसेंबर २०२३ रोजी विकसित भारत २०४७ युवकांचा आवाज कार्यक्रम घेण्यात आला.
- ३१. २५ जानेवारी २०२४ रोजी राष्ट्रीय मतदार दिवस २०२४ निमित्त मतदार जनजागृती प्रभातफेरी आयोजित केली.
- ३२. दि. २३ फेब्रुवारी रोजी दैनिक सकाळ आयोजित मी गाडगेबाबा अभियानात सहभाग व स्वच्छता.
- ३३. दि. २४ ते २६ फेब्रुवारी पन्हाळा पावनखिंड प्रेरणा मोहिमेत सहभाग घेतला.
- ३४. दि. ११ फेब्रुवारी कोल्हापूर स्वराज्य केसरी कुस्ती स्पर्धेच्या गर्दी नियंत्रण व व्यवस्थापनासाठी सहाय्य केले.
- ३५. दि. १० मार्च २०२४ रोजी उत्कर्ष राज्यस्तरीय स्पर्धेत महविद्यालयातील ९ विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला. चैतन्य पवार या विद्यार्थ्यांस लोकवादन यामध्ये द्वितीय क्रमांक प्राप्त झाला.
- ३६. दि. १३ मार्च २०२४ रोजी विद्यार्थी मतदार नोंदणी अभियान कार्यक्रम घेण्यात आला.
- ३७. दि. ३१ मार्च २०२४ रोजी 'मंत्र सहजीवनाचा आनंद उत्तरायणाचा' या कार्यक्रमात सहभाग घेतला.
- ३८. दि. ८ मार्च २०२४ रोजी 'भगवान महावीर जयंती' निमित्त बाईक रॅलीचे आयोजन केले.
- ३९. २१ मार्च २०२४ रोजी भगवान महावीर जयंतीनिमित्त अहिंसा प्रभातफेरीचे आयोजन केले गेले.
- ४०. ३० एप्रिल मतदार जनजागृती मोहीम कार्यक्रम आयोजित केला गेला.

प्रकल्प अधिकारी : **डॉ. अंकुश बनसोडे, डॉ. प्रदीप गायकवाड, प्रा. सचिन बराटे**

राष्ट्रीय सेवा योजना विशेष निवासी श्रमसंस्कार शिबिर

केंद्रीय युवक कल्याण व क्रीडा मंत्रालय, भारत सरकारकडून चालविल्या जाणाऱ्या राष्ट्रीय सेवा योजना उपक्रमातंर्गत महाविद्यालयाकडून सात दिवसीय विशेष निवासी श्रमसंस्कार शिबिराचे आयोजन केले जाते. त्यामध्ये एक खेडेगाव दत्तक घेवून तेथे विविध उपक्रम राबविले

कोल्हापूर येथील श्री आचार्यरत्न देशभूषण शिक्षण प्रसारक मंडळ संचलित, महावीर महाविद्यालयाच्या कनिष्ठ, विरष्ठ आणि बी.ए. बी.एड्. विभागाचे संयुक्त विशेष श्रमसंस्कार शिबिर मौजे नेबापूर, तालुका- पन्हाळा येथे संपन्न झाले.

जलसंवर्धन आणि ग्रामस्वच्छता हे प्रमुख ध्येय समोर ठेवून "NOTME, BUTYOU" म्हणजेच माझ्यासाठी नव्हे, तर तुमच्यासाठी हे ब्रीद समोर ठेवून राष्ट्रीय सेवा योजनेचे स्वयंसेवक समाजसेवेची मूल्ये आणि सामाजिक भान ठेवून समाजसेवेसाठी शिबिराचे आयोजन केले होते.

शैक्षणिक वर्ष २०२३-२४ मधील सात दिवसीय निवासी विशेष श्रमसंस्कार शिबिर मौजे नेबापूर, ता. पन्हाळा, जि. कोल्हापूर येथे दिनांक १६ ते २२ डिसेंबर २०२३ या कालावधीत पार पडले.

श्रमसंस्कार शिबिर घेण्यासाठी सर्वप्रथम राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या कार्यक्रम अधिकाऱ्यांनी कोल्हापूर जिल्ह्याचे स्थान, विस्तार, सीमा, प्राकृतिक रचना, प्राणीजीवन, वनस्पती जीवन, मानवी व्यवसाय, मानवी जीवन, नैसर्गिक साधनसंपत्ती इत्यादी हेतूने विविध ग्रामीण व दुर्गम भागांची पाहणी केली. त्या गावातील विविध समस्यांचा आढावा घेतला व प्रत्यक्ष कामाच्या जागेची पाहणी केली आणि गावची समस्यांची गरज लक्षात घेऊन मौजे नेबापूर या दुर्गम व पन्हाळा गडाच्या डोंगरात वसलेल्या छोट्याशा गावाची Target Village (लक्ष गाव) म्हणून निवड करून गाव दत्तक घेतले.

तेथील सरपंच, ग्रामपंचायत सदस्य, ग्रामविकास अधिकारी व पोलीस पाटील यांच्यासमवेत गावातील पाण्याची समस्या लक्षात घेता तेथील तेथील गट नंबर १९० मधील सुमारे पाच एकर परिसरात पसरलेल्या पाझर तलावाची पाहणी करून त्या तलावाचे पुनरुत्थान करण्याच्या उद्देशाने शिबिराचे आयोजन केले. पाझर तलावाला बंधारा बांधणेसाठी जलसंधारण विभाग, महाराष्ट्र राज्य मधील अधिकारी व अभियंत्याचे मार्गदर्शन व तांत्रिक सहाय्य घेतले. अधिकाऱ्यांसमवेत प्रत्यक्ष जागेवर जावून कामाचे नियोजन करून व शिबिरास सुरुवात केली.

शनिवार, १६ डिसेंबर २०२३ रोजी शिबिरस्थळी आगमन झाले. स्वयंसेवकामार्फत गावांमध्ये कार्यक्रम पत्रिका वाटण्यात आल्या व स्वयंसेवकांचे तसेच स्वच्छता व बंधारा बांधण्यासाठी गावातील सर्व तरुण मंडळे व गावकऱ्यांच्या सहभागासाठी आवाहन करण्यात आले. सायंकाळी ६:३० वाजता उदघाटन समारंभ मा. प्राचार्य डॉ. व्ही. एम. पाटील यांच्या हस्ते रोप लावून करण्यात आले. श्रमसंस्कार शिबिराच्या माध्यमातून विद्यार्थ्याच्या व्यक्तिमत्त्व विकासास वाव मिळतो; तसेच समाजसंपर्क आणि संभाषण कौशल्ये विकसित होतात आणि समाजाशी आपली नाळ घट्ट जोडली जावून सामाजिकीकरणाची प्रक्रिया दृढ होते, असे प्रतिपादन डॉ. व्ही. एम. पाटील यांनी केले. कार्यक्रमाचे अध्यक्ष डॉ. आर. पी. लोखंडे हे होते. अध्यक्षीय मनोगतामध्ये त्यांनी गावकऱ्यांच्याकडून सहकार्याची अपेक्षा व्यक्त केली आणि शिबिरास शुभेच्छा दिल्या. कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक डॉ. अंकुश बनसोडे यांनी केले. पाहुण्यांची ओळख प्रा. सचिन बराटे यांनी केले, तर आभार डॉ. प्रदिप गायकवाड यांनी मानले. याप्रसंगी सरपंच व ग्रामस्थ मोठ्या प्रमाणात उपस्थित होते.

सांस्कृतिक विभाग

- १. दि. २६ जनू २०२३ राजर्षी छ.शाहू महाराज जयंती, डॉ. शरद गायकवाड यांनी राजर्षी छ. शाहूंच्या मानवतावादी कार्याचा आढावा घेतला. मा.प्राचार्य डॉ.राजेंद्र लोखंडे यांच्या हस्ते शाह महाराजांच्या प्रतिमेला पुष्पहार अर्पण करणेत आला.
- २. जुलै बी.ए.बी.कॉम. भाग १ मध्ये प्रवेशित विद्यार्थ्यांचे स्वागतसमारंभ व मा.प्राचार्यांचे अभिभाषण असा कार्यक्रम १९ जुलै रोजी संपन्न झाला.
- 3. १ ऑगस्ट २०२३ 'साहित्यरत्न अण्णा भाऊ साठे' जयंती व 'लोकमान्य टिळक' यांची पुण्यतिथी यानिमित्त मा. प्राचार्यांच्या हस्ते दोन्ही महापुरुषांच्या प्रतिमेचे पूजन करणेत आले. डॉ. शरद गायकवाड व डॉ.अविनाश लोखंडे यांनी अण्णा भाऊंच्या समग्र जीवनावर प्रकाशझोत टाकून त्यांच्या समग्र साहित्याची माहिती दिली. डॉ.शिरीष शितोळे यांनी टिळकांबद्दलचे मनोगत व्यक्त केले.
- ४. २८ डिसेंबर २०२३ पुरुषोत्तम करंडक स्पर्धेच्या महाअंतीम फेरीत महावीर महाविद्यालयाच्या 'निर्झर' एकांकिकेने सांघिक तृतीय क्रमांकाचे पारितोषिक पटकावले. महावीर महाविद्यालयाच्या सांस्कृतिक विभागाचा आदर्श कलावंत विद्यार्थी भारतजीवन प्रभूखोत याला सर्वोत्कृष्ट वाचक अभिनय नैपुण्य पदक वैयक्तिकरीत्या प्राप्त झाले.
- ५. स्वातंत्र्यसैनिक दादोबा लडगे चॅरिटेबल ट्रस्टच्या देणगीतून व महावीर महाविद्यालयाच्या सांस्कृतिक विभागाच्या वतीने विद्यार्थ्यांचा गुणगौरव कार्यक्रमाचे आयोजन करणेत आले. यासाठी प्रमुख पाहुण्या अप्पर पोलीस अधीक्षक मा.जयश्री देसाई मॅडम उपस्थित होत्या. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी संस्थेचे चेअरमन मा.ॲड. के.ए.कापसेसो हे होते.
- ६. महावीर महाविद्यालयाचा मराठी विभाग व सांस्कृतिक विभागाच्या संयुक्त विद्यमाने मराठी राजभाषा गौरव दिनानिमित्त कोल्हापुरातील पी.डी.देशपांडे यांची अनुवादित कवितांचे सादरीकरण व गझलांचे सादरीकरण अशा कार्यक्रमाचे आयोजन करणेत आले होते. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी मा.प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे होते. कार्यक्रमाचे संयोजन डॉ. गोपाळ गावडे, डॉ. प्रकाश कांबळे व डॉ. शरद गायकवाड यांनी केले.
- ७. स्वातंत्र्यसैनिक कै. भूपाल सुखदेव पांगिरे पुरस्कृत महावीर महाविद्यालयातील साहित्य, कला, क्रीडा, सांस्कृतिक, छात्रसेना व राष्ट्रीय सेवा योजना इ. क्षेत्रातील गुणवंत विद्यार्थ्यांना 'देशभूषण पुरस्कार' देऊन सन्मानित केले जाते.
- ८. बी.ए.भाग ३ कलाशाखेतील सर्व विषयांच्या विद्यार्थ्यांचा शुभेच्छा समारंभ शनिवार, दि. २३ मार्च २०२४ रोजी ॲम्फी थिएटर येथे मा.प्राचार्य डॉ. राजेंद्र लोखंडे यांचे अध्यक्षतेखाली संपन्न झाला. कार्यक्रमाचे आयोजन, संयोजन, सांस्कृतिक विभागप्रमुख डॉ. शरद गायकवाड इतर प्राध्यापक यांनी केले.
- ९. गुरुवार, दि. २८ मार्च २०२४ रोजी आचार्य विद्यानंद सांस्कृतिक भवन येथे मा.आमदार प्रा. जयंत दिनकर आसगांवकर (शिक्षक आमदार, पुणे विभाग) यांच्या हस्ते देशभूषण पुरस्कार वितरणाचा कार्यक्रम संपन्न झाला. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी चेअरमन ॲड. के.ए.कापसेसोा हे होते.

डॉ. शरद गायकवाड सांस्कृतिक विभाग प्रमुख

स्वायत्तकक्ष

- शैक्षणिक वर्ष २०२१-२२ पासून स्वायत्तता
- शैक्षणिक वर्ष २०२३–२४ तृतीय वर्ष बी.ए., बी.कॉम., बी.ए.बी.एड्., विज्ञान, व बी.व्होक स्वायत्त
- एम.ए. मानसशास्त्र व एम.ए. इंग्रजी पूर्ण स्वायत्तता शैक्षणिक वर्ष २०२२-२३ स्वायत्त
- १) शैक्षणिक वर्ष २०२२-२३ शैक्षणिक स्वायत्ततेची अंमलबजावणी चा UGC ला अहवाल सादर केला .
- २) वैधानिक संस्थांची रचना म्हणजे नियामक मंडळ, शैक्षणिक परिषद, वित्त समिती आणि विविध अभ्यास मंडळची स्थापना केलेली आहे.
- ३) गैर-वैधानिक समिती म्हणजे नियोजन आणि मूल्यमापन समिती, प्रवेश समिती, ग्रंथालय समिती, विद्यार्थी कल्याण समिती, लैंगिक छळ समिती (ICC: अंतर्गत तक्रारी समिती). अभ्यासक्रमेतर समिती आणि शैक्षणिक लेखापरीक्षण समिती स्थापन केली आहे.
- ४) स्वायत्त महाविद्यालयासाठी आवश्यक मार्गदर्शक तत्त्वांनुसार IQACची स्थापना करण्यात आली आहे.
- ५) वैधानिक संस्थांच्या बैठका
 - १) नियामक मंडळ २८ ऑक्टोबर आणि ०८ एप्रिल २०२३

- २) शैक्षणिक परिषद १५ सप्टेंबर २०२३
- ३) वित्त समिती ११ जुलै २०२२
- ४) अभ्यास मंडळ सरासरी (०२) आणि (४) उपसमितीसाठी
- ६) नवीन महाराष्ट्र राज्य सरकारी सार्वजनिक विद्यापीठ अधिनियम, २०१६ नुसार चार (०४) सुविधा अंतर्गत.

२. हिंदी

- १) मानवता विद्याशाखा : B.A./M.A.
- २) वाणिज्य व व्यवस्थापन विद्याशाखा : बी.कॉम.
- ३) विज्ञान आणि तंत्रज्ञान विद्याशाखा: B.Sc.

१. इंग्रजी

४) आंतरविद्याशाखीय अभ्यास विद्याशाखा: B.Voc. आणि B.A.B.Ed.

• \		•
४. इतिहास	५. भूगोल	६. समाजशास्त्र
७. अर्थशास्त्र	८. मानसशास्त्र	९. बिझनेस इकॉनॉमिकस
१०. शारीरिक शिक्षण	११.वाणिज्य	१२.शिक्षणशास्त्र
१३. भौतिकशास्त्र आणि इ	लेक्ट्रोनिकस	१४.रसायनशास्त्र
er a malema	os rimus franc	al- mulanti

१५. वनस्पतीशास्त्र १६.सगणक विज्ञान १७.प्राणीशास्त्र १८. गणित १९.सूक्ष्मजीवशास्त्र २०. बी.वोक

एकूण : २० BOS स्थापन करण्यात आले आहेत. त्यांचे सेमिस्टर ५ व ६ चे अभ्यासक्रम मंजूर होऊन अंमलबजावणी झाली आहे. सन २०२३-२४ करिता NEP नुसार अभ्यासक्रम रचना व त्याची अंमलबजवणी झाली आहे.

७) वित्त समिती:

१) बजेट तयार करून मान्यता घेण्यात आली.

२) फी संरचना अंतिम करण्यात आली आहे.

३. मराठी

- ८) शैक्षणिक वर्षाचे विवरणपत्र (२०२३-२४)
- ९) स्वायत्त महाविद्यालयाच्या प्रथम, द्वितीय आणि तृतीय वर्षासाठी प्रॉस्पेक्टस अंतिम करण्यात आले आहे.
- १०) (ABC) शैक्षणिक बँक ऑफ क्रेडिट्ससाठी महाविद्यालयाची नोंदणी करण्यात आली. तसेच विद्यार्थी नोंदणी करण्यात आली.
- ११) नवे शैक्षणिक धोरणाच्याअंमलबजावणीसाठी समिती स्थापन करण्यात येऊनअंमलबजावणी करण्यात आली.
- १२) NEP-२०२० मध्ये प्रस्तावित केल्याप्रमाणे, नवीन एकाधिक प्रवेश आणि निर्गमन कार्यक्रम लागू आहेत म्हणजे B.Voc. अनेक स्तर असलेले अ) डिप्लोमा ब) ॲडव्हान्स डिप्लोमा आणि क) पदवीपूर्व पदवी.
- १३) सर्व UG आणि PG कार्यक्रम नवे शैक्षणिक धोरणानुसार (२०२३–२४)च्या अखत्यारित आहेत. म्हणजेच UGC नियमांनुसार निवड आधारित क्रेडिट सिस्टमनुसार आहेत.

प्रा. डॉ. रविंद्र मिरजकर

समन्वय

मैत्रीण मंच

१. गरबा व दांडीया:

शनिवार, दि: २८-१०-२०२३ रोजी महाविद्यालयातील सर्व शाखेकडील विद्यार्थिनींच्यासाठी गरबा व दांडीयाचे आयोजन आचार्य विद्यानंद सांस्कृतिक भवन या ठिकाणी करण्यात आले. यामध्ये महाविद्यालयातील १०७ विद्यार्थी सहभागी झाल्या.

२. विशेष महिला पुरस्कार सन्मान:

एस.पी.एन. मीडिया व महावीर महाविद्यालयातील मैत्रीण मंच यामार्फत विशेष महिला पुरस्कार सन्मान या कार्यक्रमाचे आयोजन मंगळवार, दि. २० फेब्रुवारी २०२४ रोजी महाविद्यालयातील आचार्य विद्यानंद सांस्कृतिक भवन या ठिकाणी करण्यात आलेले होते. तसेच या कार्यक्रमांमध्ये महिला व युवतींना सायबर गुन्हे कशा पद्धतीने घडतात, याबद्दल मार्गदर्शन करण्यात आले. या कार्यक्रमासाठी एस.एम. ९ चे प्रमुख सागर पाटील उपस्थित होते.

समन्वयक : डॉ. सुजाता पाटील

बी.एम.रोटे कनिष्ठ महाविद्यालयातील शैक्षणिक वर्ष २०२३-२४ विद्यार्थी संख्या अहवाल

२०२३-२४ या शैक्षणिक वर्षातील प्रवेशित विद्यार्थिसंख्या खालीलप्रमाणे **शाखानिहाय प्रवेश**

वर्ग	विद्यार्थी संख्या
११ वी कला	१९७
१२ वी कला	२१८
११ वी वाणिज्य	१८०
१२ वी वाणिज्य	१८०
११ वी विज्ञान	२४९
१२ वी विज्ञान	२३२
एकूण विद्यार्थी संख्या	१२५६

दिनांक	तपशील
दि. १६ जून	माजी विद्यार्थी संदीप यांची उपशिक्षणाधिकारीपदी निवड झाल्याबद्दल सत्कार.
दि. २१ जून	योगदिन साजरा.
दि. २६ जून	शाहू जयंतीनिमित्त सौ. अर्चना जगतकर यांचे व्याख्यान.
दि. ३० जून	IISC बेंगलोर येथील इशा आकटे या विद्यार्थिनीचे विज्ञान विभागात मार्गदर्शन
दि. १२ जुलै	११ वी कला, वाणिज्य विद्यार्थ्यांकरिता स्वागतसमारंभ.
दि. १३ जुलै	व्याख्यान पर्यावरण शिक्षण वक्ते मा. एस.एम. नेर्ली.
दि. १४ जुलै	चांद्रयान ३ मोहिमेचे प्रक्षेपण.
दि १५ जुलै	IISRR पूणे येथे निवड झाल्याबद्दल १२ वी विज्ञानचा विद्यार्थी कु. आयुष शानबाग याचा सत्कार.
दि. २० जुलै	इ. ११ वी मुलीकरिता मार्गदर्शनपर व्याख्यान
	विषय वर्तनाचा जीवनावर होणारा परिणाम.
	वक्ता प्रा. सौ. शशिकला सरगर, प्रा. श्वेता परुळेकर,
	प्रा. आर.एल. नलवडे
दि.८ ते १० ऑगस्ट	ज्युनि. कॉलेजच्या विद्यार्थ्यांकरिता लघुचित्रपट निमिर्तीप्रक्रिया मार्गदर्शन,
	(सेव्हन सेकंड कलेक्टिव्ह क्रिऐशन)

दि. ५ सप्टेंबर	न्यति न्यून्तेन्यक्षीत्र विद्यार्थिकान्त्र क्षित्रान्य निर्माणना	
	ज्युनि. कॉलेजमधील विद्यार्थ्यांमार्फत शिक्षक दिन साजरा	
दि. १७	कनिष्ठ विभागामार्फत वाचन प्रेरणादिन	
ऑक्टोबर	वक्ता - प्रा. सौ. हेमा गंगातीरकर	
दि. १९ ऑक्टो.	११ वी वाणिज्य विद्यार्थ्यांसाठी ध्येय करिअर मार्गदर्शन	
दि.२० ऑक्टो.	मुलीकरिता दांडीया नृत्य आयोजन	
दि.२ डिसें.	ध्येय करिअर अकॅडमी ॲप व ऑनलाईन सेमिनारचे उद्घाटन	
	उद्घाटक - आनंद देसाई, मकरंद देशपांडे, अध्यक्ष अभिजित कापसे	
दि. १६ ते २२ डिसें.	NSS शिबिर (नेवापूर, ता. पन्हाळा)	
दि.०९ डिसें.	१२ वी पालक सभा आयोजन प्र. प्रा. डॉ. भरत नाईक	
	अध्यक्ष - पर्यवेक्षक प्रा. राजेंद्र हिरकुडे	
दि. १६ डिसें.	विज्ञान विभाग (१२ वी पालक सभा)	
दि.०२ डिसें.	सायबर गुन्ह्यांविषयी जागृती (जिल्हा परिषद-बालकल्याण विभाग) महिला	
दि.२३ डिसें.	इंग्रजी - गेस्ट लेक्चर - प्रा. राजेंद्र कराळे	
दि.२८ डिसें.	भूगोल - गेस्ट लेक्चर - प्रा. डॉ. शशिकांत पाटील	
दि. २८ डिसें.	गणित – गेस्ट लेक्चर – प्रा. डॉ. स. बा. शिरगुप्पी	
दि. २९ डिसें.	रसायनशास्त्र – गेस्ट लेक्चर – प्रा. उर्मिला यादव	
दि. ३० डिसें.	जीवनशास्त्र – गेस्ट लेक्चर – डॉ. पद्मश्री आवटे	
दि. २९ डिसें.	समाजशास्त्र - गेस्ट लेक्चर - डॉ. अंकुश गोंडशे	
दि. ०२ जाने.	भौतिकशास्त्र – गेस्ट लेक्चर – श्री. महेश दीक्षित	
दि. १२ जाने.	विद्यार्थी गुणगौरव समारंभ	
दि. १३ जाने.	वार्षिक स्नेहसंमेलन	
दि. ३० जाने.	१२ वी शुभेच्छा समारंभ	
दि. ५ ते ९ फेब्रु.	कनिष्ठ विभागाकरिता आरोग्य शिबिर ढवळे मेमोरियल ट्रस्ट्रमार्फत	
दि. २० फेब्रु.	शिवजयंतीनिमित्त वक्तृत्व स्पर्धा	
दि. २७ फेब्रु.	मराठी भाषा राजभाषा दिन साजरा, भित्तिपत्रिका प्रदर्शन	
दि. २८ मार्च	देशभूषण पुरस्कार वितरण समारंभ	

प्रा. राजेंद्र हिरकुडे पर्यवेक्षक

महावीर स्पर्धा परीक्षा केंद्र

- १. CTET परीक्षेच्या तयारीसाठी बालमानसशास्त्र व अध्यापनशास्त्र विषयावर कार्यशाळा १२ ऑगस्ट २०२४ रोजी आयोजित करण्यात आली होती. या कार्यशाळेत डॉ. शशिकांत अन्नदाते, प्रा. अजित पाटील, प्रा.सूरज चौगुले यांनी मार्गदर्शन केले. या कार्यशाळेत ७० विद्यार्थी उपस्थित होते.
- २. महाराष्ट्र शासनाचेमार्फत पवित्र पोर्टलमार्फत आयोजित TIT परीक्षेतून बी. एड्. विभागातील सविता यादव, सुयश कुंभार, जेत्याप्पा निमंगरे, राजाराम कांबळे, विद्या कुंभार अशा एकूण ८ विद्यार्थ्यांची निवड झाली.
- ३. केंद्रीय शिक्षक पात्रता परीक्षेच्या मार्गदर्शनासाठी १९ जानेवारी २०२४ रोजी आयोजित कार्यशाळेत डॉ. शशिकांत अन्नदाते, डॉ. अंकुश बनसोडे, डॉ. रोहिणी भोसले, प्रा.सविता यादव, डॉ. पूनम रजपूत, प्रा. सुलभा सुतार, प्रा.जानकी देसाई यांनी मार्गदर्शन केले. या कार्यशाळेत १०० विद्यार्थी उपस्थित होते.
- ४. CTET २०२३ च्या परीक्षेत राणीताई रुपनवार, अनिल कांबळे हे २ विद्यार्थी यावर्षी CTET परीक्षा उत्तीर्ण झाले.
- ५. नेट सेट राज्यस्तरीय कार्यशाळेत राज्याच्या विविध भागांतील १३७ विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला, तज्ज्ञ प्राध्यापक डॉ.गजानन राशीनकर, डॉ.कृष्णा पाटील, डॉ.गोकुळ मोरे, प्रा.शशिकांत शिंदे, डॉ.शशिकांत अन्नदाते, डॉ.अंकुश बनसोडे यांनी मार्गदर्शन केले. या कार्यशाळेचा विद्यार्थ्यांना निश्चितच सेट परीक्षा उत्तीर्ण होण्यासाठी फायदा होईल, असा विश्वास संयोजकांना आहे.

समन्वयक

डॉ. शशिकांत अन्नदाते

कौशल्य व उद्योजकता विकास समिती

- कौशल्य व उद्योजकता विकास समिती तर्फे तसेच रोटरी क्लब कोल्हापूर व सिंगर इंडिया यांच्या वतीने शिवणकला वर्ग महावीर महाविद्यालय यामध्ये सुरू होता.
- यामध्ये साठवून अधिक विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला होता. सदर अभ्यासक्रमाच्या बॅच १ ची परीक्षा नोव्हेंबर २०२३ मध्ये पार पडली. यामध्ये सर्व विद्यार्थ्यांनी उत्तीर्ण झालेल्या आहेत. तसेच याच्या दुसऱ्या बॅचची परीक्षा फेब्रुवारी २०२४ मध्ये पार पडली. यातीलही सर्व विद्यार्थीही चांगल्या गुणांनी उत्तीर्ण झालेल्या आहेत.
- शिवणकला वर्गातर्फे sales कम एक्जीबिशनचे आयोजन केले गेले होते. यामध्ये विद्यार्थिनींनी बनवलेल्या वस्तूंचे कपडे bags इतर साहित्य यांची प्रदर्शन व विक्री आयोजित केली गेली होती. हे प्रदर्शन २६ ऑगस्ट २०२३ रोजी आयोजित केलेले होते.
- सदर विद्यार्थ्यांची अभ्यास भेट स्वयंसिद्धा येथे घेतली गेली. त्यामध्ये विद्यार्थिनींना विविध वस्तू तसेच त्याची विक्री कशी करावी यासंबंधी मार्गदर्शनहीं केले गेले.
- इंडो काउंट येथील अधिकारी यांनी देखील सदर विद्यार्थिनींना मार्गदर्शनपर व्याख्यान दिले आहे.
- कौशल्य व उद्योजकता विकास समितीतर्फे पोस्टर प्रेसेंटेशनचे आयोजन केले गेले. यामध्ये अधिक विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदवला.

समन्वयक : डॉ. अश्विनी कोटणीस-पटेल

इव्हेंट मॅनेजमेंट

शिवाजी विद्यापीठातील निरंतर शिक्षण व आजीवन अध्ययन विभागामार्फत महावीर महाविद्यालय येथे गेल्या सात वर्षांपासून इव्हेंट मॅनेजमेंट हा तीन महिन्याचा सर्टिफिकेट कोर्स राबविण्यात येतो. २०२३ व २४ मध्ये सदर कोर्ससाठी १२ विद्यार्थी प्रवेशित झाले आहेत.

महाविद्यालयातील विविध कार्यक्रमांमध्ये सदर विद्यार्थी सहभागी होत होते. श्रीमती संध्या जाधव मॅडम यांचे 'इव्हेंट मॅनेजमेंटमधील सूत्रसंचालनाचे महत्त्व' या विषयावर मार्गदर्शनपर व्याख्यान सदर वर्गातील विद्यार्थ्यांसाठी तसेच कॉमर्स विभागातील विद्यार्थ्यांसाठी आयोजित करण्यात आले होते. यामध्ये शंभरहून अधिक विद्यार्थी उपस्थित राहिले होते. तसेच श्रीमती शामल पवार कॉमर्स कॉलेज यांचेही पर्सनॅलिटी डेव्हलपमेंट व पर्सनॅलिटी traits ऑफ इव्हेंट मॅनेजर या विषयावर मार्गदर्शनपर व्याख्यान आयोजित केले होते. सदर अभ्यासक्रमाची अंतिम परीक्षा एप्रिल २०२४ या महिन्यामध्ये पार पडली आहे

समन्वयक

डॉ. अश्विनी कोटणीस-पटेल

विवेक वाहिनी

महावीर महाविद्यालयात विवेकवाहिनीच्या उद्घाटनाचा कार्यक्रम झाला. त्या कार्यक्रमाला अरुण शिंदे सर, कृष्णात स्वाती सर, महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. आर. पी. लोखंडे व तसेच डॉ.शरद गायकवाड व विवेक वाहिनीचे सर्व साथी उपस्थित होते. सर्वांच्या सहकार्याने हा कार्यक्रम झाला. त्यानंतर येत्या काळात 'रंग प्रेमाचा उत्सव प्रेमाचा' या नावाचा एक कार्यक्रम दि. १८ ऑक्टोबर २०२३ रोजी झाला. यामध्ये प्रेमासंदर्भात असणारी कविता सादर करणे आणि प्रेम या विषयावरती गटचर्चा झाली. या कार्यक्रमाचा प्रतिसादही खूप चांगला होता. सुरुवातीलाच सावित्रीबाईंच्या जयंतीनिमित्त महाविद्यालयात विवेक वाहिनीकडून सावित्रीबाई फुलें यांच्यावरती एक पथनाट्य सादर करण्यात आले. या सत्रामध्ये, बैठकीमध्ये सातत्य होते.

- १) आजची स्त्री आणि सावित्री
- २) श्रद्धा आणि अंधश्रद्धा
- ३) ललित केंद्रामध्ये झालेली हिंसा
- ४) चित्रपट आणि आजचा युवा
- ५) भूत करत असतं का?
- ६) प्रेम आणि समाज
- ७) मतदान आणि युवा

या बैठकीदरम्यान बरेच नवीन विद्यार्थी विवेक वाहिनी सामील झाले. त्यानंतर हे सामील झालेले विद्यार्थी वर्षाच्या शेवटपर्यंत राहिले. या सातत्याने होत राहिलेल्या बैठकीमुळे विद्यार्थ्यांमध्ये विचारांची देवाण-घेवाण झाली. यामुळे विवेक वाहिनीच्या कार्यकर्त्यांना अनेक नवीन विचार माहिती झाले. विविध लोकांची मते वेगवेगळ्या दृष्टिकोनातून सर्वांना ऐकायला मिळाली. समाजात घडणाऱ्या अनेक गोष्टींचा परिणाम आपल्यावर कसा होत असतो आणि त्याच्यासाठी आपण काय करायला पाहिजे ह्याच अंगाने बऱ्याचशा विषयांवर बैठकीमध्ये चर्चा झाली. या बैठकांमध्ये त्या त्या विषयासंदर्भात कार्यकर्त्यांचे अनुभव आणि त्याची कारणे आणि उपाय या संदर्भात चर्चा झाल्यामुळे दैनंदिन वैयक्तिक आयुष्यामध्ये बऱ्याच गोष्टी सोप्या होण्यास मदत झाली.

प्राध्यापक समन्वयक : डॉ. शरद गायकवाड

विद्यार्थी समन्वयक : आदित्य धनवडे

अग्रणी महाविद्यालय योजना

शिवाजी विद्यापीठ अग्रणी महाविद्यालय योजनेअंतर्गत न्यू कॉलेज, कोल्हापूर क्लस्टरकरिता शैक्षणिक वर्ष २०२३–२०२४ साठी महाविर महाविद्यालयाकडून ३ प्रस्ताव पाठविण्यात आले. त्यातील सर्व प्रस्तावांना मंजुरी मिळाली.

- १. एन.सी.सी. (समाजशास्त्र विभाग अंतर्गत) 'पोलीस दलातील करिअरच्या संधी व युवक'
- २. समाजशास्त्रः 'समाजमाध्यमांचा विद्यार्थ्यांच्या समाजिक जीवनावर होणारा परिणाम'
- ३. मानसशास्त्र : कृत्रिम बुद्धिमत्ता : शिक्षण क्षेत्रापुढील आव्हाने आणि उपाययोजना वरील कार्यशाळा यशस्वीरीत्या पार पडला.

समन्वयक

प्रा. डॉ. उषा पाटील

अंतर्गत तक्रार निवारण समिती

अ.क्र.	कार्यक्रमांचे नाव	कार्यक्रमांचे स्वरूप	तारीख
۶.	Prevention of Sexual Harassment	United Peoples Foundation NGO Pune यांचे मार्फत सर्व विद्यार्थ्यांचे प्रबोधन	बुधवार, दि. २४/१/२०२४
۶.	८ मार्च आंतरराष्ट्रीय महिला दिन	'महिला सबलीकरण' या विषयावर पोस्टर प्रेझेंटेशन स्पर्धा	मंगळवार, दि. ५/०३/२०२४

डॉ. शैलजा मंडले

शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर आजीवन शिक्षण व विस्तार विभाग व महावीर महाविद्यालय कोल्हापूर यांच्या संयुक्तपणे अभ्यासक्रम वार्षिक अहवाल

शिवाजी विद्यापीठांतर्गत प्रौढ आणि निरंतर शिक्षण व विस्तार कार्य विभाग व महावीर महाविद्यालय यांच्या संयुक्तपणे राबवण्यात येणाऱ्या ग्रामीण पत्रकारिता व जनसंवाद माध्यमे हे प्रमाणपत्र अभ्यासक्रमाच्या वतीने आयोजित. शैक्षणिक वर्षात अतिथी व्याख्याता म्हणून श्री.युवराज पाटील, राजेश मोरे व किरण पाटील यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.

ग्रामीण पत्रकारिता व जनसंवाद माध्यमे प्रमाणपत्र अभ्यासक्रमाच्या प्रात्यक्षिक परीक्षेचा एक भाग म्हणून विद्यार्थ्यांनी विविध संस्था कार्यालये यांना भेटी दिली.

१. छत्रपती प्रमिलाराजे हॉस्पिटल, कोल्हापूर

कोल्हापूर जिल्ह्यातील एक शाह्कालीन सांस्कृतिक वारसा म्हणून छत्रपती प्रिमलाराजे हॉस्पिटल कोल्हापूरकडे पाहिले जाते. सर्वसामान्य नागरिकांना आरोग्यसुविधा पुरविण्यासाठी हॉस्पिटल स्थापन करण्यात आले. या हॉस्पिटलची विविध विभागाची व त्याच्या कामांच्या कार्यपद्धतीची विद्यार्थ्यांना माहिती दिली.

२. जिल्हाधिकारी कार्यालय, कोल्हापूर

कोल्हापुरातील जिल्हाधिकारी कार्यालयाचे विविध विभागाची व त्याच्या कामांच्या कार्यपद्धतीची माहिती प्रत्यक्ष ठिकाणी भेट दिली. या विभागाची व त्याच्या कामांच्या कार्यपद्धतीची माहिती दिली. यानंतर जिल्हाधिकारी श्री.राहूल रेखावार यांची भेट घेऊन त्यांच्याशी विद्यार्थ्यांनी मुक्तसंवाद साधला.

३. एस. न्यूज वाहिनी

दूरचित्रवाहिनी या माध्यमातून मोठ्या प्रमाणावर दररोजच्या घडामोडींची माहिती वाचकांच्याकडे जलदगतीने पोहचत आहे. त्यामुळे वृत्तवाहिनीने प्रसारमाध्यमामध्ये एक स्वतंत्र अस्तित्व निर्माण केले आहे. या माध्यमामध्ये पत्रकारिता कशा पद्धतीने कार्य होते. याबाबतची माहिती होण्यासाठी एस.न्यूज वाहिनी येथे वृत्तनिवेदक चेतन मिठारी यांनी कार्यालयातील विविध विभागाची व त्याच्या कार्माच्या कार्यपद्धतीची विद्यार्थ्यांना माहिती दिली.

४. कोल्हापूर विमानतळ :

कोल्हापुरातील कोल्हापूर विमानतळ कार्यालयाचे विविध विभागांची व त्याच्या कामांच्या कार्यपद्धतीची माहिती प्रत्यक्ष ठिकाणी भेट दिली. या विभागाची व त्याच्या कार्माच्या कार्यपद्धतीची माहिती दिली.

या शैक्षणिक वर्षात एकूण १५ विद्यार्थ्यांनी प्रवेश घेतला.अभ्यासक्रम सहायक म्हणून प्रियांका पाटील यांनी काम पाहिले.

प्रा. जयवंत दळवी

प्रकल्प अधिकारी

ग्रामीण पत्रकारिता व जनसंवाद माध्यमे प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम

शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर आजीवन शिक्षण व विस्तार विभाग व महावीर महाविद्यालय कोल्हापूर यांच्या संयुक्तपणे इव्हेंन्ट मॅनेजमेंट प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम

शिवाजी विद्यापीठांतर्गत प्रौढ आणि निरंतर शिक्षण व विस्तार कार्य विभाग व महावीर महाविद्यालय यांच्या संयुक्तपणे राबवण्यात येणाऱ्या इव्हेंन्ट मॅनेजमेंट प्रमाणपत्र अभ्यासक्रमाच्या वतीने शैक्षणिक वर्षात अतिथी व्याख्याता म्हणून श्रीमती अमृता उपाध्ये, श्री.वरूण अथणीकर यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.

या शैक्षणिक वर्षात एकुण ११ विद्यार्थ्यांनी प्रवेश घेतला.

डॉ. अश्विनी कोटणीस प्रकल्प अधिकारी इव्हेंन्ट मॅनेजमेंट प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ नाशिक, संचलित महावीर महाविद्यालय, कोल्हापूर अभ्यास केंद्र सांकेतांक-७११२१

शैक्षणिक वर्ष २०२३ - २४ मध्ये पदिवका विभाग १६, पदवी विभागामध्ये एकूण ४१५ तर पदव्युतर पदवी विभागात २८३ विद्यार्थ्यांचे प्रवेश झाले.

यामध्ये या शैक्षणिक वर्षात शालेय व्यवस्थापन पदविका, एम. ए. इतिहास व बी. एस्सी. (PCM²) व बी. एस्सी. (BCZ) या पदव्युतर पदवी अभ्यासक्रमास सुरू करण्याची परवानगी मिळाली.

शैक्षणिक वर्ष २०२३-२४ मध्ये आयोजित उपक्रम खालीलप्रमाणे

- १. शैक्षणिक वर्ष २०२२-२३ च्या विद्यार्थ्यांचा स्वागतसमारंभ आयोजित करण्यात आला. 'संशोधन पद्धती' या विषयावर व्याख्याते म्हणून डॉ. बी. बी. माळी यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.
- २. दिनांक १३ ऑक्टोबर २०२३ रोजी यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक, विभागीय केंद्र, कोल्हापूर व महावीर महाविद्यालय, कोल्हापूर अभ्यासकेंद्र यांच्या विद्यमाने युवक महोत्सवाचे आयोजन करण्यात आले.

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठाच्या विभागीय युवक महोत्सवाचे शुक्रवार दि. १३ ऑक्टोबर २०२३ रोजी नाशिक येथील केंद्रीय युवक महोत्सव २०२३ मध्ये महावीर महाविद्यालयाच्या विद्यार्थ्यांनी यश प्राप्त केले व त्यांची पुढील स्पर्धेकरिता निवड करण्यात आली. आपल्या अभ्यासकेंद्रातील खालील विद्यार्थ्यांनी यश संपादित केले.

अ.क्र.	विद्यार्थी नाव	वर्ग	स्पर्धा प्रकार	यश
१.	विनय जंगम	बी.ए.भाग ३	वादविवाद	प्रथम क्रमांक
٦.	निरंजन बजंत्री	बी.ए.भाग ३	वादविवाद	प्रथम क्रमांक
१.	विनय जंगम	बी.ए.भाग ३	प्रश्नमंजुषा	द्वितीय क्रमांक
٦.	निरंजन बजंत्री	बी.ए.भाग ३	प्रश्नमंजुषा	द्वितीय क्रमांक

- या प्रथम क्रमांक प्राप्त विद्यार्थ्यांना दिनांक २९ ऑक्टोबर रोजी राज्यस्तरीय युवक महोत्सवामध्ये सहभागी होण्याची संधी मिळाली.
- निरंजन बजंत्री व विनय जंगम बी.ए.भाग २ यांची छत्रपती औरंगाबाद येथे इंद्रधनुष्य स्पर्धेत निवड झाली.
- ३. यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक, विभागीय केंद्र, कोल्हापूर यांच्यामार्फत दिनांक १३ नोव्हेंबर २०२२ रोजी आयोजित विभागीय क्रीडा महोत्सव स्पर्धेत खालील विद्यार्थ्यां सहभाग नोंदिवला .

अ.क्र.	विद्यार्थी नाव	वर्ग	स्पर्धा प्रकार	यश
१.	निरंजन बजंत्री	बी.ए.−३	बॅडमिंटन	प्रथम क्रमांक
٦.	निरंजन बजंत्री	बी.ए३	भाला फेक	द्वितीय क्रमांक
₹.	निरंजन बजंत्री	बी.ए३	बुद्धिबळ	तृतीय क्रमांक
٧.	विनय जंगम	बी.ए३	बुद्धिबळ	द्वितीय क्रमांक
ч.	ऋषिकेश लोहार	बी.ए२	गोळा फेक	द्वितीय क्रमांक
ξ.	मुकुंद खोत	बी.ए२	उंच उडी	द्वितीय क्रमांक
७.	मुकुंद खोत	बी.ए२	भाला फेक	तृतीय क्रमांक

विभागीय क्रीडा महोत्सवात अभ्यासकेंद्रातील खालील विद्यार्थ्यांनी यश संपादित केले.

अ.क्र.	विद्यार्थी नाव	वर्ग	स्पर्धा प्रकार	यश
۶.	निरंजन बजंत्री	बी.ए.−३	बॅडिमंटन	प्रथम क्रमांक व नाशिक येथे आयोजित विद्यापीठस्तरीय स्पर्धेकरिता निवड

४. 'महावीर'चा मिलिंद सावंत बी.ए. मानसशास्त्र विषयात मुक्त विद्यापीठात सर्वप्रथम व दिव्या कुसाळे बी.ए. परीक्षेत विद्यापीठात मुलींमध्ये द्वितीय क्रमांक.

महावीर महाविद्यालयाच्या यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक या अभ्यासकेंद्रातील, मानसशास्त्र विभागातील बी.ए.भाग ३ मधील मिलिंद सावंत, शैक्षणिक वर्ष २०२२-२३ यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठाच्या, वार्षिक परीक्षेत बी.ए. मानसशास्त्र विषयात गुणानुक्रमे सर्वप्रथम आले आहे. मुक्त विद्यापीठाकडून बी.ए.मानसशास्त्र विषयात सर्वप्रथम येणाऱ्या विद्यार्थ्याला दिली जाणारी महाराष्ट्र शासनाचे 'वेणूताई चव्हाण व कै.वंदना वसंत पुरोहित' पारितोषिके; तसेच कु.दिव्या कुसाळे ह्या विद्यार्थिनीने बी.ए.परीक्षेत विद्यापीठात मुलींमध्ये द्वितीय क्रमांक पटकावला. तिला महाराष्ट्र शासनाचे सावित्रीबाई फुले व अहिल्याबाई होळकर पारितोषिक प्राप्त झाले.

प्रा. जयवंत दळवी प्रकल्प अधिकारी

श्री आचार्यरत्न देशभूषण शिक्षण प्रसारक मंडळ, कोल्हापूर संचलित

महावीर महाविद्यालय, कोल्हापूर (स्वायत्त)

७ ई, वैशाली परिसर, नागाळा पार्क, भाऊसिंगजी मार्ग, कोल्हापूर ४१६ ००३

शिवाजी विद्यापीठ संलग्न, नॅक 'अ' मानांकित जैन धार्मिक अल्पसंख्यांक मान्यताप्राप्त संस्था

www.mmk.ac.in I mahavircollege@yahoo.com I +91 231 2651830

मानव्यविद्या, वाणिज्य आणि व्यवस्थापन, विज्ञान आणि तंत्रज्ञान व आंतरविद्याशाखा

बी. एम. रोटे ज्युनिअर कॉलेज

<mark>११वी व १२वी (कला</mark>, वाणिज्य आणि विज्ञान)

शिवाजी विद्यापीठ मान्यताप्राप्त अभ्यासक्रम

पदवी अभ्यासक्रम : बी.ए., बी.कॉम., बी.एस्सी., बी.ए.बी.एड.

पदव्युत्तर अभ्यासक्रम : मानसशास्त्र, इंग्रजी

एम.एस्सी.: मायक्रोबायोलॉजी, केमिस्ट्री

व्यावसायिक पदवी अभ्यासक्रम : बी. व्होक. प्रिन्टिंग ॲण्ड पब्लिशिंग, ॲग्रीकल्चर, ॲटोमोबाईल

ग्रामीण पत्रकारीता, संवाद व जनसंपर्क माध्यमे

करिअर ओरिएंटेड प्रोग्रॉम

- माहिती व संगणकाची मूलतत्वे
- **?.** Certificate Course in Accountancy & Taxation
- 3. English Communication & Personality Development
- ४. कौशल्य व उद्योजकता विकास ५. इव्हेंट मॅनेजमेंट

महाविद्यालयाची वैशिष्ट्ये

- एकाच वेळी अनेक अभ्यासक्रम पूर्ण करण्याची सुविधा.
- प्रत्येक विद्याशाखेसाठी स्वतंत्र व सर्व सोयींनी युक्त इमारत.
- उत्कृष्ठ निकालाची परंपरा.
- संगणकीकृत ज्ञान स्त्रोत केंद्र (ग्रंथालय), वायफाय कॅम्पस (wi-fi Campus)
- विद्यार्थिनींसाठी सुसज्ज वसतिगृह.
- इंटरनेट ब्रॉड बॅन्ड सुविधेसह स्वतंत्र संगणक कक्ष व नेटवर्क रिसोर्स सेंटर.
- एल.सी.डी., डी.एल.पी., प्रोजे<mark>क्टर्स, लॅ</mark>पटॉप, उपग्रह नकाशे, तक्ते इत्यादी दृकश्राव्य साधनांद्वारे आनंद<mark>दा</mark>यी व प्रभावी अध्यापन.
- सांस्कृतिक व शैक्षणिक उपक्रमांसाठी ऑडिटोरियम व ॲम्फी थिएटरची सोय.
- मोफत स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन केंद्र व रेमेडिअल कोचिंग सेंटर.
- गरीब व होतकरु विद्यार्थ्यांसाठी शिष्यवृत्ती, विद्यार्थी साहाय्य निधी योजना, कमवा व शिका योजना इ. सोयी.
- करिअर ओरिएंटेड प्रोग्रॅम अंतर्गत विविध प्रमाणपत्र व पदविका अभ्यासक्रमांची सोय.
- राष्ट्रीय सेवा योजना, राष्ट्रीय छात्रसेना, देशभूषण नियतकालिक, भित्तिपत्रिका, महावीर टाईम्स.
- विद्यार्थी / विद्यार्थिनी मंच, वाचनकट्टा, कलामंच इत्यादी उपक्रमांद्वारे व्यक्तिमत्त्व विकासासाठी व्यक्तिगत लक्ष व प्रोत्साहन.
- माजी विद्यार्थी व पालक यांच्याशी नित्य संपर्क.
- दिव्यांग विद्यार्थ्यांसाठी खास सुविधा व विशेष लक्ष.
- एम. ए. (समुपदेशन मानसशास्त्र) अभ्यासक्रमाची सोय असलेले शिवाजी विद्यापीठातील पहिले व शहरातील एकमेव केंद्र.